
فصلنامه علمی پژوهشی دانش‌شناسی

(علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)

شماره مجوز انتشار مجله ۱۲۴/۴۳۴۱ مورخ ۸۷/۱۰/۱ شماره استاندارد بین‌المللی (شاپا) ۲۷۵۴-۲۰۰۸

صاحب امتیاز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

سال چهاردهم، شماره ۵۳، تابستان ۱۴۰۰

مدیر مسئول: دکتر زهره میرحسینی

سرمدیر: دکتر زهرا اباذری

مدیر داخلی: مهدیه عسکری سرکله

اعضای هیأت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر فهیمه باب الحوائجی (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)

دکتر نجلا حریری (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)

دکتر محمد حسن زاده (دانشیار دانشگاه تربیت مدرس)

دکتر فریبرز خسروی (استادیار سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)

دکتر احمد شعبانی (استاد دانشگاه اصفهان)

دکتر جعفر مهرداد (استاد دانشگاه شیراز)

دکتر نرگس نشاط (دانشیار سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)

داوران این شماره (به ترتیب حروف الفبا):

محمدحسن عظیمی

سعید غفاری

محمود مرادی

مریم مقدمی

زهره میرحسینی

افشین حمدی پور

داوود حاصلی

زهره دوگچی

علی جلالی دیزجی

مصیب سامانیان

صفیه طهماسبی

محمدرضا اباذری

عسگر اکبری

امیررضا اصنافی

هدایت بهروز فر

فرشاد پرهام نیا

حمیدرضا تمدن

ویراستار فارسی: دکتر مهرانگیر اوحدی

ویراستار چکیده‌های انگلیسی: دکتر زهره میرحسینی

صفحه آرای: مهندس محمد ساکی انتظامی

نشانی دفتر مجله: بزرگ راه بابایی به طرف شرق، حکیمیه، خیابان چمن آرا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، طبقه همکف غربی،

دفتر فصلنامه دانش‌شناسی، کد پستی: ۱۶۶۷۹۳۴۷۹۱

تلفن دفتر فصلنامه: ۰۲۱-۷۷۰۰۹۸۲۷-۴۷ داخلی ۲۱۸ تلفن همراه: ۰۹۳۷۶۲۰۸۹۱۳

آدرس سایت: <http://qje.iau-tnb.ac.ir>

پست الکترونیک: qje@iau-tnb.ac.ir

راهنمای نگارش مقالات

متن باید ۱۲ و نوع قلم فارسی Bzar و قلم انگلیسی Times New Roman باشد.

۳- متن مقاله در مقالات پژوهشی

صفحه اول

الف - عنوان مقاله: عنوان باید روشن، گویا، جامع و تا حد ممکن مختصر باشد.

ب - اسامی مؤلف و یا مؤلفین باید به صورت ستونی نوشته شود، رتبه علمی، وابستگی سازمانی و نشانی پست الکترونیکی آنها در پاورقی همان صفحه ارائه گردد.

ج - چکیده: چکیده مقاله به فارسی بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه به صورت ساختار یافته شامل (هدف، روش پژوهش، یافته‌ها، نتیجه‌گیری) باشد.

د- کلیدواژه: باید با موضوع اصلی مقاله تناسب داشته باشد و باید از سرعنوان‌های موضوعی انتخاب شود.

د- صفحه دوم مقاله

شامل: عنوان به لاتین، اسامی نویسندگان به لاتین و سپس چکیده ساختار یافته به لاتین و در آخر کلیدواژه‌ها به لاتین نوشته شوند. طبق شیوه‌ای که در صفحه اول گفته شد.

ر - مقدمه: در ابتدا توضیحی برای آماده ساختن ذهن خواننده برای ورود به بحث اصلی و تبیین اهمیت مقاله- بیان مسئله و موضوعی که زمینه‌ساز پژوهش شده است. همراه با حدود ابعاد و جوانب آن به روشنی و به اختصار بیان شود - مروری بر یافته‌های مطالعات دیگر که مرتبط با مسئله و موضوع پژوهش می‌باشد- تحلیل و جمع‌بندی اطلاعات ارائه شده در فوق و بیان مشکل اصلی موجود در مورد مسئله مورد پژوهش در راستای ضرورت انجام مطالعه حاضر- و در آخر بیان اهداف، سؤالات و یا فرضیه‌های پژوهش

فصلنامه دانش‌شناسی وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال در زمینه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات و دیگر موضوع‌های وابسته، مقاله به زبان فارسی منتشر می‌کند.

الف: انواع مقالات مورد پژوهش

۱- مقالات پژوهشی (Research articles): این مقالات باید حاوی و حاصل پژوهشی باشند که به یکی از روش‌های متداول علمی - پژوهشی انجام شده باشند. این مقالات حداکثر تا ۱۵ صفحه A4 تایپ شود.

۲- مقالات مروری (Review articles): این نوع مقالات باید حاصل بررسی‌های عالمانه متون یا نظریه‌های رایج در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی فناوری و اطلاعات و دیگر موضوع‌های وابسته باشند که در این نوع مقالات نویسنده سعی کند یک خط علمی و نظریه‌ی شخصی را دنبال کند. این مقالات نیز حداکثر در ۱۵ صفحه A4 تایپ شود.

ب: راهنمای نویسندگان مقالات

۱- مقاله نباید قبلاً در دیگر نشریات داخل و خارج کشور تایپ شده باشد.

۲- متن مقالات باید فاقد اشکالات املائی و دستوری باشد.

۳- معادل لاتین اسامی و مفاهیم مهم در پاورقی هر صفحه آورده شود.

۴- نثر مقاله و شیوایی نگارش از جمله معیارهای مهم داوری مقاله است.

۵- مسئولیت درستی و نادرستی مطالب و رعایت اخلاقی نگارش، بر عهده نویسنده یا نویسندگان است.

۶- چاپ مقاله در فصلنامه منوط به تأیید داوران است و فصلنامه در ویرایش ادبی، علمی مجاز خواهد بود.

۱- استنادهای درون متنی برای منابع فارسی و هم‌چنین برای منابع لاتین، به صورت لاتین بدین صورت (نام مؤلف، سال انتشار) نوشته شوند. مثال: (Askari, 2009)

۲- مقاله با استفاده از نرم‌افزار word تایپ شود. اندازه قلم

ز - روش پژوهش

انجام مطالعه و یا نگارش مقاله همکاری نموده‌اند قدردانی می‌گردد. تشکر و قدردانی حداکثر در دو سطر نوشته شود.

ت - منابع

متن مقاله در مقالات مروری شامل:

الف - عنوان مقاله

ب - اسامی مؤلف یا مؤلفین و نشانی پست الکترونیکی

ج - چکیده

د - مقدمه

ه - مروری بر مطالعات

و - بحث و نتیجه‌گیری

ز - منابع

جدول صرفاً از علائم * استفاده شود.

ح - بحث و نتیجه‌گیری، شامل مقایسه پیشینه‌ها و پژوهش حاضر باشد.

ت - منابع

متن مقاله در مقالات مروری شامل:

الف - عنوان مقاله

ب - اسامی مؤلف یا مؤلفین و نشانی پست الکترونیکی

ج - چکیده

د - مقدمه

ه - مروری بر مطالعات

و - بحث و نتیجه‌گیری

ز - منابع

روش نوشتن منابع مقالات

نحوه نگارش منابع باید مطابق با شیوه APA نوشته شود. و به ترتیب الفبایی نام خانوادگی آورده شود.
مثال:

مقاله - نام خانوادگی نویسنده (ویرگول، یک فاصله) حرف اول نام کوچک [در صورت وجود نویسندگان بیشتر] (نقطه، نقطه ویرگول، یک فاصله) نام خانوادگی و نام نویسندگان همکار به شکل مقلوب (یک فاصله، پرانتز باز) تاریخ نشر (پرانتز بسته، نقطه، یک فاصله) عنوان به شکل ساده (نقطه، یک فاصله) عنوان نشریه به شکل ایرانیک/ ایتالیک (ویرگول، یک فاصله) دوره

اجرای هر طرح پژوهشی مستلزم به کارگیری یک روش شناسی است که پژوهشگر را به اجرای طرح مورد نظر و پاسخ گویی به پرسش‌های پژوهش قادر می‌سازد؛ بنابراین روش پژوهش باید متناسب با اهداف و پرسش‌های پژوهش تعیین شود. روش پژوهش شامل: جامعه آماری، انتخاب نمونه، ابزار جمع‌آوری اطلاعات و اعتبار و پایایی آن، شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات.

س - یافته‌ها

یافته‌های پژوهش باید ابتدا توصیف و سپس تجزیه و تحلیل شود. این بخش شامل چهار سطح توصیف، مقایسه، تحلیل و تفسیر می‌باشد که طی این مراحل به تدریج بر سهم نویسنده و اندیشه‌ی او در بیان مطلب افزوده می‌شود. در این بخش یافته‌های اصلی باید بر اساس اهداف مطالعه به روشنی و اندازه کافی ارائه گردد. این بخش شامل جداول و نمودارها نیز می‌باشد. در صورت استفاده از جدول یا نمودار به ازای هر ۲ صفحه متن یک جدول یا نمودار با عنوان فارسی ارائه شود. جداول و نمودارهای ارسالی باید دقیق و واضح و دارای عنوان باشند. عنوان نمودارها در زیر نمودارها و عنوان جداول در بالای آنها نوشته می‌شود. نتایج نوشته شده در جدول‌ها جزء در مورد مطالب مهم نباید در متن تکرار شود. در صورت نیاز، توضیحات لازم برای اطلاعات جدول باید به صورت زیر نویس در زیر جدول آورده شوند و در متن جدول برای ارجاع به زیر نویس جدول صرفاً از علائم * استفاده شود.

ح - بحث و نتیجه‌گیری

این بخش شامل: پاسخ پرسش‌های پژوهش و برداشت‌های نهایی خود را از پژوهش مطرح می‌کند - بیان مقایسه پیشینه‌ها با پژوهش حاضر - جمع‌بندی نهایی و مختصر از مطالب بحث در ارتباط با هدف کلی یا فرضیه یا سؤال اصلی محدودیت‌های پژوهش - پیشنهادهایی جهت انجام مطالعات بعدی.

خ - تشکر و قدردانی

در این قسمت به نام افراد یا سازمان‌هایی که به نحوی در

نقطه، یک فاصله) عنوان به شکل ایرانیک/ایتالیک (نقطه، یک فاصله)] در صورت وجود ویرایش (یک فاصله)[مرتبه ویرایش (نقطه، یک فاصله) محل نشر (دو نقطه، یک فاصله) ناشر (نقطه).

Aghabakhshi AA. (2007). *Indexing homara: concepts and methods*. 3rd ed. Tehran, iran: chapar publisher.

روش ارسال مقالات

مؤلفان محترم می‌توانید مقالات خود را با رعایت اصول ذکر شده از طریق ثبت نام در سایت فصلنامه ارسال نمایید

<http://qje.iau-tnb.ac.ir>

(یک فاصله، پرانتز باز) شماره (پرانتز بسته، ویرگول، یک فاصله) صفحه شمار (نقطه).

جلالی دیزجی، ع؛ مؤمنی، ع؛ جعفرزاده، ر. (۱۳۹۳). تحلیل استنادی و ترسیم ساختار تولیدات علمی جهانی در حوزه حقوق مالکیت فکری در میان سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰. فصلنامه دانش شناسی، ۷(۲۵)، ۵۵-۷۵.

Mosadeghrad AM. (2003). Comparison of patient rights in iran and the world. *Journal of social security*, 5(3), 33-52

کتاب- نام خانوادگی نویسنده (ویرگول، یک فاصله) حرف اول نام کوچک [در صورت وجود نویسندگان بیشتر] (نقطه، نقطه ویرگول، یک فاصله) نام خانوادگی و نام نویسندگان همکار به شکل مقلوب (یک فاصله، پرانتز باز) تاریخ نشر (پرانتز بسته،

فهرست مطالب

- شناخت رفتار اطلاعاتی خبرنگاران شبکه خبر در سوژه‌یابی گزارش‌های خبری ۲
قنبر احمدی | فریده عصاره | محسن حاجی زین‌العابدینی
- سنجش میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران ۲۱
هوشنگ علی اصغری | صفیه طهماسبی لیمونی
- ترسیم نقشه دانش مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی ۳۶
اسماعیل خادمی زاده | فاطمه نوشین فرد | امیر رضا اصنافی
- شناسایی مؤلفه‌های اطلاع‌یابی زندگی روزمره کردهای کرمانشاه در شبکه‌های مجازی با رویکرد دلفی ۵۰
بهناز جلالی | میترا قیاسی | صفیه طهماسبی لیمونی
- تبیین الگوی بهینه پیاده‌سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران ۶۹
جواد شهلایی باقری | سیاوش خداپرست | وحید بخشعلی‌پور | جاوید پورعبدی
- رف‌خوانی کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی اصفهان: مدیریت و پالایش اطلاعات کتاب‌ها و لوح‌های فشرده ۸۴
فریده موحدی | پگاه کریمیان | مرضیه رفیعیان پور | مرضیه احسانی
- کاربرد کلان داده در کتابخانه‌های عمومی: تعیین ضرورت‌ها و عوامل تأثیرگذار ۹۷
زهره میرحسینی | زهرا رضایی | فرشته سپهر
- شناسایی نیازهای کاربران دارای آسیب بینایی در استفاده از خدمات کتابخانه: یک مطالعه کیفی ۱۱۷
اعظم نجفقلی‌نژاد | زهرا بابایی

Understanding the Information Seeking Behavior among IRINN Reporters When Preparing News Reports

Ghanbar Ahmadi^{*1} | Farideh Osareh² | Mohsen Haji Zeinolabedini³

1. PhD in Knowledge & Information Science at IRINN News Editorial. ahmadi196@chmail.ir

2. Professor of Library and Information Science at, Shahid Chamran University of Ahvaz, Iran. f.osareh@scu.ac.ir

3. Assistant Professor. Information Science. Shahid Beheshti University. Velenjak. Tehran. I.R.Iran. zabedini@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The main purpose of this study is to identify the information behavior of IRINN reporters in finding the subject of reports and using information sources.
Article history: Received: 29 May 2021 Accepted: 23 August 2021	Methodology: The present study is an analytical survey using a questionnaire on the statistical population of 60 journalists active in the IRINN in the summer of 1398. The validity and reliability of information measuring instruments were confirmed by the professors of information science and epistemology and its reliability was calculated with Cronbach's alpha coefficient equal to 0.89. Data were analyzed in two sections: descriptive statistics and inferential statistics.
Keywords: Information behavior, Information needs, Information-seeking Behavior, News Subjects, IRINN reporters	Results: The results showed that the components of "slow internet speed (average 4.47)", "correct understanding and clear view of the subject to increase confidence" and "search for information to report" are the most important barriers to accessing information. The component "role of family, relatives, friends, neighbors in determining the news subjects of journalists" with an average of 3.04 has the lowest rate. Conclusion: The results obtained from the study show that factors such as: insufficient information from available sources, ignorance of search methods, unprofessional reporters, limitations of providing attractive news, unpopularity of subjects, tendency to meet the demands of managers Media, lack of use of library and archival resources, lack of field news research, problems of formal and in-service education, lack of diversity and inattention to research are the most important components affecting the correct information behavior of journalists.

Cite this article: Ahmadi, GH., Osareh, F., & Haji Zeinolabedini, M. (2021). Understanding the Information Seeking Behavior among IRINN Reporters When Preparing News Reports. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 1-19.

DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.1.0

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

شناخت رفتار اطلاعاتی خبرنگاران شبکه خبر در سوژه‌یابی گزارش‌های خبری

قنبر احمدی*^۱ | فریده عصاره^۲ | محسن حاجی زین‌العابدینی^۳

۱- دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، تحریریه پخش اخبار شبکه خبر، تهران، ایران (نویسنده مسئول). ahmadi196@chmail.ir

۲- استاد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران. f.osareh@scu.ac.ir

۳- استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. zabedini@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف اصلی این پژوهش شناخت رفتار اطلاعاتی خبرنگاران شبکه خبر در سوژه‌یابی گزارش‌ها و استفاده از منابع اطلاعاتی است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۸	روش پژوهش: پژوهش حاضر از نوع پیمایشی تحلیلی با استفاده از پرسشنامه بر روی جامعه آماری ۶۰ نفر از خبرنگاران فعال در شبکه خبر در تابستان ۹۸ انجام شده است. روایی و اعتبار ابزارهای اندازه‌گیری اطلاعات با نظر استادان علم اطلاعات و دانش‌شناسی تأیید شد و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۹ محاسبه گردید. داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱	یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد مؤلفه‌های "سرعت کم اینترنت (میانگین ۴/۴۷)"، "درک درست و دیدگاه روشن درباره موضوع برای افزایش میزان اعتماد به نفس" و "جست‌وجوی اطلاعات برای تهیه گزارش" مهمترین موانع دسترسی به اطلاعات هستند. مؤلفه "نقش خانواده، اقوام، دوستان، همسایگان در تعیین سوژه‌های خبری خبرنگاران" با میانگین ۳/۰۴ کمترین میزان را به خود اختصاص داده است.
واژه‌های کلیدی: رفتار اطلاعاتی، نیاز اطلاعاتی، اطلاع‌یابی، استفاده از اطلاعات، سوژه‌های خبری، خبرنگاران شبکه خبر	نتیجه‌گیری: نتایج به دست آمده از پژوهش نشان می‌دهد که عواملی چون: اطلاعات ناکافی از منابع موجود، ناآگاهی از روش‌های جست‌وجو، حرفه‌ای نبودن خبرنگاران، محدودیت‌های ارائه اخبار جذاب، مردمی نبودن سوژه‌ها، گرایش به تأمین خواسته مدیران رسانه، فقدان بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و آرشیوی، نبود پژوهش‌های میدانی خبری، مشکلات آموزش رسمی و ضمن خدمت، تنوع نداشتن و بی‌توجهی به پژوهش از مهمترین مؤلفه‌های موثر بر رفتار اطلاعاتی صحیح خبرنگاران است.

استناد: احمدی، قنبر؛ عصاره، فریده؛ حاجی زین‌العابدینی، محسن (۱۴۰۰). شناخت رفتار اطلاعاتی خبرنگاران شبکه خبر در سوژه‌یابی گزارش‌های خبری. دانش‌شناسی، ۱۴(۵۳)، ۱-۱۹. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.1.0

مقدمه

امروزه رسانه‌های جمعی از میان تمامی ابزارها و فنون جدید، بیشترین تأثیر فرهنگی را دارند. در دنیایی که بنگاه‌های سخن‌پراکنی بزرگ رسانه‌ای در تمامی ساعات شبانه روز با همه توان سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و غیره برای در اختیار گرفتن همه چشم‌ها، گوش‌ها و زبان‌ها می‌کوشند تا دنیا را آنگونه که خود می‌خواهند، نشان دهند، بی‌توجهی به تأثیر رسانه و عدم تسلط به فنون و قواعد رسانه‌ای در میان برخی کارکنان و به ویژه مدیران رسانه به منظور مقابله با آثار جبران‌ناپذیر آن، قصوری است که جبران آن به سادگی امکان‌پذیر نیست (آذرکمند، ۱۳۹۸).

سربازان جنگ رسانه‌ای متخصصان و استراتژیست‌های تبلیغات بین‌المللی و کارگزاران رسانه‌ها هستند. پیچیدگی‌های ابعاد مختلف جنگ رسانه‌ای موجب شده تا تصمیم‌گیری درباره‌ی طراحی، تدوین راهبردها، چارچوب‌ها، تکنیک‌های کاربردی، نحوه‌ی عملیاتی کردن اهداف و مأموریت‌های تعریف شده، استفاده از حداکثر توان هر رسانه با توجه به امکانات، چندرسانه‌ای و انتشار برخط، تنها به ژنرال‌های نظامی واگذار نشود، بلکه جنگ رسانه‌ای مقوله‌ای است که همکاری هماهنگ و نزدیک بخش‌های نظامی، سیاسی، اطلاعاتی، امنیتی، رسانه‌ای و تبلیغاتی یک کشور را می‌طلبد. طراحان جنگ رسانه‌ای نه لزوماً ژنرال‌های پادگان نشین، بلکه ممکن است پروفیسورهای کالج‌ها و دپارتمان‌های رسانه‌ای در دانشگاه‌های معتبر هر کشور باشند. جنگ رسانه‌ای برخلاف جنگ‌های نظامی که عمدتاً میان دو یا چند کشور به عنوان ائتلاف با یک کشور جریان می‌یابد، می‌تواند میان یک گروه از کشورها با گروه بزرگ دیگری از کشورها با ویژگی‌های مشخص جریان یابد (کاگان^۱، ۲۰۰۶).

برخی از نظریه‌پردازان ارتباطات معتقدند که صاحبان رسانه، امروزه از چنان قدرتی برخوردارند که هیچ یک از سرداران نظامی تاریخ، صاحب چنین قدرتی نبوده‌اند؛ چرا که مالکان رسانه، بدون آن که سپاه و لشکری در اختیار داشته باشند، با استفاده از شیوه‌های پیچیده و پنهان، در نحوه تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی مردم تأثیری اجتناب‌ناپذیر دارند و تحولات مختلف جهانی را به طور عملی هدایت و رهبری می‌کنند (معمدنژاد، ۱۳۷۱).

در برهه کنونی که رسانه‌های خبری و مهم دنیا سعی در القای فرهنگ و تفکر خود با هر شیوه‌ای هستند و به عبارتی به جنگ نرم روی آورده‌اند وظیفه و نقش تعیین‌کننده رسانه ملی و شبکه بین‌المللی خبر^۲ در خنثی نمودن توطئه‌ها و شفاف‌سازی و آشکار نمودن شیوه‌های نوین جنگ نرم بیشتر نمایان می‌شود. در این عرصه کار و زار، خبرنگاران به عنوان سربازان خط مقدم در جبهه جنگ نرم مهم‌ترین نقش را دارند. چون خبرنگاران با تهیه گزارش‌های خوب می‌توانند علاوه بر مقابله با جنگ نرم دشمنان، در داخل نیز عامه مردم را با خود همراه سازند (خاشعی، ۱۳۸۹).

شبکه بین‌المللی خبر هم برای مقابله با جنگ نرم دشمنان و با هدف اطلاع‌رسانی و تنویر افکار عمومی در دوم آذر سال ۱۳۷۸ به صورت آزمایشی فعالیت رسانه‌ای خود را با تولید میانگین هشت ساعت برنامه و خبر در روز آغاز کرد و پس از یک ماه فعالیت آزمایشی، در راستای تحقق اهداف و سیاست‌های تعیین شده رسماً به ادامه فعالیت پرداخت. از مأموریت‌های کلی این شبکه، جمع‌آوری، دریافت، تهیه، تنظیم و پخش اخبار و گزارش‌های خبری و برنامه‌های سیاسی، اقتصادی، علمی، فرهنگی و هنری، ورزشی، پزشکی و غیره در بخش‌های مختلف خبری و زیرنویس در چارچوب خط‌مشی‌ها و ضوابط کلی سازمان صدا و سیما و در راستای اطلاع‌رسانی سریع واقعات و آگاهی دادن به مخاطبان است.

شبکه بین‌المللی خبر با پوشش خبری و تصویری رویدادهای مختلف در سطح داخلی و خارجی و افزایش پوشش تصویری برای بیش از ۱۵۰ کشور دنیا و بر روی ماهواره‌های جهانی از جمله هات برد، آسیا ست، تله استار ۲، اینتل ست (بیش از ۱۸۰ کشور جهان)، برنامه‌ها و اخبار خود را برای بیش از سه چهارم کشورهای دنیا ارسال و اطلاع‌رسانی می‌کند. همچنین براساس آخرین نظرسنجی مرکز تحقیقات صدا

1. Kagan

2. Islamic Republic of Iran News Network (IRINN)

و سیما در مرداد ۹۴، بیش از ۶۷ درصد از ایرانیان مقیم خارج از کشور بیننده شبکه بین‌المللی خبر هستند و براساس نظرسنجی‌های قبلی نیز بیش از ۷۶ درصد از ایرانیان داخل کشور بیننده شبکه بین‌المللی خبر بوده و این شبکه را رصد می‌کنند (وب‌گاه رسمی شبکه خبر، ۱۳۹۹). شبکه بین‌المللی خبر با برقراری ارتباط مستقیم و زنده با مراکز و دفاتر صدا و سیما در خارج از کشور، شبکه‌های همسوی بین‌المللی و مراکز داخلی توانسته است اخبار و رویدادهای مطرح کشور را با شعار صحت، دقت و سرعت به بینندگان خود اطلاع‌رسانی کرده و مخاطبان بی‌شماری را به خود جذب کند. در حال حاضر شبکه خبر ۲۴ ساعته با خبر و برنامه‌های تولیدی فعال است.

امروزه تولید خبر به عنوان مهم‌ترین ژانر رسانه‌ای امری است که بر هیچ کس پوشیده نیست و ارزش رسانه‌ای تمام رسانه‌های حرفه‌ای در ژانر خبر آن باز نمود پیدا می‌کند. در این میان اهمیت دسترسی به اطلاعات و بهره‌گیری از آن نیز بخش عمده و متغیر مهمی است که در تولید جذاب یک ژانر رسانه‌ای به ویژه خبر از اهمیت بسزایی برخوردار است. بر این اساس دسترسی و بهره‌گیری مناسب از منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی در حوزه خبر اهمیت دو چندان پیدا می‌کند. از همین رو بهره‌گیری خبرنگاران از منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی در تولیدات آنها نقش بسزایی پیدا می‌کند. در این میان شاید ساده‌ترین ابزاری که در اختیار خبرنگاران قرار دارد و به صورت برخط می‌تواند از آن در غنا بخشیدن به تولیدات خود استفاده کنند، اینترنت است، این در حالی است که مشاهده می‌شود خیلی از خبرنگاران به این منابع مهم و داده‌هایی که در حوزه‌های مختلف انتشار می‌یابد مراجعه نکرده و یا بی‌خبر هستند و نتیجه این روند تبدیل شدن تولیدات اکثر خبرنگاران به آثاری کلیشه‌ای، کم ارزش و مخاطب‌گریز منتهی می‌شود.

امروزه یافتن موضوعی برای تهیه خبر و گزارش شاید از اصلی‌ترین امور خبرنگاران تحریریه‌های خبری است و در این میان به طور قطع رسانه‌ای موفق خواهد بود که بتواند موضوعات تازه و مهم و به عبارت دیگر دارای ارزش‌های خبری را به مخاطبان ارائه کند؛ موضوع‌یابی و سوژه مناسب محصول پیگیری عمقی هر پدیده است. بدون شک برای تهیه خبر، مصاحبه و گزارش بدون موضوع و سوژه کاری بیهوده است؛ چرا که باید از ابتدا تمام زوایا و مسیر حرکت خبرنگار مشخص باشد. آنچه سبب جذب مخاطب می‌شود، موضوع یا سوژه خوب است. به همین دلیل سوژه‌یابی یکی از پایه‌ای‌ترین اصول در نگارش و تولید محتوا در گزارش‌های خبری است. می‌توان گفت به تعداد افراد روی کره زمین سوژه وجود دارد و مشاهده همراه با تعمق و تفکر است که خبرنگار را به سمت سوژه‌های ناب هدایت می‌کند (صدیقی، ۱۳۹۸).

بر این اساس و با توجه به اهمیت این مقوله مهم، رفتار اطلاعاتی خبرنگاران و آگاهی و توانمندی آنها در استفاده و میزان دسترسی و دلایل عدم دسترسی آنها به پایگاه‌های اطلاعاتی به نوعی ترسیم‌کننده اتخاذ سیاست‌های اعلامی و غیراعلامی در یک رسانه است که این امر در حوزه برنامه‌ریزی و تخصیص بودجه سازمان امر مهمی تلقی می‌شود. پژوهش حاضر در صدد بررسی آن است که رفتار اطلاعاتی خبرنگاران شبکه خبر در بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی برای سوژه‌یابی و تولید گزارش‌های خبری چگونه است؟ یافته‌های این پژوهش می‌تواند مثرتر بوده و راه کارهای عملی مناسبی را برای رفع نارسایی‌ها و محدودیت‌های استفاده از منابع و امکانات شبکه خبر در خط مشی‌ها و برنامه‌ریزی‌های آینده پیشنهاد کند.

یافته‌های محسنیان‌راد (۱۳۷۲) نشان داد بیش از ۹۰ درصد روزنامه‌نگاران ایران فاقد تحصیلات مرتبط با روزنامه‌نگاری هستند. بنابراین باید به آموزش‌ها توجه ویژه‌ای شود. ضمن اینکه بیشترین حجم محتوای منابع آموزشی خبرنگاران مربوط به شیوه‌های تولید رپورتاژ، مصاحبه، عکس خبری و غیره است. در حالی که شیوه‌های نقد سیاسی - اجتماعی جایگاه بسیار کمی در این متون دارد. پژوهش مهریزی (۱۳۸۰) نیز نشان داد رفتار اطلاع‌یابی روزنامه‌نگاران به لحاظ استفاده از منابع و فناوری‌های اطلاعاتی، تنوع چندانی ندارد. عبدالملکی (۱۳۸۹) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "دستیابی به شیوه‌های مطلوب تولید گزارش خبری تلویزیونی با بررسی تطبیقی گزارش‌های پخش شده از سی‌ان‌ان، بی‌بی‌سی و الجزیره" به این نتیجه رسید که هر رسانه خبری برای آن که بتواند مخاطبان زیادی را جذب و به خود وابسته سازد، باید پیام‌ها را در اشکال زیبا و جذاب به مخاطب ارائه کند. وجود ساختار قوی و حرفه‌ای در گزارش‌های خبری، در جذب مخاطب نقش مهمی دارد. از این رو توجه به تولید مطلوب گزارش‌های خبری نقش مهمی در موفقیت رسانه‌های خبری دارد. چگونگی جذب

مخاطب، ماندگارتر کردن اثر گزارش، اقناع و متقاعد ساختن مخاطب، شناخت ظرفیت پذیرش و ذخیره‌سازی اطلاعات در افراد، کارگردانی گزارش‌های خبری، دستور زبان ساخت گزارش و مدت زمان مطلوب و توجه به پژوهش در تولید گزارش‌ها برخی از یافته‌های مهم این پایان‌نامه است. باباخانی (۱۳۹۱) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "بررسی روزنامه‌نگاری شهروندی با تکیه بر ارتباطات مجازی" به بررسی نقش اینترنت و ارتباطات مجازی بر پدیده نوین روزنامه‌نگاری شهروندی پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد شبکه‌های اجتماعی و مجازی علاوه بر سرعت دستیابی به منابع مورد نیاز، نقش تعیین‌کننده‌ای نیز بر تقویت و اعتماد مخاطبان به گزارش‌های خبری داشته و در سریع‌ترین زمان ممکن تأثیر خود را خواهند گذاشت. نتایج پژوهش علی‌پور (۱۳۹۱) نیز نشان داد استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی در کاهش زمان تبادل اطلاعات و دسترسی آسان به منابع اطلاعاتی نقش عمده‌ای دارد. ضمن اینکه استفاده از ارتباطات الکترونیک هزینه‌های سازمان‌های خبری را کاهش داده است. پژوهش شمشادی (۱۳۹۲) نیز نشان داد روزنامه‌نگاری شهروندی یکی از مهم‌ترین عرصه‌های سازمان اطلاع‌رسانی عمومی در جهان است و با داشتن نگرش مثبت به این موضوع خبرها بهتر پیگیری و بازنشر شده و برای تأیید اخبار رسمی مورد استفاده می‌گیرند. پژوهش شریفی و دیگران (۱۳۹۸) نشان داد خبرنگاران دارای پویایی انگیزشی گسترده‌ای هستند؛ بر همین مبنای ضروری است که در برخورد با آنان، ضمن شناخت درست راه کارهای انگیزشی، روش‌های انگیزش مناسب را در پیش گرفت؛ این پژوهش با تأکید بر آنکه انگیزش بیرونی به ویژه انگیزش پولی، باید به طور حتم در خبرگزاری‌ها مورد توجه واقع شود، نتیجه می‌گیرد که انگیزش درونی و بیرونی، دو سر یک طیف هستند و برای رویارویی با گروه‌های مختلف خبرنگاران باید از بخش‌های مختلف این طیف استفاده کرد. در واقع، پژوهش حاضر، مفهوم «هم‌افزایی انگیزشی» را مورد تأیید قرار می‌دهد. پژوهش نعمتی انارکی و دیگران (۱۳۹۹) با عنوان "سنجش سواد اطلاعاتی کارکنان مشاغل خبری صداوسیما در عصر دیجیتال" نشان داد عدم مشارکت فعال خبرنگاران در دوره‌های آموزشی تخصصی، عدم آشنایی کافی و مطلوب آنها با ساختار دانش و ارتباط موضوعات و رشته‌های مختلف علوم با یکدیگر و همچنین قالب‌های متداول اطلاعات، آنها را در شناخت و تعریف نیازهای اطلاعاتی‌شان دچار مشکل کرده است. این افراد توانسته‌اند با پیشرفت‌ها و تحولات وب خود را هماهنگ کنند. این کندی در سازگاری با قابلیت‌های فناورانه آنها را در جست‌وجو و دستیابی اطلاعات با چالش روبرو ساخته است.

پژوهش هانسن^۱ و وارد^۲ (۱۹۸۷) نشان داد، کتابخانه‌ها برای گردآوری منابع اطلاعاتی مورد نیاز خبرنگاران در کنار دیگر منابع اطلاعاتی، در رساندن پیام به مردم نقش مهمی دارند. پژوهش وارد و هانسن (۱۹۹۱) نیز نشان داد کتابخانه‌های دیجیتال و فناوری‌های اطلاعات در برآورده کردن نیازهای اطلاعاتی خبرنگاران نقش اساسی دارند. بنابراین به کارگیری فناوری‌های اطلاعاتی جدید، نقش کتابداران را دگرگون ساخته و آنها را در تعامل بیشتر با خبرنگاران قرار داده است. پژوهش هانسن (۱۹۹۴) نشان داد، به کارگیری فناوری‌های اطلاعاتی سبب شده است خبرنگاران برای تهیه گزارش‌ها به آسانی و در اسرع وقت بتوانند از منابع مختلف استفاده کنند. ضمن اینکه فناوری‌های اطلاعاتی توانسته‌اند شیوه‌های کار تیمی را با مشارکت سردبیران، گزارشگران، گرافیست‌ها و کارکنان کتابخانه‌ها فراهم کنند. پژوهش بولدینگ^۳ (۱۹۹۶) نیز نشان داد، آموزش مهارت اطلاع‌یابی و شیوه‌های جست‌وجو از پایگاه‌های مختلف اطلاعاتی به خبرنگاران و گزارشگران در سوژه‌یابی گزارش‌ها تاثیرگذار است. نتایج پژوهش طالب^۴ (۲۰۰۷) نیز نشان داد خبرنگاران کویته در زمینه اینترنت و فناوری اطلاعات مهارت قابل قبولی ندارند و استفاده از اینترنت به پست الکترونیکی و موتورهای جست‌وجو محدود است. انصاری^۵ و زبوری^۶ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان "رفتار اطلاعاتی متخصصان رسانه در کراچی" دریافتند که کتابخانه‌ها و استفاده از پایگاه‌های

1. Hansen
2. Ward
3. Bolding
4. Taleb
5. Ansari
6. Zuberi

اطلاعاتی مهمترین منبع استفاده خبرنگاران در تهیه گزارش‌های خبری است. پژوهش چودری¹ و لولو الصغیر² (۲۰۱۱) با عنوان "بررسی رفتار اطلاع‌یابی روزنامه‌نگاران کویت" نشان داد، اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی منبع اصلی خبرنگاران برای دستیابی به اطلاعات لازم برای تهیه گزارش‌ها است. پژوهش آرمان حسین³ و شریف‌الاسلام⁴ (۲۰۱۲) نیز نشان داد آموزش شیوه‌های جست‌وجو و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی برای آشنایی با انواع منابع اطلاعاتی و چگونگی بازیابی اطلاعات برای خبرنگاران ضروری است.

پژوهش گاردوسینگ⁵ و شارما⁶ (۲۰۱۳) با عنوان "بررسی رفتار اطلاع‌یابی خبرنگاران دهلی" نشان داد، مهارت‌های اطلاع‌یابی و داشتن دانش کافی خبرنگاران برای برآورده کردن نیاز اطلاعاتی آنها بسیار مهم است. نتایج نشان داد، مهم‌ترین مشکلات خبرنگاران آشنا نبودن آنها با ابزارهای ارتباطی جدید، اطلاعات پراکنده در منابع زیاد، کمبود وقت و خدمات ناکافی کتابخانه‌ها بوده است.

پژوهش ماه‌جان و کومار⁷ (۲۰۱۷) نیز نشان داد که تهیه گزارش‌های ارزشمند و مؤثر به کتابخانه‌های سازمان یافته وابسته است، اما استفاده خبرنگاران شمال هند در جست‌وجو و استفاده از اطلاعات کتابخانه‌ها مطلوب نیست. چون کاربران از اهمیت و روش‌های استفاده از منابع کتابخانه دانش کافی ندارند. پژوهش پراسانا و دیویاناندا⁸ (۲۰۱۷) با عنوان "نیازهای اطلاعاتی و رفتار جست‌وجوی اطلاعات حرفه‌ای رسانه‌های تلویزیونی در بنگلور" نشان داد اگر خبرنگاران انگیزه استفاده از خدمات را در کتابخانه رسانه داشته باشند می‌توان با کمک به آنها در جست‌وجو و بازیابی اطلاعات استفاده از منابع را در کتابخانه‌ها افزایش داد. پژوهش ساساکا، اوتیک و نگنو⁹ (۲۰۱۷)، با عنوان "نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاعاتی متخصصان رسانه در کنیا" نشان داد گزارش‌های تهیه شده بیشتر روزنامه‌نگاران، به ویژه روزنامه‌نگاران جوان، فاقد محتوای عمیق بوده و تعداد قابل توجهی از روزنامه‌نگاران مهارت کافی در جست‌وجو و بازیابی اطلاعات الکترونیکی را ندارند و ضرورت فراگیری روزنامه‌نگاران در دوره‌های جست‌وجو و بازیابی اطلاعات ضروری است. پژوهش عقیلی و ساندرسون¹⁰ (۲۰۲۰) با عنوان "رفتار جست‌وجوی اطلاعات روزنامه‌نگاران در شبکه‌های اجتماعی" نشان داد رسانه‌های اجتماعی به عنوان ابزاری سریع برای تأمین نیازهای اطلاعاتی و بر رفتار روزنامه‌نگاران تأثیرگذارند. پژوهش گیلبرت، وایت و تالمن¹¹ (۲۰۲۱) با عنوان "رفتار اطلاعاتی خبرنگاران محیط زیست" نشان داد محدودیت زمان در استفاده از منابع جدید، اتکا به عادت‌های پژوهشی قبلی و ناآگاهی از خدمات کتابخانه‌ها عامل اصلی استفاده کم خبرنگاران از منابع اطلاعاتی است. بنابراین درک رفتار اطلاعاتی خبرنگاران می‌تواند به کتابداران کمک کند تا دستورالعمل‌ها و اقدامات گسترده‌ای را برای رفع نیازهای اطلاعاتی خبرنگاران انجام دهند.

با بررسی پیشینه‌های داخلی و خارجی می‌توان گفت در ایران همچون بسیاری از کشورهای کمتر توسعه یافته توجه به آموزش‌های نوین خبرنگاری و استفاده از فناوری اطلاعات و دانش تخصصی و احساس نیاز به این دانش در مقایسه با کشورهای پیشرفته در سطح پایین‌تری قرار دارد. از سوی دیگر استفاده از منابع اطلاعاتی در تولید گزارش‌های خبری با اتکا به پژوهش می‌تواند علاوه بر اقناع مخاطب، اعتماد مخاطبان به رسانه را جلب کند. بنابراین باید به روش‌های اطلاع‌یابی و شیوه‌های جست‌وجو در آموزش خبرنگاران توجه ویژه‌ای شود. بنابراین پژوهش در مورد رفتار اطلاع‌یابی خبرنگاران می‌تواند زمینه را برای تغییر و تحول رفتار اطلاع‌یابی آنها مهیا کند و از این طریق خدمات آنها به عموم بیشتر و مؤثرتر گردد. تغییر رفتار اطلاعاتی خبرنگاران می‌تواند، اقبال به رسانه ملی و جذب مخاطبان را بالا ببرد. برای حصول اهداف پژوهش، سؤال‌هایی به شرح ذیل تنظیم گردید.

1. Chaudhry

2. Luluwa Al-Sagheer

3. Arman Hossain.

4. Shariful Islam

5. Gurdevsingh

6. Sharma

7. Mahajan & Kumar

8. Prasanna & Divyananda

9. Sasaka, Otike & Ng'eno

10. Aghili & Sanderson

11. Gilbert, White & Tallman

۱. روش‌های استفاده خبرنگاران برای بازیابی اطلاعات مورد نیاز چگونه است؟
۲. میزان کفایت امکانات شبکه برای استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی برای تهیه گزارش‌ها به چه میزان است؟
۳. مدیران سطوح بالا در تهیه گزارش‌های خبری به چه میزان نقش دارند؟
۴. نقش روابط عمومی‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در سوژه‌یابی و تهیه گزارش‌های خبری به چه میزان است؟
۵. نقش خانواده، اقوام، دوستان، همسایگان و به طور کلی مردم در تهیه سوژه‌های گزارش‌های خبری خبرنگاران به چه میزان است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی است که با استفاده از روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش، خبرنگاران شبکه خبر می‌باشند که در تابستان سال ۱۳۹۸ مشغول به فعالیت بوده‌اند که تعداد آنها ۶۰ نفر سرشماری گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز برای توصیف و تحلیل‌های آماری پژوهش پرسشنامه بوده است. روایی و پایایی ابزارهای اندازه‌گیری به دلیل استفاده دیگران از جمله (کریمی ۱۳۹۰) مورد تأیید قرار گرفته است. علاوه بر این در این پژوهش نیز روایی و اعتبار ابزارهای اندازه‌گیری اطلاعات با نظر استادان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و تحلیل‌های آماری مورد تأیید قرار گرفت. ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار (اس. پی. اس. اس) نسخه ۲۱، معادل ۰/۸۹ محاسبه گردید. پرسشنامه در دو بخش و ۲۹ گویه تنظیم شده است. در بخش نخست گویه‌های مربوط به رفتار اطلاع‌یابی ۲۰ سوال و در بخش دوم گویه‌های مربوط به اطلاع‌جویی ۹ سوال با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای طراحی شده است. جامعه آماری پژوهش خبرنگاران شبکه خبر بوده‌اند. از آنجایی که تعداد خبرنگاران ۶۰ نفر محدود بوده است، نمونه‌گیری سرشماری انجام شده و پرسشنامه‌ها بین همه خبرنگاران به صورت حضوری توزیع و تکمیل شده است. سرانجام ۴۷ خبرنگار (۷۸ درصد) پرسشنامه‌ها را کامل و سالم تکمیل کردند و عودت دادند. در بخش آمار استنباطی نیز سوال‌های اساسی پژوهش با بهره‌گیری از آزمون مناسب آماری (تی تک نمونه‌ای) بررسی و تجزیه و تحلیل شده است. سپس برای بدست آوردن میانگین کلی نظرات افراد با میانگین مورد انتظار برای تعیین معنی داری از آزمون تی استودنت تک گروهی استفاده شده است.

یافته‌ها

با توجه به اینکه تعداد نمونه آماری مساوی با جامعه آماری پژوهش است، به عبارتی دیگر به دلیل اینکه کل ۶۰ نفر جامعه آماری به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند، می‌توانیم با استفاده از میزان و مقایسه شاخص‌های آماری توصیفی به نتیجه‌گیری بپردازیم و در خصوص بالا بودن و یا پایین بودن متغیرهای پژوهش اظهار نظر نمائیم و نیازی به استفاده از فنون آماری استنباطی در این مورد نداریم و شاخص‌های آماری بدست آمده را به طور مستقیم در تشخیص بالا یا پایین بودن مؤلفه‌های متغیرهای پژوهش مطرح نمائیم. ولی در خصوص آزمون فرضیه‌ها نیاز به بهره‌گیری از فنون آماری استنباطی هستیم.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان به سوال‌های مربوط به رفتار اطلاع‌یابی

سوال	اصلا		خیلی کم		کم		زیاد		خیلی زیاد		میانگین	انحراف معیار
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
۱. تا چه اندازه اینترنت شبکه خبر از نظر پوشش موضوعی و جامعیت پاسخگوی نیاز اطلاعاتی شما است؟	۵	۱۰/۶	۲۱	۴۴/۷	۱۶	۰/۳۴	۵	۱۰/۶	۳/۴۵	۰/۸۳		

ادامه جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان به سوال‌های مربوط به رفتار اطلاع‌یابی

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		اصلا		سوال
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۸۲/۰	۱۷/۳	۱/۲	۱	۹/۳۱	۱۵	۱/۵۱	۲۴	۶/۱۰	۵	۳/۴	۲	۲. تا چه اندازه امکانات شبکه خبر برای استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی کافی است؟
۶۰/۰	۱۷/۴	۷/۲۷	۱۳	۷/۶۱	۲۹	۶/۱۰	۵					۳. میزان تسلط شما بر مهارت‌های تخصصی جست‌وجو و بازیابی اطلاعات در منابع اطلاعاتی تا چه اندازه موجب دسترسی شما به اطلاعات مورد نیازتان است؟
۷۳/۰	۸۳/۳	۰/۱۷	۸	۱/۵۱	۲۴	۲۹/۸	۱۴	۱/۲	۱			۴. هنگام بازیابی اطلاعات از اینترنت تا چه اندازه می‌توانید منبع مشخص و مورد نیاز خود را در میان منابع بازیابی شده انتخاب کنید؟
۸۷/۰	۹۶/۳	۱/۱۹	۹	۴/۵۷	۲۷	۴/۲۳	۱۱					۵. تا چه اندازه با نحوه جست‌وجو و بازیابی اطلاعات در منابع اطلاعاتی پیوسته آشنایی دارید؟
۷۴/۰	۷۴/۳	۲/۱۵	۷	۷/۴۵	۲۱	۰/۳۷	۱۷	۲/۲	۱			۶. شما تا چه اندازه در جست‌وجوی اطلاعات به نتایج مطلوب می‌رسید؟
۰۸/۱	۸۳/۲	۳/۴	۲	۹/۱۴	۷	۸/۴۶	۲۲	۷/۲۷	۱۳	۴/۶	۳	۷. هنگام تعیین منابع اطلاعاتی برای یافتن اطلاعات مورد نیاز خود تا چه اندازه سردرگم هستید؟
۹۵/۰	۰۲/۴	۵/۲۵	۱۲	۳/۵۵	۲۶	۹/۱۴	۷	۳/۴	۲			۸. توانایی شما در استفاده از کامپیوتر جهت تامین نیازهای اطلاعاتی خود تا چه اندازه است؟

ادامه جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان به سوال‌های مربوط به رفتار اطلاع‌یابی

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		اصلا		سوال
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰/۶۳	۴/۲۳	۰/۳۴	۱۶	۵۵/۳	۲۶	۱۰/۶	۵					۹. میزان آشنایی شما با جست‌وجوی تخصصی در پایگاه‌ها و موتورهای جست‌وجو در اینترنت تا چه اندازه باعث برطرف کردن نیاز اطلاعاتی تان شده است؟
۰/۶۶	۴/۰۰	۲۱/۳	۱۰	۵۷/۴	۲۷	۲۱/۳	۱۰					۱۰. شما تا چه اندازه با نحوه استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی آشنایی دارید؟
۰/۸۵	۴/۳۲	۳۸/۳	۱۸	۵۵/۳	۲۶	۶/۴	۳					۱۱. بالا بردن اطلاعات برای تهیه گزارش خوب تا چه اندازه شما را وادار به جست‌وجوی اطلاعات می‌کند؟
۰/۵۴	۴/۴۵	۴۶/۸	۲۲	۵۱/۱	۲۴	۲/۱	۱					۱۲. وقتی به درک درست و دیدگاه روشنی درباره موضوع خود می‌رسید تا بتوانید موضوع دقیق‌تری پیدا کنید به چه میزان اعتماد به نفس پیدا می‌کنید؟
۰/۹۳	۴/۲۸	۴۰/۴	۱۹	۴۸/۹	۲۳	۸/۵	۴	۲/۱	۱			۱۳. هنگامی که موضوع دقیق‌تری پیدا می‌کنید، علاقه شما به موضوع تحقیقتان به چه میزان بیشتر می‌شود؟
۰/۵۰	۴/۴۳	۴۲/۶	۲۰	۵۷/۴	۲۷							۱۴. تهیه اطلاعاتی در مورد تهیه گزارش تا چه اندازه شما را وادار به جست‌وجوی اطلاعات می‌کند؟

ادامه جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان به سوال‌های مربوط به رفتار اطلاع‌یابی

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		اصلا		سوال
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۶/۰	۷۷/۲	۳/۴	۲	۵/۸	۴	۷/۶۱	۲۹	۶/۱۰	۵	۹/۱۴	۷	۱۵. در مورد انتخاب روش جست‌وجوی اطلاعات به چه میزان احساس سردرگمی می‌کنید؟
۸۸/۰	۰۶/۴	۴/۲۳	۱۱	۷/۶۱	۲۹	۸/۱۲	۶	۱/۲	۱			۱۶. هنگام گردآوری اطلاعات، تا چه اندازه به خود اطمینان دارید که از میان یافته‌ها، نتایج مرتبط را انتخاب کنید؟
۲۱/۱	۷۹/۳	۵/۲۵	۱۲	۷/۴۴	۲۱	۱/۱۹	۹	۳/۴	۲	۴/۶	۳	۱۷. میزان آشنایی با زبان انگلیسی را تا چه اندازه مانع دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود میدانید؟
۷۵/۰	۴۷/۴	۶/۵۹	۲۸	۸/۲۹	۱۴	۵/۸	۴	۱/۲	۱			۱۸. سرعت کم اینترنت را تا چه اندازه مانع دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود می‌دانید؟
۷۴/۰	۴۰/۴	۳/۵۵	۲۶	۸/۲۹	۱۴	۹/۱۴	۷					۱۹. قطع و وصل شدن اینترنت را تا چه اندازه مانع دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود می‌دانید؟
۱۴/۱	۱۵/۴	۳/۵۵	۲۶	۰/۱۷	۸	۱/۱۹	۹	۳/۴	۲	۳/۴	۲	۲۰. تا چه اندازه مکانی به عنوان کتابخانه و مرکز پایگاه اطلاع‌رسانی را در شبکه خبر ضروری می‌دانید؟

نتایج آمارهای توصیفی نشان داد بیش از پنجاه درصد افراد مورد بررسی در رشته‌های مختلف حوزه علوم انسانی (به غیر از خبرنگاری) تحصیل کرده‌اند و ۱۵ درصد خبرنگاران دانش آموخته رشته خبرنگاری هستند. آخرین مدرک تحصیلی ۵۳ درصد پاسخگویان در مقطع کارشناسی است. ۵۵ درصد خبرنگاران در گروه سنی بین ۳۰ تا ۴۰ سال قرار دارند. ۵۵ درصد افراد مورد بررسی بین ۱۰ تا ۲۰ سال سابقه کار خبرنگاری دارند. داده‌های حاصل از این پژوهش ابتدا توصیف و سپس براساس سؤال‌های پژوهش با بهره‌گیری از آزمون‌های مناسب آماری تحلیل شده‌اند. در بخش نخست نتایج آمار توصیفی حاصل از پاسخ افراد در جدول شماره ۱ ارائه می‌شود.

نتایج جدول شماره ۱ نشان می‌دهد مطابق نظرات افراد شرکت‌کننده در این پژوهش مؤلفه "سرعت کم اینترنت" به عنوان مانع دسترسی به اطلاعات مورد نیاز با میانگین ۴/۴۷ بیشترین و بالاترین میزان را به خود اختصاص داده است و "درک درست و دیدگاه روشن درباره

موضوع برای افزایش میزان اعتماد به نفس"، با میانگین ۴/۴۵ در رتبه دوم و "جست‌وجوی اطلاعات برای تهیه گزارش" با میانگین ۴/۳۲ در مرتبه سوم قرار گرفته است. همچنین "انتخاب روش جست‌وجوی اطلاعات" و "احساس سردرگمی" با میانگین ۲/۷۷ کمترین میزان را به خود اختصاص داده است.

نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد مطابق نظرات افراد شرکت‌کننده در این پژوهش مؤلفه تاثیر "آموزش شیوه جست‌وجو و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز" با میانگین ۴/۳۶ بالاترین میزان را به خود اختصاص داده است و بعد تاثیر "آموزش شیوه جست‌وجو در موتورهای جست‌وجو برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز" با میانگین ۴/۱۹ در رتبه دوم و "تأمین اطلاعات مورد نیاز با استفاده از اینترنت" با میانگین ۳/۸۷ در مرتبه سوم قرار گرفته است. در ضمن "نقش خانواده، اقوام، دوستان، همسایگان در تعیین سوژه‌های خبری خبرنگاران" با میانگین ۳/۰۴ کمترین میزان را به خود اختصاص داده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد پاسخ افراد به سوال‌های مرتبط با اطلاع‌جویی

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		اصلا		سوال
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۶۱/۰	۳۶/۴	۶/۴۲	۲۰	۱/۵۱	۲۴	۴/۶	۲					۲۱. آموزش شیوه‌های جست‌وجو را تا چه اندازه در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود موثر می‌دانید؟
۶۸/۰	۱۹/۴	۹/۳۱	۱۵	۴/۵۷	۲	۵/۸	۴	۱/۲	۱			۲۲. آموزش شیوه جست‌وجو در موتورهای جست‌وجو را تا چه اندازه در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز خود موثر می‌دانید؟
۷۴/۰	۸۷/۳	۰/۱۷	۸	۴/۵۷	۲۷	۳/۲۱	۱۰	۳/۴	۲			۲۳. تا چه اندازه اطلاعات مورد نیاز خود را از اینترنت شبکه خبر تأمین می‌کنید؟
۹۹/۰	۱۹/۳	۱/۲	۱	۳/۳۸	۱۸	۴/۴۰	۱۹	۹/۱۴	۷	۳/۴	۲	۲۴. امکانات موجود شبکه خبر در تهیه و برطرف کردن اطلاعات مورد نیازتان به چه میزان است؟
۱۵/۱	۴۰/۳	۹/۱۴	۷	۴/۴۰	۱۹	۴/۲۳	۱۱	۸/۱۲	۶	۵/۸	۴	۲۵. مسئولان بالادست یا مدیران سطوح بالا چقدر در تهیه گزارش خبرنگاران نقش دارند؟
۸۵/۰	۶۲/۳	۵/۸	۴	۸/۴۶	۲۲	۶/۴۲	۲۰	۱/۲	۱			۲۶. خبرگزاری‌ها، روزنامه‌ها و مجلات چقدر در تعیین سوژه‌های خبری خبرنگاران نقش دارند؟

ادامه جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد پاسخ افراد به سوال‌های مرتبط با اطلاع جویی

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		اصلا		سوال
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰/۸۷	۱۷/۳	۴/۶	۳	۵/۲۵	۱۲	۹/۴۸	۲۳	۰/۱۷	۸	۱/۲	۱	۲۷. ماهواره و شبکه های خارجی چقدر در تعیین سوژه های خبری خبرنگاران نقش دارند؟
۰/۸۳	۷۰/۳	۹/۱۴	۷	۹/۴۸	۲۳	۷/۲۷	۱۳	۵/۸	۴			۲۸. روابط عمومی ها و مراکز اطلاع رسانی تا چه حد در تعیین و تهیه گزارش های خبری نقش دارند؟
۰/۸۳	۰۴/۳	۴/۶	۳	۸/۱۲	۶	۸/۶۳	۳۰	۸/۱۲	۶	۳/۴	۲	۲۹. خانواده، اقوام، دوستان، همسایگان تا چه حد در تعیین سوژه های خبری خبرنگاران نقش دارند؟

جدول ۳. مشخصه های آماری روش های بازیابی اطلاعات مورد نیاز خبرنگاران

انحراف معیار	میانگین	شاخص آماری	سوال
۰/۶۰	۴/۱۷		۳. میزان تسلط شما بر مهارت های تخصصی جست و جو و بازیابی اطلاعات در منابع اطلاعاتی تا چه اندازه موجب دسترسی شما به اطلاعات مورد نیازتان است؟
۰/۷۳	۳/۸۳		۴. هنگام بازیابی اطلاعات از اینترنت تا چه اندازه می توانید منبع مشخص و مورد نیاز خود را در میان منابع بازیابی شده انتخاب کنید؟
۰/۸۷	۳/۹۶		۵. تا چه اندازه با نحوه جست و جو و بازیابی اطلاعات در منابع اطلاعاتی پیوسته آشنایی دارید؟

نتایج آمارهای توصیفی نشان داد بیش از پنجاه درصد افراد مورد بررسی در رشته های مختلف حوزه علوم انسانی (به غیر از خبرنگاری) تحصیل کرده اند و ۱۵ درصد خبرنگاران دانش آموخته رشته خبرنگاری هستند. آخرین مدرک تحصیلی ۵۳ درصد پاسخگویان در مقطع کارشناسی است. ۵۵ درصد خبرنگاران در گروه سنی بین ۳۰ تا ۴۰ سال قرار دارند. ۵۵ درصد افراد مورد بررسی بین ۱۰ تا ۲۰ سال سابقه کار خبرنگاری دارند. داده های حاصل از این پژوهش ابتدا توصیف و سپس براساس سؤال های پژوهش با بهره گیری از آزمون های مناسب آماری تحلیل شده اند. در بخش نخست نتایج آمار توصیفی حاصل از پاسخ افراد در جدول شماره ۱ ارائه می شود.

جدول ۴. نتایج آزمون t-test

سوال	مقدار مورد انتظار برای آزمون=۳					تفاوت میانگین ها در سطح ۹۵٪
	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی داری	تفاوت میانگین	کمترین مقدار	
۲. تاچه اندازه امکانات شبکه خبر برای استفاده از پایگاه های اطلاعاتی کافی است؟	۱/۴۳۰	۴۶	۰/۱۶۰	۰/۱۷۰۲	-/۰۶۹۴	۰/۴۰۹۸

در بررسی سوال دوم که تا چه اندازه امکانات شبکه برای استفاده از پایگاه‌ها برای تهیه گزارش کافی است؟ بنابر یافته‌های به دست آمده از آزمون تی، با عنایت به اینکه تی محاسبه شده (۱/۴) حاصل شده است که از مقدار تی جدول بحرانی (۱/۹۶) کوچک‌تر است. ($P > 0.05$) لذا در پاسخ به سؤال چهارم می‌توان ادعا نمود از نظر افراد نمونه آماری، "امکانات شبکه خبر جهت استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی کافی نیست" و از حد مورد انتظار کمتر و پایین‌تر است (جدول شماره ۴).

جدول ۵. نتایج آزمون t-test

تفاوت میانگین‌ها در سطح ۹۵٪		مقدار مورد انتظار برای آزمون=۳				سوال
بیشترین مقدار	کمترین مقدار	تفاوت میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	
۰/۷۴۳۲	۰/۰۶۵۳	۰/۴۰۴۳	۰/۰۰۲	۴۶	۲/۴۰۰	۲۵. مسئولان بالادست یا مدیران سطوح بالا چقدر در تهیه گزارش خبرنگاران نقش دارند؟

در بررسی سؤال سوم که مدیران سطوح بالا به چه میزان در تعیین و تهیه گزارش‌های خبری نقش دارند؟ بنابر یافته‌های به دست آمده از آزمون تی، با عنایت به اینکه تی محاسبه شده (۲/۴) حاصل شده است که از مقدار تی جدول بحرانی (۱/۹۶) بزرگ‌تر است ($P < 0.05$). لذا در پاسخ به سؤال پنجم می‌توان ادعا نمود از نظر افراد نمونه آماری، "مسئولان بالادست یا مدیران سطوح بالا، بالاتر از حد مورد انتظار در تهیه گزارش خبرنگاران نقش دارند" (جدول شماره ۵).

جدول ۶. نتایج آزمون t-test

تفاوت میانگین‌ها در سطح ۹۵٪		مقدار مورد انتظار برای آزمون=۳				سوال
بیشترین مقدار	کمترین مقدار	تفاوت میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	
۰/۹۴۶۴	۰/۴۵۷۹	۰/۷۰۲۱	۰/۰۰۰	۴۶	۵/۷۸۷	۲۸. روابط عمومی‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تا چه حد در تعیین و تهیه گزارش‌های خبری نقش دارند؟

در بررسی سؤال چهارم که روابط عمومی‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تا چه حدی در تعیین و تهیه گزارش‌های خبری نقش دارند؟ بنابر یافته‌های به دست آمده از آزمون تی، با عنایت به اینکه تی محاسبه شده (۵/۷) حاصل شده است که از مقدار تی جدول بحرانی (۱/۹۶) بزرگ‌تر است ($P < 0.05$). لذا در پاسخ به سؤال هشتم می‌توان ادعا نمود از نظر افراد نمونه آماری، "روابط عمومی‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در تعیین و تهیه گزارش‌های خبری" بالاتر از حد مورد انتظار نقش دارند (جدول شماره ۶).

جدول ۷. نتایج آزمون t-test

تفاوت میانگین‌ها در سطح ۹۵٪		مقدار مورد انتظار برای آزمون=۳				سوال
بیشترین مقدار	کمترین مقدار	تفاوت میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	
۰/۲۸۷۱	۰/۲۰۲۰	۰/۰۴۲۶	۰/۷۲۸	۴۶	۰/۳۵۰	۲۹. خانواده، اقوام، دوستان و همسایگان تا چه حد در تعیین سوزده‌های خبری خبرنگاران نقش دارند؟

در بررسی سؤال پنجم که خانواده، اقوام، دوستان، همسایگان و به طور کلی مردم تا چه حدی در تعیین سوژه‌های خبری خبرنگاران نقش دارند؟ بنابر یافته‌های به دست آمده از آزمون تی، با عنایت به اینکه تی محاسبه شده (۰/۳۵) حاصل شده است که از مقدار تی جدول بحرانی (۱/۹۶) کوچک‌تر است ($P > ۰/۰۵$). لذا در پاسخ به سؤال نهم می‌توان ادعا نمود از نظر افراد نمونه آماری، "نقش خانواده، اقوام، دوستان، همسایگان در تعیین سوژه‌های خبری خبرنگاران" از حد مورد انتظار پایین و کمتر است (جدول شماره ۷).

بحث و نتیجه‌گیری

شبکه‌های بزرگ خبری جهان، پیوسته در حال تجربه الگوهای جدید تهیه و ارائه خبر بوده و با تغییر و اصلاح شیوه‌های جمع‌آوری، تدوین و ارائه اخبار، دغدغه خود را برای جذب و حفظ مخاطب در عرصه به شدت رقابتی خبررسانی نشان داده‌اند. به نظر می‌رسد بیشتر این تغییر، به ارتقای توانمندی‌ها و مهارت‌های ژورنالیست‌ها، که خبرنگاران و مجریان اخبار نیز جزو آنها محسوب می‌شوند اختصاص دارد. دیوید رابین^۱ رئیس دانشکده ارتباطات در دانشگاه سیراکیوس نیویورک معتقد است برای تربیت روزنامه‌نگاران خوب باید به آنها آموزش داد که چگونه و از کجا اطلاعات را به دست بیاورند و پس از به دست آوردن اطلاعات با آن چه بکنند (جنیفر کلی، به نقل از ترجمه کسمایی ۱۳۷۸).

امروزه دنیای اطراف ما مملو از سوژه‌های مختلف است که بی تفاوت از آنها عبور می‌کنیم. یک خبرنگار برای یافتن یک سوژه خوب باید خوب فکر کند و همراه با تعمق و تفکر باید قوه تخیل خوبی داشته باشد و موضوع و سوژه مورد نظر را به خوبی به رشته تحریر درآورد تا یک گزارش هدفمند را به نتیجه برساند. همه چیز تکراری است و سوژه‌ها هم تکراری هستند، آنچه تکرار را از گزارش می‌گیرد، زاویه دید متفاوت است. اینکه از چه زاویه‌ای به یک موضوع کهنه نگاه شود، مهم است. در نهایت یک پرداخت خوب منتج به یک گزارش خبری خوب می‌شود. تفکر، فکر کردن تنها نیست، بلکه فکر کردن آگاهانه است که باید همراه با تخیل باشد. یک روزنامه‌نگار باید بداند که بدون قوه تخیل نمی‌توان روزنامه‌نگار موفقی بود.

خبرنگار فردی کنجکاو است، دنیای اطراف را با دید پرسشگر دنبال می‌کند و همواره در جست‌وجوی علت پدیده‌ها است. خبرنگار باید بداند که رسانه باید جلوتر از مردم عادی باشد و در جایگاه یک کارشناس و تحلیلگر گزارش‌نویسی کند. خبرنگار موفق دارای قوه تخیل است، بیان روایی خوب دارد و غیرقابل پیش‌بینی است؛ اگر فردی فاقد این ویژگی‌هاست، حرفه خبرنگاری به کارش نخواهد آمد و فعالیت‌هایش خروجی مناسبی نخواهد داشت. خبرنگار باید نسبت به پدیده‌ها حساس باشد و واکنش سریع داشته باشد.

نتایج یافته‌های پژوهش نشان داد بخشی از مشکلات موجود در رفتار اطلاعاتی به خود خبرنگار بر می‌گردد. در متون مختلف خبرنگاری برخی از صفات و ویژگی‌های خاص خبرنگاران شامل بررسی اسناد و مدارک، افزایش معلومات عمومی و ... آمده است که یافته‌های این پژوهش حاکی از محدودیت استفاده از این منابع به دلایل مختلف از جمله اطلاعات ناکافی از منابع موجود، ناآگاهی از روش‌های جست‌وجو و ... از طرف خبرنگاران است.

مهمترین دلیل دیگر این است که رفتار خبرنگاران حرفه‌ای نیست، در حال حاضر خبرنگاران تبدیل به کارمندان رسانه شده‌اند، بیشتر گزارش‌های خبرنگاران گزارش کار مسئولان بوده و تنوع و محتوای چندانی ندارند و جذاب و مخاطب‌پسند نیستند، شاید یکی از دلایل آن عدم به کارگیری افراد علاقه‌مند، خوش ذوق، خبره، کارآزموده و تحصیلکرده در رشته خبرنگاری است.

به نظر می‌رسد سوژه‌های خبری برای تهیه گزارش‌ها و پخش که باید از دل جامعه و مردم بیرون بیاید از اتاق فکر مدیران و برنامه‌ریزان تهیه و تولید می‌شود و بیشتر مسئول محور است تا مردم محور که این امر سبب می‌شود جذابیت لازم را برای مردم نداشته باشد. ضمن اینکه خیلی از خبرهایی که از شبکه‌های خبری داخلی پخش می‌شوند، رادیویی بوده و قابلیت پخش تلویزیونی ندارد.

^۱. David Rabin

همانطور که خبرنگاران اذعان کرده‌اند نقش خانواده، اقوام، دوستان، همسایگان و به طور کلی مردم در تعیین سوژه‌های خبری خبرنگاران از حد مورد انتظار پایین‌تر است که به نظر می‌رسد در عصر کنونی با وجود شبکه‌های اجتماعی و به نوعی هر شهروند یک خبرنگار و با توجه به تحولات و تغییر رویکردهای رسانه‌ها برای جذب مخاطب باید خبرنگاران برای سوژه‌یابی جذاب و مخاطب‌پسند به این مقوله مهم توجه ویژه‌ای داشته باشند.

یکی دیگر از دلایل آن عدم بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و آرشیوی و بی‌توجهی به پژوهش است. این امر تاحدی ناشی از نبود آموزش مشخص طی دوران تحصیلات رسمی است. اگر چه در دوران تحصیل به اهمیت استفاده از منابع کتابخانه‌ای اشاره می‌شود، اما هیچگونه آموزش مدون، عملی و رسمی برای شناساندن ضرورت و اهمیت کاربرد منابع اطلاعاتی مختلف و شیوه استفاده از آنها در کلاس‌های درس خبرنگاری ارائه نمی‌شود. ضمن اینکه در داخل کشور ما خبرنگار تحقیقی نداریم، یعنی گزارش‌هایی که پایه تولید آنها براساس پژوهش خبرنگار بوده و ماحصل آن تبدیل به گزارش شود، خیلی ناچیز است یا اصلاً وجود ندارد. هم اکنون در دنیا توجه ویژه‌ای به این موضوع شده است، اما در کشورمان به علت زمان بر بودن و عدم استقبال مسئولان رسانه و دیگر مشکلات این نوع گزارش‌ها، رونق چندانی ندارد و جای آن در رسانه ملی خالی است.

از دلایل دیگر کاهش مخاطب رسانه نداشتن تنوع و نبود خبرها و گزارش‌های متنوع است. زمانی که به تلویزیون نگاه می‌کنید بیشتر خبرها تکراری و شبیه به هم هستند و به طور کلی از همه ظرفیت‌های رسانه به دلایل مختلف برای افزایش و جذب مخاطب به کار گرفته نمی‌شود که این در درازمدت باعث عدم اعتماد مردم به رسانه خواهد شد.

البته بخشی از مسائل و مشکلات خبرنگاران را برای دستیابی به اطلاعات به مشکلاتی مثل کمبود وقت، عدم برخورداری از امکان پژوهش و دسترس نبودن منابع اطلاعاتی و فاصله زیاد با کتابخانه‌ها و ... می‌توان نام برد که این مشکلات خود ریشه در سیاست‌گذاری‌های رسانه و عدم درک و اهمیت وجود آرشیو و کتابخانه در فعالیت‌های خبرنگاری دارد. به این معنا که سیاست‌گذاری‌های رسانه به ویژه شبکه خبر و تهیه گزارش‌ها طبق یک فرآیند خاص همان روش حقیقت‌مدار است. در این فرآیند واحدها، امکانات و منابع اطلاعاتی جایگاهی ندارند. به همین علت تخصیص بودجه، تهیه منابع و تجهیزات و به کارگیری نیروی انسانی متخصص برای این واحدها در اولویت‌های آخر برنامه‌ریزی‌ها قرار گرفته است.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های محسنیان راد (۱۳۷۲)، مهریزی (۱۳۸۰)، باباخانی (۱۳۹۱)، علی‌پور (۱۳۹۱) و نعمتی انارکی (۱۳۹۹) همسو و با پژوهش‌های عبدالملکی (۱۳۸۹)، باباخانی (۱۳۹۱)، شمشادی (۱۳۹۲) و انصاری و زبوری (۲۰۱۰) غیرهمسو است. یافته‌های پژوهش محسنیان راد (۱۳۷۲) نشان داد که بیش از ۹۰ درصد روزنامه‌نگاران ایران فاقد تحصیلات مرتبط با روزنامه‌نگاری هستند که در پژوهش کنونی نیز فقط ۱۵ درصد خبرنگاران تحصیلات مرتبط با رشته روزنامه‌نگاری داشته‌اند. همچنین نتایج پژوهش مهریزی (۱۳۸۰) نشان داد که رفتار اطلاع‌یابی روزنامه‌نگاران به لحاظ استفاده از خدمات انواع واحدهای کتابخانه‌ای، میزان و نحوه مراجعه به این واحدها، استفاده و برخورداری از منابع و فناوری‌های اطلاعاتی، تنوع چندانی ندارند که پژوهش حاضر نیز نشان داد گزارش‌های خبرنگاران بیشتر مسئول محور و شخص محور است و تنوع چندانی برای مخاطب عام ندارد. نتایج پژوهش علی‌پور (۱۳۹۱) نیز نشان داد که استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی در کاهش زمان تبادل اطلاعات و دسترسی آسان به منابع اطلاعاتی نقش عمده‌ای دارد که شبکه خبر نیز باید با آماده‌سازی زیرساخت‌ها، استفاده از فناوری‌های نوین را برای سهولت و سرعت کار در اولویت اصلی خود قرار دهد.

نتایج پژوهش شمشادی (۱۳۹۲) نیز نشان داد روزنامه‌نگاران حرفه‌ای و شهروند خبرنگاران از شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات مجازی برای پوشش خبرها استفاده می‌کنند. خبرنگاران شبکه خبر هم باید بتوانند از این ابزار برای استفاده ظرفیت‌های شبکه برای اطلاع‌رسانی سریع، پیگیری و بازنشر خبرها به کار گیرند و مسئولان و سیاست‌گذاران شبکه خبر نیز باید برای استفاده از همه ظرفیت‌های شبکه به فناوری‌های جدید و شبکه‌های اجتماعی نیز توجه ویژه داشته باشند و حتی برخی از خبرها نیز می‌تواند با استناد به شبکه‌های اجتماعی پخش شود تا از قافله عقب نمانند و بتوانند همگام با فناوری‌های روز به اهداف مورد نظر برسند. پژوهش نعمتی انارکی و دیگران (۱۳۹۹) نیز نشان داد با

توجه به تحولات و تغییرات سریع در محیط‌های اطلاعاتی، آموزش ضمن خدمت و بدو خدمت برای خبرنگاران ضروری است و باید مسئولان شبکه برای توانمندسازی خبرنگاران به این مهم توجه ویژه‌ای کنند.

در بخش پیشینه‌های خارجی نیز چگونگی جست‌وجوی اطلاعات و استفاده از منابع اطلاعاتی، رتبه‌بندی دستیابی به اطلاعات مورد نیاز در اینترنت و سپس کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، راهبردهای جست‌وجو و بازیابی اطلاعات، با رویکرد دانش و سواد رسانه‌ای روزنامه‌نگاران بررسی شده است که نتایج نشان می‌دهد که توجه ویژه به آموزش روزنامه‌نگاران و خبرنگاران برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز ضروری است و آموزش مهم‌ترین مؤلفه برای ارتقای کیفی برنامه‌های تولیدی فعالان رسانه به ویژه روزنامه‌نگاران و خبرنگاران است که کم و بیش هم راستا با این پژوهش بوده است و باید به آموزش خبرنگاران برای ارتقای برنامه‌ها و گزارش‌های خبری توجه ویژه‌ای شود. نتایج پژوهش بولدینگ (۱۹۹۶) نیز اثر آموزش مهارت اطلاع‌یابی را به عنوان به دست آوردن قابلیت‌های اساسی حرفه روزنامه‌نگاری مطرح می‌کند و چهار مقوله آموزش مهارت‌های جست‌وجو، آموزش استفاده از منابع کتابخانه‌ها، آموزش استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی و آشنایی عملی با کتابخانه را برای شناخت شیوه‌های جست‌وجوی منابع اطلاعاتی در برنامه‌های آموزشی خبرنگاری پیشنهاد می‌کند. با توجه به اینکه فقط ۱۵ درصد خبرنگاران شبکه خبر در رشته خبرنگاری تحصیل کرده‌اند و هیچ آموزش مدونی برای استفاده از کتابخانه‌ها در طول تحصیل وجود ندارد. در پژوهش حاضر نیز ضرورت آموزش‌های بدو خدمت و ضمن خدمت برای خبرنگاران ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. نتایج پژوهش عبدالنصیر طالب (۲۰۰۷) نیز نشان داد که روزنامه‌نگاران در زمینه اینترنت و فناوری اطلاعات از مهارت قابل قبولی برخوردار نبودند، در نتایج پژوهش کنونی نیز محدودیت توان استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی توسط خبرنگاران مشهود بود. پژوهش انصاری و زبوری (۲۰۱۰) نیز نشان داد کتابخانه‌ها بیشترین منبع استفاده خبرنگاران بوده‌اند. نتایج پژوهش کنونی خلاف این موضوع را نشان داد خبرنگاران شبکه خبر برای تهیه گزارش‌ها کمتر از منابع کتابخانه‌ای استفاده می‌کنند و بیشتر از مطالب سطحی برای تهیه گزارش‌های خود استفاده می‌کنند به همین دلیل گزارش‌های تولید شده اعتبار علمی و تخصصی لازم را ندارند، چون برپایه پژوهش تولید نشده‌اند. پژوهش ساساکا، اوتیک و نگنو^۱ (۲۰۱۷)، ماه‌جان و کومار^۲ (۲۰۱۷) و گیلبرت، وایت و تالمن^۳ (۲۰۲۱) نیز نشان داد خبرنگاران از اطلاعات موجود در کتابخانه آگاهی کافی ندارند و باید به آموزش استفاده از منابع کتابخانه در سرفصل‌های آموزشی گنجانده شود. با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

از آنجایی که صحت، دقت و سرعت سه عامل مهم در خبررسانی می‌باشند و سرعت کم اینترنت و قطع و وصل شدن آن مهم‌ترین مشکل شبکه از طرف خبرنگاران اعلام شده است، این عامل سبب فشار روانی زیادی به عوامل خبر از جمله خبرنگاران، سردبیران و دبیران خبر می‌شود تا بتوانند به موقع و در زمان ممکن اطلاع‌رسانی کنند. مسئولان شبکه نیز می‌توانند با تقویت زیرساخت‌ها، سرعت اینترنت را افزایش داده و از قطع و وصل شدن آن جلوگیری کنند و سلامت روان را برای نیروی انسانی به ارمغان آورند و از توان نیروهای شاغل برای بهره‌وری و کارایی بیشتر بهره‌مند شوند.

همچنین موضوع، هدف، قالب و طبقه برنامه و همچنین تخصص و تمرکز روی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت ارائه خبر توسط مجریان نیز مهم است که به نظر می‌رسد به این ویژگی‌ها در شبکه خبر آن طور که باید و شاید توجه نشده است. همچنین توجه به آموزش‌های بدو خدمت و ضمن خدمت نیز می‌تواند با تخصصی‌تر کردن فعالیت‌های خبرنگاران در حیطه موضوعی مشخص بر کیفیت کار خبرنگاران نیز تأثیرگذار باشد.

خبرنگار در پرورش سوژه و نوشتن گزارش، کلی‌گویی را باید کنار بگذارد تا گزارش به نتیجه برسد. وقتی به دنبال پیدا کردن سوژه هست باید بداند که هر موضوعی یک دلیل می‌خواهد و این یعنی برای تهیه گزارش به اطلاعات، آمار و داده‌های مشخص نیاز دارد. بنابراین هر

1. Sasaka, Otake & Ng'eno

2. Mahajan & Kumar

3. Gilbert, White & Tallman

چیزی که به ذهن می‌رسد را نمی‌توان گزارش کرد. زمانی که سوژه مناسب که دارای دلیل مشخص و کافی است انتخاب شد، پرسش اصلی در مورد سوژه را مشخص کرده و بعد به دنبال مصاحبه شونده باید رفت.

داشتن اطلاعات کافی در مورد موضوع برای تهیه گزارش‌های خبری ضروری است. اگر خبرنگار از موضوع اطلاعات و آمار درستی نداشته باشد، گزارش مناسبی تولید نخواهد شد. برای تهیه یک گزارش مخاطب‌پسند داشتن اطلاعات ضروری است. هیچ وقت نباید با ذهن خالی برای تهیه گزارش اقدام کرد. برای تهیه گزارش مصاحبه به مثابه اجرای یک نمایش است، برای مصاحبه باید اول خود را و بعد مصاحبه شونده را شناخت. آمار و اطلاعات در مورد سوژه مورد مصاحبه را دانست و در هنگام مصاحبه از آن استفاده کرد. خبرنگار اگر از موضوع شناخت داشته باشد و با اطلاعات حرف بزند، اعتماد مصاحبه شونده را جلب خواهد کرد و کنترل مصاحبه را در دست خواهد گرفت. به این نکته هم باید توجه داشت که مهمترین رکن مصاحبه برای تهیه گزارش‌های خبری مخاطب است که باید به نیاز آن پاسخ داد. پیشنهاد می‌شود رسانه ملی به ویژه شبکه بین‌المللی خبر برای جذب اعتماد مردم حضور بیشتری در شبکه‌های اجتماعی و مجازی داشته باشد و از همه ظرفیت‌های خود برای حضور در شبکه‌های اجتماعی استفاده کند. چون شبکه‌های مجازی می‌توانند به افزایش تعداد و همچنین افزایش اعتماد مخاطب به رسانه‌ها کمک کنند.

از آنجایی که بخش اعظم کار خبرنگاران جست‌وجوی اطلاعات برای انتخاب سوژه و موضوع جهت تهیه گزارش، مصاحبه، تحلیل و کنترل موضوع روزآمد، بررسی پیشینه مطالب، تهیه آمار و ارقام و یافتن ادله برای تأیید صحت و سقم مطالب و جمع‌آوری اطلاعات است باید کتابخانه و آرشیو به عنوان منبع اصلی حلقه اتصال پژوهش برای تولید گزارش‌های خبری به صورت مستقل و آسان در شبکه خبر در دسترس باشد. بنابراین ضرورت ایجاد کتابخانه مستقل و در دسترس برای رفع و رجوع نیازهای اطلاعاتی و پشتوانه اطلاعاتی در شبکه بین‌المللی خبر ضروری است. مکانی به عنوان کتابخانه و پایگاه‌های اطلاعاتی می‌تواند در فرایند تولید فعالیت‌های خبرنگاران نقش مهمی داشته و کمک کار مهمی برای خبرنگاران و دیگر عوامل شبکه باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌هایی برای بررسی رشد فناوری و تأثیر آن بر نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌جویی خبرنگاران انجام شود.

سرفصل‌های درس آموزشی مربوط به رشته‌های خبری در دانشگاه صدا و سیما که مهمترین مرکز آموزش و تربیت خبرنگاران و دیگر عوامل خبر برای رسانه ملی است، باید تجدیدنظر و اهمیت استفاده از منابع اطلاعاتی در مقاطع مختلف تحصیلی گنجانده شود. نبود آموزش استفاده از منابع اطلاعاتی، کمبود منابع و امکانات و دور ماندن خبرنگاران از منابع اطلاعاتی و کتابخانه و ناآشنایی آنها با روش‌های کسب اطلاعات سبب دور شدن هرچه بیشتر خبرنگاران از اطلاعات به عنوان مهم‌ترین رکن تهیه و تولید گزارش‌های خبری خواهد شد. برای استفاده از منابع اطلاعاتی گنجانیدن واحدهای درسی در آموزش‌های بدو خدمت و ضمن خدمت به منظور معرفی، اهمیت و نحوه استفاده از منابع و امکانات اطلاعاتی ضروری است. این درس باید شامل آموزش اهمیت استفاده از انواع مختلف منابع اطلاعاتی و میزان اعتبار هر کدام، شیوه‌های بازیابی منابع و به خصوص بهره‌گیری از فناوری‌های روز اطلاعاتی باشد.

همچنین لازم است نسبت به برگزاری دوره‌های آموزشی برای استفاده از منابع اطلاعاتی و ابزارها و راهبردهای جست‌وجو برای افزایش اعتماد به نفس خبرنگاران در جست‌وجوی اطلاعات اقدام شود.

از آنجایی که احساس نیاز به دانش تخصصی در بین خبرنگاران در سطح پایینی است. ارزیابی دانش تخصصی آنها ضروری است بنابراین پیشنهاد می‌شود با مشوق‌هایی بتوان دانش تخصصی خبرنگاران را تقویت کرد و دانش آنها را به طور خود خواسته بالا برد، چون دانش خبرنگاران می‌تواند کلیدی طلایی برای جذب مخاطبان در درازمدت باشد.

پیشنهاد می‌شود کتابخانه دیجیتال جدید برای شبکه‌های خبری به منظور دسترسی آسان به اطلاعات در محیط وب راه‌اندازی شود. همچنین وب سایت کتابخانه‌های خبری باید کاربرپسند و کاملاً سازمان یافته دسترسی آسان به منابع اطلاعات را برای خبرنگاران و دیگر عوامل رسانه‌ای فراهم کنند. موتورهای جست‌وجوی وب اطلاعات مبتنی بر فراداده را بازیابی می‌کنند. اکیداً پیشنهاد می‌شود که موتور جست‌وجو

برای بازیابی مؤثر اطلاعات باید از امکانات جست و جوی اطلاعات مبتنی بر محتوا برخوردار باشند. ضروری است کتابداران حرفه‌ای در کتابخانه‌ها و آرشيوها به کار گرفته شوند که بتوانند به صورت حرفه‌ای به، پردازش، سازماندهی و انتشار اطلاعات بپردازند.

منابع

- آذرکمند، ا. (۱۳۹۹). *رسانه شناسی*. شورای نظارت بر سازمان صدا و سیما به نشانی: <http://64040.ir/fa/news/422>
- باباخانی، ش. (۱۳۹۱). *بررسی روزنامه‌نگاری شهروندی با تکیه بر ارتباطات مجازی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی.
- جنیفر، ک. (۱۳۷۸). *آموزش روزنامه‌نگاری در چالش با فناوری‌های جدید*، (خبرهای تازه، ایده‌های نو). ترجمه علی کسمایی. *رسانه*، ۱۰(۳)، ۵۴
- خاشعی، و. (۱۳۸۹). *درآمدی بر سیاست‌های رسانه‌ای مقابله با جنگ نرم*. فصلنامه *رسانه*، ۲۰(۲)، ۱۲۷-۱۵۱.
- دستورالعمل نظام حقوق و دستمزد (۱۳۹۴). تهیه و تنظیم اداره کل منابع انسانی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، بازنگری شده.
- شریفی، م.، قنبری، س.، کردکتولی، ع. و صمدی، ک. (۱۳۹۸). *شناسایی الگوهای ذهنی خبرنگاران خبرگزاری‌های ایران پیرامون «انگیزش برای خلاقیت»*. *پژوهش‌های ارتباطی*، ۲۶(۹۹)، ۹-۴۹
- شمشادی، ح. (۱۳۹۲). *بررسی روزنامه‌نگاری شهروندی در فیس بوک از دیدگاه روزنامه‌نگاران حرفه‌ای*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی.
- صدیقی، ف. (۱۳۹۸). *تکنیک‌های سوژه‌یابی و سوژه‌سازی*. کارگاه آموزشی، فرهنگسرای تخصصی رسانه شهرداری اصفهان: <https://www.isna.ir/news/98111712836>
- عبدالملکی، ح. (۱۳۸۹). *دستیابی به شیوه‌های مطلوب تولید گزارش خبری تلویزیونی با بررسی تطبیقی گزارش‌های پخش شده از سی‌ان‌ان، بی‌بی‌سی و الجزیره*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه صدا و سیما، دانشکده ارتباطات و رسانه.
- علی‌پور، م. (۱۳۹۱). *نقش فناوری‌های نوین ارتباطی در فرآیند تولید خبر*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه صدا و سیما، دانشکده علوم ارتباطات و رسانه.
- کریمی، پ. (۱۳۹۰). *بررسی جنبه‌های چهارگانه رفتار اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز در مواجهه با منابع اطلاعاتی پیوسته*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- محمسنیان‌راد، م. (۱۳۷۲). *وضعیت نیروی متخصص مطبوعات و آموزش روزنامه‌نگاری در ایران*. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- معمدنژاد، ک. (۱۳۷۱). *وسایل ارتباط جمعی*. تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.
- مهریزی، ن. (۱۳۸۰). *بررسی رفتار اطلاع‌یابی روزنامه‌نگاران و وضعیت واحدهای اطلاعاتی روزنامه‌های تهران*. فصلنامه *رسانه*، ۱۲۹-۱۱۶
- نعمتی انارکی، د.، ضیایی‌پور، ح. و صادقی، ج. (۱۳۹۹). *سنجش سواد اطلاعاتی کارکنان مشاغل خبری صداوسیما در عصر دیجیتال*. فصلنامه علمی *رسانه‌های دیداری و شنیداری*، ۱۴(۳۴)، ۱۶۷-۱۹۰
- وب‌گاه رسمی شبکه خبر (۱۳۹۹) (www.IRINN.ir). بخش (درباره ما) بازبینی شده در ۱۳ بهمن ۱۳۹۹.

References

- Abdulla A. T. (2007). Technology Internet-Related Information behaviors Print-journalists In Kuwait. <https://www.researchgate.net/publication/323398908>
- Abdolmaleki, H. (2010). *Achieving the desired methods of producing television news reports by comparatively reviewing the reports broadcast by CNN, BBC and Al Jazeera*. Master Thesis, Radio and Television University [In Persian]
- Alipour, M. (2012). *The role of new communication technologies in the news production process*. Master Thesis, Radio and Television University [In Persian]
- Abdus Sattar, C. & Luluwa, A.S. (2011). Information Behavior of Journalists: Analysis of Critical Incidents of Information Finding and Use. *International Information and Library Review*, 43(4),
- Aghili, O. & Sanderson, M. (2020). *Journalists' information needs, seeking behavior, and its determinants on social media*. Submitted on 24 May 2017 (v1), last revised Jan 2020 This Version, v3

- Ansari, M.N. & Zuberi, N. A. (2010). Information seeking behaviour of media professionals in Karachi. *Malaysian Journal of Library and Information Science*, 15(2), 71-84
- Arman, H. & Islam, S. (2012). Information-seeking by print media journalists in Rajshahi, Bangladesh. *IFLA Journal December*, 38, 283-288,
- Azarkamand, A. (2020). Media Studies. The Supervisory Council of the Radio and Television Organization <http://64040.ir/fa/news/422> [In Persian]
- Babakhani, Sh. (2012). *A study of citizen journalism based on virtual communication*. Master Thesis, Allameh Tabatabai University [In Persian]
- Gilbert, S., White P.B., & Tallman, K. (2021) Information seeking behaviors of environmental journalists. *Journal of Librarianship and Information Science*. June. doi:10.1177/09610006211020081
- Gurdev, S. & Monika, S. (2013). Information seeking behavior of newspaper journalists. *International Journal of Library and Information Science*, 5(7), 225-234.
- Jean, W. & Kathleen, A. H. (1991). Journalist and Librarian Roles, Information Technologies and Newsmaking. *Journalism Quarterly*, 68(3), 491-498
- Jennifer, K. (1999). Journalism training in the challenge of new technologies (new news, new ideas). Translated by Ali Kasmaei. *Media*, 10 (3), 54 [In Persian]
- Julie B. (1996). Research Skills Instruction in Undergraduate Programs. *Journalism & Mass Communication Educator*, 51(1), 15
- Kagan, R. (2006). *It s the Regime, stupid*. Washington Post, 29 Jan. <https://www.washingtonpost.com/archive/2006/01/29/its-the-regime-stupid/f9c2b39e-fa0e-4424-a891-3b7b8b79967e/>
- Karimi, P. (2011). Investigating the four aspects of information behavior of graduate students of Shahid Chamran University of Ahvaz in the face of online information sources. Master Thesis, Shahid Chamran University of Ahvaz [In Persian]
- Kathleen A. H. (1994). Local Breaking News: Sources, Technology and News Routines. *Journalism Quarterly*, 71(3), 561-572
- Kathleen, A. H., Jean, W. & Douglas M. M. (1987). The Role of the Newspaper Library in the Production of News. *Journalism Quarterly*, 64, 714 – 720
- Khashee, V. (2009). An Introduction to Media Politics for Coping with Soft Warfare. *Resaneh*, 20(2), 127-151 [In Persian]
- Mahajan, P. & Kumar, P. (2017). Information seeking behaviour of journalists in north India. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 1648. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1648>
- Mohsenian Rad, M. (1993). *Status of the press and journalism training force in Iran*. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance [In Persian]
- Motamednejad, K. (1992). *Mass communication tools*. Tehran: Allameh Tabatabai University [In Persian]
- Mehrizi, N. (2001). Investigating the information-seeking behavior of journalists and the situation of information units of Tehran newspapers. *Media Quarterly*, (47), 129-116 [In Persian]
- Nematianaraki, D., Zeaei Parvar, H., & Sadeghi, J. (2020). Measurement of the Information literacy of IRIB Personnel Working at Newsroom Jobs. *Quarterly Scientific Journal of Audio-Visual Media*, 14(34), 167-190 [In Persian]
- Prasanna, K., & Divyananda, K. (2017). Information Needs and Information Seeking Behavior of Television Media Professionals in Bengaluru: A Study. *Global Media Journal*, 15:28.
- Sasaka, E. L., Otike, J., & Ng'eno, E. (2017). Information needs & Information Seeking Behaviour of Media Professionals in KENYA: a case of nation media Grop. 4(4), 961 - 992, Oct 19, www.strategicjournals.com, ©strategic Journals
- Salary system instructions (2015). Prepared and edited by the General Department of Human Resources of the Broadcasting Organization of the Islamic Republic of Iran, revised [In Persian]
- Sharifi, M., Ghanbari, S., Kordkatuli, A., & Samadi, K. (2019). *Identifying Iranian News Agency Journalists' Patterns of Motivation for Creativity*. *Communication Research*, 26(99), 221-229 [In Persian]
- Shamshadi, H. (2013). *A Study of Citizen Journalism on Facebook from the Perspective of Professional Journalists*. Master Thesis, Allameh Tabatabai University [In Persian]
- Sedighi, F. (2019). Subjectivation and subjectivation techniques. Workshop, - Isfahan Municipality Media Specialized Cultural Center: <https://www.isna.ir/news/98111712836> [In Persian]
- The official website of Khabar Network (2016) (www.IRINN.ir. Section (About Us) Revised on February 4, 2017 [In Persian]

Assessing the E-learning Readiness of Medical Students of Mazandaran University of Medical Sciences

Hooshang Ali-Asghari¹ | Safiyeh Tahmasebi Limooni^{*2}

1. Department of Information Knowledge and Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

2. Department of Information Knowledge and Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
(Corresponding Author) sa.tahmasebi2@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 14 June 2021 Accepted: 31 August 2021</p> <p>Keywords: E-learning, Students, Mazandaran University of Medical Sciences, Mazandaran Province</p>	<p>Objective: The aim of this study was to evaluate the e-learning readiness of medical students of Mazandaran University of Medical Sciences.</p> <p>Methodology: The research is of applied type and survey-analytical method. The statistical population included 210 professional doctoral students of Mazandaran University of Medical Sciences who answered the questionnaires by census sampling method of 96 people. The data collection tool was a questionnaire and its reliability was confirmed according to Cronbach's alpha coefficient (0.839). Descriptive statistics, Kolmogorov-Smirnov test and "Student's" and "Friedman" tests were used to analyze the data.</p> <p>Results: The average access to technology is equal to (3.47), skills and continuous communication is equal to (2.95), motivation is equal to (2.40), the ability to learn through media is equal to (67.67). 2), Internet group conversations are equal to (2.72) and important issues for success in e-learning is equal to (2.89). The significance level of Friedman test is less than 0.05. In the first place, the rate of "skills and continuous communication" (with an average rank of 4.02) and the rate of "motivation" (with an average rank of 1.76) is in the sixth place.</p> <p>Conclusion: Professional doctoral students in medicine have a low level of readiness for e-learning, so given the current situation of Covid 19 virus, the need to use this method and provide the possibility of studying electronically in this university is obvious.</p>

Cite this article: Ali-Asghari, H., Tahmasebi Limooni, S. (2021). Assessing the E-learning Readiness of Medical Students of Mazandaran University of Medical Sciences. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 20-34.
DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.2.1

سنجش میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران

هوشنگ علی اصغری^۱ | صفیه طهماسبی لیمونی^{۲*}

۱. گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران. fatemehfirouzjahi@gmail.com
۲. گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران (نویسنده مسئول) sa.tahmasebi2@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۲۴</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۹</p> <p>واژه‌های کلیدی: یادگیری الکترونیکی، دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی، استان مازندران</p>	<p>هدف: هدف از این پژوهش ارزیابی میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران است.</p> <p>روش پژوهش: پژوهش از نوع کاربردی و به روش پیمایشی-تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری شامل دانشجویان دکتری حرفه‌ای رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران به تعداد ۲۱۰ نفر بود که با روش نمونه‌گیری تعداد ۹۶ نفر نیز به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده و پایایی آن بر حسب ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۳۹) تأیید شده است. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی، آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون‌های «تی استیودنت» و «فریدمن» استفاده شده است.</p> <p>یافته‌ها: میانگین دسترسی به تکنولوژی برابر با (۳/۴۷)، مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته برابر با (۲/۹۵)، انگیزش برابر با (۲/۴۰)، توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها برابر با (۲/۶۷)، گفتگوهای گروهی اینترنت برابر با (۲/۷۲) و مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی برابر با (۲/۸۹) است. سطح معناداری آزمون فریدمن کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است. در رتبه اول، میزان «مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته» (با میانگین رتبه ۴/۰۲) و میزان «انگیزش» (با میانگین رتبه ۱/۷۶) در رتبه ششم قرار دارد.</p> <p>نتیجه‌گیری: دانشجویان دکتری حرفه‌ای رشته پزشکی از آمادگی پایین یادگیری الکترونیکی برخوردار هستند، لذا با توجه به شرایط موجود ویروس کووید ۱۹ ضرورت به کارگیری این روش و فراهم نمودن امکان تحصیل به شیوه الکترونیکی در این دانشگاه امری بدیهی است.</p>

استناد: علی اصغری، ه.؛ طهماسبی لیمونی، س. (۱۴۰۰). سنجش میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران. دانش‌شناسی، ۱۴(۵۳): ۲۰-۳۴. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.2.1

مقدمه

یادگیری الکترونیکی^۱ مهم‌ترین کاربرد فن آوری اطلاعات است که در قالب نظام‌های مختلف مثل یادگیری رایانه محور، یادگیری بر خط، یادگیری نابرخط، یادگیری شبکه محور و آموزش تحت شبکه ارائه می‌شود. این اصطلاح را اولین بار کراس^۲ وضع کرد و به انواع آموزش‌هایی اشاره دارد که از فن آوری‌های اینترنت برای یادگیری استفاده می‌کند. شهنازی (۱۳۹۶) یادگیری الکترونیکی را مجموعه فعالیت‌های آموزشی می‌داند که با استفاده از ابزارهای الکترونیکی اعم از صوتی، تصویری، رایانه‌ای و شبکه‌ای صورت می‌گیرد. مایر^۳ (۲۰۰۵) به تعریف مفهومی از یادگیری الکترونیکی پرداخته است و آن را یادگیری فعال و هوشمندی می‌داند که ضمن تحول در فرایند یاددهی- یادگیری در گسترش و تعمیق و پایدار ساختن فرهنگ فن آوری اطلاعات و ارتباطات نقش اساسی و محوری خواهد داشت (علی‌نژاد، ۱۳۹۳).

در سال‌های اخیر استفاده از فن آوری‌های آنلاین در آموزش، فرصت‌هایی برای استفاده از شیوه‌های جدید یادگیری و روش‌های مؤثر آموزش مثل یادگیری الکترونیکی فراهم آورده است. منظور از یادگیری الکترونیکی بهره‌گیری از سیستم‌های الکترونیکی مثل کامپیوتر، اینترنت، دیسک‌های چند رسانه‌ای و نشریه‌های الکترونیکی است که با هدف صرفه‌جویی در زمان و هزینه صورت می‌گیرد (شهنازی، ۱۳۹۶). آموزش الکترونیکی در سراسر جهان مورد توجه بسیاری قرار گرفته و در ایران نیز بیشتر دانشگاه‌ها و سازمان‌ها در حال به کارگیری گسترده این فن آوری هستند، اما گسترش مؤثر آموزش‌های الکترونیکی در کشور بدون آمادگی همه جانبه دانش پژوهان، استادان و کاربران برای بهره‌گیری از فن آوری در ابعاد دانشی، بینشی و مهارتی موفقیت‌آمیز نخواهد بود. با گسترش آموزش‌های مبتنی بر کامپیوتر، الگوهای سنتی آموزش به الگوهای جدید تبدیل خواهند شد، در این الگوی جدید، یادگیرنده نقش فعال‌تر دارد. الگوهای رایانه‌ای، مهارت‌های فردی و اجتماعی را با هم ترکیب می‌کنند و در نهایت مشارکت را تقویت می‌نمایند. در حال حاضر یکی از اساسی‌ترین بحث‌هایی که در آموزش علوم در سطح خیلی از کشورهای پیشرفته مطرح است این است که چگونه دانشجویان را برای جامعه‌ای که به گونه‌ای فزاینده در حال کامپیوتری شدن است آماده نمایند (شهنازی، ۱۳۹۶، ۶۱). بنابراین، با توجه به آنچه گفته شد مسئله پژوهش حاضر، ارزیابی میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران است. در این رابطه سعی شده مرتبط‌ترین و جدیدترین پیشینه پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از ایران به شرح زیر استخراج شوند:

شهنازی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "بررسی میزان آمادگی دانشجویان جهت استفاده از فن آوری یادگیری الکترونیکی" نشان دادند که نبود زیرساخت‌های مناسب فن آوری جهت استفاده از یادگیری الکترونیکی موجب شد تا تنها ۳۲/۳ درصد از دانشجویان آمادگی در سطح خوب جهت استفاده از نظام یادگیری الکترونیکی داشته باشند. لذا می‌توان نتیجه گرفت که برای پیاده سازی و بکارگیری مؤثر یادگیری الکترونیکی ابتدا باید ابعاد مختلف مورد بررسی در این پژوهش، بهبود و ارتقاء یابد.

معصومی فرد (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "مطالعه رابطه انواع تعامل در یادگیری الکترونیکی با کیفیت یادگیری مشارکتی (مورد مطالعه: دانشجویان کارشناسی ارشد آموزش محیط‌زیست)" نشان دادند که تعامل «دانشجو- دانشجو» دارای بیشترین اهمیت در کیفیت یادگیری مشارکتی و تعامل «استاد-استاد» و «محتوا- محتوا» دارای کمترین اهمیت در میان انواع تعاملات است. لذا به نظر می‌رسد تعاملی که میان دانشجویان برقرار می‌شود تضمین‌کننده کیفیت یادگیری مشارکتی در آموزش الکترونیکی است.

نارنجی ثانی، مصطفوی، کیخا و عبادی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "تبیین نرخ ماندگاری بر اساس انواع تعامل دانشجویان در بستر یادگیری الکترونیکی" نشان دادند که بیشترین و کمترین نرخ ماندگاری به ترتیب مربوط به رشته‌های مهندسی فناوری اطلاعات (۰/۸۶ درصد) و مهندسی فن آوری اطلاعات-تجارت الکترونیک (۰/۱۸ درصد) است. اما برآیند کلی نرخ ماندگاری در مؤسسه آموزش عالی مهر

1 . electronic learning

2 . Cross

3 . Mayer

البرز برابر با ۰/۷۲ درصد بود. از میان تعاملات گوناگون در این بستر نیز تعامل دانشجویان با دستیاران با میانگین (۳/۸۱۲۳) بالاترین میزان بود.

نجفی قزلجه، رهنمائی، عمرانی و حقانی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "تأثیر یادگیری الکترونیکی تعاملی بر دانش پرستاران مراقبت ویژه ICU در زمینه بیماری دلیریوم" نشان دادند که استفاده از یادگیری به شیوه الکترونیک تعاملی بر دانش پرستاران شاغل در بخش‌های ICU موثر بود. بنابراین استفاده از این روش آموزشی برای آموزش کارکنان سلامت به ویژه پرستاران و نیز دانشجویان پرستاری پیشنهاد می‌شود.

زارعی ساروکلائی، شمس، رضایی زاده و قهرمانی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "تعیین کنندگان اثربخشی یادگیری الکترونیکی: مطالعه ای کیفی بر مدرس" نشان دادند که «تسهیل‌گری فرایند یادگیری»، «ایجاد انگیزه و علاقه در یادگیرنده»، «دانش مدرس» و «ویژگی‌های روانشناختی مدرس» از عوامل مؤثر در تعیین اثربخشی یادگیری الکترونیکی از سوی درس یادگیری الکترونیکی هستند.

مسعودنیا (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "سنجش میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی پردیس بین‌الملل یزد" نشان دادند که تفاوت معناداری بین میانگین وزنی کل گروه نمونه و نمره ۵۰ وجود داشت، در نتیجه این دانشگاه به حد بیشتر از نقطه ۵۰ درصدی برای آمادگی پیاده‌سازی یادگیری الکترونیکی دست یافته است.

پورکریمی و علیمردانی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "عوامل مؤثر بر تعاملات در محیط‌های یادگیری الکترونیک (مطالعه ای فراترکیب)" نشان دادند که ۷ مرحله از روش متاستز و بازبینی تعداد ۳۰ مقاله از بین ۱۰۶ مقاله یافت شده، ۵ مؤلفه اصلی و ۳۵ مؤلفه فرعی به عنوان عوامل مؤثر بر تعاملات در محیط آموزشی الکترونیک قابل استناد است. بر این اساس مؤلفه‌های اصلی عوامل مؤثر بر تعاملات در محیط یادگیری الکترونیک شامل: ۱. عوامل فناوری (فناوری در آموزش، کیفیت ابزارهای دیجیتال، زیرساخت‌های مخابراتی)؛ ۲. عوامل فردی (انگیزه، نگرش، تعهد و نظم)؛ ۳. عوامل آموزشی (بازخورد، تعداد افراد کلاس، شیوه تدریس، مشارکت کلاسی)؛ ۴. عوامل علمی (تناسب محتوا، طرح درس، سرفصل و تسلط بر محتوا)؛ ۵. عوامل مدیریتی (رهبری فرایند و ساختار، نظارت بر عملکرد دوره‌های آموزش الکترونیک) است.

عباسی و کلاری (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "بررسی نگرش دانشجویان بین‌الملل به آموزش‌های برخط و کاربرد رسانه‌های اجتماعی در یادگیری زبان فارسی در دوران پیش و پس از گسترش ویروس کرونا" نشان دادند که نگرش فارسی‌آموزان سطوح مقدماتی، میانی و پیشرفته نسبت به یادگیری زبان فارسی و تقویت مهارت‌های زبانی و نیز نگرش کلی آنان نسبت به آموزش مجازی زبان فارسی بعد از تعطیلی دانشگاه‌ها و برگزاری دوره‌های آموزش مجازی زبان فارسی بهبود یافته است. بیشترین مقدار افزایش نگرش مثبت به فارسی‌آموزان سطح میانی و کمترین افزایش نگرش مثبت به فارسی‌آموزان سطح پیشرفته مربوط است.

فلاحی و جاسمی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه بین یادگیری خودراهبر با یادگیری الکترونیکی دانشجویان در دوران اپیدمی ویروس کرونا" نشان دادند که بین یادگیری خودراهبر و یادگیری الکترونیکی رابطه معنی‌داری وجود دارد. در ادامه نتایج پژوهش نشان داد که میزان یادگیری خودراهبر در میان گروه زنان و مردان و همچنین در گروه‌های مختلف تحصیلی جامعه تفاوت معنی‌داری ندارد.

ناسوشن، هاسایرین و آرویتا (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "درک دانشجویان زیست‌شناسی از یادگیری اتنوبوتانی مبتنی بر یادگیری الکترونیک (آموزش الکترونیک)" نشان دادند که ۱۰۰ درصد دانش‌آموزان در مورد آموزش الکترونیک اطلاعات دارند و به آموزش الکترونیک ۹۶/۴۳٪ دانش‌آموزان دسترسی دارند که اظهار داشتند آموزش الکترونیک می‌تواند به روند یادگیری کمک کند و ۱۰۰٪ دانش‌آموزان موافقت کردند که یادگیری به آنها کمک می‌کند تا به موضوع دسترسی پیدا کنند.

ساندهاوس، کوشنیر و اشکنازی^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "آموزش الکترونیکی از راه دور مطالعات پیش بالینی در طول بیماری همه گیر کووید ۱۹: مطالعه مقدماتی پاسخ دانشجویان پزشکی و تأثیرات احتمالی آنها در آینده" نشان دادند که دانش آموزان با نرخ پاسخ ۱۰۰٪ رضایت بالایی از یادگیری الکترونیکی در مورد کیفیت آن، تعاملات آنلاین، دستورالعمل‌های ارائه شده، کمک فنی و در دسترس بودن ضبط برای مطالعات آینده داشتند. بیشتر دانش آموزان (۶۸/۶ درصد) به ادامه ی ۹۰ درصد از یادگیری بصورت آنلاین در دوران پس از شیوع علاقه نشان دادند. سطح بالایی از رضایت کلی و میزان کمی از مشکلات فنی در حین یادگیری الکترونیکی با میل به ادامه یادگیری آنلاین ارتباط معنی داری داشت.

دوانتارا، میسباح و واتی^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "اجرای یادگیری ترکیبی در یادگیری الکترونیکی آنالوگ" نشان دادند که کیفیت اجرای یادگیری ترکیبی در یادگیری الکترونیک آنالوگ دارای اثربخشی متوسط است و پاسخ دانش آموز خوب است. سوارتاما، ستیوساری، سالتونی، آلفا، یونس و سوگینی^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان "یادگیری همه جانبه در مقابل یادگیری الکترونیکی: یک مطالعه تطبیقی در مورد فعالیت یادگیری و پیشرفت های یادگیری دانش آموزان با یادگیری خودتنظیم متفاوت" نشان دادند که بین فعالیت یادگیری و پیشرفت یادگیری دانش آموزان تفاوت معناداری وجود دارد که با یادگیری خودتنظیم و یادگیری خودتنظیمی پایین یکپارچه شوند. تعاملی بین یادگیری همه جا و استراتژی‌های یادگیری الکترونیکی با یادگیری خودتنظیم در یادگیری فعالیت یادگیری و پیشرفت یادگیری دانش آموزان وجود دارد.

آراه، ایودیو و ادامو^۴ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان "فن آوری های یادگیری الکترونیکی مناسب برای کاهش انتقال بیماری ویروس کرونا در دانشگاه های شمال مرکزی، نیجریه" نشان دادند که زوم، گوگل کلاس روم، واتساپ، یوتیوب، تلگرام، ای دی ایکس، این ای دی ایکس، یودمی و لینکدین^۵ سیستم عامل های آموزش الکترونیکی مناسب برای کاهش انتقال همه گیر کووید ۱۹^۶ در دانشگاه های شمال هستند.

امیرزاک، رازیوموا و نیکیشینا^۷ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان "نسل جدید شبکه های تلفن همراه و کاربرد آنها در یادگیری الکترونیکی" نشان دادند که اصلی ترین مزیت های رقابتی یک دوره آموزشی، سرعت، راحتی و اثربخشی آن در دستیابی به هدف است. تأمین این مزایا می تواند به دلیل ترکیب 5G و سایر فناوری های آموزشی دیجیتال امکان پذیر شود. با توجه به این، کار حاضر همچنین تجزیه و تحلیل فرصت های امیدوار کننده آموزشی 5G را برای ایجاد کنندگان مطالب مطالعه و دانشجویان ارائه داده است.

در مجموع بررسی پژوهش های داخلی و خارجی، نشان داد که یادگیری الکترونیکی در آموزش باعث انگیزه بیشتر دانشجویان، دانش آموزان و کارمندان در یادگیری مطالب آموزشی شده است ضمن این که مشارکت بیشتری نیز در این کلاس ها دارند. همچنین دسترسی آسان تر و تعاملات بیشتر شده است و مهارت های بیشتری از طریق یادگیری الکترونیکی فرا گرفته اند. بنابراین یادگیری الکترونیکی نقش مهمی در آموزش به خصوص در شرایط خاص دارد و به همین منظور هدف این پژوهش سنجش میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و مؤلفه های آن در شرایط مقابله با ویروس کووید ۱۹ در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مازندران است. در راستای دسترسی به این هدف، فرضیه های زیر مورد آزمون قرار می گیرند:

فرضیه ۱: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و دسترسی به تکنولوژی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

1. Sandhaus, Kushnir & Ashkenazi

2. Dewantara, Misbah & Wati

3. Suartama, Setyosari, Sulthoni, Ulfa, Yunus & Sugiani

4. Arah, Adu & Adamu

5. Zoom, Google Classroom, WhatsApp, YouTube, Telegram, EdX, Open, edX, Udemy, LinkedIn Learning (Lynda)

6. COVID-19

7. Omirzak, Razumova & Nikishina

فرضیه ۲: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و انگیزش در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۴: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۵: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و گفتگوهای گروهی اینترنت در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۶: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۷: بین میزان رتبه متغیرهای آمادگی یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، تفاوت معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

در این پژوهش از روش پژوهش پیمایشی-تحلیلی استفاده شده است. در روش تحلیلی علاوه بر توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی جامعه مورد مطالعه و محاسبه درصد میانگین‌ها، روابط میان متغیرها، با استفاده از آمار استنباطی تحلیل و بررسی شده است. جامعه آماری شامل دانشجویان دکتری حرفه‌ای دانشگاه علوم پزشکی ساری سال تحصیلی ۹۸-۹۹ در رشته پزشکی، به تعداد ۲۱۰ نفر بودند که ۹۶ نفرشان پرسشنامه‌ها را پر کردند. به دلیل شرایط بیماری کووید ۱۹ و عدم دسترسی به دانشجویان و همکاری آنان، نمونه‌گیری انجام شد ۷۰ درصد نمونه‌ها نیز به پرسشنامه پاسخ دادند. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد سنجش یادگیری الکترونیکی دلیلی صالح، حسن نژاد و تبرائی (۱۳۹۶) با عنوان "بررسی آمادگی یادگیری الکترونیکی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در سال ۹۴-۱۳۹۳" استفاده شده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۶ بعد در حوزه سنجش یادگیری الکترونیکی تهیه و استفاده شده است، نحوه پاسخ دهی توسط دانشجویان براساس طیف لیکرت انجام شده است.

برای بررسی چگونگی توزیع متغیرهای پژوهش و پاسخ به سؤالات پژوهش از آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف، t استیودنت یک نمونه‌ای و آزمون فریدمن به کمک نرم افزار SPSS22 استفاده شده است. برای بررسی روایی پرسشنامه با توجه به استاندارد بودن پرسشنامه از روایی صوری استفاده شده است. بدین منظور پرسشنامه در اختیار تنی چند از اساتید و متخصصین قرار گرفته و تأیید شده است. در جدول زیر ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده است. اگر مقدار آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷ باشد، نشان دهنده پایا بودن سؤالات مطرح شده است.

جدول ۱. جدول مقادیر آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد سوالات	آلفای کارونباخ
دسترسی به تکنولوژی	۳	۰/۷۳۱
مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته	۹	۰/۷۸۶
انگیزش	۳	۰/۷۴۵
توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها	۳	۰/۷۴۱
گفتگوهای گروهی اینترنت	۳	۰/۷۲۶
مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی	۵	۰/۷۶۳
مقدار آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی		۰/۸۳۹

همان‌طور که از داده‌های جدول بالا مشخص است میزان ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده در تمامی موارد بزرگ‌تر از ۰/۷ است که از اعتبار بالایی پرسشنامه حکایت دارد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت شناختی پژوهش در جدول ۲ ارائه می‌گردد.

جدول ۲. توزیع فراوانی ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد پاسخ دهنده

جنسیت	مرد		زن	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
سن	کمز از ۲۳ سال	۶۵ (۶۷/۷٪)	۳۰ تا ۳۵ سال	۱۳ (۱۳/۶٪)
اپلیکیشن مورد استفاده	سایت دانشگاه	۸۳ (۸۶/۵٪)	سایت نوید	۶ (۶/۳٪)
	گوگل	۲ (۲/۲٪)	اینستاگرام	۱ (۱٪)
	واتساب	۱ (۱٪)	اسکای روم	۱ (۱٪)
	پزشکی	۱ (۱٪)	ادوب کانکت	۱ (۱٪)

همان‌طور که از داده‌های جدول (۲) مشخص است، ۵۱٪ افراد پاسخ دهنده زن و ۴۹٪ آنها مرد هستند. سن اکثر پاسخ دهندگان (۶۷/۷٪) بین ۲۴ تا ۲۹ سال و کمترین آن (۱٪) در سن بالای ۳۶ سال است. اکثر پاسخ دهندگان (۸۶/۵٪) از سایت دانشگاه استفاده می‌کنند و کمترین آنها برای آموزش از اپلیکیشن‌های دیگر استفاده می‌کنند.

جدول ۳. مقادیر شاخص‌های توصیفی و نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای متغیرهای تحقیق

متغیر	انحراف معیار $\pm$ میانگین	میانه	مد	کمترین	بیشترین	آماره آزمون	سطح معناداری
دسترسی به تکنولوژی	$۳/۴۷ \pm ۰/۵۶۳$	۳/۶۶	۳	۱/۳۳	۵	۰/۱۶۷	۰/۱۱۳
مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته	$۲/۹۵ \pm ۰/۵۴۶$	۲/۸۸	۲/۵۶	۱/۸۹	۵	۰/۱۰۹	۰/۱۸۶
انگیزش	$۲/۴۰ \pm ۰/۶۴۰$	۲/۳۳	۲	۱/۳۳	۵	۰/۱۹۱	۰/۰۹۸
توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها	$۲/۶۸ \pm ۰/۵۹۳$	۲/۶۶	۲/۳۳	۱/۶۷	۵	۰/۲۳۰	۰/۰۶۷
گفتگوهای گروهی اینترنت	$۲/۷۲ \pm ۰/۵۶۲$	۲/۶۶	۲/۳۳	۱/۶۷	۵	۰/۲۴۲	۰/۰۵۲
مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی	$۲/۸۹ \pm ۰/۴۸۲$	۲/۸۰	۲/۸۰	۱/۶۰	۵	۰/۲۱۸	۰/۰۸۱

با توجه به جدول (۳)، میانگین دسترسی به تکنولوژی برابر با (۳/۴۷)، مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته برابر با (۲/۹۵)، انگیزش برابر با (۲/۴۰)، توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها برابر با (۲/۶۸)، گفت‌گوهای گروهی اینترنت برابر با (۲/۷۲) و مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی برابر با (۲/۸۹) است و سطح معناداری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای تمامی متغیرهای پژوهش بزرگتر از مقدار ۰/۰۵ است. در نتیجه تمامی متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال هستند.

در این قسمت به بیان و بررسی فرضیه‌های پژوهش می‌پردازیم:

فرضیه اول: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و دسترسی به تکنولوژی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

برای بررسی میزان دسترسی به تکنولوژی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، از آزمون تی استیودنت تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول (۴) آورده شده است. محقق می‌تواند متغیرها را بر اساس نتایج آزمون به ۲ دسته تقسیم نماید: - مؤلفه‌هایی که سطح معناداری محاسبه شده آن کوچکتر از ۰/۰۵ بوده و فاصله اطمینان در دامنه اعداد مثبت باشد. این عوامل با نماد H در آخرین ستون جدول نشان داده شده‌اند.

- مؤلفه‌هایی که سطح معناداری محاسبه شده آن کوچکتر از ۰/۰۵ و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی باشد و یا سطح معناداری محاسبه شده آن بزرگتر از ۰/۰۵ باشد. در این صورت عامل مورد نظر به طور معناداری میانگینی برابر با عدد متوسط ۳ داشته است. این عوامل با نماد L نشان داده می‌شوند:

جدول ۴. نتایج آزمون تی استیودنت برای بررسی میزان دسترسی به تکنولوژی در دانشجویان پزشکی

نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین‌ها	سطح معناداری	مقدار آماره T	انحراف معیار	میانگین	گویه
	حد بالا	حد پایین						
H	۰/۸۰۷	۰/۵۴۷	۰/۶۷۷	۰/۰۰۱	۱۰/۳۵۵	۰/۶۴۱	۳/۶۸	دسترس‌ی به کامپیوتر متصل به اینترنت
H	۰/۴۵۹	۰/۱۸۷	۰/۳۲۳	۰/۰۰۱	۴/۷۰۳	۰/۶۷۳	۳/۳۲	دسترس‌ی به کامپیوتری با ویژگی‌های
H	۰/۵۶۸	۰/۳۰۷	۰/۴۳۸	۰/۰۰۱	۶/۶۳۷	۰/۶۴۶	۳/۴۴	دسترس‌ی به نرم افزارهای مورد نیاز
H	۱/۵۹۳	۰/۳۶۵	۰/۴۷۹	۰/۰۰۱	۸/۳۳۰	۰/۵۶۳	۳/۴۷	دسترس‌ی به تکنولوژی

همان‌طور که از داده‌های جدول (۴) مشخص است، سطح معناداری آزمون برای تمامی عوامل کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد مثبت است. در نتیجه میزان دسترسی به تمامی عوامل زیاد است.

فرضیه دوم: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

برای بررسی میزان مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، از آزمون تی استیودنت تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول (۵) آورده شده است:

جدول ۵. نتایج آزمون تی استیودنت برای بررسی میزان مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته در دانشجویان پزشکی

نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین‌ها	سطح معناداری	مقدار آماره T	انحراف معیار	میانگین	گویه
	حد بالا	حد پایین						
H	۰/۶۹۷	۰/۴۴۹	۰/۵۷۳	۰/۰۰۱	۹/۱۸۴	۰/۶۱۱	۳/۵۷	مهارت‌های پایه کار با کامپیوتر
L	۰/۲۶۶	-۰/۰۵۸	۰/۱۰۴	۰/۲۰۶	۱/۲۷۴	۰/۸۰۱	۳/۱۰	مهارت‌های پایه جست‌وجوی اینترنت و دسترسی به اطلاعات
L	۰/۰۸۶	-۰/۲۳۲	-۰/۰۷۳	۰/۳۶۵	-۰/۹۱۱	۰/۷۸۵	۲/۹۳	توانایی شرکت در دروس الکترونیکی
L	-۰/۱۱۰	-۰/۴۱۱	-۰/۲۶۰	۰/۰۰۱	-۳/۴۳۳	۰/۷۴۳	۲/۷۴	توانایی برقراری ارتباط با دیگران از طریق تکنولوژی‌های پیوسته
L	۰/۱۷۰	-۰/۰۸۶	۰/۰۴۲	۰/۵۱۹	۰/۶۴۷	۰/۶۳۱	۳/۰۴	توانایی استفاده از ابزارهای پیوسته
L	-۰/۲۶۷	-۰/۵۸۷	-۰/۴۲۷	۰/۰۰۱	-۵/۲۸۸	۰/۷۹۱	۲/۵۷	توانایی طرح سؤال و اظهار نظر به صورت
L	-۰/۲۱۱	-۰/۵۳۹	-۰/۳۷۵	۰/۰۰۱	-۴/۵۳۰	۰/۸۱۱	۲/۶۳	توانایی بیان احساسات و حالات خود از
L	-۰/۱۴۶	-۰/۴۵۸	-۰/۳۰۲	۰/۰۰۱	-۳/۸۴۷	۰/۷۶۹	۲/۷۰	توانایی مدیریت زمان به منظور پاسخگویی
H	۰/۴۸۶	۰/۲۲۳	۰/۳۵۴	۰/۰۰۱	۵/۳۵۱	۰/۶۴۹	۳/۳۵	توانایی ارسال ایمیل به همراه فایل‌های دیگر
L	۰/۰۷۰	-۰/۱۵۱	-۰/۰۴۰	۰/۴۶۹	-۰/۷۲۶	۰/۵۴۶	۲/۹۵	مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته

همان‌طور که از داده‌های جدول (۵) مشخص است، سطح معناداری آزمون برای تمامی عوامل بجز «مهارت‌های پایه جست‌وجوی اینترنت و دسترسی به اطلاعات»، «توانایی شرکت در دروس الکترونیکی چند بار در هفته» و «توانایی استفاده از ابزارهای پیوسته»، کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان عوامل «مهارت‌های پایه کار با کامپیوتر» و «توانایی ارسال ایمیل به همراه فایل‌های دیگر» در دامنه اعداد مثبت و فاصله اطمینان عوامل «توانایی برقراری ارتباط با دیگران از طریق تکنولوژی‌های پیوسته»، «توانایی طرح سؤال و اظهار نظر به صورت نوشتاری»، «توانایی بیان احساسات و حالات خود از طریق نوشتار» و «توانایی مدیریت زمان به منظور پاسخگویی» در دامنه اعداد منفی است. همچنین سطح معناداری آزمون برای عوامل «مهارت‌های پایه جست‌وجوی اینترنت و دسترسی به اطلاعات»، «توانایی شرکت در دروس الکترونیکی چند بار در هفته» و «توانایی استفاده از ابزارهای پیوسته» بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی و مثبت است.

فرضیه سوم: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و انگیزش در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

برای بررسی میزان انگیزش در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، از آزمون تی استیودنت تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول (۶) آورده شده است:

جدول ۶. نتایج آزمون تی استیودنت برای بررسی میزان انگیزش در دانشجویان پزشکی

نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین‌ها	سطح معناداری	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه
	حد بالا	حد پایین						
L	-۰/۲۳۲	-۰/۵۳۹	-۰/۳۸۵	۰/۰۰۱	-۴/۹۷۵	۰/۷۵۹	۲/۶۱	حفظ انگیزه هنگام عدم حضور استاد به صورت پیوسته
L	-۰/۵۱۹	-۰/۷۹۴	-۰/۶۵۶	۰/۰۰۱	-۹/۴۸۵	۰/۶۷۸	۲/۳۴	توانایی اتمام کارها حتی با وجود اختلالات
L	-۰/۵۸۹	-۰/۸۹۰	-۰/۷۴۰	۰/۰۰۱	-۹/۷۴۹	۰/۷۴۳	۲/۲۶	توانایی اتمام کارها با وجود عوامل مخمل موجود در خانه
L	-۰/۴۶۴	-۰/۷۲۳	-۰/۵۹۳	۰/۰۰۱	-۹/۰۸۷	۰/۶۴۰	۲/۴۰	انگیزش

همان‌طور که از داده‌های جدول (۶) مشخص است، سطح معناداری آزمون برای تمامی عوامل کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی است.

فرضیه چهارم: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

برای بررسی میزان توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، از آزمون تی استیودنت تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول (۷) آورده شده است:

جدول ۷. نتایج آزمون تی استیودنت برای بررسی میزان توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها در دانشجویان پزشکی

نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین‌ها	سطح معناداری	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه
	حد بالا	حد پایین						
L	-۰/۳۳۲	-۰/۶۲۶	-۰/۴۷۹	۰/۰۰۱	-۶/۴۷۴	۰/۷۲۵	۲/۵۲	توانایی برقراری ارتباط بین محتوای کلیپ‌ها،
L	-۰/۲۱۰	-۰/۴۹۸	-۰/۳۵۴	۰/۰۰۱	-۴/۸۸۴	۰/۷۱۱	۲/۶۵	توانایی نکته برداری در طی مشاهده یک
L	۰/۰۲۹	-۰/۲۵۸	-۰/۱۱۵	۰/۱۱۷	-۱/۵۸۴	۰/۷۰۹	۲/۸۹	توانایی درک محتوای درسی ویدئویی
L	-۰/۱۹۶	-۰/۴۳۶	-۰/۳۱۵	۰/۰۰۱	-۵/۲۲۰	۰/۵۹۳	۲/۶۸	توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها

همان‌طور که از داده‌های جدول (۷) مشخص است، سطح معناداری آزمون برای عوامل «توانایی برقراری ارتباط بین محتوای کلیپ‌ها، اطلاعات و کتاب‌ها» و «توانایی نکته برداری در طی مشاهده یک ویدئوی کامپیوتری» کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی است. سطح معناداری آزمون برای عامل «توانایی درک محتوای درسی ویدئویی» بزرگ‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی و مثبت است.

فرضیه پنجم: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و گفتگوهای گروهی اینترنت در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

برای بررسی میزان گفت‌گوهای گروهی اینترنت در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، از آزمون تی استیودنت تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول (۸) آورده شده است:

جدول ۸. نتایج آزمون تی استیودنت برای بررسی میزان گفتگوهای گروهی اینترنت در دانشجویان پزشکی

نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین-ها	سطح معناداری	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه
	حد بالا	حد پایین						
L	۰/۱۶۷	-۰/۱۴۷	۰/۰۱۰	۰/۸۹۵	۰/۱۳۲	۰/۷۷۵	۳/۰۱	توانایی گفتگو با دیگران با استفاده از ابزارهایی مثل یاهو
L	-۰/۲۳۹	-۰/۵۵۳	-۰/۳۹۶	۰/۰۰۱	-۵/۰۰۹	۰/۷۷۴	۲/۶۰	توانایی صرف زمان بیشتر جهت آماده سازی جواب یک سؤال
L	-۰/۲۸۷	-۰/۵۶۷	-۰/۴۲۷	۰/۰۰۱	-۶/۰۴۷	۰/۶۹۲	۲/۵۷	توانایی انجام گفتگوی پیوسته همزمان با تایپ کردن
L	-۰/۱۵۷	-۰/۳۸۵	-۰/۲۷۰	۰/۰۰۱	-۴/۷۱۷	۰/۵۶۲	۲/۷۲	گفتگوهای گروهی اینترنت

همان‌طور که از داده‌های جدول (۸) مشخص است، سطح معناداری آزمون برای عوامل «توانایی صرف زمان بیشتر جهت آماده سازی جواب یک سؤال» و «توانایی انجام گفتگوی پیوسته همزمان با تایپ کردن» کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی است. ولی سطح معناداری آزمون برای عامل «توانایی گفتگو با دیگران با استفاده از ابزارهایی مثل یاهو مسنجر» بزرگ‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی و مثبت است.

فرضیه ششم: بین میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی و مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران رابطه معناداری وجود دارد.

برای بررسی میزان مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، از آزمون تی استیودنت تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون در جدول (۹) آورده شده است:

جدول ۹. نتایج آزمون تی استیودنت برای بررسی میزان مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی

نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین-ها	سطح معناداری	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه
	حد بالا	حد پایین						
H	۰/۳۳۱	۰/۰۶۴	۰/۱۹۸	۰/۰۰۴	۲/۹۴۳	۰/۶۵۹	۳/۲۰	اهمیت برقراری تماس منظم با مدرس
L	۰	-۰/۲۰۸	-۰/۱۰۴	۰/۰۴۹	-۱/۹۹۱	۰/۵۱۳	۲/۹۰	پشتیبانی فنی و مدیریتی فوری
L	-۰/۳۸۱	-۰/۶۸۱	-۰/۵۳۱	۰/۰۰۱	-۷/۰۴۲	۰/۷۳۹	۲/۴۷	تجربیات قبلی مربوط به فناوری‌های پیوسته
L	-۰/۰۹۳	-۰/۳۸۶	-۰/۲۴۰	۰/۰۰۲	-۳/۲۵۲	۰/۷۲۲	۲/۷۶	مشارکت مداوم در دروس روی خطی
H	۰/۲۷۱	۰/۰۶۲	۰/۱۶۷	۰/۰۰۲	۳/۱۶۲	۰/۵۱۶	۳/۱۷	استفاده فوری از مواد درسی
L	-۰/۰۰۴	-۰/۲۰۰	-۰/۱۰۲	۰/۰۴۱	-۲/۰۷۱	۰/۴۸۲	۲/۸۹	مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی

همان‌طور که از داده‌های جدول (۹) مشخص است، سطح معناداری آزمون برای تمامی عوامل کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان عوامل «اهمیت برقراری تماس منظم با مدرس» و «استفاده فوری از مواد درسی» در دامنه اعداد مثبت و فاصله اطمینان عوامل «پشتیبانی فنی و مدیریتی فوری»، «تجربیات قبلی مربوط به فناوری‌های پیوسته» و «مشارکت مداوم در دروس روی خطی» در دامنه اعداد منفی است.

در ادامه برای اولویت‌بندی میزان متغیرهای آمادگی یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، از آزمون فریدمن استفاده شده است. نتایج مربوط به این آزمون در جدول (۱۰) آورده شده است:

جدول ۱۰. نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی میزان متغیرهای آمادگی یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی

متغیر	میانگین رتبه‌ها	مقدار آماره کای دو	درجه آزادی	سطح معناداری	اولویت بندی
دسترسی به تکنولوژی	۵/۶۵	۲۵۱/۲۲۵	۵	۰/۰۰۱	۱
مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته	۴/۰۲				۲
انگیزش	۱/۷۶				۶
توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها	۲/۸۵				۵
گفتگوهای گروهی اینترنت	۲/۹۸				۴
مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی	۳/۷۴				۳

همان‌طور که از داده‌های جدول (۱۰) مشخص است سطح معناداری آزمون فریدمن کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است. بنابراین فرض برابری میزان متغیرهای آمادگی یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی رد می‌شود. از ستون میانگین رتبه‌ها مشخص است که میزان «دسترسی به تکنولوژی» (با میانگین رتبه ۶/۶۵) در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران در رتبه اول، میزان «مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته» (با میانگین رتبه ۴/۰۲) در رتبه دوم، میزان «مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی» (با میانگین رتبه ۳/۷۴) در رتبه سوم، میزان «گفتگوهای گروهی اینترنت» (با میانگین رتبه ۲/۹۸) در رتبه چهارم، میزان «توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها» (با میانگین رتبه ۲/۸۵) در رتبه پنجم و میزان «انگیزش» (با میانگین رتبه ۱/۷۶) در رتبه ششم قرار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

طبق نتایج یافته‌های پژوهش از بین ۹۶ نفر از پاسخ‌دهندگان اکثر آنها زن بودند. سن اکثر آنها هم در بین ۲۴-۲۹ سال هستند و بیشتر آنها برای یادگیری از سایت دانشگاه استفاده می‌کردند و این نشان‌دهنده آن است که اساتید دانشگاه از سایت دانشگاه برای آموزش به دانشجویان استفاده می‌کنند. نتایج پژوهش آراه، ایودیو و ادامو (۲۰۲۱) که نشان دادند استفاده از ابزارهای شبکه اجتماعی در آموزش الکترونیکی برای جلوگیری از بیماری کووید ۱۹ مناسب است با پژوهش حاضر هم‌سو است.

تحلیل نتایج حاصل از داده‌های جدول ۳ حاکی از آن است که میانگین آمادگی دانشجویان برای شرکت در یادگیری الکترونیکی از منظر ۶ مولفه مورد بررسی در حد متوسط است. در ستون میانگین‌ها نشان دادند که بیشترین آن در مولفه میزان دسترسی به تکنولوژی با میانگین (۳/۴۷) است و کمترین آن در مولفه انگیزش با میانگین (۲/۴۰) است و این نتیجه مبین آن است دسترسی به تکنولوژی در میان دانشجویان بالا است اما میزان انگیزش آنها کمتر است. وضعیت بقیه مؤلفه‌ها از جمله مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته، توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها، گفت‌گوهای گروهی اینترنت و مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی نسبتاً متوسط است. نتایج پژوهش مسعودنیا (۱۳۹۹) نیز نشان داد که آمادگی پیاده‌سازی یادگیری الکترونیکی در دانشگاه نسبتاً بالا است. در پژوهش‌های دوانتارا، میسباح و واتنی؛ ساندهاوس، کوشنیر و اشکنازی؛ ناسوشن، هاسایرین و آرویتا (۲۰۲۰) نیز رضایت کامل از میزان یادگیری الکترونیکی نشان می‌دهد.

در بررسی فرضیه‌های پژوهش طبق نتایج یافته‌ها، سطح معناداری آزمون دسترسی به تکنولوژی کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد مثبت است. در نتیجه میزان دسترسی به تکنولوژی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران به دلیل دسترسی بالای نرم‌افزارها، سخت‌افزارها و همچنین اینترنت زیاد است. نتایج پژوهش پورکریمی و علیمردانی (۱۳۹۹) نیز نشان دادند که

عوامل فن آوری شامل: پشتیبانی، زیرساخت‌های فنی، کیفیت ابزارها، امکانات رسانه‌ای و مهارت‌های فنی است که با بیشترین فراوانی، در بین پژوهش‌های انجام شده در سطح بالاتری قرار دارند. نتایج یافته‌های پژوهش نجفی قزلجه، رهنمایی، عمرانی و حقانی (۱۳۹۹) نیز با توجه به توسعه فن آوری و افزایش دستاوردهای علمی در زمینه فن آوری‌های آموزشی، پرستاران استفاده از آموزش الکترونیکی را به دلیل سهولت دسترسی و امکان استفاده بدون محدودیت زمانی و مکانی و بدون نیاز به هماهنگی یا سازماندهی خاص ترجیح می‌دهند. سطح معناداری آزمون برای مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته بزرگ‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی و مثبت است. در نتیجه میزان مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران کم است و این نشان‌دهنده عدم توانایی در دسترسی به اطلاعات، شرکت در دروس الکترونیکی، برقراری ارتباط با دیگران، استفاده از ابزارهای پیوسته، طرح سؤال و اظهار نظر و بیان احساسات صورت نوشتاری و مدیریت زمان برای پاسخگویی است. نتایج یافته‌های پژوهش نارنجی ثانی، مصطفوی، کیخا و عبادی (۱۳۹۸) نیز نشان دادند که تعامل دانشجویان با اساتید و دستیاران از جمله عوامل تأثیرگذار در روند آموزش است زیرا این تعامل تا حد زیادی می‌تواند کمبودهای موجود در محتوای آموزشی را جبران نماید. سطح معناداری آزمون انگیزش و توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها، گفت‌گوهای گروهی اینترنت و مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است و فاصله اطمینان در دامنه اعداد منفی است. در نتیجه میزان انگیزش، توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها، گفت‌گوهای گروهی اینترنت و مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران کم است. نداشتن انگیزه بدون حضور استاد، عدم توانایی در اتمام کارها، عدم برقراری تبادل اطلاعات، عدم درک محتوای درسی و یادداشت برداری در هنگام مشاهده ویدیو، نداشتن ارتباط با دیگران از ابزارهای ارتباطی و صرف نکردن زمان جهت آماده سازی جواب یک سوال را نشان می‌دهد. نتایج پژوهش دلیلی صالح، حسن نژاد و تیرانی (۱۳۹۶) نشان دادند که توسعه یادگیری الکترونیکی در دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با عدم آمادگی دانشجویان این دانشگاه برای شرکت در دوره‌های یادگیری الکترونیکی مواجه است.

طبق داده‌های جدول (۱۰) نتیجه‌گیری می‌شود که سطح معناداری آزمون برابر با ۰/۰۰۱ (کوچک‌تر از ۰/۰۵) است. بنابراین بین مؤلفه‌های آمادگی یادگیری الکترونیکی تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین در ستون میانگین رتبه‌ها از نظر اولویت‌بندی میزان متغیرهای آمادگی یادگیری الکترونیکی نشان داد که در بین مؤلفه‌ها بالاترین رتبه به میزان «دسترسی به تکنولوژی» (با میانگین رتبه ۶/۶۵) در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران و پایین‌ترین رتبه آن به مؤلفه میزان «انگیزش» (با میانگین رتبه ۱/۷۶) اختصاص دارد و نشان‌دهنده این است که میزان انگیزه دانشجویان با وجود دسترسی به امکانات تکنولوژی بالا در حد پایین است. پایین بودن رتبه میزان انگیزه دانشجویان می‌تواند به نامناسب بودن توانایی اتمام کارها حتی با وجود اختلالات، حفظ انگیزه هنگام عدم حضور استاد به صورت پیوسته و توانایی اتمام کارها حتی با وجود عوامل مخل موجود در خانه مربوط باشد. از طرفی بالا بودن رتبه دسترسی به تکنولوژی به داشتن امکانات دسترسی به کامپیوتر متصل به اینترنت، سخت‌افزارهای مناسب و نرم‌افزارهای مورد نیاز اشاره می‌کند. رتبه سایر متغیرهای آمادگی یادگیری الکترونیکی نیز به شرح زیر است: «مهارت‌ها و ارتباطات پیوسته» (با میانگین رتبه ۴/۰۲) در رتبه دوم، میزان «مسائل مهم جهت موفقیت در یادگیری الکترونیکی» (با میانگین رتبه ۳/۷۴) در رتبه سوم، میزان «گفتگوهای گروهی اینترنت» (با میانگین رتبه ۲/۹۸) در رتبه چهارم، میزان «توانایی یادگیری از طریق رسانه‌ها» (با میانگین رتبه ۲/۸۵) در رتبه پنجم قرار دارند. نتایج پژوهش‌های شهنازی (۱۳۹۶)؛ امیرزاک، رازیوموا و نیکیشینا، آراه، ایودیو و ادامو (۲۰۲۱)؛ ساندهاوس، کوشنیر و اشکنازی، ناسوشن، هاسایرین و آرویتا (۲۰۲۰) با نتایج پژوهش جاری هم سو است.

بر اساس یافته‌های نتایج فرضیه‌ها و پرسش‌ها اقدام‌های زیر پیشنهاد می‌گردد:

۱. بودجه کافی برای تأمین امکانات لازم از قبیل اینترنت پرسرعت، سخت‌افزارها و نرم‌افزارها در اختیار دانشجویان قرار گیرد.
۲. زیرساخت‌های فناوری اطلاعات مناسبی از سوی دانشگاه و مخابرات فراهم شود.

۳. با برگزاری کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های کار با کامپیوتر، مهارت استراتژی جست‌وجو، توانایی برقراری ارتباط از طریق ابزارهای پیوسته مانند ایمیل و مکالمات آنلاین می‌تواند مفید واقع شود.
۴. برای ارتقا سطح شناخت و آگاهی آنها و مطلع ساختن از مزایای این شیوه لازم است بروشورها و جزوات آموزشی مرتبط با یادگیری الکترونیکی، ارائه اطلاعات در این زمینه در سایت دانشگاه، دعوت از کارشناسان و صاحب‌نظران با برگزاری جلسات سخنرانی آنلاین و برگزاری کارگاه آموزشی انگیزش در ارتباط با مزایا و ارزش‌های این شیوه یادگیری جهت آشنایی دانشجویان تهیه گردد.
- لذا می‌توان برای پژوهش‌های آینده به میزان یادگیری الکترونیکی دانش‌آموزان در دوران پسا کرونا، سنجش یادگیری الکترونیکی کتابداران و مراجعه کنندگان کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی اشاره کرد.

منابع

- پورکریمی، ج.، علیمردانی، ز. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر تعاملات در محیط‌های یادگیری الکترونیک (مطالعه ای فراترکیب). *فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۴۱(۲۰)، ۲۵-۴۴.
- دلیلی صالح، م.، حسن نژاد، ف.، تبرائی، ی. (۱۳۹۶). بررسی آمادگی یادگیری الکترونیکی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در سال ۹۴-۱۳۹۳. *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار*، ۲۵(۳)، ۴۲۹-۴۴۰.
- شهنوازی ساروکلانی، م.، شمس، غ.، رضایی زاده، م.، قهرمانی، م. (۱۳۹۹). تعیین کنندگان اثربخشی یادگیری الکترونیکی: مطالعه‌ی کیفی بر مدرس. *نشریه تدریس پژوهی*، ۸(۲)، ۵۵-۷۹.
- شهنوازی، ع.، مهر آیین، ا.، باقری، س.، میری، ز. و محمد قاسمی، م. (۱۳۹۶). بررسی میزان آمادگی دانشجویان جهت استفاده از فناوری یادگیری الکترونیکی. *فصلنامه پیراپزشکی و توانبخشی*، ۶(۳)، ۶۰-۶۶.
- عباسی، ز و کلاری، ف. (۱۳۹۹). بررسی نگرش دانشجویان بین‌الملل به آموزش‌های برخط و کاربرد رسانه‌های اجتماعی در یادگیری زبان فارسی در دوران پیش و پس از گسترش ویروس کرونا. *فصلنامه علمی - پژوهشی زبان‌شناسی اجتماعی*، ۳(۴)، ۳۹-۵۱.
- علی‌نژاد، م. (۱۳۹۳). روند پژوهش‌های حوزه یادگیری الکترونیکی در ایران با رویکرد فراتحلیل. *فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی*، ۱(۳)، ۱۹-۲۸.
- فلاحی، الف. و جاسمی، خ. (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین یادگیری خود راهبر با یادگیری الکترونیکی دانشجویان در دوران اپیدمی ویروس کرونا. *رویکردی نو در علوم تربیتی*، ۲(۲)، ۳۴-۴۱.
- مسعودنیا، م. (۱۳۹۹). سنجش میزان آمادگی یادگیری الکترونیکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی پردیس بین‌الملل یزد. *مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد*، ۱۵(۳)، ۱۹۴-۲۰۵.
- معصومی فرد، م. (۱۳۹۸). مطالعه رابطه انواع تعامل در یادگیری الکترونیکی با کیفیت یادگیری مشارکتی (مورد مطالعه: دانشجویان کارشناسی ارشد آموزش محیط‌زیست). *آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار*، ۳، ۱۰۳-۱۱۴.
- نارنجی ثانی، ف.، مصطفوی، ز.، کیخا، الف.، عبادی، ر. (۱۳۹۸). تبیین نرخ ماندگاری بر اساس انواع تعامل دانشجویان در بستر یادگیری الکترونیکی. *فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۲(۳۸)، ۲۷-۴۸.

References

- Abbasi, Z., Kelari, F. (2020). International Students' Attitudes Toward Online Courses and Social Media in Persian Language Learning: Before and After COVID-19. *Iranian Journal Sociolinguistics*, 3(4), 39-51 [In Persian]
- Alinejad, M. (2014). The process of e-learning studies in Iran, adopting a meta-analytic approach. *Psychology & Education Sciences Research in School and Virtual Learning*, 1(3), 19-28 [In Persian]
- Arah, A. S., Audu, R., & Adamu, D. (2019). Appropriate Electronic-learning Technologies for Mitigating the Transmission of Coronavirus Disease Pandemic 2019 in Universities in North-central, Nigeria. *International Journal on Orange Technologies*, 3(1), 38-45.

- Dalili, M., Hassan nezhad, F., & Tabraee, E. (2017). E-learning Readiness Assessment among students in Sabzevar university of medical science 2014. *Sabzevar University of Medical Science*, 25(3), 429-440 [In Persian]
- Dewantara, D., Misbah, M., & Wati, M. (2020). The implementation of blended learning in analog electronic learning. In *Journal of Physics: Conference Series* (1422(1): 012002). IOP Publishing.
- Fallahi, M., & Jasemi, KH. (2020). Investigating the Relationship between Leadership Learning and Electronic Learning of Students during the Coronavirus Epidemic Period. *Journal New Approach in Educational Sciences*, 2(2), 34-41 [In Persian]
- Masoudnia, M. (2020). Evaluating E-Learning Readiness of the International Campus of Shahid Sadooghi Medical Sciences University of Yazd. *The Journal of Medical Education and Development*, 15 (3), 194-205 [In Persian]
- Masoomifard, M. (2019). Study of the Relationship of the Various Interaction Types in E-learning with Collaborative Learning Quality (Case study: Master's Students in Environmental Education). *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 7(3), 103-114 [In Persian]
- Narenji Sani, F., mostafavi, Z., keykhah, A., & ebeadi, R. (2020). Explanation of retention rates based on the types of student interaction in the e-learning context. *Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 10(2), 27-48 [In Persian]
- Nasution, A., Hasairin, A., & Arwita, W. (2020). Biology Students Perception of Learning Ethnobotany based on Electronic Learning (E-Learning). In *Journal of Physics: Conference Series*, 1462(1), 012064, IOP Publishing.
- Omirzak, I., Razumova, Y. & Nikishina, S. (2021). New Generation Mobile Networks and Their Application in Electronic Learning. International Association of Online Engineering. Retrieved February 21, 2021 from <https://www.learntechlib.org/p/218916/>.
- Pourkarimi, J., & Alimardani, Z. (2020). Factors affecting interactions in e-learning environments (study of meta-synthesis). *Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 11 (41), 25-44. [In Persian]
- Sandhaus, Y., Kushnir, T., & Ashkenazi, S. (2020). Electronic Distance Learning of Pre-clinical Studies During the COVID-19 Pandemic: A Preliminary Study of Medical Student Responses and Potential Future Impact. *The Israel Medical Association journal: IMAJ*, 22(8), 489-493.
- Shahnavazi, A., Mehraeen, E., Bagheri, S., Miri, Z., & Mohammadghasemi, M. (2017). Survey of Students Readiness to Use of E-learning Technology. *Paramedical Sciences & Rehabilitation*, 6(3), 60-66. [In Persian]
- Suartama, I., Setyosari, P., Sulthoni, S., Ulfa, S., Yunus, M. & Sugiani, K. (2021). Ubiquitous Learning vs. Electronic Learning: A Comparative Study on Learning Activeness and Learning Achievement of Students with Different Self-Regulated Learning. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 16(3), 36-56.
- Zareisaroukolaei, M., Shams, GH., Rezaeizadeh, M., & GHahramani, M. (2020). Determinants of e-learning effectiveness: A qualitative study on the instructor. *Teaching Research*, 8(2), 55-79. [In Persian]

Mapping the Knowledge Map of Articles Extracted from Master's Theses in Information Science and Epistemology of Islamic Azad Universities

Esmail Khademizadeh¹ | Fatemeh Nooshinfard^{*2} | Amir Reza Asnafi³

1. Ph.D student, Communication Sciences and Knowledge, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. esmaeilkhademizadeh@gmail.com
2. Ph.D in Knowledge and Information Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. f.nooshinfard@gmail.com
3. Ph.D in Knowledge and Information Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. aasnafi@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The aim of this study was to draw a knowledge map of articles extracted from master's theses of knowledge and information science in Islamic Universities.
Article history: Received: 30 May 2021 Accepted: 2 September 2021	Methodology: The study is a retrospective descriptive study and has reviewed the articles extracted from 1995 to the first half of 2019 through bibliometric techniques. Data of 506 dissertations were collected using "List of Library and Information Dissertations of Iranian Universities" and "Iranian Dissertations Database" and 122 articles extracted from these dissertations from Persian databases were retrieved. Out of a total of 391 keywords, 33 keywords with a minimum frequency of 8 were selected using the Bufford and Threshold Inclusion law to construct an omnipotent matrix.
Keywords: Information Science and Knowledge, Islamic Azad Universities of Iran, Knowledge Map, All-Word Analysis (All-God Analysis of Vocabulary), Mapping.	Results: The results showed that according to the degree of centrality indicators of the top keywords, respectively, "National Archives and Library of Iran with a degree of 12th degree". "Grade 9 Centered Academic Libraries", "Grade 9 Centered Information Technology", "Grade 7 Centered Librarians" and "Grade 7 Centered Digital Libraries" in the first to fifth ranks and close centrality values related to the top keywords University libraries, librarians, scientometrics, and public libraries rank first to fourth, respectively.
	Conclusion: The results show that most of the articles in the dissertation focus on the topics of academic libraries, librarians, and public libraries, which can indicate the importance of these topics in undergraduate research. He is a senior at universities, but policy in this field can lead to the study of more diverse fields.

Cite this article: Khademizadeh, E., Nooshinfard, F., Asnafi, A. R (2021). Mapping the Knowledge Map of Articles Extracted from Master's Theses in Information Science and Epistemology of Islamic Azad Universities. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 35-48. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.3.2

ترسیم نقشه دانش مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی

اسماعیل خادمی زاده^۱ | فاطمه نوشین فرد*^۲ | امیر رضا اصنافی^۳

۱. دانشجوی دکتری، علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، واحد علوم تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. esmaeilkhademizadeh@gmail.com
۲. دکتری تخصصی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد علوم تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) f.nooshinfard@gmail.com
۳. دکتری تخصصی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: این پژوهش با هدف ترسیم نقشه دانش مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی انجام شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۹	روش پژوهش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی گذشته‌نگر است و از طریق فنون کتابسنجی (تحلیل هم‌واژگانی) به بررسی مقالات استخراج شده از ۱۳۷۴ تا نیمسال اول ۱۳۹۸ پرداخته است. در این پژوهش، اطلاعات ۵۰۶ پایان‌نامه با استفاده از «فهرست پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های ایران»، «پایگاه اطلاعات پایان‌نامه‌های ایران» و «پایگاه پایان‌نامه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی» جمع‌آوری و تعداد ۱۲۲ مقاله مستخرج از این پایان‌نامه‌ها از پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی‌بازایی شد. از مجموع ۳۹۱ کلیدواژه، ۳۳ کلیدواژه با حداقل فراوانی ۸، با استفاده از قانون برادفورد و آستانه شمول برای ساخت ماتریس هم‌رخدادی انتخاب شد و با استفاده از نرم‌افزار یوسی نت نقشه‌ها و مقدار شاخص‌های مرکزیت درجه، نزدیکی و بینابینی ترسیم و محاسبه شد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱۱	یافته‌ها: یافته‌های نشان داد که با توجه به شاخص‌های مرکزیت درجه کلیدواژه‌های برتر به ترتیب، «سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران با مرکزیت درجه ۱۲»، «کتابخانه‌های دانشگاهی با مرکزیت درجه ۹»، «فناوری اطلاعات با مرکزیت درجه ۹»، «کتابداران با مرکزیت درجه ۷» و «کتابخانه دیجیتال با مرکزیت درجه ۷» در رتبه‌های اول تا پنجم و مقادیر مرکزیت نزدیکی مربوط به کلیدواژه‌های برتر به ترتیب، کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابداران، علم‌سنجی و کتابخانه‌های عمومی در جایگاه اول تا چهارم بیشترین تأثیر در شبکه قرار دارند.
واژه‌های کلیدی: پایان‌نامه‌ها، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه‌های آزاد اسلامی ایران، نقشه دانش، تحلیل هم‌واژگانی (تحلیل هم‌رخدادی واژگان)، ترسیم نقشه.	نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد تمرکز بیشتر مقالات مستخرج از پایان‌نامه بر موضوعات کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابداران، علم‌سنجی و کتابخانه‌های عمومی می‌باشد که می‌تواند حاکی از اهمیت این مباحث در پژوهش‌های مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه‌های آزاد اسلامی باشد.

استناد: خادمی زاده، ا.، نوشین فرد، ف.، اصنافی، ا.ر. (۱۴۰۰). ترسیم نقشه دانش مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی. *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۳)، ۳۵-۴۸. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.3.2

مقدمه

تولید اطلاعات علمی از مهم‌ترین جلوه‌های توسعه‌ی پایدار در هر کشور محسوب می‌شود. اطلاعات قدرت است از این رو می‌توان گفت کشورهای که از نظر تولید اطلاعات علمی توسعه یافته باشند، می‌توانند قدرتمند به حساب آیند. در جهان امروزی جامعه‌ای را پیشرفته می‌دانند که نه تنها به لحاظ قدرت اقتصادی یا نظامی، بلکه از جهات اطلاعاتی نیز بر دیگر جوامع برتری داشته باشد. رشد اطلاعات زمینه‌ساز غنای اقتصادی، صنعتی و پیشرفت نظامی به حساب می‌آید (عصاره و سهیلی، ۱۳۹۲).

در جوامع امروزی نتایج پژوهش‌ها اغلب در قالب مقالات، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی ارائه می‌شوند. با توجه به اینکه نتایج پایان‌نامه‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی می‌تواند راه‌گشای بسیاری از مسائل پژوهشی باشد لذا به نظر می‌رسد توجه به نتایج آنها به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی ضرورت دارد.

رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در سال‌های اخیر پیشرفت‌های بسیاری داشته، به گونه‌ای که می‌توان آن را به عنوان رشته‌ای علمی-اجتماعی در طبقه علوم قرار داد. همچنین توسعه بیشتر آن همراه با تکامل فناوری در قرن بیست و یکم مسائل جدیدی را مطرح کرده است که بر اهمیت آن می‌افزاید. مباحث این حوزه در سال‌های اخیر از تمرکز محض بر کتابداری خارج شده و به موضوعات مرتبط با اطلاعات تغییرگرایش پیدا کرده است، ضمن اینکه مفاهیم مورد بررسی در این حوزه با حوزه‌های دیگر نظیر مدیریت و تجارت، علوم کامپیوتر، آموزش و علوم اجتماعی درهم آمیخته است (لاریویور، سوگیمتو و کرونین^۱، ۲۰۱۲).

از سوی دیگر بوسناک، میتسیک و تولیک^۲ (۲۰۰۹)، بیان می‌کنند، رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی با توجه به نقش برجسته‌ای که در تأمین نیازهای دانشی جوامع و سازمان‌های مختلف دانش بنیان دارد، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و به‌منظور اینکه بتواند به درستی از عهده‌ی این وظیفه خطیر برآید، لازم است برای آموزش آن به نحو مناسب برنامه‌ریزی صورت گیرد. این برنامه‌ریزی به‌ویژه با تغییرات اساسی که در سال‌های اخیر در محتوای برنامه‌های درسی و مفاهیم مرتبط با رشته اتفاق افتاده است، ضرورت می‌یابد. تردیدی نیست که داشتن یک برنامه‌ریزی صحیح، بدون داشتن درکی کامل از چارچوب این حوزه و بدون آگاهی از پژوهش‌های پیشین امکان‌پذیر نیست؛ لذا مطالعات علم‌سنجی می‌تواند کمک مؤثری در این زمینه باشد. طی دهه‌های گذشته، مطالعه شبکه‌ها و نقشه‌های علمی به عنوان یکی از مهم‌ترین وجوه مطالعات سنجشی علم، اهمیت یافته است. همان‌طور که قبلاً نیز بیان شد، نقشه‌های علمی با استفاده از تکنیک‌ها و روش‌های مختلفی ترسیم می‌شوند که هم‌واژگانی (هم‌رخدادی واژگان) یکی از آنها می‌باشد. در این قبیل مطالعات، هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد. به بیان دقیق‌تر، در این روش از مهم‌ترین کلمات یا کلمات کلیدی مدارک برای مطالعه ساختار مفهومی یک حوزه تحقیقاتی استفاده می‌شود. هدف اصلی این تکنیک نشان دادن روند توسعه زمینه‌های علمی توسط نمایش بصری ماتریس هم‌رخدادی کلمات انتخاب شده، بر طبق فراوانی آنها در مجموعه است.

تاکنون بسیاری از پژوهشگران از روش تحلیل واژگانی برای بررسی شبکه مفهومی در حوزه‌های مختلف استفاده نموده‌اند از جمله، بیک خورمیزی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "مطالعه مقالات فارسی مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران با استفاده از فنون کتابسنجی" به بررسی وضعیت انتشار مقالات برگرفته از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی مذکور در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱ پرداختند که نتایج این بررسی شناسایی ۱۴ موضوع هسته بود که از بین آنها موضوعات «اینترنت»، «ارزیابی تولیدات علمی»، «تحلیل استنادی» و «ذخیره و بازیابی اطلاعات» دارای بیشترین نرخ تکرار بودند. ترسیم نقشه‌ی موضوعی مقالات مستخرج با استفاده از تکنیک هم‌واژگانی نشان می‌دهد که موضوعات «اینترنت»، «وب‌سنجی» و «ذخیره و بازیابی اطلاعات» از نظر شاخص مرکزیت رتبه و بینایی در صدر قرار دارند. این موضوعات علاوه بر این که با تعداد زیادی از موضوعات دیگر در ارتباط هستند، دارای موقعیت بسیار مهمی در نقشه هستند به طوری که ارتباط میان بسیاری از موضوعات فقط از طریق آنها صورت

¹ Larivière, Sugimoto & Cronin

² Bosanac, Matešić and Tolić

می‌گیرد. در واقع این موضوعات، انتقال اطلاعات را در شبکه امکان‌پذیر می‌کنند، هم‌چنین موضوعات «مکان‌یابی کتابخانه‌ها»، «اشاعه‌ی اطلاعات گزینشی» و «آموزش» از نظر شاخص مرکزیت نزدیکی بیشترین تأثیر را در شبکه دارند. در پژوهشی دیگر، صدیقی (۱۳۹۳) به بررسی کاربرد روش هم‌واژگانی در ترسیم ساختار حوزه اطلاع‌سنجی پرداخت که نتایج آن نشان داد موضوعاتی از قبیل «علم اطلاعات»، «کتابخانه» و «تحلیل کتاب‌سنجی»، به عنوان پرکاربردترین موضوعات در حوزه اطلاع‌سنجی در سطح بین‌المللی هستند و حضور موضوع «تحلیل کتاب‌سنجی» در تمامی سال‌های مورد مطالعه مشهود بود. هم‌چنین، حاضری، مکی‌زاده و بیگ خورمیزی (۱۳۹۵) به تحلیل هم-واژگانی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم‌اطلاعات و دانش‌شناسی پرداختند که یافته‌های آن نشان داد با توجه به شاخص‌های مرکزیت رتبه و مرکزیت بینایی، بیشترین ارزش به موضوعات «اینترنت»، «وب‌سنجی» و «ذخیره و بازیابی اطلاعات» اختصاص دارد. هم‌چنین موضوعات «مکان‌یابی کتابخانه‌ها»، «اشاعه‌ی اطلاعات گزینشی»، «آموزش» و «اطلاع‌سنجی» با توجه به شاخص مرکزیت نزدیکی، دارای بیشترین تأثیر در شبکه هستند.

ابراهیم‌زاده، رضایی شریف آبادی و کربلایی آقایی کامران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ی تصویری جامع از وضعیت فعالیت‌های علمی در حوزه‌ی رفتار اطلاع‌یابی مشارکتی و ترسیم نقشه‌ی هم‌رخدادی واژگان این حوزه بر اساس مقالات علمی در پایگاه وب آو ساینس ارائه دادند که نتایج آن نشان داد پرکاربردترین واژه‌ها در حوزه‌ی رفتار اطلاع‌یابی مشارکتی، «بازیابی»، «جست‌وجو»، «مدل» و «فرایند جست‌وجو» بودند. تغییرات در زیرحوزه‌های موضوعی حوزه‌ی رفتار اطلاع‌یابی مشارکتی در طول مقاطع تاریخی مختلف نشان داد که برخی از واژه‌ها نظیر «کاربر فردی» و «وب» در طول زمان در این حوزه کم‌رنگ شدند و مفاهیم نو در تعامل با موضوعات جدید پدید آمدند.

در خارج از کشور هو^۱ و دیگران (۲۰۱۳) با مرور مطالعات مربوط به تحولات پژوهشی ساختار حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌ویژه در چین، با استفاده از فنون تحلیل هم‌واژگانی پرداختند که نتایج نشان داد بعضی از موضوعات نظیر «خدمات اطلاعاتی»، «بازیابی اطلاعات»، «کتابخانه دیجیتال» و «هوش رقابتی» در چین در حال تکامل هستند. هم‌چنین، کاربرد فناوری با مفاهیمی نظیر «هستی‌شناسی»، «داده کاوی» و «وب معنایی» به عنوان موضوع داغ پژوهشی شناخته شد. در پژوهشی دیگر، زانگ^۲ و دیگران (۲۰۱۳) با استفاده از تحلیل هم‌واژگانی، به بررسی ساختار فکری پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی چین با کمک خوشه‌بندی و تحلیل شبکه‌های اجتماعی پرداختند و نشان دادند که پایان‌نامه‌های این حوزه در چین حول موضوعات متنوعی از قبیل هستی‌شناسی و شناخت وب معنایی، مدیریت دانش و خدمات الکترونیکی متمرکز شده که بسیاری از آنها همچنان در حال تکامل هستند. هم‌چنین، چن^۳ و دیگران (۲۰۱۵) با تهیه ماتریس هم‌رخدادی کلیدواژه‌های مقالات ۱۹ مجله هسته در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در چین و با در نظر گرفتن رخدادهای کلیدواژه‌ها در انتشارات هر مؤسسه، در مقایسه با سایر مؤسسات، به شناسایی موضوعات مورد علاقه ۸ مؤسسه پژوهشی معروف این کشور و خوشه‌بندی موضوعات پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که چه موضوعاتی در هر مؤسسه بیشتر مورد توجه قرار گرفته است و در نتیجه روابط موضوعی بین مؤسسات به تصویر کشیده شد.

دای، دوان و ژانگ^۴ (۲۰۲۰) در پژوهشی به ترسیم نقشه‌ی دانش مدیریت بحران زیست محیطی بر اساس شبکه‌ی کلمات کلیدی و تحلیل هم‌رخدادی واژگان پرداختند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پایگاه وب آو ساینس استفاده شد. هم‌چنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم-افزای بیب‌اکسل، نوت اکسپرس^۵ و یوسی‌نت^۶ و از روش‌های تجزیه و تحلیل شبکه‌ی اجتماعی^۷، K-core، تحلیل هم‌رخدادی واژگان و مقیاس‌گذاری چند بعدی^۸ برای کشف ساختار فضایی کلمات کلیدی در متون چاپی مدیریت بحران محیط زیست استفاده شده است. این

1. Hu

2. zong

3. Chen

4. Dai, Duan, & Zhang

5. NoteExpress

6. Ucinet

7. analysis methods of social network (SN)

8. multi-dimensional scaling (MDS)

مطالعه نشان داد که تغییرات آب و هوایی کانون اصلی مدیریت بحران محیط زیست هستند. علاوه بر این، پنج موضوع اصلی تحقیقات مدیریت بحران محیط زیست شناسایی شدند که به ترتیب عبارتند از انواع مختلف بحران محیط زیست، مناطق تأثیرگذار بر بحران محیط زیست، مدیریت بحران محیط زیست، کاربرد فناوری در مدیریت بحران محیط زیست، ویژگی‌های بحران زیست محیطی، و مدیریت خرد. ساختار فضایی در زمینه‌ی پژوهش‌های مدیریت بحران زیست محیطی را می‌توان به کاربرد فناوری در مدیریت بحران محیط زیست، عملکرد بحران محیط زیست، انواع مختلف بحران محیطی و سازماندهی نظریه‌ی مدیریت بحران محیط زیست تقسیم کرد. در نهایت، این مطالعه، چهار موضوع اصلی پژوهش را مطرح می‌کند که باید در آینده به طور خاصی به آنها متصل شوند.

بررسی پیشینه‌ها مبین این امر است که استفاده از تحلیل هم‌رخدادی واژگان و فنون تحلیل شبکه‌های اجتماعی به عنوان شاخه‌ای از علم‌سنجی توانسته به خوبی در ترسیم ساختار حوزه‌های علمی مفید واقع شود. همچنین توانسته به عنوان روشی کارآمد برای شناسایی موضوعات اصلی حوزه‌های علمی، عمل کند.

با توجه به مطالبی که گفته شد با استفاده از روش تجزیه و تحلیل هم‌رخدادی واژگان، می‌توان موضوعات علمی را استخراج و ارتباط میان آنها را به صورت مستقیم از محتوای موضوعی کشف کرد و همچنین میزان ارتباط شناختی میان یک مجموعه مدارک را نشان داد. از سوی دیگر پایان‌نامه و رساله که گزارش پژوهش در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی هستند که برای انتقال اطلاعات به مخاطبان خود تدوین می‌شوند، نوعی مدرک به شمار می‌روند (باکلند^۱، ۱۹۹۷). پایان‌نامه‌ها مدارکی هستند که در فرایند تحصیل در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای و در نتیجه‌ی همکاری میان دانشجویان و استادان و با پشتیبانی مؤسسه‌های آموزش عالی تولید می‌شوند. داده‌های مجموعه‌های این مدارک در کنار هم، به خودی خود، و همچنین در مقایسه با داده‌های منابع دیگر می‌توانند اطلاعات جدیدی را فراهم آورند. به همین منظور در این پژوهش، پایان‌نامه‌های مقطع تحصیلات تکمیلی با استفاده از فنون علم‌سنجی مورد بررسی قرار گرفت. سنجش جنبه‌های موضوعی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌ها سبب می‌شود به این مسئله پی ببریم که پایان‌نامه‌های هر حوزه به چه موضوعاتی بیشترین توجه را دارند. با این نگرش و با توجه به اینکه تا کنون مطالعه نظام‌مند و جامعی در شناخت محدوده محتوایی و تبیین ارتباط موضوعی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی بصورت خاص صورت نگرفته است لذا، این پژوهش درصدد است با استفاده از روش هم‌واژگانی به مطالعه ساختار موضوعی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی ایران بپردازد. بنابراین هدف کلی این پژوهش ترسیم نقشه دانش مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی ایران است که از سال ۱۳۷۴ تا نیمسال ۱۳۹۸ است. پژوهش حاضر درصدد پاسخ‌گویی به سؤال‌های زیر است:

۱. موضوعات مطرح در مقالات استخراج شده از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی کدام‌اند؟
۲. موضوعاتی که نقش واسطه را بین موضوعات ایفا می‌کنند و برقرارکننده ارتباط بین موضوعات هستند، کدام‌اند؟
۳. موضوعاتی که دارای بیشترین تأثیر در نقشه علمی هستند، کدام‌اند؟
۴. نقشه‌ی دانشی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی گذشته‌نگر و از طریق فنون کتاب‌سنجی (تحلیل هم‌واژگانی) به بررسی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی از سال ۱۳۷۴ تا نیمسال اول ۱۳۹۸ پرداخته است. برای استخراج داده‌های پژوهش ابتدا با جست‌وجو در پایگاه‌های «اطلاعات پایان‌نامه‌های ایران»، «پایان‌نامه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی»، «فهرست

^۱. Buckland

پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های ایران» و «سیستم یکپارچه کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی (سیکا)»، تعداد ۵۰۶ پایان‌نامه حاصل شد. سپس برای بدست آوردن اطلاعات کتابشناختی مقالات مستخرج از ۵۰۶ پایان‌نامه حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، از طریق جست‌وجوی پژوهشگران، عنوان پایان‌نامه‌ها در پایگاه‌های «مگ ایران»، «نورمگز»، «پایگاه علم نت»، «پایگاه انسانی»، «پایگاه جهاد دانشگاهی» و «گوگل اسکالر» تعداد ۱۲۲ مقاله، بازیابی گردید. در این لیست مقالات بازیابی شده از هر نویسنده، با عنوان پایان‌نامه‌ی دانشجو مقایسه شد. در مواردی که عنوان مقاله با عنوان پایان‌نامه تطابق کامل نداشت، ارتباط مقاله با پایان‌نامه از طریق مقایسه‌ی چکیده‌های پایان‌نامه و مقاله، مورد بررسی قرار گرفت. در نتیجه، آن دسته از مقالاتی که در نام نویسنده و عنوان، یا چکیده با پایان‌نامه‌های مورد بررسی تطابق داشتند، شناسایی و به عنوان مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌ها در نظر گرفته شدند. برای تحلیل اطلاعات کتابشناختی مقالات مستخرج شده، از نرم افزارهای اکسل و راور پریمپ استفاده شد. چون هدف تحلیل هم واژگانی موضوعات مقالات بود با استفاده از نرم افزار راور پریمپ، ابتدا کلیدواژه‌های مقالات یکدست‌سازی شد که شامل تبدیل حالت‌های جمع به مفرد، حذف اسامی شهرها، اصطلاحات فاقد بارمعنایی و تبدیل کلیدواژه‌های خاص به عام، یکدست‌سازی مترادف‌ها بود. سپس از مجموع ۳۳ کلیدواژه با حداقل فراوانی ۸، با استفاده از قانون برادفورد و آستانه شمول برای ساخت ماتریس هم‌رخدادی انتخاب شد. سپس ماتریس ساخته شده به فرمت نرم افزار یوسی نت تبدیل، و از طریق افزونه نرم‌افزار یعنی نت دراو، نقشه‌ها و مقدار شاخص‌های مرکزیت درجه، نزدیکی و بینابینی ترسیم و محاسبه شد.

یافته‌ها

در این بخش یافته‌های مربوط به مطالعه سنجه‌های مختلف مرکزیت شامل مرکزیت درجه، مرکزیت بینابینی و مرکزیت نزدیکی گزارش شده است و نقشه‌های هم‌واژگانی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های آزاد اسلامی در مقطع کارشناسی ارشد مورد مطالعه قرار گرفته است. برای بررسی کلیدواژه‌های مقالات مستخرج شده از پایان‌نامه‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی مقطع ارشد دانشگاه آزاد اسلامی از نرم‌افزار یوسی نت استفاده شد. کل کلیدواژه‌های به دست آمده از مقالات این پایان‌نامه‌ها شامل ۳۹۱ کلیدواژه بود که از این تعداد ۳۳ کلیدواژه با حداقل فراوانی ۸ برای ترسیم نقشه و ساخت ماتریس انتخاب شدند.

- **مرکزیت درجه:** به منظور بررسی رابطه موضوعات، مقادیر مرکزیت درجه، کلیدواژه‌های مقالات مستخرج شده از پایان‌نامه‌های مورد مطالعه محاسبه و مقادیر مربوط به کلیدواژه‌های برتر براساس این شاخص در جدول شماره ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. مقادیر مرکزیت درجه کلیدواژه‌های برتر مقالات

ردیف	موضوعات	مرکزیت درجه
۱	سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران	۱۲
۲	کتابخانه‌های دانشگاهی	۹
۳	فناوری اطلاعات	۹
۴	کتابداران	۷
۵	کتابخانه دیجیتال	۷
۶	کتابخانه	۷
۷	مدیران	۷
۸	کتابخانه‌های عمومی	۶
۹	پایان‌نامه	۶
۱۰	تحلیل محتوا	۶
۱۱	خدمات	۶
۱۲	مدیریت دانش	۶

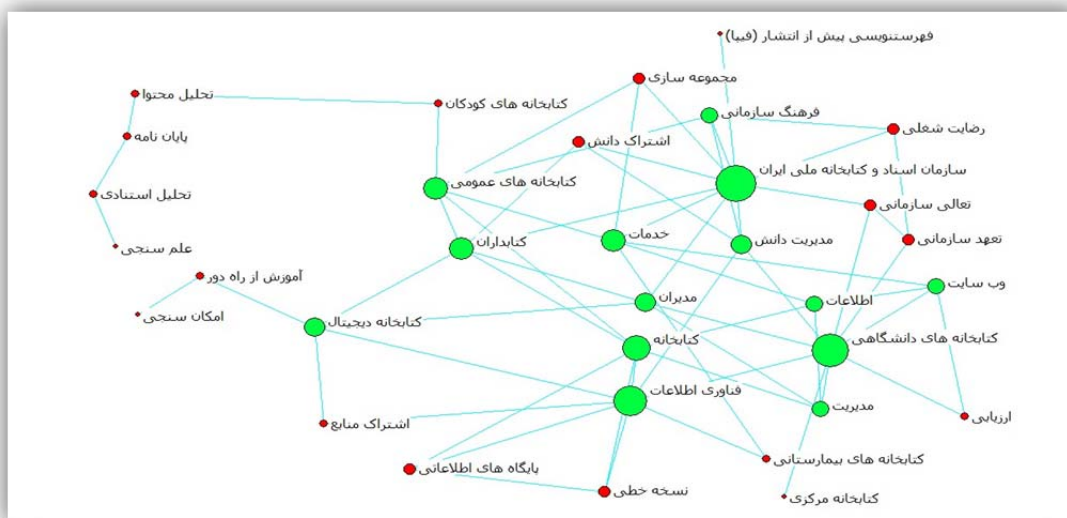
ادامه جدول ۱. مقادیر مرکزیت درجه کلیدواژه‌های برتر مقالات

۱۳	فرهنگ سازمانی	۵
۱۴	اطلاعات	۴
۱۵	مدیریت	۴
۱۶	وب سایت	۴
۱۷	تحلیل استنادی	۳
۱۸	اشتراک دانش	۳
۱۹	پایگاه‌های اطلاعاتی	۳
۲۰	آموزش از راه دور	۳
۲۱	تعالی سازمانی	۳
۲۲	تعهد سازمانی	۳
۲۳	رضایت شغلی	۳
۲۴	مجموعه‌سازی	۳
۲۵	نسخه خطی	۳
۲۶	ارزیابی	۲
۲۷	اشتراک منابع	۲
۲۸	امکان سنجی	۲
۲۹	علم سنجی	۲
۳۰	فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فپا)	۲
۳۱	کتابخانه‌های کودکان	۲
۳۲	کتابخانه‌های بیمارستانی	۲
۳۳	کتابخانه مرکزی	۱
۳۴	سواد اطلاعاتی	۱

با توجه به جدول ۱، مقادیر مرکزیت درجه مربوط به کلیدواژه‌های برتر به ترتیب، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران با مرکزیت درجه ۱۲، کتابخانه‌های دانشگاهی با مرکزیت درجه ۹، فناوری اطلاعات با مرکزیت درجه ۹، کتابداران با مرکزیت درجه ۷ و کتابخانه دیجیتال با مرکزیت درجه ۷ در رتبه‌های اول تا پنجم موضوعات با بیشترین تأثیر در شبکه قرار دارند. همچنین موضوعاتی از قبیل دانشجویان، سواد اطلاعاتی و کتابخانه مرکزی دارای کمترین تأثیرگذاری در شبکه هستند.

در ادامه نقشه هم‌واژگانی مقالات با توجه به شاخص مرکزیت درجه جهت بررسی ساختار هم‌واژگانی مقالات مستخرج شده از پایان‌نامه‌های مورد مطالعه ترسیم شده است (نقشه ۱).

نقشه ۱. نقشه هم‌واژگانی مقالات بر اساس شاخص مرکزیت درجه

همانطور که در نقشه شماره ۱ مشاهده می‌شود، تعداد ۳۴ گره در نقشه وجود دارد و گره‌هایی که دارای بیشترین مرکزیت درجه هستند، برچسب‌گذاری شده‌اند. بر اساس این نقشه و گزارش‌های مربوط به آن می‌توان گفت که موضوعات «سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران»، «کتابخانه‌های دانشگاهی»، «فناوری اطلاعات» و «کتابداران» که به صورت دایره‌های بزرگتر در نقشه مشخص شده‌اند، تأثیرگذارترین موضوعات در نقشه مذکور هستند. همچنین در ادامه بررسی نقشه مشخص شد که دایره‌های کوچکی که در حاشیه نقشه قرار دارند دارای تأثیرگذاری کمتری هستند که این گره‌ها مربوط به موضوعات دانشجویان، سواد اطلاعاتی، کتابخانه مرکزی و کتابخانه‌های بیمارستانی است که دارای کمترین تأثیرگذاری در نقشه و شبکه هستند.

مرکزیت نزدیکی: در این پژوهش همچنین، مقادیر مرکزیت نزدیکی کلیدواژه‌های مقالات مستخرج شده از پایان‌نامه‌های مورد مطالعه محاسبه و مقادیر مربوط به کلیدواژه‌های برتر بر اساس این شاخص در جدول شماره ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. مقادیر مرکزیت نزدیکی کلیدواژه‌های برتر مقالات

ردیف	موضوعات	مرکزیت نزدیکی
۱	فناوری اطلاعات	۳۱/۸۵۸
۲	کتابداران	۳۱/۳۰۴
۳	کتابخانه دیجیتال	۳۱/۰۳۴
۴	مدیران	۳۱/۰۳۴
۵	سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران	۲۹/۷۵۲
۶	کتابخانه‌های عمومی	۲۹/۷۵۲
۷	کتابخانه‌های دانشگاهی	۲۹/۵۰۸
۸	کتابخانه	۲۹/۵۰۸
۹	مدیریت دانش	۲۹/۵۰۸
۱۰	خدمات	۲۸/۱۲۵
۱۱	مجموعه سازی	۲۷/۹۰۷
۱۲	اشتراک دانش	۲۷/۰۶۸

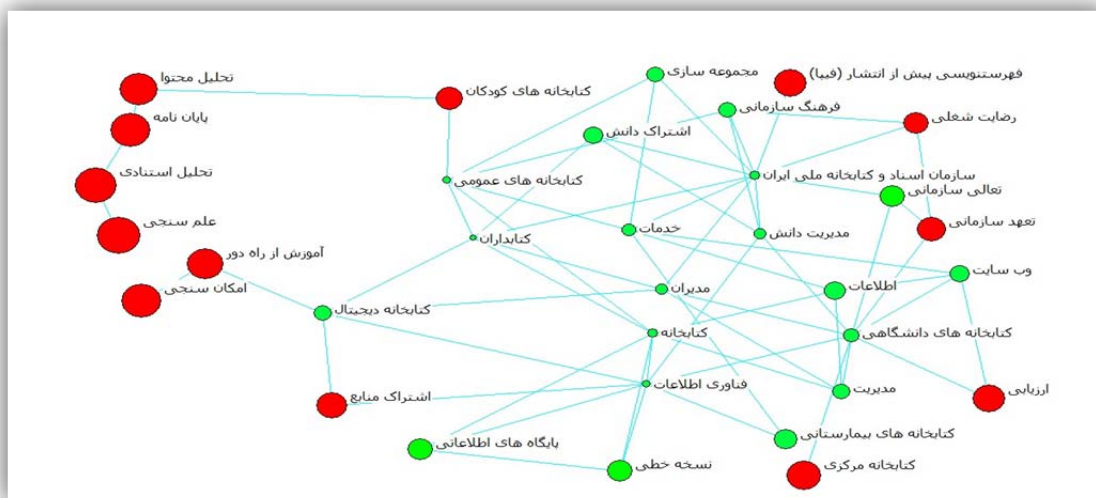

ادامه جدول ۲. مقادیر مرکزیت نزدیکی کلیدواژه‌های برتر مقالات

۲۶/۸۶۶	فرهنگ سازمانی	۱۳
۲۶/۶۶۷	نسخه خطی	۱۴
۲۶/۶۶۷	اشتراک منابع	۱۵
۲۶/۲۷۷	فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فیبا)	۱۶
۲۶/۰۸۷	پایگاه‌های اطلاعاتی	۱۷
۲۶/۰۸۷	مدیریت	۱۸
۲۶/۰۸۷	همگونی	۱۹
۲۵/۸۹۹	اطلاعات	۲۰
۲۵/۷۱۴	آموزش از راه دور	۲۱
۲۵/۵۳۲	وب سایت	۲۲
۲۵/۵۳۲	تعالی سازمانی	۲۳
۲۴/۸۲۸	رضایت شغلی	۲۴
۲۴/۶۵۸	تعهد سازمانی	۲۵
۲۴/۱۶۱	ارزیابی	۲۶
۲۳/۲۲۶	علم سنجی	۲۷
۲۳/۰۷۷	کتابخانه مرکزی	۲۸
۲۲/۹۳	تحلیل محتوا	۲۹
۲۱/۶۸۷	امکان سنجی	۳۰
۲۱/۵۵۷	روش شناسی	۳۱
۲۱/۱۷۶	سواد اطلاعاتی	۳۲
۲۰/۴۵۵	پایان نامه	۳۳
۱۹/۱۴۹	تحلیل استنادی	۳۴

همان گونه که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد مقادیر مرکزیت نزدیکی مربوط به کلیدواژه‌های برتر به ترتیب، "فناوری اطلاعات با مرکزیت نزدیکی ۳۱/۸۵۸"، "کتابداران با مرکزیت نزدیکی ۳۱/۳۰۴"، "کتابخانه‌ها دیجیتال با مرکزیت نزدیکی ۳۱/۳۰۴" و "مدیران با مرکزیت نزدیکی ۳۱/۳۰۴" در جایگاه اول تا چهارم بیشترین تأثیر در شبکه قرار دارند. همچنین موضوعات "دانشجویان"، "کتابخانه کودکان" و "کتابخانه‌های بیمارستانی" دارای کمترین میزان تأثیر و در جایگاه آخر قرار دارند. همچنین، نقشه هم‌واژگانی مقالات براساس مرکزیت نزدیکی در نقشه شماره ۲ ترسیم شده است.

نقشه ۲. نقشه هم‌واژگانی مقالات بر اساس شاخص مرکزیت نزدیکی

همان‌طور که یافته‌های نقشه شماره ۲ نشان می‌دهد، گره‌هایی که دارای مرکزیت نزدیکی بیشتری هستند، به صورت دایره‌های کوچکتر و در مرکز نقشه نشان داده شده‌اند. بر این اساس، تعداد ۴ واژه دارای بیشترین مرکزیت نزدیکی هستند که عبارتند از: «فناوری اطلاعات»، «کتابداران»، «کتابخانه دیجیتال»، و «مدیران». همچنین موضوعات دانشجویان، کتابخانه کودکان و کتابخانه‌های بیمارستانی دارای کمترین رتبه و تأثیر در شبکه هستند.

مرکزیت بینابینی: در پژوهش حاضر، مقادیر مرکزیت بینابینی کلیدواژه‌های مقالات مستخرج شده از پایان‌نامه‌های مورد مطالعه محاسبه و مقادیر مربوط به کلیدواژه‌های برتر براساس این شاخص در جدول شماره ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. مقادیر مرکزیت بینابینی کلیدواژه‌های برتر مقالات

ردیف	موضوعات	مرکزیت بینابینی
۱	کتابخانه دیجیتال	۳۰/۰۶۴
۲	فناوری اطلاعات	۱۹/۱۷۵
۳	کتابخانه های دانشگاهی	۱۸/۰۱۶
۴	سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران	۱۵/۶۳۵
۵	کتابخانه های عمومی	۱۳/۲۲۱
۶	کتابداران	۱۰/۶۴۹
۷	مدیران	۱۰/۶۲۷
۸	کتابخانه	۷/۴۴۵
۹	وب سایت	۷/۱۸۲
۱۰	آموزش از راه دور	۷/۰۶۴
۱۱	خدمات	۶/۳۶۲
۱۲	تحلیل محتوا	۴/۹۹۵
۱۳	مدیریت دانش	۴/۱۹۴
۱۴	روش شناسی	۳/۵۸۷

بر اساس نقشه شماره ۳ می‌توان گفت که دایره‌های بزرگتر موضوعاتی هستند که دارای مرکزیت بینابینی بیشتری نسبت به سایر موضوعات هستند و دارای اهمیت و قدرت انتقال بیشتری در شبکه می‌باشند که این موضوعات شامل «کتابخانه دیجیتال»، «فناوری اطلاعات»، «کتابخانه‌های دانشگاهی» و «سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران» هستند. همچنین دایره‌های کوچکتر که در حاشیه نقشه قرار دارند دارای پایین‌ترین رتبه و تأثیر در شبکه می‌باشند که شامل: «دانشجویان»، «همگونی»، «ارزیابی»، «امکان سنجی»، «اشتراک منابع»، «علم سنجی»، «کتابخانه مرکزی» و «سواد اطلاعاتی» می‌باشند. موضوعات با اهمیت‌تر، موضوعاتی هستند که رابط بین موضوعات دیگر در شبکه قرار می‌گیرند.

بحث و نتیجه‌گیری

به دلیل اهمیت تحلیل واژگانی پژوهش‌های حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ترسیم مسیر آینده این رشته در این پژوهش تلاش شد تا با تحلیل هم‌واژگانی، چگونگی ارتباط بین موضوعات در مقالات مستخرج شده از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی مشخص و تأثیرگذارترین موضوعات شناسایی شوند. یافته‌های حاصل از ترسیم نقشه هم‌واژگانی این مقالات نشان می‌دهد با توجه به شاخص مرکزیت درجه موضوعات مرتبط با سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، کتابخانه‌های دانشگاهی، فناوری اطلاعات، کتابداران و کتابخانه دیجیتال در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی بیشتر مورد توجه دانشجویان قرار گرفته‌اند. این نتیجه با یافته‌های بیک خورمیزی (۱۳۹۳)، حاضری و همکاران (۱۳۹۵)، زانگ و دیگران (۲۰۱۳) و هو و دیگران (۲۰۱۳) همراستا است. در پژوهشی توسط هو و دیگران (۲۰۱۳) نیز با مرور مطالعات مربوط به تحولات پژوهشی این حوزه، به این نتیجه دست یافتند که موضوعات نظیر «خدمات اطلاعاتی»، «بازیابی اطلاعات»، «کتابخانه دیجیتال» و «هوش رقابتی» دارای بیشترین اهمیت بوده‌اند. پژوهش حاضری و همکاران (۱۳۹۵) نیز نشان داد که موضوعات مرتبط با فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، مدیریت کتابخانه بیشتر مورد توجه دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار گرفته‌اند. اهمیت موضوعات شناسایی شده می‌تواند ناشی از گرایش‌های موجود در دانشگاه‌های آزاد اسلامی باشد.

همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد مقادیر مرکزیت نزدیکی مربوط به کلیدواژه‌های برتر به ترتیب، فناوری اطلاعات، کتابداران، کتابخانه‌ها دیجیتال و مدیران بودند. همچنین، با توجه به اطلاعات به دست آمده از شبکه، مرکزیت بینابینی، کلیدواژه‌های برتر به ترتیب به کتابخانه دیجیتال، فناوری اطلاعات، کتابخانه‌های دانشگاهی و سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران است. این نتایج با یافته‌های بیک خورمیزی (۱۳۹۳)، حاضری و همکاران (۱۳۹۵)، زانگ و دیگران (۲۰۱۳) و هو و دیگران (۲۰۱۳) از جهاتی همراستا است.

نتایج حاصل از پژوهش حاضر گرایش‌های موضوعی، شباهت‌ها و تفاوت‌های ساختاری گروه‌ها و دسته‌ها را نمایان کرد و موضوعات پر استفاده در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی را شناسایی نمود. همچنین، موضوعاتی که نقش کمتری در نقشه‌های ترسیم شده داشت شناسایی شد که بررسی این موضوعات و دلایل به حاشیه رفتن آنها می‌تواند در پژوهشی دیگر مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد.

به‌طور کلی ترسیم نقشه‌ی دانشی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی ایران نمایی کلی از پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه را ارائه داد. نتایج این نقشه می‌تواند باعث شناسایی حوزه‌های اشباع و متوقف شده و نیز نوظهور و در حال شکل‌گیری، در این حوزه شود و از این طریق به پژوهشگران حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای انجام پژوهش‌هایی آتی کمک کند. لذا، نتایج این پژوهش می‌تواند در اختیار کمیته برنامه‌ریزی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی قرار گیرد تا در جهت گسترش فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های دانشگاهی در خصوص موضوعات مهم و پرکاربرد مورد استفاده قرار گیرد.

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- پیشنهاد می‌شود پایگاهی به دو زبان یا ایجاد بخش لاتین در پایگاه‌های موجود، جهت مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی در داخل ایران و خارج از ایران ایجاد گردد؛
- پیشنهاد می‌شود پایگاهی جامع و کامل از پایان‌نامه‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران با امکان دسترسی به اطلاعات کتابشناختی و استنادی پایان‌نامه‌ها ایجاد گردد؛
- پیشنهاد می‌شود بین دانشگاه آزاد اسلامی و ایران داک جهت ثبت پایان‌نامه‌ها در آن پایگاه همکاری بیشتری صورت گیرد؛
- پیشنهاد می‌شود بهره‌گیری از نتایج پژوهش‌های انجام شده توسط کمیته برنامه‌ریزی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در جهت گسترش فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی مراکز اطلاع‌رسانی در خصوص موضوعات مهم مورد توجه قرار گیرد؛
- جهت کارکرد مطلوب کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پیشنهاد می‌گردد کمیته برنامه‌ریزی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در جهت گسترش فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در حوزه‌های مطالعاتی نوظهور و محوری این رشته برنامه‌ریزی لازم را انجام دهد؛
- نتایج نشان داد که برخی موضوعات مهم به مرور به حاشیه رفته‌اند و کمتر به آن‌ها پرداخته شده است بنابراین پیشنهاد می‌شود با تشویق اساتید، این موضوعات به عنوان رساله یا طرح پژوهشی انتخاب شوند.

منابع

- ابراهیم زاده، ص.، رضایی شریف آبادی، س. و کربلایی آقایی کامران، م. (۱۳۹۸). بررسی وضعیت تولیدات علمی و ترسیم نقشه هم‌رخدادی واژگان حوزه رفتار اطلاع‌یابی مشارکتی بر اساس مقالات نمایه شده در پایگاه وب علوم. *پژوهش نامه علم سنجی*، ۵(۹)، ۱۸۵-۲۰۲.
- بیگ خورمیزی، ف. (۱۳۹۳). *عنوان مطالعه مقالات فارسی مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌ی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران با استفاده از فنون کتابسنجی*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، یزد: دانشکده‌ی علوم اجتماعی.
- صدیقی، م. (۱۳۹۶). تحلیل وضعیت تولیدات علمی محققان ایرانی در برخی حوزه‌های موضوعی با استفاده از شاخص‌های علم سنجی و تحلیل شبکه اجتماعی. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۳۲(۴)، ۹۸۸-۹۶۷.
- حاضری، ا.، مکی‌زاده، ف. و بیگ خورمیزی، ف. (۱۳۹۵). تحلیل هم‌واژگانی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی. *پژوهش نامه علم سنجی*، ۲(۴)، ۴۹-۶۲.
- عصاره، ف.، سهیلی، ف. و منصوری، ع. (۱۳۹۲). *شناخت مطالعات علم، علم‌سنجی و دیداری‌سازی اطلاعات*. اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان، ۶۷-۷۵.

References

- Beyk Khormizi, F. (2014). *The title of the study of Persian articles extracted from the master's theses of the Master of Information Science and Science in Iran using bibliometric techniques*. Master Thesis, Yazd University [In Persian]
- Bosanac, S., Matešić, M., & Tolić, N. (2009). Telling the future of Information Sciences: Co-word analysis of keywords in scientific literature produced at the Department of Information Sciences in Zagreb", *The Future of Information Sciences: INFUTURE2009-Digital Resources and Knowledge Sharing*/ed. Zagreb, *Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb*, 737-746.
- Buckland, Michael k. (1997). what is a document?. *Journal of the American society of information science*, 48(9), 804-809.
- Chen, X., Chen, J., Wu, D., Xie, Y., & Li, J. (2015). Mapping the Research Trends by Co-word Analysis Based on Keywords from Funded Project. *Procedia Computer Science*, 91, 547-555.
- Dai, S., Duan, X., & Zhang, W. (2020). Knowledge map of environmental crisis management based on keywords network and co-word analysis, 2005-2018. *Journal of Cleaner Production*, 121168.
- Ebrahimzadeh, S., Rezaei Sharifabadi, S., & Karbala Aghae, M. (2019). Investigating Trends and Co-word Mapping of Collaborative Information Seeking Behavior (CIS) Based on Web of Science. *Scientometrics Research Journal*, 5(1), 185-202 [In Persian]
- Extract, F., Soheili, F., & Mansouri, A. (2013). *Recognition of science studies, scientometrics and information visualization*. Isfahan: Isfahan University Press, 67-75 [In Persian]

- Ferran-Ferrer, N., Guallar, J., Abadal, E., & Server, A. (2017). Research methods and techniques in Spanish library and information science journals (2012-2014). *Information research*, 22(1).
- Hazeri, A., Makkizadeh, F., & Beyk Khormizi, F. (2016). The Co-word Analysis of Papers Extracted from the Information Science and Knowledge Studies Master Theses. *Scientometrics Research Journal*, 2(4), 49-62 [In Persian]
- Larivière, V., Sugimoto, C. R., & Cronin, B. (2012). A bibliometric chronicling of library and information science's first hundred years. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 63(5), 997-1016.
- Sedighi, M. (2017). Analysis of the Status of Iranian Scientific Production in Some Subject Areas by Scientometric and Social Network Analysis Indicators. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 32(4), 967-988 [In Persian]
- Zhang, L., Liu, X., Janssens, F., Liang, L., & Glanzel F. (2010). Subject clustering analysis based on ISI category classification. *Journal of Informetrics*, 4, 185-193.

Identifying the Components of Information Seeking about the Daily Life of the Kurds of Kermanshah in Virtual Networks with the Delphi Approach

Behnaz Jalalie¹ | Mitra Ghiasi^{*2} | Safieh Tahmasebi Lmoni³

1. Ph.D. Student, Department of Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
2. Assistant Professor, Department Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran mighiasi@gmail.com
3. Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran sa.tahmasebi2@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The purpose of this study is to discover the components of everyday life information-seeking behavior of the Kurds of Kermanshah in virtual networks
Article history: Received: 4 June 2021 Accepted: 6 September 2021	Methodology: This study is applied in terms of purpose and qualitative in terms of data analysis with Delphi approach. The study was conducted by Delphi and panel experts including 26 experts in knowledge and information science, sociology, educational sciences and psychology. The sampling method was non-probabilistic, judgmental and purposeful. Delphi two-round questionnaires were set in a 5-item spectrum and mean and standard deviation of ratings were used to assess agreement.
Keywords: Information seeking Behaviour, Kurds, Kermanshah.	Results: By performing two Delphi steps, 6 components of informational behavior (leisure, cultural capital, scientific information, economic capital, social capital and consumption pattern) and 2 components of identity (language, customs) and 6 components of virtual networks (networks used, amount Use, purpose and motivation, groups used, trust, and challenges) were identified. The results of the Delphi two-stage study showed the confirmation of the components discovered by the experts with a Kendall coefficient of 0.844.
	Conclusion: According to the experts participating, the components of Kermanshah Kurdish information seeking in virtual networks are classified: virtual networks (usage rate, purpose and motivation, group membership, trust and challenges), daily life information (leisure, cultural capital, scientific information, capital) Economic, social capital and consumption patterns) and identity (language and customs). Similarly, to measure the components, 79 items were approved by experts that can be used as a benchmark for future research to build a tool for related research.

Cite this article: Jalalie, B., Ghiasi, M., Tahmasebi Lmoni, S. (2021). Identifying the Components of Information Seeking about the Daily Life of the Kurds of Kermanshah in Virtual Networks with the Delphi Approach. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 49-67. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.4.3

شناسایی مؤلفه‌های اطلاع‌یابی زندگی روزمره کردهای کرمانشاه در شبکه‌های مجازی با رویکرد دلفی

بهناز جلالی^۱ | میترا قیاسی^{۲*} | صفیه طهماسبی لیمونی^۳

۱. دانشجوی دکترا، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران bjalalie@yahoo.com
۲. استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران (نویسنده مسئول)، mighiasi@gmail.com
۳. استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران sa.tahmasebi2@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: تعیین مؤلفه‌های اطلاع‌یابی زندگی روزمره کردهای کرمانشاه در شبکه‌های مجازی است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۱۴	روش پژوهش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر تحلیل داده‌ها کیفی با رویکرد دلفی است. پژوهش با فن دلفی و پنلی شامل ۲۶ نفر از خبرگان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم تربیتی و روانشناسی به اجرا درآمد. روش نمونه‌گیری از روش غیراحتمالی، قضاوتی و هدفمند بود. پرسش‌نامه‌های دو دور دلفی در طیف ۵ گزینه‌ای تنظیم و از میانگین و انحراف معیار رتبه‌ها برای سنجش توافق استفاده شد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱۵	یافته‌ها: با انجام دو مرحله دلفی، ۶ مؤلفه رفتار اطلاع‌یابی (اوقات فراغت، سرمایه فرهنگی، اطلاعات علمی، سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی و الگوی مصرف) و ۲ مؤلفه هویت (زبان، آداب و رسوم) و ۶ مؤلفه شبکه‌های مجازی (شبکه‌های مورد استفاده، میزان استفاده، هدف و انگیزه، گروه‌های مورد استفاده، اعتماد، و چالش‌ها) شناسایی شدند. نتایج مطالعه دو مرحله دلفی نشان دهنده تأیید مؤلفه‌های کشف شده توسط خبرگان با ضریب کندال ۰/۸۴۴ بود.
واژه‌های کلیدی: رفتار اطلاع‌یابی، کرد، کرمانشاه	نتیجه‌گیری: بنابر نظر خبرگان، مؤلفه‌های اطلاع‌یابی کردهای کرمانشاه در شبکه‌های مجازی در مؤلفه‌های اصلی و فرعی شامل: شبکه‌های مجازی (میزان استفاده، هدف و انگیزه، عضویت در گروه‌ها، اعتماد و چالش‌ها)، اطلاع‌یابی زندگی روزمره (اوقات فراغت، سرمایه فرهنگی، اطلاعات علمی، سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی و الگوی مصرف) و هویت (زبان و آداب و رسوم) قرار می‌گیرد. همچنین برای سنجش مؤلفه‌های مورد نظر، ۷۹ گویه به تأیید خبرگان رسید که می‌توان آن‌ها را به عنوان معیاری برای پژوهش‌های آتی جهت ساخت ابزاری برای انجام پژوهش‌های مرتبط مورد استفاده قرار داد.

استناد: جلالی، بهناز؛ قیاسی، میترا؛ طهماسبی لیمونی، صفیه (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های اطلاع‌یابی زندگی روزمره کردهای کرمانشاه در شبکه‌های مجازی با رویکرد دلفی. *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۳)، ۴۹-۶۷
DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.4.3

مقدمه

امروزه اطلاعات به بخش زندگی افراد رسوخ یافته و اعتماد به نفسی که از کسب اطلاعات منشأ می‌گیرد، از واقعیات زندگی افراد در یک جامعه اطلاعاتی است (بیگدلی و همکاران، ۱۳۹۵). پیچیدگی‌های دنیای امروز زندگی و رفتار انسان‌ها را نیز تحت تأثیر قرار داده است. انسان برای برطرف کردن نیازهای خود به طور دایم مشغول بروز دادن رفتارهای گوناگون است (اکبری، ریگی، فتاحی، ۱۳۹۸). یکی از مهم‌ترین نیازهای انسان به عنوان یک ارگانیسم زنده و پیچیده، نیازهای اطلاعاتی است (بابایی، ۲۰۰۷). از طرفی نیاز با بافت اجتماعی و فرهنگی گره خورده است و بدون در نظر گرفتن اولویت‌ها و ارزش‌های افرادی که نیازهای آنان مدنظر است، نمی‌توان نیازها را مورد بررسی قرار داد (داورپناه، ۲۰۰۷). اطلاع‌یابی به زعم اسپینک و کول^۱ (۲۰۰۱) یک فعالیت اطلاعاتی و ارتباطی پیچیده است که نیازمند دسترسی به منابع اطلاعاتی مختلف برای حل مشکلات شخصی، اجتماعی و شغلی است. رفتار اطلاعاتی می‌تواند از جنبه‌ها و عوامل اجتماعی و روانشناختی نیز متأثر شود (بیگدلی و...دیگران، ۱۳۹۵). در این رابطه ساولینن^۲ در اواسط دهه ۱۹۹۰ نظریه‌ای را با عنوان "اطلاع‌یابی زندگی روزمره (الیس)^۳" ارائه کرد. ساولینن بر این باور است که شیوه زندگی و اولویت دادن به برخی از فعالیت‌ها، در عرصه اطلاع‌یابی نیز نمود می‌یابد و اطلاع‌یابی به ویژه در زندگی روزمره، تا حد زیادی تحت تأثیر شیوه زندگی و بافت اجتماعی - فرهنگی افراد قرار دارد (زارع، ۱۳۹۱). در این میان شبکه‌های مجازی به عنوان برترین تجلی رسانه‌های جدید و هم به عنوان محبوبترین و عامه‌پسندترین مجرای اطلاع‌یابی زندگی روزمره محسوب می‌شوند (نویدی، ۱۳۹۴). تبادل اطلاعات در شبکه‌های مجازی از شیوه‌های رایج تعاملات اجتماعی و گذراندن اوقات فراغت است (حسن‌زاده، حریری، گیلوری، ۱۳۹۷). شبکه‌های مجازی با نوآوری‌ها و بدعت‌هایی بی‌بدیل، نظام ارتباطات اجتماعی و متعاقب آن جامعه را با تغییر و تحولات بسیاری روبرو ساخته است (مش، ۲۰۱۵). در فضای مجازی ارتباطات شبکه‌ای منجر به شکل‌گیری نوع جدیدی از روابط اجتماعی شده است و به مکانی برای تجربه کردن زندگی مجازی^۴ و هویت‌یابی^۵ بدل شده‌اند. این شبکه‌ها نوعی از اجتماعات مجازی به شمار می‌آیند که افراد دوستان خود را به طور مجازی دیده و همچنین، می‌توانند دوستان جدیدی را که علاقمندی‌های مشابهی با آن‌ها دارند را پیدا نمایند. با استفاده از شبکه‌های مجازی هر کسی می‌تواند یک گروه یا اجتماعی را تشکیل دهد یا در هر اجتماع دیگری با توجه به علاقمندی‌هایش وارد شود (حریری، عنبری، ۱۳۹۱).

شبکه‌های مجازی در حوزه قومیت‌ها همچون سایر حوزه‌ها تأثیرات متفاوت بر جای می‌گذارد (رضاپور قوشچی، نادری، ۱۳۹۳). شبکه‌های مجازی فرصت‌هایی را فراهم می‌کند که اقوام مختلف از جمله گُردها بتوانند راه‌های جدید برای بازنمایی فرهنگ، کردارهای فرهنگی و هویت‌شان ایجاد کنند. زبان، گفتار، تصاویر، متون، و انتخاب‌ها، دوستی‌ها، آیین‌های ارتباط و تعاملات همه همچون محملی می‌شوند که از طریق آن‌ها اقوام مختلف فرهنگ خود را عرضه کنند، در فرهنگ دیگری مشارکت کنند و یا فرهنگ موجود را به اجرا بگذارند. به عبارت دیگر، گُردها بر حسب علائق، اهداف، دلایل و نیازهای خود طیفی از محتوای فضای مجازی را تولید و باز نشر می‌کنند (حکیمی، ۱۳۹۰؛ حسین‌پور، اسدی‌فرد، براری، ۱۳۹۷).

همچنین استفاده از شبکه‌های مجازی در بین این اقوام از جمله گُردها، شرایط را برای حضور مستمر و سازنده‌تر آنان در شبکه‌های مجازی فراهم نموده و نیز امکان بهره‌مندی هر چه بیشتر و گسترده‌تر از شبکه‌های مجازی را به منظور رفع نیازهای اطلاعاتی زندگی روزمره، پیش رویشان قرار می‌دهد. از سوی دیگر می‌توان با توجه به شرایط پیش آمده حال حاضر، به دلیل پاندمی کووید ۱۹ (ویروس کرونا) امکان برنامه‌ریزی گسترده جهت بهره‌مندی اقوام مختلف برای رفع نیازهای اطلاعاتی روزمره به دور از حضور خطر آفرین در محیط‌های خطرناک را برای اقوام فراهم آورد. به همین منظور دیدگاه پژوهشگران پیشین مورد بررسی قرار گرفت تا دید جامع نسبت به شناسایی مؤلفه‌های

1. Spink & Cole

2. Savolainen

3. Everyday Life Information Seeking (ELIS)

4. Virtual life

5. Identify formation

رفتار اطلاعاتی زندگی روزمره قوم کُرد کسب شود. با بررسی آثار منتشر شده مشخص شد. در ادامه به مهم‌ترین پژوهش‌های مرتبط با پژوهش حاضر اشاره می‌شود. زارع (۱۳۹۱) در پایان‌نامه خود با عنوان "فرایند اطلاعاتیابی در بافت زندگی روزمره با تأکید بر زندگی در چرخه: مطالعه‌ای پیرامون اقوام پر جمعیت ساکن شهرستان اهواز" به روش کمی به فرایند اطلاع‌یابی در زندگی روزمره در میان هموطنان منسوب به دو قوم عرب و بختیاری ساکن شهر اهواز پرداخته است. یافته‌های وی نشان داد که بین هویت ملی و هویت قومی در بین عرب-ها، هویت قومی در سطح بالاتری قرار دارد اما در بین بختیاری‌ها توجه به هویت ملی بالاتر است و پژوهشگر این تفاوت را ناشی از موقعیت‌ها، نگرش‌ها، باورها، آداب، سنن، مناسک و نظایر آن‌ها که تحت عنوان شیوه زندگی و بافت و زمینه محیطی از آن یاد می‌شود، می‌داند و استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای اطلاع‌یابی زندگی روزمره در بین دو قوم کم است. پورموسوی (۱۳۹۳) نیز در پایان‌نامه خود با عنوان "شناسایی و تحلیل رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره (الیس) و محیط‌های اطلاعاتی ارامنه تهران": نیز به روش کمی یکی از اقلیت‌های مذهبی (ارامنه) دریافت که ارامنه ارتباط با هم‌زبانان خود در شبکه‌های اجتماعی را ترجیح می‌دهند و معتقد است که کتابخانه‌های عمومی نسبت به نیازهای اطلاعاتی و فرهنگ ارامنه بی‌توجه بوده‌اند. رسایی (۱۳۹۴) نیز در پایان‌نامه خود به روش کمی با بررسی رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره معلمان بر اساس مدل الیس نشان داد که معلمان نگرش مثبتی نسبت به نقش و حضور اطلاعات در زندگی روزمره دارند. پر استفاده‌ترین مجراهای کسب اخبار و اطلاعات توسط معلمان شهر اهواز به ترتیب، تلویزیون سراسری، اینترنت، دوستان و همکاران هستند. نویدی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "نقش شبکه‌های اجتماعی پیوسته در رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره کاربران" با تمرکز بر نقش شبکه‌های مجازی به رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره کاربران با روش کیفی دریافت که شبکه‌ها نقش‌های مختلفی را در زندگی کاربران ایفا می‌کنند از جمله: آموزش و ارتباطات و تعاملات و روزآمد نگه‌داشتن. اما کاربران با مسائل و چالش‌هایی در استفاده از شبکه‌ها مواجه می‌شوند که آن‌ها را از جستجوی هدفمند برای کسب اطلاعات مورد نیاز زندگی روزمره‌شان بی‌نیاز نمی‌کنند. برهمنده، ناخدا، فهم‌نیا، نظری (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "کاربرد مصاحبه واقعه‌مدار در مطالعات رفتار اطلاع‌یابی سلامت" با توجه به نظریه ساوولین (۱۹۹۵) که رفتار اطلاع‌یابی سلامت را بخشی از زندگی روزمره افراد می‌داند و عوامل فردی و بافتی بر اولویت‌های افراد در انتخاب منابع اطلاعاتی، نوع و میزان اطلاعات جست و جو شده تأثیر می‌گذارد، با روش کتابخانه‌ای به معرفی مصاحبه واقعه‌مدار و کاربرد آن در مطالعات رفتار اطلاع‌یابی سلامت پرداختند. در پژوهشی دیگر فروتن، جمالی مهموثی (۱۳۹۷) با عنوان "قوم‌نگاری نیازها و اعمال اطلاعاتی عشایر کوچ‌نشین طایفه بابادی ایل بختیاری" به روش قوم‌نگاری در فرایند اطلاع‌یابی و کسب اطلاعات عشایر کوچ‌نشین دریافتند که عشایر منابع غیررسمی اطلاعات را به منابع رسمی ترجیح می‌دهند و بیش از همه نیازمند اطلاعات واقعی برای رفع مشکلات زندگی روزمره خویش در زمینه اموری مثل بهداشت و دامداری هستند.

از مطالعه پژوهش‌های صورت گرفته در خارج از ایران نیز این‌گونه استنتاج می‌شود که شبکه‌های مجازی بر زندگی روزمره اقشار مختلف از جمله کودکان و نوجوانان، دانشجویان، سالمندان و قبیله‌ها تأثیرگذار است. در ادامه به برخی از منابع اشاره می‌شود. دمیرگزی، پاستور، باسانی، آرزویو و لوناتی^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "نیازهای اطلاعاتی و رفتار جست و جوی اطلاعات عصب‌شناسان ایتالیایی" توضیحی مفصل از رفتارهای واقعی در جست و جوی زندگی و نیازهای آموزشی و منابع اطلاعاتی پزشکان مغز و اعصاب را به روش آمیخته ارائه دادند. تجزیه و تحلیل کمی پژوهش آن‌ها نشان داد که منابع آنلاین ترجیحاً توسط پزشکان (۹۶/۵) در مقایسه با منابع آفلاین (۴۷/۲۴) استفاده شده است. در جست و جوی اطلاعات آنلاین متخصصان ام.اس. بیشتر از پزشکان میگردن به اطلاعات مربوط به بیمار علاقه‌مند بودند. اما، در بازیابی اطلاعات مورد نیاز که به منابع متعدد نیاز بود رضایتمندی بین متخصصان میگردن ام.اس. در کسب اطلاعات کم بود. شووا^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "رفتار اطلاعاتی روزمره مهاجران: مطالعه زنان بنگلادشی" به بررسی رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره زنان مهاجر بنگلادشی به کانادا دریافت که مهاجران برای حل و فصل مشکلات خود به اطلاعات نیاز دارند و نداشتن اطلاعات قبل

1. Demergazzi, Pastore, Bassani, Arosio, & Lonati

2. Shuva

از مهاجرات موجب انزوا و ناراضی‌تبی از زندگی آن‌ها در کشورهای میزبان‌شان می‌شود. شیوه زندگی جدید بر رفتار اطلاع‌یابی آن‌ها تأثیر دارد. ارتباط با دوستان و خانواده برای آن‌ها پر اهمیت است. ادکانمبی^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان "بررسی و پیشنهاد راه‌حلی برای جست‌وجوی اطلاعات مهاجران در انگلستان": رفتارهای جست‌وجوی اطلاعات مهاجران به انگلستان را مورد توجه قرار داد. یافته‌های وی به سؤالات نیازهای اطلاعاتی، منابع اطلاعات و موانع اطلاعاتی مهاجران پاسخ می‌دهد. همچنین توصیه‌هایی را برای متخصصان اطلاع‌رسانی و کتابداران در مورد چگونگی حل مشکلات ارائه داده‌اند. همچنین به نقش کتابخانه‌ها به عنوان کمک به مهاجران هنگام ورود به یک محیط جدید بحث و گفتگو کرده‌اند. در پژوهش مشابه مارکویین و راسموسن^۲ (۲۰۱۵) با عنوان "اطلاعات روزمره-جست‌وجوی رفتار جوانان حاشیه‌نشین: مطالعه کیفی جوانان بی‌خانمان شهری در غنا" به بررسی نیازهای روزمره زندگی، نیازهای اطلاعاتی، منابع اطلاعاتی و رفتارهای اطلاعاتی جوانان بی‌خانمان در آکرا، غنا پرداختند. نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که (۱) نیازهای اطلاعاتی جوانان بی‌خانمان در مطالعه مربوط به نیازهای اساسی پس از سلسله مراتب نیازهای مزلو است؛ (۲) منابع اطلاعاتی خود عمدتاً بین فردی و نسبتاً محدود هستند؛ و (۳) برای دستیابی به اطلاعات درباره دوستان خود و اشتراک‌گذاری اطلاعات از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. عدنان، حسن عبدالله و تسلیم^۳ (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان "تجزیه و تحلیل ردیابی چشم رفتار کاربران در شبکه‌های اجتماعی آنلاین" در مطالعه خود به تحلیل رفتار کاربران در فیس‌بوک به روش ردگیری چشمی پرداختند. شاخص‌های اولین مکان نگاه کاربران، مدت زمانی که صرف علاقه‌مندی‌ها می‌کنند، فعالیت اصلی کاربران و زمان تکمیل آن‌ها بود. نتایج نشان داد که اولین مکان نگاه به پست‌های ثبت شده هستند. آگوستو و هاسل^۴ (۲۰۰۶) نیز در پژوهشی با عنوان "به سوی مدلی از نیازهای اطلاعاتی زندگی روزمره نوجوانان شهری، بخش ۱: حالت نظری" به روش کیفی به بررسی رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره نوجوانان شهرنشین در فیلادلفیا پرداختند و یک مدل نظری و تجربی از مدل نظری از نیازهای اطلاعات زندگی روزمره ارائه دادند. یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد که دوستان و خانواده مهم‌ترین منابع اطلاعاتی و تلفن همراه مهم‌ترین ابزار کسب اطلاعات روزمره در میان جامعه پژوهش بود.

در جمع‌بندی کلی می‌توان بیان کرد شبکه‌های مجازی در جوامع مختلف بر رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره تأثیرگذار است، اما غالب کارهای صورت گرفته فرضیه محور بوده و هیچ‌کدام بدون پیش فرض نظری و به شکل خام به سراغ شناسایی مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره در شبکه‌های مجازی نرفته‌اند. در پژوهش حاضر سعی شده است شناسایی به روش دلفی انجام شود که نسبت به موارد کارهای ارائه شده در بالا دارای پوشش موضوعی و تمایز بالاتری است. همچنین، نگاه بی‌واسطه و عاری از هرگونه پیش فرض و توصیف از منظر متخصصان و خبرگان بی‌واسطه نخستین بار در این پژوهش حاصل شده است. بنابراین، با توجه به پژوهش‌های انجام شده مشخص می‌شود که در خصوص رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره گردهای کرمانشاه به عنوان یکی از بزرگترین شهرهای گُرد نشین ایران (عصر ایران ۹، اسفند ۱۳۹۳) در فضای مجازی، پژوهشی انجام نشده است و از این نظر با شکاف مطالعاتی مواجه هستیم. از این رو این پژوهش با هدف شناسایی مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره در فضای مجازی با اتکا به قوم‌گُرد براساس دیدگاه خبرگان قصد دارد به پرسش زیر پاسخ گوید: مؤلفه‌های رفتار اطلاع-یابی گردهای کرمانشاه مبتنی بر زندگی روزمره در فضای مجازی کدامند؟

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و با استفاده از روش دلفی اجرا شده است که از نظر روش در زمره پژوهش‌های کیفی دسته‌بندی می‌شود. ابزار پژوهش پرسشنامه است. جامعه پژوهش شامل ۲۶ نفر از متخصصان در حوزه‌های مندرج در جدول ۱ است. اعضای پنل دلفی، به صورت نمونه‌گیری غیر احتمالی قضاوتی و هدفمند برگزیده شدند. اعضای پنل در دور دوم به ۲۳ نفر کاهش یافت.

1. Adekanmbi

2. Markwei & Rasmussen

3. Adnan, Hassan & Abdullah

4. Agosto & Hassel

ویژگی‌های جمعیت شناختی پنل دلفی به شرح جدول ۱ است:

جدول ۱. ویژگی جمعیت شناختی اعضای پنل دلفی

ردیف	رشته	مرتبۀ علمی				جنسیت	
		دانشیار		استادیار		مرد	زن
		تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۱	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۱۲	۸۶	۲	۱۴	۶	۴۲
۲	جامعه‌شناسی	۶	۱۰۰	۰	۰	۰	۰
۳	روانشناسی	۳		۰	۰	۲	۶۶
۴	علوم تربیتی	۲	۵۰	۱	۵۰	۲	۶۶

همان‌طور که در جدول ۱ نشان می‌دهد بیشترین تعداد اعضای پنل را متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی تشکیل می‌دهند. متخصصان رشته جامعه‌شناسی دومین گروه و متخصصان روانشناسی و علوم تربیتی گروه‌های بعد اعضای پنل هستند.

پس از شناسایی دیدگاه صاحب‌نظران و مطالعه پیشینه‌ها کلیدواژه‌های مربوط به موضوع پژوهش شامل: سبک زندگی^۱، اطلاع‌یابی در زندگی روزمره^۲، سرمایه اجتماعی^۳، سرمایه فرهنگی^۴، سرمایه اقتصادی^۵، شبکه‌های مجازی^۶، الگوی مصرف^۷، اوقات فراغت^۸، نظریه پردازان سبک زندگی^۹، هویت قومی^{۱۰}، کردها^{۱۱} در ایراندک^{۱۲}، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری^{۱۳}، پایگاه اطلاعاتی جهاد دانشگاهی^{۱۴}، مجله‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی فارسی، نورمگز، گوگل اسکالر، پایگاه اطلاعاتی پروکست^{۱۵}، مورد بررسی قرار گرفت. با بررسی پایگاه‌های اطلاعاتی مقاله‌های مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره انتخاب و منابع غیرمرتبط و تکراری و غیرقابل دسترس حذف گردید. با کنترل گویه‌های استخراجی پس از مشخص شدن مفاهیم مورد نظر آن‌ها در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی شدند. سپس مفاهیم به دست آمده تجمیع شده و در مقوله‌های کلی‌تر قرار گرفتند. در این مرحله سرانجام پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۱۰۶ گویه تهیه و جهت اظهار نظر در اختیار اعضای پنل دلفی قرار گرفت. از آن‌ها خواسته شد تا نسبت به گویه‌های پرسشنامه اظهار نظر کنند.

پس از گردآوری پرسش‌نامه دور اول، همچنین نظرات تکمیلی پنل در پاسخ به پرسش‌های باز مورد بررسی قرار گرفت و پس از پالایش و تنقیح و کنترل توسط پژوهشگر گویه‌هایی جدید در معرض دید و ارزیابی اعضای پنل قرار گرفتند، سطح آزمون کندال در این مرحله ۰/۷۴۴ بدست آمد.

سپس نمرات گویه‌های اولیه نیز در پرسش‌نامه دور دوم درج شد تا اعضا در صورت تمایل در مورد گویه‌هایی که نمره کافی برای حصول اجماع کسب نکرده بودند، مجدداً تصمیم‌گیری نموده و به حذف یا ماندن آن‌ها با قطعیت بیشتری رأی دهند. در دور دوم بیست

1. life style

2. Everyday Life Information Seeking(ELIS)

3. Social Capital

4. Cultural Capital

5. Economic Capital

6. social networks

7. Consumption pattern

8. Leisure Time

9. Lifestyle theorists

10. Ethnic identity

11. Kurd,s

12. Irandoc- Irandoc.ac.ir

13. Ricest- Ricest.ac.irt

14. www.Sid.ir

15. proquest -https://search.proquest.com

وسه نفر از اعضا پرسش‌نامه را تکمیل نمودند و نتایج رتبه‌بندی‌های گویه‌ها در پرسش‌نامه دور دوم نیز مجدداً ارزیابی شد. با توجه به عدم درج نظرات جدید توسط اعضای پنل ذیل گویه‌ها در پرسش‌نامه دور دوم نتایج این دور به عنوان نظرات نهایی اعضا پذیرفته (سطح کندال برابر ۰/۸۴۴) و پس از انجام محاسبات یافته‌ها استخراج و مورد تحلیل قرار گرفت. از آنجا که در پرسش‌نامه‌های دلفی که به صورت طیف و رتبه‌بندی تنظیم شده اند، نمره میانگین، عقیده گروهی اعضای دلفی را نشان می‌دهد، مبنای پذیرش گویه‌ها کسب نمره میانگین سه و بالاتر بوده است. برای محاسبات از نرم افزار اس پی اس اس استفاده شده است.

یافته‌ها

در دور اول مرحله دلفی ۱۰۶ گویه در قالب ۳ مؤلفه اصلی و ۱۴ مؤلفه فرعی مورد نظر سنجی از خبرگان قرار گرفت. یافته‌های حاصل از نظر سنجی دور اول دلفی در جدول ۲ منعکس شده است:

جدول ۲. میانگین گویه‌های دور اول فرایند دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	ردیف	گویه‌ها	میانگین	ارزش‌گذاری سوال
شبکه‌های مجازی	میزان استفاده از سایت‌های شبکه‌های مجازی	۱	از شبکه‌های مجازی استفاده می‌کنم.	۴	*
		۲	میزان استفاده از سایت‌های فرهنگی.	۳/۵۰	*
		۳	میزان استفاده از سایت‌های اقتصادی (فروشگاه‌های مجازی، اخبار اقتصادی، بورس، ارز).	۳/۱۹	*
		۴	میزان استفاده از سایت‌های حاوی اطلاعات اجتماعی (مانند روزنامه‌ها و مجلات و امثال آن).	۳/۴۶	*
		۵	میزان استفاده از سایت‌های تفریحی (بازی و سرگرمی، مد و ...).	۳/۴۶	*
		۶	میزان استفاده از سایت‌های علمی	۳/۷۳	*
		۷	میزان استفاده از سایت‌هایی با موضوعیت قوم کرد	۳/۱۹	*
		۸	میزان استفاده از تلگرام	۳/۵۰	*
		۹	میزان استفاده از فیس‌بوک.	۳/۷۳	*
		۱۰	میزان استفاده از واتساپ.	۳/۵۸	*
		۱۱	میزان استفاده از اینستاگرام.	۳/۶۹	*
		۱۲	میزان استفاده از توییتر.	۳/۸۵	*
		۱۳	میزان استفاده از لینکدین.	۳/۶۵	*
عضویت در گروه‌ها	علاقه‌مندم در گروه‌های تخصصی عضو باشم	۱۴	علاقه‌مندم در گروه‌های تخصصی عضو باشم	۴/۳۱	*
		۱۵	علاقه‌مندم در گروه‌های عمومی عضو باشم.	۴/۰۸	*
		۱۶	علاقه‌مندم در گروه‌های اقوام و دوستان عضو باشم	۴/۱۵	*
اهداف و انگیزه	برای اشتراک‌گذاری مطالب روزانه.	۱۷	برای اشتراک‌گذاری مطالب روزانه.	۴	*
		۱۸	برای بارگذاری فیلم‌ها و عکس.	۳/۶۵	*
		۱۹	برای گذاشتن پست‌ها و کامنت‌ها (پیوندها) با افراد شناخته شده مثل سیاستمداران و هنرمندان استفاده می‌کنم	۳/۳۵	*
		۲۰	برای اشتراک‌گذاری مطالب موردعلاقه‌ام	۳/۰۴	مشابه

ادامه جدول ۲. میانگین گویه‌های دور اول فرایند دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	ردیف	گویه‌ها	میانگین	ارزش- گذار سوال
		۲۱	در نوشتن و انتشار مقاله و کتاب‌های دانشگاهی	۳/۲۲	مشابه
		۲۲	برای ابراز عقاید خود	۳/۳۷	مشابه
		۲۳	از شبکه‌ها برای ارتباط علمی استفاده می‌کنم	۳/۲۲	مشابه
		۲۴	اطلاع از اخبار و تحلیل اخبار	۴/۱۹	*
		۲۵	بیان خواسته‌های سیاسی	۳/۶۲	*
		۲۶	بیان خواسته‌های اجتماعی	۳/۶۲	*
		۲۷	بیان خواسته‌های فرهنگی	۳/۶۲	*
		۲۸	خرید و فروش کالاهاى اینترنتی،	۳/۵۸	مشابه
		۲۹	پیدا کردن دوستان قدیمی	۳/۷۳	مشابه
		۳۰	پیدا کردن دوستان جدید.	۳/۵۴	مشابه
		۳۱	پیدا کردن افراد هم‌فکر	۳/۵۰	مشابه
		۳۲	ارتباط با جنس مخالف	۳	حذف
اعتماد		۳۳	معیار من برای اعتماد به شبکه‌های مجازی مطالبی است که سند و منبع آن قابل ردیابی باشد.	۳/۵۸	*
		۳۴	معیار من برای اعتماد به شبکه‌های مجازی جستجو در باره مطلبی است که به صحت آن می‌رسد.	۳/۹۲	*
		۳۵	سعی می‌کنم در جاهایی که به مطالب شبکه‌های مجازی شک داشته باشم، صحت و سقم اطلاعات را از منابع دیگر پی‌گیری کنم	۳/۸۵	*
چالش‌ها		۳۶	در زمینه کسب اطلاعات روزمره با اضافه‌بار اطلاعاتی (اطلاعات زیاد) رو به رو هستم	۴/۰۴	*
		۳۷	در بهره‌گیری از اطلاعات منتشر شده با اتلاف وقت رو به رو هستم.	۳/۷۲	*
		۳۸	در زمینه کسب اطلاعات روزمره با عدم حفظ حریم خصوصی و محرمانگی رو به رو هستم.	۴	*
		۳۹	با کیفیت پایین مطالب و تکراری مواجه هستم.	۴/۰۸	*
		۴۰	با کافی نبودن سرعت اینترنت و فیلترینگ (محدود کردن دسترسی کاربران) مواجه هستم	۳/۷۷	*
زندگی روزمره	اوقات فراغت	۴۱	گوش دادن موسیقی.	۳/۱۲	*
		۴۲	اوقات فراغت خود را به بازی می‌گذرانم	۳/۱۵	*
		۴۳	معاشرت با دوستانم	۳/۵۸	*
		۴۴	پی‌گیری اخبار ورزشی.	۳/۴۶	*
		۴۵	پی‌گیری اخبار فرهنگی.	۳/۵۸	*
		۴۶	پی‌گیری اخبار اجتماعی.	۳/۶۹	*
		۴۷	پی‌گیری اخبار سیاسی.	۳/۶۹	*
		۴۸	پی‌گیری اخبار اقتصادی.	۳/۵۰	*
		۴۹	اخبار متفرقه.	۳/۱۲	مشابه
		۵۰	پی‌گیری مهارت‌های هنری.	۳/۱۵	مشابه
		۵۱	پی‌گیری اخبار فنی و حرفه‌ای.	۳/۳۸	مشابه
		۵۲	پی‌گیری اخبار فن‌آوری	۳/۵۸	مشابه
		۵۳	پی‌گیری اخبار، مد و لباس.	۳/۳۳	مشابه
		۵۴	پی‌گیری اخبار سلامت و بهداشت.	۳/۴۸	مشابه

ادامه جدول ۲. میانگین گویه‌های دور اول فرایند دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	ردیف	گویه‌ها	میانگین	ارزش- گذار سوال
سرمایه فرهنگی	سرمایه فرهنگی	۵۵	فعالیت‌های فرهنگی.	۳/۶۹	*
		۵۶	آشنایی با فرهنگ‌های مختلف.	۳/۸۸	*
		۵۷	یادگیری یک زبان خارجی.	۳/۳۱	*
		۵۸	کسب اطلاع در مورد جشنواره‌ها.	۳/۶۹	*
	اطلاعات علمی	۵۹	اطلاعات علمی عمومی.	۳/۸۱	*
		۶۰	اطلاعات علمی تخصصی.	۴/۴۴	*
		۶۱	اطلاعات علمی در رابطه با حرفه‌ام.	۳/۹۲	*
		۶۲	کارهای پژوهشی دانشگاهی.	۳/۸۱	*
		۶۳	جهت اشتراک اطلاعات علمی خود.	۳/۷۷	*
		۶۴	جهت کسب اطلاعات علمی از دیگر همکاران.	۳/۸۸	*
سرمایه اقتصادی	۶۵	سرمایه‌گذاری در کسب و کار	۳/۶۹	*	
	۶۶	جهت خرید محصولات مختلف	۳/۵۴	*	
	۶۷	با تبلیغات در شبکه‌ها، می‌توان به صورت هدفمند مخاطبان خود را برای خرید و فروش انتخاب کرد.	۳/۷۳	*	
	۶۸	برنامه‌ریزی برای هزینه‌ها و ایجاد تعادل در دخل و خرج.	۳/۳۵	*	
	۶۹	از شبکه‌های مجازی برای، آگاهی از قیمت‌ها استفاده می‌کنم	۳/۳۱	*	
	۷۰	انتخاب لوازم بهداشتی - آرایشی مناسب.	۳/۰۷	مشابه	
زندگی روزمره	سرمایه اقتصادی	۷۱	انتخاب لوازم منزل و اداری.	۳/۰۴	تغییر سوال
		۷۲	انتخاب الگوی مناسب مصرف.	۳/۰۳	تغییر سوال
	سرمایه اجتماعی	۷۳	کیفیت مشارکت‌های اجتماعی در جوامع مختلف را افزایش می‌دهند	۳/۸۸	*
		۷۴	به صورت مستقیم یا غیر مستقیم مردم راه شرکت در فعالیت‌های واقعی در زندگی اجتماعی تشویق می‌کند.	۳/۹۲	*
		۷۵	فعالیت‌های خیرخواهانه رادر بین اعضاء گسترش می‌دهد.	۴/۰۸	*
		۷۶	به اطلاعات دوستان قدیمی دست پیدا می‌کنم.	۳/۶۲	*
		۷۷	پیدا کردن دوستان جدید.	۳/۶۲	*
	الگوی مصرف	۷۸	انتخاب لوازم بهداشتی مناسب.	۳/۱۹	*
		۷۹	انتخاب لوازم آرایشی مناسب.	۳/۰۸	*
		۸۰	سعی می‌کنم از الگوی "مصرف بینابینی (میانه)" در خرید پوشاک استفاده کنم.	۲/۹۲	حذف و تغییر سوال
۸۱		انتخاب الگوی صحیح تغذیه	۳/۱۵	*	
۸۲		کسب اطلاع درباره ارزش مواد غذایی.	۲/۸۸	حذف و تغییر سوال	

ادامه جدول ۲. میانگین گویه‌های دور اول فرایند دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	ردیف	گویه‌ها	میانگین	ارزش-گذاری سوال
		۸۳	در الگوی خرید از افرادی که دیدگاه سنتی دارند و در شبکه‌های مجازی فعالیت می‌کنند، استفاده می‌کنم.	۲/۷۷	حذف و تغییر سوال
		۸۴	در الگوی خرید مواد غذایی از مارک‌هایی که از شبکه‌های مجازی معرفی می‌شوند خرید می‌کنم.	۲/۷۳	حذف و تغییر سوال
		۸۵	در الگوی خرید به جنس و دوام و وسایل منزل و پوشاک که از طریق شبکه‌های مجازی معرفی می‌شود..	۲/۶۲	حذف و تغییر سوال
زبان		۸۶	برای من زبان کردی از زبان فارسی مهمتر است.	۳/۵۰	*
		۸۷	آشنایی با زبان و گویش‌های گوناگون کردی.	۳/۸۱	مشابه
		۸۸	امکان ارتباط با کُرد زبان‌ها داخل و خارج ایران.	۳/۳۸	*
		۸۹	موجب تقویت زبان کردها در سطح ملی است.	۳/۷۸	مشابه
		۹۰	زبان موجب تعامل میان کردهای سراسر جهان شده است.	۳/۷۰	مشابه
		۹۱	من به کُرد بودن خودم افتخار می‌کنم.	۳/۷۷	مشابه
		۹۲	برای من آداب و رسوم کُرد بسیار پر اهمیت است.	۳/۵۴	*
		۹۳	من ابتدا خود را یک کُرد می‌دانم تا یک ایرانی	۳/۳۸	مشابه
		۹۴	من به بزرگان و خوانین کُرد احترام می‌گذارم.	۳/۷۳	مشابه
		۹۵	بهتر است کردها سنن خود را حفظ نمایند.	۳/۶۹	مشابه
قوم کُرد		۹۶	من ترجیح می‌دهم در اماکن عمومی با لباس سنتی کردی ظاهر شوم.	۳/۶۵	مشابه
		۹۷	برای ازدواج خود یا فرزندانم ترجیح می‌دهم همسر کُرد انتخاب کنم.	۳/۶۲	*
		۹۸	من اغلب کُرد بودن خود را در شبکه‌هایی که عضو هستم مخفی نمی‌کنم.	۳/۸۱	مشابه
		۹۹	ترجیح می‌دهم برای فرزندانم نام کُردی انتخاب کنم.	۳/۳۸	مشابه
		۱۰۰	شبکه‌های خبری کُردی را انتخاب کنم.	۳/۰۸	مشابه
قوم کُرد		۱۰۱	من اخبار و اطلاعات مورد نیاز را در رابطه با زندگی روزمره از تحصیل کرده‌های کرد کسب می‌کنم.	۳	مشابه
		۱۰۲	امکان ارتباط با کردهای داخل و خارج ایران.	۳/۳۸	*
		۱۰۳	امکان معرفی فرهنگ و هویت را فراهم کرده	۳/۵۰	مشابه
		۱۰۴	موجب انسجام کردها در سطح ملی و فراملی.	۳/۵۸	مشابه
		۱۰۵	موجب تعامل میان کردهای سراسر جهان.	۳/۶۵	مشابه
		۱۰۶	موجب آشنایی با مشکلات و دغدغه‌های کردهای سراسر کشور	۳/۶۵	مشابه

همانطور که جدول ۲ نشان می‌دهد ۱۰۶ سوال برای شبکه‌های مجازی و رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره و هویت قوم کرد کرمانشاه مشخص شد و اعضای پنل به این گویه‌ها نمره دادند که برخی از گویه‌های با میانگین زیر ۳ نیز وجود داشت. در ادامه جدول ۳ نشان دهنده نتایج آزمون کندال در تحلیل میانگین‌های حاصل از نظرات خبرگان ارائه شده است:

جدول ۳. بررسی نتایج آزمون کندال دور اول دلفی

متغیر	تعداد سوالات	تعداد خبرگان	ضریب هماهنگی کندال	ضریب کای دو	درجه آزادی	میزان خطا (α)	p-value
بررسی پرسشنامه	۱۰۶	۲۶	۰/۷۴۴	۲۷۶/۲۷۱	۱۰۵	۰/۰۱	۰/۰۰۰

با توجه به این که در جدول کندال مقدار p-Value در سطح خطای ۰/۰۱ معنی‌دار است بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان سوالات مطروحه تأیید می‌شود (p-Value=۰/۰۰۰) و نتیجه گرفته می‌شود که می‌توان از این سوالات جهت اجرای پژوهش استفاده کرد. برای بررسی نوع و شدت رابطه به مقدار ضریب هماهنگی توجه می‌کنند. با توجه به این که شدت ضریب هماهنگی کندال مثبت و مقدار شدت نیز ۰/۷۴۴ است. بنابراین می‌توان به این نتیجه رسید که این سوالات جهت اجرای فرایند پژوهش آماده است.

پیش از مرحله دوم تغییرات لازم طبق نظرات خبرگان در پرسشنامه اعمال و بار دیگر آزمون اجرا گردید. پس از حذف پرسش‌هایی که مشابه و یا نمره میانگین آن‌ها کمتر از ۳ بود تعداد گویه‌ها به ۷۹ گویه رسید و سپس پرسش‌ها مجدداً بین خبرگان توزیع گردید که نتایج میانگین نمرات اعضای پنل به مؤلفه‌ها و گویه‌های مرحله دوم دلفی در جدول ۴ آمده است:

جدول ۴. نتایج نمرات اعضای پنل به گویه‌های مرحله دوم دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	ردیف	گویه‌ها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	ضریب استاندارد
شبکه‌های مجازی	میزان استفاده از سایت‌ها در هفته	۱.	میزان استفاده از سایت‌های فرهنگی	۲۳	۳	۵	۳/۹۶	۰/۷۶۷
		۲.	میزان استفاده از سایت‌های اقتصادی (بورس، ارز)	۲۳	۱	۵	۳/۳۵	۰/۹۸۲
		۳.	میزان استفاده از سایت‌های حاوی اطلاعات اجتماعی (روزنامه، مجلات و امثالهم)	۲۳	۲	۵	۳/۵۷	۰/۸۹۶
		۴.	میزان استفاده از سایت‌های حاوی اطلاعات اجتماعی (روزنامه، مجلات و امثالهم)	۲۳	۲	۵	۳/۳۵	۱/۰۷۱
		۵.	میزان استفاده از سایت‌هایی با موضوعیت کرد	۲۳	۱	۵	۳/۳۹	۱/۱۵۸
		۶.	میزان استفاده از سایت‌های بهداشت و سلامت	۲۳	۱	۵	۴/۰۹	۱/۱۶۴
		۷.	میزان استفاده از شبکه تلگرام	۲۳	۱	۵	۳/۵۷	۱/۵۳۲
		۸.	میزان استفاده از شبکه فیس‌بوک	۲۳	۱	۵	۳/۶۸	۱/۴۹۲
		۹.	میزان استفاده از شبکه واتساپ	۲۳	۱	۵	۳/۲۷	۱/۶۳۸
		۱۰.	میزان استفاده از شبکه اینستاگرام	۲۳	۱	۵	۳/۴۸	۱/۵۶۳
		۱۱.	میزان استفاده از شبکه توییتر	۲۳	۱	۵	۳/۱۴	۱/۶۴۲
		۱۲.	میزان استفاده از شبکه لینکدین	۲۳	۱	۵	۳/۸۸	۱/۳۱۰
		۱۳.	میزان استفاده از شبکه سروش	۲۳	۱	۵	۳/۹۶	۰/۹۷۶

ادامه جدول ۴. نتایج نمرات اعضای پنل به گویه‌های مرحله دوم دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	ردیف	گویه‌ها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	ضریب استاندارد
شبکه‌های مجازی		۲۹	در زمینه کسب اطلاعات روزمره با عدم حفظ حریم خصوصی و محرمانگی رو به رو هستیم.	۲۳	۱	۵	۳/۲۷	۰/۹۳۵
		۳۰	در زمینه کسب اطلاعات روزمره با کیفیت پایین مطالب و تکراری بودن مطالب مواجه هستیم.	۲۳	۱	۵	۳/۳۲	۱/۲۷۸
		۳۱	در بهره‌گیری از اطلاعات در زمینه کسب اطلاعات روزمره با کافی نبودن سرعت اینترنت و فیلترینگ مواجه هستیم	۲۳	۱	۵	۳/۳۲	۱/۲۷۸
زندگی روزمره	اوقات فراغت	۳۲	گوش دادن به موسیقی	۲۳	۱	۵	۳/۶۵	۱/۱۱۲
		۳۳	فعالیت هنری	۲۳	۱	۵	۳/۴۳	۱/۰۸۰
		۳۴	بازی	۲۳	۱	۵	۳/۴۳	۰/۹۲۹
		۳۵	معاشرت با دوستان	۲۳	۱	۵	۳/۷۰	۱/۰۲۰
		۳۶	پی‌گیری اخبار ورزشی	۲۳	۱	۵	۳/۵۷	۱/۳۰۸
		۳۷	پی‌گیری اخبار اقتصادی	۲۳	۱	۵	۳/۷۰	۱/۱۴۶
		۳۸	پی‌گیری اخبار فرهنگی	۲۳	۱	۵	۳/۴۸	۱/۲۰۱
		۳۹	پی‌گیری اخبار، مد	۲۳	۱	۵	۳/۶۱	۰/۹۸۸
		۴۰	پی‌گیری اخبار اجتماعی	۲۳	۲	۵	۳/۸۳	۰/۹۳۷
		۴۱	پی‌گیری اخبار سلامت و بهداشت.	۲۳	۲	۵	۳/۶۱	۰/۹۸۸
زندگی روزمره	اطلاعات فرهنگی	۴۲	اطلاع از جشنواره‌ها	۲۳	۲	۵	۳/۹۱	۱/۰۴۱
		۴۳	فعالیت فرهنگی	۲۳	۲	۵	۳/۷۴	۱/۰۱۰
		۴۴	آشنایی با فرهنگ‌های مختلف	۲۳	۲	۵	۴/۰۹	۰/۸۴۸
		۴۵	تولیدات فرهنگی	۲۳	۲	۵	۳/۹۱	۰/۹۶۹
	اطلاعات علمی	۴۶	کسب اطلاعات علمی عمومی	۲۳	۲	۵	۳/۷۸	۰/۹۵۱
		۴۷	کسب اطلاعات علمی تخصصی	۲۳	۲	۵	۳/۹۱	۱/۰۴۱
		۴۸	مهارت‌های فنی	۲۳	۱	۵	۳/۵۷	۱/۰۸۰
		۴۹	برای کسب اطلاعات حرفه‌ام	۲۳	۱	۵	۳/۳۵	۱/۲۲۹
		۵۰	جهت اشتراک اطلاعات علمی	۲۳	۱	۵	۳/۴۸	۱/۰۸۲
		۵۱	برای سرمایه‌گذاری در کسب و کار	۲۳	۱	۵	۳/۲۲	۱/۰۴۳
اطلاعات اقتصادی	۵۲	جهت خرید محصولات مختلف	۲۳	۱	۵	۳/۶۱	۰/۹۸۸	

ادامه جدول ۴. نتایج نمرات اعضای پنل به گویه‌های مرحله دوم دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	۵۳. ردیف	گویه‌ها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	ضریب استاندارد
		۵۴.	تبلیغات هدفمند مرتبط با شغلم استفاده می‌کنم	۲۳	۲	۵	۳/۹۶	۰/۹۲۸
		۵۵.	برنامه‌ریزی برای هزینه‌ها و ایجاد تعادل در دخل و خرج	۲۳	۲	۵	۳/۷۸	۱/۰۴۱
		۵۶.	از شبکه‌های مجازی برای، آگاهی از قیمت‌ها استفاده می‌کنم	۲۳	۲	۵	۳/۹۱	۰/۹۹۶
		۵۷.	میزان و کیفیت مشارکت‌های اجتماعی در جوامع مختلف را افزایش می‌دهند	۲۳	۲	۵	۳/۸۷	۱/۱۰۰
		۵۸.	شرکت در فعالیت‌های واقعی را در زندگی اجتماعی تشویق می‌کنند	۲۳	۲	۵	۳/۵۰	۱/۱۰۲
		۵۹.	فعالیت‌های خیرخواهانه را در بین اعضاء گسترش می‌دهند	۲۳	۲	۵	۳/۸۳	۱/۰۲۹
	اطلاعات اجتماعی	۶۰.	پیدا کردن دوستان قدیمی و احیای ارتباطات قدیمی	۲۳	۲	۵	۳/۵۵	۱/۱۰۱
		۶۱.						
		۶۲.	پیدا کردن دوستان جدید	۲۳	۱	۵	۳/۳۵	۱/۰۷۱
		۶۳.	ارتباطات خانوادگی	۲۳	۱	۵	۳/۱۷	۱/۰۷۲
		۶۴.	پیدا کردن افراد همفکر	۲۳	۱	۵	۳/۳۰	۱/۱۰۵
		۶۵.	انتخاب لوازم بهداشتی مناسب	۲۳	۱	۵	۳/۵۷	۱/۱۶۱
		۶۶.	انتخاب لوازم آرایشی مناسب	۲۳	۱	۵	۳/۴۱	۱/۱۴۱
	الگوی مصرف	۶۷.	انتخاب الگوی صحیح تغذیه	۲۳	۱	۵	۳/۲۴	۱/۳۳۸
		۶۸.	کسب اطلاع درباره ارزش مواد غذایی.	۲۳	۱	۵	۳/۹۶	۱/۳۳۱
	زبان	۶۹.	برای من زبان کُردی از زبان فارسی مهم‌تر است	۲۳	۱	۵	۴/۰	۱/۴۱۱
		۷۰.	شبکه‌ها موجب حفظ زبان کردی است.	۲۳	۱	۵	۳/۸۷	۱/۴۲۴
		۷۱.	امکان ارتباط با کُرد زبان‌ها داخل و خارج ایران	۲۳	۱	۵	۳/۶۱	۱/۲۳۴
		۷۲.	موجب تقویت زبان کُردها در سطح ملی است	۲۳	۱	۵	۳/۷۸	۱/۴۴۵
		۷۳.	موجب تعامل میان کُردهای سراسر جهان شده است	۲۳	۱	۵	۳/۷۰	۱/۲۲۲

ادامه جدول ۴. نتایج نمرات اعضای پنل به گویه‌های مرحله دوم دلفی

مؤلفه‌ها	زیر مؤلفه‌ها	ردیف	گویه‌ها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	ضریب استاندارد
آداب و رسوم		۷۴	من به‌گردد بودن خودم افتخار می‌کنم	۲۳	۱	۵	۳/۷۷	۱/۱۵۲
		۷۵	برای‌گردد زبان‌ها امکان معرفی فرهنگ و هویت در شبکه‌های مجازی فراهم آمده است	۲۳	۱	۵	۳/۷۴	۱/۰۵۴
		۷۶	برای من آداب و رسوم‌گردد بسیار پر اهمیت است	۲۳	۱	۵	۴/۰	۰/۹۰۵
		۷۷	من به بزرگان‌گردد احترام می‌گذارم	۲۳	۳	۵	۴/۰۹	۰/۹۰۰
		۷۸	برای ازدواج خود یا فرزندم ترجیح می‌دهم همسر‌گردد انتخاب کنم	۲۳	۳	۵	۴/۱۷	۰/۸۷۷
		۷۹	آشنایی با مشکلات و دغدغه‌های‌گردهای سراسر کشور	۲۳	۳	۵	۴/۱۷	۰/۸۷۷

همان‌طور که یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، در دور دوم میانگین حاصله برای کل گویه‌ها بیش از ۳ بوده و هیچ‌نظر اصلاحی نیز از سوی خبرگان مطرح نگردید لذا نتایج این دور به عنوان نظرات نهایی اعضا پذیرفته شد و دور سوم دلفی اجرا نگردید. و شبکه‌های مجازی، قوم‌گردد و زندگی روزمره به عنوان سه مؤلفه رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره قوم‌گردد کرمانشاه، با ثبات نسبی مؤلفه‌ها و نظرات خبرگان درباره آن‌ها بود. در ادامه نتیجه تحلیل میانگین‌های حاصله از نظرات خبرگان در دور دوم براساس آزمون کندال ارائه می‌شود:

جدول ۵. بررسی نتایج آزمون کندال دور دوم فرایند دلفی

متغیر	تعداد گویه‌ها	تعداد خبرگان	ضریب هماهنگی کندال	ضریب کای دو	درجه آزادی	میزان خطا (α)	p-value
بررسی پرسشنامه	۷۹	۲۳	۰/۸۴۴	۲۲۰/۷۵۵	۷۸	۰/۰۱	۰/۰۰۰

با توجه به این‌که در جدول کندال مقدار p-Value در سطح خطای ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان سؤالات مطروحه تأیید می‌شود ($p\text{-Value}=۰/۰۰۰$) و نتیجه گرفته می‌شود که می‌توان از این گویه‌ها جهت اجرای پژوهش استفاده کرد. برای بررسی نوع و شدت رابطه به مقدار ضریب هماهنگی توجه می‌کنیم. شدت ضریب هماهنگی کندال مثبت و مقدار شدت نیز ۰/۸۴۴ است.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که بیان شد هدف پژوهش حاضر، کشف مؤلفه‌های مؤثر بر رفتار اطلاعاتی زندگی روزمره‌گردد در شبکه‌های مجازی است. با بررسی منابع داخلی و خارجی و دو مرحله دلفی تلاش شد تا با تلفیق یافته‌های قبلی، تفسیری جدید از فرایند زندگی روزمره ارائه شود. براین اساس مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های شناسایی شده در رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره کردهای کرمانشاه عبارتند از: اوقات فراغت با گویه‌های (موسیقی، بازی، فعالیت‌های هنری، معاشرت با دوستان، پی‌گیری اخبار (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مد و چت کردن)؛ اطلاعات

فرهنگی با گویه‌های (کسب اطلاعات جشنواره‌ها، فعالیت فرهنگی، آشنایی با فرهنگ‌های مختلف و تولیدات فرهنگی)؛ اطلاعات علمی با گویه‌های (کسب اطلاعات عمومی، تخصصی، حرفه‌ای و اشتراک اطلاعات علمی)؛ اطلاعات اقتصادی با گویه‌های (برنامه‌ریزی هزینه‌ها، آگاهی از قیمت‌ها اطلاعات خرید، تبلیغات هدفمند)؛ اطلاعات اجتماعی با گویه‌های (مشارکت‌های اجتماعی، فعالیت‌های خیرخواهانه، احیای ارتباط با دوستان قدیمی و پیدا کردن دوستان جدید، ارتباطات خانوادگی و ارتباط با افراد همفکر) و الگوی مصرف با گویه‌های (انتخاب لوازم بهداشتی، آرایشی، تغذیه، مد و مصرف کالای فرهنگی) در استفاده از شبکه‌ها مجازی شناسایی شد. همچنین گویه‌های زبان و آداب و رسوم شامل: (ترجیح زبان کُردی به زبان فارسی، حفظ زبان کُردی، آشنایی با زبان و گویش‌های گوناگون کُردی، تقویت زبان کُردی، تعامل میان کُرد زبان‌های سراسر جهان، افتخار به کُرد بودن، امکان معرفی فرهنگ، اهمیت آداب و رسوم، احترام به بزرگان کُرد، ترجیح و انتخاب همسر کُرد، آشنایی با مشکلات و دغدغه‌های کُردها) در استفاده از شبکه‌های مجازی شناسایی شد. گویه‌های شبکه‌های مجازی شامل: استفاده از سایت‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سایت‌هایی با موضوعیت کرد، برای استفاده از شبکه‌ها در هفته با گویه‌های (تلگرام، واتساپ، اینستاگرام، فیس‌بوک، توئیتر، لینکدین، سروش)، برای گروه‌ها با گویه‌های (تخصصی، عمومی، و خانوادگی)، برای اهداف و انگیزه‌ها با گویه‌های (اشتراک‌گذاری مطالب روزانه، بارگذاری فیلم، برای گذاشتن پست‌ها و کامنت‌ها (پیوندها) با افراد شناخته شده، اطلاع از اخبار و تحلیل اخبار، بیان خواسته‌های سیاسی، بیان خواسته‌های فرهنگی، بیان خواسته‌های اقتصادی)، برای اعتماد با گویه‌های (مطالبی است که سند و منبع آن قابل ردیابی، مطلبی است که به صحت آن می‌رسد، در جاهایی که به مطالب شبکه‌های مجازی شک داشته باشیم، صحت و سقم اطلاعات را در منابع دیگر جست‌وجو کنیم، اعتماد به شبکه‌های مجازی نقل‌کننده پیام و اطلاعات است)، برای چالش‌ها با گویه‌های (در زمینه کسب اطلاعات روزمره با اضافه بار اطلاعاتی (اطلاعات زیاد) رو به رو هستیم، در زمینه کسب اطلاعات روزمره با عدم حفظ حریم خصوصی و محرمانگی رو به رو هستیم، در زمینه کسب اطلاعات روزمره با کیفیت پایین مطالب و تکراری بودن مطالب مواجه هستیم، در بهره‌گیری از اطلاعات در زمینه کسب اطلاعات روزمره با کافی نبودن سرعت اینترنت و فیلترینگ مواجه هستیم) شناسایی شد.

در مقایسه با پژوهش‌های انجام شده مشخص گردید که نتایج پژوهش حاضر با پژوهش زارع (۱۳۹۱) که نشان داد استفاده از شبکه‌های مجازی در بین دو قوم عرب و بختیاری بسیار کم است همسو نیست، اما با یافته‌های پژوهش‌های موسوی (۱۳۹۳) که نشان داد آرامنه از شبکه‌های اجتماعی برای اطلاع‌یابی زندگی روزمره استفاده می‌کنند همسو است. همچنین نتایج پژوهش رسایی (۱۳۹۴) که نشان داد معلمان نگرش مثبتی نسبت به نقش و حضور اطلاعات در زندگی روزمره دارند و مجراهای کسب اخبار و اطلاعات توسط معلمان شهر اهواز اینترنت، دوستان و همکاران هستند و یافته‌های نویدی (۱۳۹۴) که نشان داد شبکه‌های اجتماعی نقش‌های مختلفی را در زندگی کاربران ایفا می‌کنند و با پژوهش برهمند (۱۳۹۶) که نشان داد رفتار اطلاع‌یابی سلامت را بخشی از زندگی روزمره افراد می‌داند و عوامل فردی و بافتی بر اولویت‌های افراد در انتخاب منابع اطلاعاتی مؤثر است همخوانی دارد. همچنین، با یافته‌های فروتن، جمالی مهمویی (۱۳۹۷) که در فرایند اطلاع‌یابی و کسب اطلاعات عشایر دریافتند که عشایر منابع غیررسمی اطلاعات را به منابع رسمی ترجیح می‌دهند همسو است. از طرفی با یافته‌های پژوهش دمیرگری (۲۰۲۰)؛ شووا (۲۰۲۰)؛ ادکانبین (۲۰۱۹)؛ مارکوپین و راسموسن (۲۰۱۵)؛ حسن عبدالله و تسلیم (۲۰۱۳)؛ آگوستو و هاسل (۲۰۰۶) نیز هم‌خوانی دارد.

با توجه به خلاء پژوهش در انجام مطالعاتی کیفی در حوزه رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره اقوام و عوامل کمتر شناسایی شده مانند تأثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، اوقات فراغت و الگوی مصرف بر رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره اقوام پیشنهاد می‌شود سهم بیشتری از پژوهش‌های آتی به این رویکردها اختصاص یابد تا بتواند جنبه‌های بیشتری از رفتار زندگی روزمره کاربران همه اقوام را در تعامل با شبکه‌های مجازی آشکار نمایند.

انجام مطالعات دلفی شناسایی مؤلفه‌های معیارهای اعتماد کاربران از جمله اقوام در زندگی روزمره در شبکه‌های مجازی می‌تواند جنبه‌های بیشتری از رفتار زندگی روزمره کاربران را در تعامل با شبکه‌های مجازی آشکار نمایند و به عنوان بعدی از جهانی شدن ارتباطات و اطلاع‌رسانی، در نحوه استفاده صحیح از این فناوری مؤثر واقع گردد.

انجام مطالعات دلفی شناسایی مؤلفه‌های معیارهای چالش‌های کاربران از جمله اقوام در زندگی روزمره در شبکه‌های مجازی می‌تواند جنبه‌های بیشتری از رفتار زندگی روزمره کاربران را در تعامل با شبکه‌های مجازی آشکار نمایند و به عنوان بعدی از جهانی شدن ارتباطات و اطلاع‌رسانی، در نحوه استفاده صحیح از این فناوری مؤثر واقع گردد.

منابع

انبارکی، س.، جوکار، ر. و ابراهیمی، س (۱۳۹۷). شناخت عوامل مشوق و بازدارنده تسهیم دانش در شبکه‌های اجتماعی علمی پیوسته. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*. ۳۳(۳)، ۹۸۸-۹۶۷.

برهمند، ن.، ناخدا، م.، فهیم‌نیا، ف. و نظری، م. (۱۳۹۶). کاربرد مصاحبه واقعه مدار در مطالعات رفتار اطلاع‌یابی سلامت. *تعامل انسان و اطلاعات*. ۱(۴)، ۹۱-۸۰.

بزرگترین شهر کردنشین جهان مشخص شد. *عصر ایران* (۹ اسفند ۱۳۹۳)، ۱. بازیابی ۱۶ اسفند ۱۳۹۹ از:

<https://www.asriran.com/fa/news/384808>

بیگدلی، ز و پورموسوی، ز. (۱۳۹۶). رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره (الیس) و محیط‌های اطلاعاتی آرامنه تهران. *تعامل انسان و اطلاعات*. ۴(۴)، ۶۳-۵۲.

بیگدلی، ز، حیاتی، ز، حیدری، غ. و جوکار، ط. (۱۳۹۵). بررسی جایگاه اینترنت در رفتار اطلاع‌یابی سلامت: مطالعه جوانان کاربر اینترنت در شهر شیراز. *تعامل انسان و اطلاعات*. ۳(۱)، ۶۶-۵۶.

بیگدلی، ز. و شریفی، س. (۱۳۸۹). مفهوم "بافت" در حوزه رفتارهای اطلاعاتی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*. ۱۳(۳)، ۵۱-۳۱.

بیگدلی، ز، حیاتی، ز، حیدری، غ. و جوکار، ط. (۱۳۹۵). بررسی جایگاه اینترنت در رفتار اطلاع‌یابی سلامت: مطالعه جوانان کاربر اینترنت در شهر شیراز. *تعامل انسان و اطلاعات*. ۳(۱)، ۶۶-۵۶.

بیگدلی، ز، خادمی، ر. و شکاری، م. (۱۳۹۳). مروری بر فرایند اطلاع‌یابی انسان در زندگی روزمره. مجموعه مقالات اولین همایش ملی تعامل انسان و اطلاعات تهران - دانشگاه خوارزمی ۳۷-۷ آبان ۱۳۹۳. تهران: کتابدار.

پورموسوی، ز (۱۳۹۳). *شناسایی و تحلیل رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره (الیس) و محیط‌های اطلاعاتی آرامنه تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران.

جوکار، ع. و اسماعیل‌پور، م. (۱۳۸۸). آموزش مجازی و سواد اطلاعاتی: بررسی موردی آموزش‌های مجازی در دانشگاه شیراز. *فصلنامه کتاب*. ۲(۷۷)، ۲۶.

حریری، ن. و قنبری، الف. (۱۳۹۱). سنجش قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی تخصصی وبی فارسی و ارائه راه‌کارهای مناسب برای بهینه‌سازی این شبکه‌ها در ایران. *پژوهش‌نامه پردازش و مدیریت اطلاعات*. ۲۸(۲)، ۴۷۷-۴۵۵.

حسن‌زاده، س.، حریری، ن. و گیلوری، ع. (۱۳۹۷). تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر وضعیت مطالعه نوجوانان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۲۴(۱)، ۴۹-۳۵.

حسین‌پور، ح.، اسدی‌فرد، م. و براری، ح. (۱۳۹۷). رابطه بین شبکه پیام‌رسان تلگرام با ایجاد ناآرامی‌های قومی در مناطق گردنشین استان کرمانشاه از نگاه کارشناسان پلیس امنیت. *پژوهش‌نامه مطالعات مرزی*. ۶(۱)، ۱۲۵.

حکیمی، ر. (۱۳۹۰). نقش شبکه‌های اجتماعی بر هویت (مطالعه‌ای موردی روی فیس بوک و کاربران گُرد). *مجله جهانی رسانه*. ۶(۱)، ۴۵.

داورپناه، م. ر. (۱۳۸۶). *ارتباط علمی، نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی*. تهران: دبیرش.

داورپناه، م. ر.، ارسطوپور، ش.، شریف، ع.، مختاری، ح. و مرادی‌مقدم، ح. (۱۳۸۸). *رفتار اطلاعاتی انسان*. تهران: دبیرش.

- داورپناه، م. ر. و سالاری، م. (۱۳۹۰). نظریه اجتماعی و محیط استفاده از اطلاعات: نقش ساختار و کنش در شکل‌گیری رفتار و الگوی اطلاع‌یابی. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۱(۱)، ۷-۲۲.
- رسایی، الف. (۱۳۹۴). بررسی فرآیند اطلاع‌یابی در بافت زندگی روزمره‌ی معلمان شهر اهواز بر اساس مدل الیس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی گرایش: مدیریت اطلاعات. دانشگاه شهید چمران اهواز.
- رضاپور قوشچی، م. و نادری، م. (۱۳۹۳). جهانی شدن و تکثر گرایی قومی در ایران. چالش‌ها و فرصت‌ها. *فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن*، ۱۴(۵)، ۵۵-۹۱.
- زارع، ا. (۱۳۹۱). بررسی فرایند اطلاع‌یابی در بافت زندگی روزمره با تأکید بر زندگی در چرخه مطالعه‌ای پیرامون اقوام پرجمعیت ساکن شهرستان اهواز. پایان‌نامه دکتری دانشگاه شهید چمران اهواز.
- صبوری خسروشاهی، ح. و آذرگون، ن. (۱۳۹۲). تأثیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک بر هویت اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی). *مطالعات رسانه‌ای*، ۸(۲)، ۹-۲۵.
- کفاشان خاکی، م.، ارسطوپور، ش.، کاشفی، ن. و آسمان‌دره، ی. (۱۳۹۷). واکاوی پیوند شبکه‌های اجتماعی با قصد مطالعه: پژوهشی بر مبنای نظریه فرهنگ مصرف‌کننده. *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۸(۲)، ۱۸۱-۲۰۳.
- نویدی، ف. (۱۳۹۴). نقش شبکه‌های اجتماعی پیوسته در رفتار اطلاع‌یابی زندگی روزمره کاربران. *تعامل انسان و اطلاعات*، ۲(۱)، ۵۹-۵۰.

References

- Adekanmbi O.F. (2019). Investigating and proffering solutions to the information seeking behaviour of immigrants in the United Kingdom. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2336.1-12 <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2336>
- Anbaraki, S., Jowkar, A., & Ebrahimi, S. (2018). Identifying incentives and disincentives factors effects on willingness to share knowledge in online scientific social networks. *Iranian journal of Information Processing and Management*, 33 (3), 967-988 [In Persian]
- Adnan, W., H., W. N. H., Abdullah, N., & Taslim, J. (2013). Eye tracking analysis of user behavior in online social networks. In A. A. Ozok & P. Zaphiris (Eds.), *Online Communities and Social Computing*. 8029, 113-119.
- Agosto, D., & Hughes-Hassell, S. (2006). Toward a model of the everyday life information needs of Urban Teenagers, part 1: Theoretical model *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(10), 140-159. <https://doi.org/10.1002/asi.20451>
- Barahmand, N., Nakhoda, M., Fahiminia, F., & Nazari, M. (2017). Use of episodic interview in health information seeking studies. *Human Information Interaction*, 4 (1) [In Persian]
- Babayi, M. (2007). Information seeking behavior, Tehran: *Institute for scientific information and technology Co.* (Persian). Retrieved march, 17, 2021, from <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac>
- Bigdeli, Z., & Pourmosavi, Z. (2018). A survey of everyday -life information seeking (elis) and information grounds of armenians in tehran. *Human Information Interaction*, 4 (4) [In Persian]
- Bigdeli, Z., Hayati, Z., Heidari, G., & Jowkar, T. (2016). Place of internet in health information seeking behavior: case of young internet users in shiraz. *Human Information Interaction*, 3 (1), 56-66 [In Persian]
- Bigdeli, Z., & Sharifi, S. (2010). The concept of "texture" in the field of information behaviors. *Library and Information Sciences*, 13(3), 31-51 [In Persian]
- Bigdeli, Z., Hayati, Z., Heidari, G., & Jowkar T. (2016). Place of internet in health information seeking behavior: case of young internet users in shiraz. *Human Information Interaction*, 3 (1), 56-66 [In Persian]
- Bigdeli, Z., Khademi, R., & Shekari, M. (2014). An overview of the process of finding information in everyday life. Proceedings of the First National Conference on Human Interaction and Information. Tehran.- Kharazmi University, November 27, 2014. Tehran: Librarian [In Persian]
- Davarpanah, M. R. (2007). *Scientific communication, information needs and information seeking behavior*. Tehran: Dabyesh [In Persian]
- Davarpanah, M. R., Aristotle, Sh., Sharif, AS., Mokhtari, H. & Moradi Moghaddam, H. (2009). *Human information behavior*. Tehran: Dabizesh [In Persian]
- Davarpanah, M.R. & Salari, M. (2011). Social theory and the information use environment. *Library and Information Science Research*, 1(1), 7-21 [In Persian]
- Demergazzi S., Pastore L., Bassani G., Arosio M., & Lonati C. (2020). Information needs and information-seeking behavior of Italian neurologists: exploratory mixed methods study. *J Med Internet*, 22(4). <https://doi.org/10.2196/14979>

- Evelyn, M. & Edie, R. (2015) Everyday life information-seeking behavior of marginalized youth: A qualitative study of Urban Homeless youth in Ghana. *International Information & Library Review*, 47, 1-2, 11-29. <https://doi.org/10.1080/10572317.2015.1039425>
- Geven, L. M. et al. (2016). Watching young children 'play' with information technology: everyday life. *Information seeking in the home*, 36 (1)1.344-352.
- Hariri, N., & Anbari, A. M. (2013). Evaluation of Persian Professional Web Social Networks' Features, to Provide a Suitable Solution for Optimization of These Networks in Iran. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 28 (2), 455-477 [In Persian]
- Hassanzadeh, S., Hariri, N. & Gilvari, A. (2018). Effects of social networks on reading habits of the adolescent; the Case of Tehran SAMA high schools. *Research on Information Science & Public Libraries*, 24 (1), 35-49 [In Persian]
- Hakimi, R. (2011). The role of social networks on identity (case studies on Facebook and Kurdish users). *World Media Magazine*, 6 (1), 45 [In Persian]
- Hosein pour, J., Asadi fard, M., & Barari, H. (2018). The relationship between telegram messenger network with ethnic unrest in kurdish regions of kermanshah province from security police experts. *Journal of Border Studies*, 6(1), 103-126 [In Persian]
- Jowkar, A., & Esmaeilpoor, R. (2009). Virtual education and information literacy: case study, e-education in shiraz university. *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization*, 20(1), 13-26 [In Persian]
- Kaffashan Kakhki, M., Arastopor, S.H., kashafi, N., & Asemanm Doreh, Y. (2018). Studying the link of social networks with intention to read: a research based on the theory of consumer culture. *Library and Information Science Research*, 8(2), 181-203 [In Persian]
- Navidi F. (2015). The role of online social networks in users' everyday-life information seeking. *Human Information Interaction*, 2 (1), 50-59. [In Persian]
- Pourmousavi, Z. (2014). Identifying and analyzing the information-seeking behavior of everyday life (Ellis) and the Armenian information environments of Tehran. Master Thesis, Shahid Chamran University, Faculty of Educational Sciences and Psychology [In Persian]
- Rasaei, A. (2015). *Investigating the information seeking process in the context of daily life of teachers in Ahvaz based on Ellis model*. Master Thesis in Information Science and Knowledge. Chamran martyr of Ahvaz University [In Persian]
- Rezapour Ghoshchi, M., & Naderi, M. (2015). Globalization and ethnic pluralism in iran, challenges and opportunities. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 5(17), 55-91 [In Persian]
- Saburi Khosroshahi, H., & Azargon, N. (2013). The impact of facebook social network on social identity (case study: students of islamic azad university. *Media Studies*, 8 (2), 9-25 [In Persian]
- Savolainen, R. (1995). Everyday-life Information-seeking: approaching -seeking in the context of "way of Life". *Library and Information Science Research*, 17, 259-294.
- Shuva, N. Z. (2020). The everyday life information behaviour of immigrants: a case of Bangladeshi women. *The International Journal of Information, Diversity, & Inclusion*, 2(1-2), 102-103.
- Spink, A., & Cole, C. (2001). Information and poverty: Information-seeking channels used by African American low-income households. *library and information science research*, (23), 45-65.
- The largest Kurdish city in the world was identified. *Iran Era* (March 30, 2015), 1. Retrieved March 7, 2017 from: <https://www.asriran.com/fa/news/384808> [In Persian]
- Wilson, T.D. (2000). Human information behavior. *Informing Scienc*, 3(2), 49-55
- Vakkari, P. (2008). Trends and approaches in information behaviour research. *Information Research*, 13(4).
- Zare, A. (2011). *Investigating the process of information retrieval in the context of daily life with emphasis on life in the study cycle of densely populated ethnic groups living in Ahvaz*. Doctoral dissertation of Shahid Chamran University of Ahvaz [In Persian]

Explaining the Optimal Model for Implementing Knowledge Management in the Football Federation of the Islamic Republic of Iran

javad shahlaei bagheri¹ | siavash khodaparast^{*2} | vahid bakhshali por³ | Javid Pourabdi⁴

1. Ph.D., Associate Professor, Sport Management Department, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Allameh Tabatabaie, Tehran, Iran javadshahlaee@gmail.com

2. Assistant Professor of sport management, Department of Physical Education and Sport Sciences, Faculty of Humanities, Azad university of Lahijan, Guilan s.khodaparast@gmail.com

3. M.A. of sport management, Sama Siahkhal Technical and Vocational School, Islamic Azad University, Lahijan Branch, Siahkhal, Guilan vahidbakhshalipour@yahoo.com

4. Master of Sports Management, Imam Reza International University, Mashhad, Iran javid.pourabdi.313@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 11 August 2021

Accepted: 5 September 2021

Keywords:

Optimal model,
Knowledge management,
Football federation,
Islamic Republic

ABSTRACT

Objective: The purpose of this study was to explain the optimal model for implementing knowledge management in the Football Federation.

Methodology: The research method was hybrid-exploratory and its statistical population consisted of two parts. In the qualitative part, after 15 interviews, it reached theoretical saturation. In the quantitative part, according to the number of questionnaire questions, 400 samples were selected in clusters. A questionnaire was collected. The data collection tool in the qualitative section was an interview whose internal validity was confirmed by two professors and the Kappa Cohen method (0.8) was used to confirm the reliability. The collection tool was a researcher-made questionnaire in the quantitative part which was confirmed by convergent validity and its reliability was calculated using Cronbach's alpha coefficient (0.899). In the qualitative part, MAXQDA and Mind Mapper software were used for data analysis, and in the quantitative part, SPSS and PLS software were used.

Results: the identified categories are; Organizational structure, organizational culture, manpower, leadership and management, technical-specialized and information technology. Also, in terms of prioritizing the indicators from the experts' point of view, the manpower index had the highest average and the technical and specialized index had the lowest average.

Conclusion: managers of the Football Federation should implement knowledge management to factors such as manpower in relation to the creation and sharing of knowledge management, development of learner organizational culture, development of technology infrastructure and provide a comprehensive management model in the implementation of knowledge management and knowledge management development. Technical and specialized.

Cite this article: Shahlaei bagheri, J., khodaparast, S., bakhshali por, V., Pourabdi, J. (2021). Explaining the Optimal Model for Implementing Knowledge Management in the Football Federation of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 68-82. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.5.4

تبیین الگوی بهینه پیاده‌سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران

جواد شهلائی باقری^۱ | سیاوش خداپرست^{۲*} | وحید بخشعلی پور^۳ | جاوید پورعبدی^۴

۱. دانشیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. javadshahlaee@gmail.com
۲. نویسنده مسئول: استادیار مدیریت ورزشی، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان، گیلان، (نویسنده مسئول) s.khodaparast@gmail.com
۳. کارشناس ارشد تربیت بدنی، آموزشکده فنی و حرفه ای سما سیاهکل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان، سیاهکل، گیلان. vahidbakhshalipour@yahoo.com
۴. کارشناس ارشد مدیریت ورزشی، دانشگاه بین‌المللی امام رضاع، مشهد، ایران javid.pourabdi.313@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۵/۲۰</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱۴</p> <p>واژه‌های کلیدی: الگوی بهینه، مدیریت دانش، فدراسیون فوتبال، جمهوری اسلامی</p>	<p>هدف: هدف از پژوهش حاضر، تبیین الگوی بهینه پیاده‌سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران بود.</p> <p>روش پژوهش: روش پژوهش، ترکیبی- اکتشافی و جامعه آماری آن شامل دو بخش بود که در بخش کیفی پس از انجام ۱۵ مصاحبه به حد اشباع نظری رسید و در بخش کمی با توجه به تعداد سوالات پرسشنامه ۴۰۰ نمونه بصورت خوشه‌ای انتخاب شدند که در نهایت ۳۵۰ پرسشنامه جمع‌آوری گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در بخش کیفی، مصاحبه شامل سؤالات مربوط به متغیر مدیریت دانش بود که روایی درونی آن توسط دوتن از اساتید تأیید و به جهت تأیید پایایی از روش کاپای کوهن (۰/۸) استفاده شد. ابزار جمع‌آوری در بخش کمی پرسشنامه محقق‌ساخته بود که از طریق روایی همگرا تأیید و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۹۹) محاسبه شد. در بخش کیفی از نرم‌افزار MAXQDA و Mind Mapper استفاده و در بخش کمی از نرم‌افزارهای SPSS و PLS استفاده شد.</p> <p>یافته‌ها: مقوله‌های شناسایی شده عبارتند از؛ ساختار سازمانی، فرهنگ سازمانی، نیروی انسانی، رهبری و مدیریت، فنی- تخصصی و فناوری اطلاعات. همچنین در رابطه با اولویت‌بندی شاخص‌ها از دید کارشناسان، شاخص نیروی انسانی بالاترین میانگین و شاخص فنی و تخصصی کمترین میانگین را داشتند.</p> <p>نتیجه‌گیری: مدیران فدراسیون فوتبال باید برای پیاده‌سازی مدیریت دانش به عواملی از جمله نیروی انسانی در ارتباط با خلق و تسهیم مدیریت دانش، توسعه فرهنگ سازمانی یادگیرنده، توسعه زیرساخت‌های فناوری و ارائه یک الگوی جامع مدیریتی در اجرای مدیریت دانش و توسعه مدیریت دانش در بخش فنی و تخصصی پردازند.</p>

استناد: شهلائی باقری، جواد؛ خداپرست، سیاوش؛ بخشعلی پور، وحید؛ پورعبدی، جاوید (۱۴۰۰). تبیین الگوی بهینه پیاده‌سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران. *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۳)، ۶۸-۸۲
DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.5.4

مقدمه

سازمان‌های امروزی هر روز بیش از گذشته وابسته به مدیریت دانش (KM)^۱ شده و به جای دست‌ها، مغزها را استخدام می‌کنند و دانش به عنوان یکی از نیروهای محرک و تعیین‌کننده موفقیت کسب و کارها اهمیتی روزافزون یافته است؛ به این دلیل سازمان‌ها نیازمند آن هستند که ارزش دانش را در محاسبات و برنامه‌ریزی‌های خود لحاظ کنند و با دانش، برخوردی نظام‌مند همانند منابع محسوس داشته باشند (سنتوبلی، سرچیو و اسپوسیتو^۲، ۲۰۱۸). در بسیاری از سازمان‌ها علاقه به مدیریت دانش، به عنوان یک سلاح استراتژیک، در حال رشد و افزایش است (کالومورا، ناوارو و پریانز^۳، ۲۰۱۵)؛ و بسیاری از آن‌ها حوزه مدیریت دانش را بر می‌گزینند تا حاشیه رقابتی پایداری را برای خود ایجاد کنند. بر همین اساس، نیاز به مطالعه نظام‌مند عوامل مؤثر بر توانمندی استفاده از مدیریت دانش، امری ضروری و حیاتی است (کاظمی و ملک‌زاده، ۱۳۹۱).

مدیریت دانش فرآیند کشف، به کارگیری کسب و توزیع دانش در سازمان است که طیف وسیعی از فعالیت‌ها که برای مدیریت، مبادله، خلق یا ارتقای سرمایه‌های فکری، در سطح کلان به کار می‌رود را دربرمی‌گیرد (کایانین، سنسوس، آریمورسی و همکاران^۴، ۲۰۱۷). از سوی دیگر امروزه شرایط و فضای پیچیده و متغیری بر جوامع حاکم است. بنابراین سازمان‌ها باید بیش از پیش خود را جهت پاسخگویی به شرایط محیط خارجی سازمان تطبیق دهند (شوهانی، محمدی و نوربخش، ۱۳۹۵). از این رو مدیریت دانش به عنوان ابزاری به کمک سازمان‌ها آمده و بسیاری از سازمان‌ها اقدام به اجرای مدیریت دانش نموده‌اند (صابری و گودرزی، ۱۳۹۸).

در حال حاضر سازمان‌ها تلاش می‌کنند تا با استفاده از کاربرد سیستم نوین ارزش، دارایی‌های دانشی خود را جهت دستیابی به یک برتری رقابتی پایدار و دستیابی به اهداف استراتژیک و بهینه‌سازی عملکرد خود ارتقاء دهند. در همین ارتباط سازمان‌ها از دانش به عنوان مهم‌ترین اصل برای اخذ تصمیمات مدیریتی و ارتقاء دستیابی به مزیت‌های رقابتی استفاده می‌نمایند (مجلسی و همکاران، ۱۳۹۸). در جمهوری اسلامی ایران می‌بایست بسیاری از سازمان‌های دولتی و غیردولتی به دنبال رویکردها و روش‌های نوآورانه بوده و به منظور افزایش کارایی و اثربخشی از کسب و کار مبتنی بر دانش استفاده کنند (آق‌قلعه و سلیمان پورعمران، ۱۳۹۹). گواهی این امر در سند چشم‌انداز بیست‌ساله ایران برای دستیابی به اقتصاد مبتنی بر دانش مشهود بوده و فصل چهارم قانون برنامه چهارم اقتصادی به توسعه مبتنی بر دانایی اختصاص یافته است (سواد و محبی، ۱۳۹۵). بنابراین، با وجود اینکه یکی از منابع ضروری و حیاتی برای بقای سازمان‌ها، دانش می‌باشد اما، هنوز بسیاری از سازمان‌ها مدیریت دانش را جدی نگرفته‌اند و به این مطلب توجهی ندارند که سازگاری سریع و نتیجه‌گیری بی‌درنگ و رشد فردی در سازمان نیازمند دانش و خلاقیت است (مرتضی، عباس، راجا و همکاران^۵، ۲۰۱۶).

امروزه سازمان‌های ورزشی به عنوان جریان‌سازان اصلی ورزش، وظیفه بسیار مهمی در پیشرفت، رشد و ترویج ورزش در هر دو بُعد همگانی و قهرمانی دارند. از این رو، لازمه رسیدن به این اهداف آن است که سازمان‌های ورزشی به طور مؤثر از فرآیند مدیریت دانش بهره‌مند شوند که در این صورت، خواهند توانست سیستم ورزشی کشور را به طور موفقیت‌آمیزی مدیریت نموده و به اثربخشی مطلوب نزدیک شوند (منصوری بروجنی و همکاران، ۱۳۹۵). از سویی دیگر، دستیابی به نتایج نهایی ورزشی حرفه‌ای توسط سازمان‌های ورزشی، نیازمند آمادگی عالی در استفاده بهینه از جدیدترین دانش پیشرفته مربوط به ورزش در مسابقات ورزشی مربوطه، پشتیبانی از مدیریت دانش هنگام شناسایی و انتخاب ورزشکاران و نظارت بر پیشرفت آن‌ها و همچنین حمایت از سازماندهی مسابقات ورزشی است؛ که تحقق این اهداف مستلزم آمادگی، مقاومت، رویکرد حرفه‌ای، فرهنگ رقابتی، استفاده از مدیریت دانش در کلیه فعالیت‌ها و فرایندها است (مانو و جاکیموسکی^۶، ۲۰۱۷).

1. knowledge management
2. Centobelli, Cerchione & Esposito
3. Calvo-Mora, Navarro & Periañez
4. Cahyaningsih, Sensuse, Arymurthy & etal
5. Murtaza, Abbas, Raja, & etal
6. Manev & Jakimovski

بنابراین، استقرار و اجرای مدیریت دانش در سازمان‌های ورزشی نیازمند شناسایی دقیق و درستی از الزامات اساسی است. در واقع الزامات اساسی پیاده‌سازی مدیریت دانش رویه‌هایی هستند که اجرای مدیریت دانش را در سازمان‌های ورزشی تسریع می‌کنند (نوری، ۱۳۹۱)؛ ضمن اینکه باید این عوامل اثرگذار را شناخت؛ باید اهمیت هر یک از آنها را اولویت‌بندی نمود تا آمادگی سازمان را برای پیاده‌سازی مدیریت دانش مورد سنجش قرار داد و در صورت عدم آمادگی در هر حوزه، با توجه به اهمیت رتبه‌بندی عوامل، به توانمندسازی حوزه مربوطه قبل از تعریف پروژه‌های مدیریت دانش پرداخت (چی هینگ و تینگو^۱، ۲۰۱۵).

تحقیقات مدیریتی متعددی در سازمان‌های ورزشی در زمینه مدیریت دانش صورت گرفته و تقریباً اغلب آنها به نقش غیرقابل انکار فرآیند مدیریت دانش در سازمان‌های ورزشی اشاره دارند (فاضلی و همکاران، ۱۳۹۵؛ اسدالهی و همکاران، ۱۳۹۳). پور سلطانی زرنندی و ایرجی نقندر (۱۳۹۲) در تحقیق خود به این نتایج دست یافتند که مدیریت دانش نقش تأثیرگذاری در رشد خلاقیت کارکنان داشته و مسئولین سازمان‌های ورزشی باید به دنبال رفع موانع و ایجاد بستر استقرار مدیریت دانش در سازمان‌ها باشند و به منابع انسانی که نقش بی بدیلی در بهبود عملکرد سازمان دارند، توجه ویژه ای داشته باشند. از جمله نتایج رئیسی و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد ۷۵ درصد از واریانس بهره‌وری سازمان‌های ورزشی ج.ا.م مربوط به پیاده سازی مدیریت دانش است و به کارگیری دانش، انتقال دانش و کسب دانش می‌تواند بیشترین تأثیرات را در اثر بخشی سازمانی داشته باشند. همچنین نتایج پژوهش قلی پور سوت و همکاران (۱۳۹۶) حاکی از آن است که برای توسعه مدیریت دانش در وزارت ورزش نخست باید مدیران سازمانی اراده حمایت و پشتیبانی از به کارگیری مدیریت دانش را داشته باشند و تا زمانی که مدیریت ارشد سازمان به این درک نرسند که دانش سازمانی و دانش فردی در وزارت ورزش ارزش زیادی دارد، نباید به بسط و گسترش مدیریت دانش در این وزارت خانه امیدوار بود.

اینکه چه عاملی موجب موفقیت و پیاده‌سازی مدیریت دانش در سازمان‌ها می‌گردد مسئله‌ای است که پژوهشگران این حوزه را به چالش کشیده و آن‌ها با مطالعه در سازمان‌ها در جستجوی پاسخ آن هستند (پاتریسیا^۲، ۲۰۱۱). محمدی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود عنوان کردند که برخی از ابعاد حیاتی مؤثر بر پیاده‌سازی مدیریت دانش توسط محققین مختلف شناسایی شده است این مفاهیم در حوزه‌های مختلفی از جمله فرهنگ سازمانی، منابع انسانی، ابعاد مدیریت، آموزش و رهبری، الگوپردازی، فناوری اطلاعات و غیره تقسیم شده‌اند. در همین راستا رونقی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان "شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر پیاده سازی مدیریت دانش با استفاده از روش فراترکیب" که در آن از روش وزن دهی شانون بر مبنای تحلیل محتوا برای تعیین اوزان کدها استفاده شد به این نتیجه دست یافتند که مطابق پژوهش‌های پیشین به ترتیب توجه به عوامل فرهنگی سازمان، رهبری، هم راستایی راهبردی، حمایت مدیران ارشد، فناوری اطلاعات و انگیزه افراد در حوزه پیاده سازی مدیریت دانش دارای بیشترین اهمیت است. کوتاری و همکارانش (۲۰۱۷) در پژوهشی که در بهداشت همگانی به ارزیابی پروسه ابزاری مدیریت دانش پرداختند. به ضرورت انتقال دانش رسمی و غیررسمی در فعالیتهای بهداشت همگانی اشاره نمودند.

بنابراین، با توجه به تخصص‌گرایی در ورزش و تأثیر گذاری رفتار سازمان‌های ورزشی در نگرش و رفتار جامعه، سازمان‌های ورزشی به جهت حضور اثر بخش در عرصه های گوناگون ورزشی- اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی- راهی جز توجه بیشتر به فرآیند مدیریت دانش ندارند؛ از این رو این تحقیق با هدف تبیین الگوی بهینه پیاده سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران انجام شد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و با روش آمیخته از نوع پژوهش اکتشافی در دو مرحله انجام شد. معمولاً در طرح اکتشافی در مرحله اول با استفاده از داده‌های کیفی به تدوین یک پرسشنامه (ابزار اندازه‌گیری) پرداخته می‌شود؛ سپس با استفاده از ابزار تهیه شده در مرحله دوم به جمع‌آوری داده‌های کمی تحقیق به روش میدانی انجام می‌گردد. به دلیل این که ماهیت پژوهش حاضر از نوع مطالعات آمیخته بود، جامعه آماری در این پژوهش شامل دو بخش می‌باشد: الف) بخش اول (کیفی) را خبرگان و افراد متخصص که در زمینه مذکور تحقیقاتی داشتند و آشنا به ساختار فدراسیون فوتبال تشکیل داده بودند. ب) بخش دوم که مربوط به بخش کمی بود شامل تمامی کارشناسان فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. معیار دقیقی برای تعیین حجم نمونه در تحقیقات کیفی وجود ندارد. بطور مثال مورس^۱ (۱۹۶۴) به حداقل ۶ نفر جهت مطالعات کیفی اعتقاد دارد یا لینکلن و گویا^۲ (۱۹۹۴) بین ۱۲ تا ۲۰ نفر را کافی می‌دانستند. لذا در پژوهش حاضر، در بخش کیفی از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و جمع‌آوری اطلاعات تا اشباع نظری داده‌ها که تعداد ۱۵ نفر بودند در طی دو مرحله ادامه یافت. همچنین برای تأیید پایایی یا اعتبار روش تجزیه تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از ضریب کاپای کوهن استفاده شد که این ضریب (۰/۸) به دست آمد. در روش شناسی مدل‌یابی معادلات ساختاری تعیین حجم نمونه می‌تواند بین ۵ تا ۱۵ مشاهده به ازای هر متغیر اندازه‌گیری شده تعیین گردد ($5Q < n < 15Q$)؛ که در آن حرف کیو برابر تعداد متغیرهای مشاهده شده یا تعداد (سوالات) پرسشنامه و n حجم نمونه می‌باشد بنابراین با توجه به تعداد سوالاتی که از داده‌های کیفی این پژوهش حاصل گردید (۲۶ سوال)، پس حجم نمونه این تحقیق می‌توانست بین ۱۳۰ تا ۳۹۰ باشد. لذا با توزیع ۴۰۰ پرسشنامه و در نهایت جمع‌آوری ۳۵۰ پرسشنامه تحقیق انجام شد. قابل ذکر می‌باشد که نمونه‌گیری در مرحله کمی تحقیق با توجه به جامعه آماری که کارشناسان فدراسیون فوتبال و هیات‌های استانی می‌باشد از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. برای اجرای روش نمونه‌گیری خوشه‌ای پرسشنامه‌ها علاوه بر فدراسیون در هیات‌های ۲۰ استان نیز توزیع گردید. با توجه به شرایط حاکم بر جامعه (شیوع ویروس کرونا) و محدودیت‌های سفر از روش الکترونیک برای توزیع پرسشنامه استفاده گردید. با توجه به روش تحقیق حاضر، (ترکیبی) که در آن از طرح متوالی-اکتشافی از نوع تدوین ابزار استفاده شد. لذا فرآیند نظریه‌سازی داده بنیاد نوظهور یابنده گلنزر به عنوان ماریچی تصور می‌شود که با گردآوری داده‌ها در یک زمینه پژوهشی واقعی آغاز می‌گردد و سپس داده‌ها در فرآیندی مستمر، کدگذاری و مقوله‌بندی می‌گردند؛ این فرآیند مستمر به سمت کفایت و چگالی سازی مفهومی که بوسیله یک نظریه واقعی نشان داده می‌شود حرکت می‌نماید. بنابراین پژوهش حاضر در مرحله اول با ورود به زمینه پژوهشی (پیرو سنت نظریه سازی داده بنیاد «مسئله» و استفاده از گزارش‌ها و نقل‌های مشارکت‌کنندگان) شروع گردید و سپس در مرحله بعدی کدگذاری باز و تحلیل داده‌ها ادامه یافت. محقق بعد از کسب تعدادی مفاهیم اولیه شروع به نوشتن یادداشت‌های نظری (ایده‌هایی در مورد کدها و روابط آن‌هاست که به فکر تحلیل‌گر در هنگام کدگذاری خطوط می‌کنند نمود. هنگامی که کدهای اولیه و یادداشت‌ها انباشته شدند، شروع به یافتن روابط بین داده‌ها کرد. در مرحله سوم کدگذاری، که کدگذاری انتخابی، با شناسایی متغیر محوری (چیزی است که غالب دغدغه و توجه اصلی مشارکت‌کنندگان را با بیشترین گوناگونی (تغییر) ممکن، تشریح می‌نماید). نامیده می‌شود، داده‌ها را به شکل انتخابی کدگذاری شد و در نهایت با بررسی کفایت تئوریک (چگالی سازی مفاهیم تئوریک) به عبارتی به نوشته‌ها غلظت نظری داده شد، تا قابلیت فهم را بهینه کنند. در فاز دوم که فاز کمی تحقیق است و با توجه به این که در تحقیقات کاربردی که بر مبنای هدف کاربردی، از نظریه‌ها و اصول و فونونی که در پژوهش‌های پایه استفاده می‌گردد نیز جهت حل مسائل اجرایی استفاده می‌گردد. لذا در مرحله بعد پرداختن به مقوله کمی تحقیق بود که با مشخص شدن الزامات مؤثر بر پیاده‌سازی موفق مدیریت دانش که به نوعی عوامل کلیدی به شمار می‌روند، در این مرحله، پرسشنامه‌ای با توجه به داده‌های به دست آمده از مرحله اول (کیفی) ساخته و ضمن انجام مراحل ساخت پرسشنامه در میان جامعه مورد بررسی پخش و نتایج آن مورد بررسی قرار گرفت. جهت ارزیابی بهتر پایایی، از

1. Morse
2. Linkoln & Goya

هر دو روش آلفای کرونباخ (۰/۸۹۹) و پایایی ترکیبی استفاده گردید که مقدار ملاک در آنها ۰/۷ است. مقدار مربوط به این معیارها یعنی آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرها در هر ۶ متغیر بالاتر از ۰/۷ می باشد که حاکی از پایایی مناسب پرسشنامه دارد. برای تحلیل داده‌ها در مرحله کمی با توجه به این که تحقیق حاضر به دنبال ارائه مدل معادلات ساختاری بود لذا باید از نرم افزاری معتبر مثل نرم افزار پر کاربرد PLS استفاده می شد که به دلایلی از جمله، عدم حساسیت به کوچک بودن نمونه و نیز داده‌های غیرنرمال در این تحقیق با استفاده از آن به برازش مدل اندازه گیری، برازش مدل ساختاری و به برازش کلی مدل توسط معیار GOF پرداخته شد.

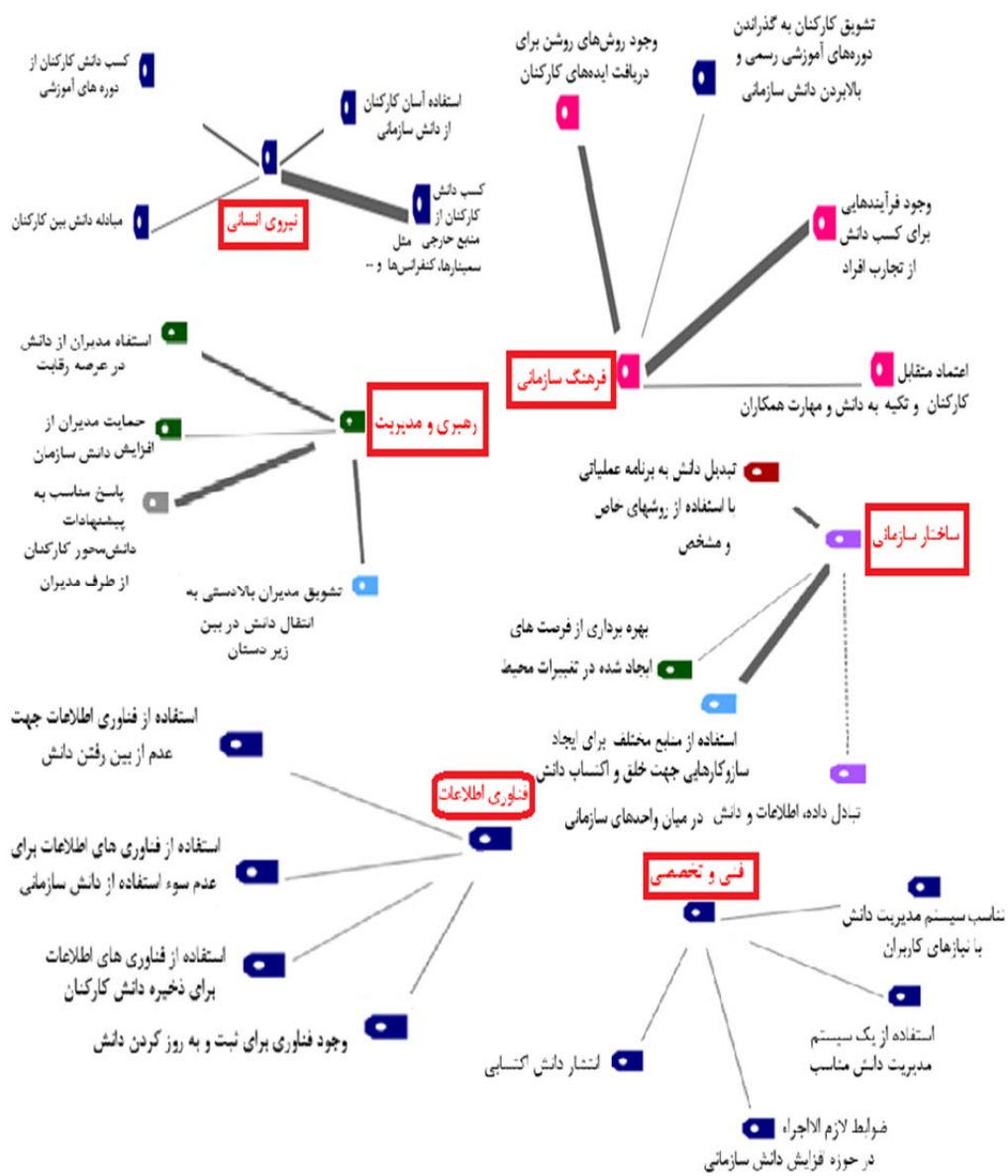
یافته‌ها

در فرایند کدگذاری باز، در مجموع نشانه‌های متعددی شناسایی گردید که با توجه به نزدیکی موضوعی و مفهومی در قالب کدهای محوری دسته‌بندی شدند و در ادامه با توجه به اهداف تحقیق، کلیه کدهای محوری که از لحاظ معنایی با یکدیگر قرابت لازم را داشتند در قالب مقوله‌هایی دسته‌بندی شدند. از این رو کلیه کدهای محوری و مقوله‌های استخراج شده ارائه می گردد.

جدول ۱. کدهای خروجی شاخص‌ها

شاخص	کدهای خروجی	کد محوری
نیروی انسانی	۵۹	استفاده آسان کارکنان از دانش سازمانی
	۵۴	کسب دانش کارکنان از منابع خارجی مثل سمینارها، کنفرانس‌ها و ...
	۵۱	کسب دانش کارکنان از دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط سازمان
	۴۹	مبادله دانش بین کارکنان
فرهنگ سازمانی	۶۳	وجود روش‌های روشن برای دریافت ایده‌های کارکنان
	۵۹	وجود فرآیندهایی برای کسب دانش از تجارب افراد
	۵۵	اعتماد متقابل کارکنان و تکیه به دانش و مهارت همکاران
	۶۳	تشویق کارکنان به گذراندن دوره‌های آموزشی رسمی و بالابردن دانش سازمانی
رهبری و مدیریت	۴۹	تشویق مدیران بالادستی به انتقال دانش در بین زیر دستان
	۳۵	پاسخ مناسب به پیشنهادات دانش محور کارکنان از طرف مدیران
	۲۹	استفاده مدیران از دانش در عرصه رقابت
	۶۰	حمایت مدیران از افزایش دانش سازمان
ساختار سازمانی	۴۴	استفاده از منابع مختلف برای ایجاد سازوکارهایی جهت خلق و اکتساب دانش
	۵۴	تبدیل دانش به برنامه عملیاتی با استفاده از روشهای خاص و مشخص
	۶۸	تبادل داده، اطلاعات و دانش در میان واحدهای سازمانی
	۵۵	بهره برداری از فرصت‌های ایجاد شده در تغییرات محیط
فناوری اطلاعات	۳۸	وجود فناوری برای ثبت و به روز کردن دانش
	۵۰	استفاده از فناوری های اطلاعات برای ذخیره دانش کارکنان
	۶۲	استفاده از فناوری های اطلاعات برای عدم سوء استفاده از دانش سازمانی
	۶۴	استفاده از فناوری اطلاعات جهت عدم از بین رفتن دانش
فنی و تخصصی	۳۷	ضوابط لازم الاجراء در حوزه افزایش دانش سازمانی
	۳۲	استفاده از یک سیستم مدیریت دانش مناسب
	۳۱	تناسب سیستم مدیریت دانش با نیازهای کاربران
	۲۹	انتشار دانش اکتسابی در قالب کتاب‌ها و دفترچه‌ها و ...

نمودار خروجی مکس کیو دا برای شاخص‌های مختلف تحقیق به صورت زیر می‌باشد:

شکل ۱. نمودار خروجی مکس کیو دا برای شاخص‌های مختلف

جدول ۲. متغیرهای جمعیت شناختی جامعه مورد بررسی در بخش کمی

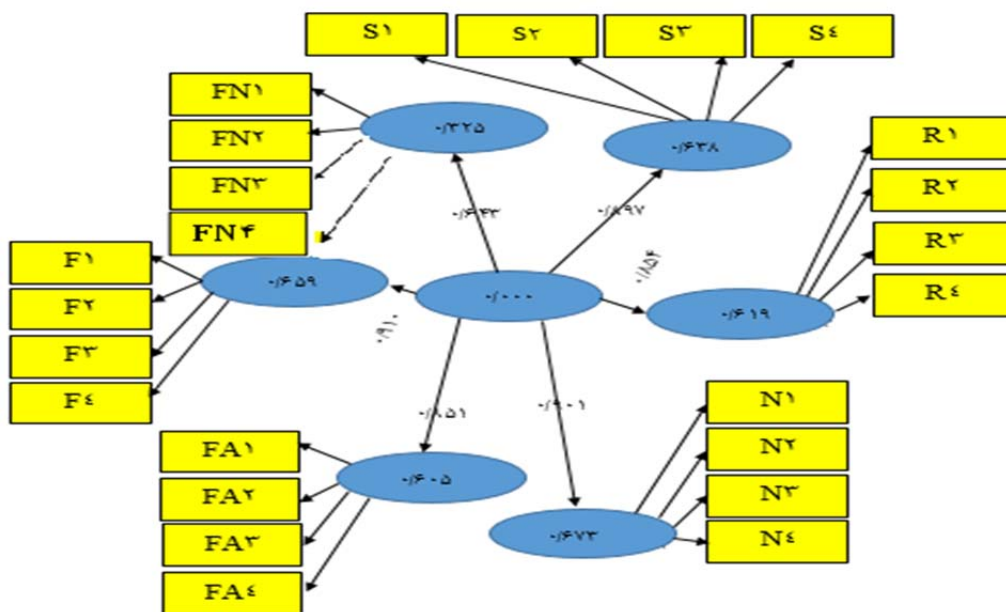
متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۲۷۲
	زن	۷۸
	مجموع	۳۵۰
سن	کمتر از ۳۰ سال	۲۳
	بین ۳۰ تا ۴۰ سال	۱۶۲
	بین ۴۰ تا ۵۰ سال	۱۰۹
	بیشتر از ۵۰ سال	۵۶
	مجموع	۳۵۰
سابقه خدمت	کمتر از ۱۰ سال	۹۸
	بین ۱۰ تا ۲۰ سال	۱۰۵
	بین ۲۰ تا ۳۰ سال	۱۳۲
	بیشتر از ۳۰ سال	۱۵
	مجموع	۳۵۰
مدرک تحصیلی	فوق دیپلم و کمتر	۲
	لیسانس	۱۲۹
	فوق لیسانس	۱۴۴
	دکتری	۷۵
	مجموع	۳۵۰

یافته‌های پژوهش در بخش کمی نشان داد از مجموع ۳۵۰ نفر نمونه در این بخش ۲۷۲ نفر مرد (۷۷/۷ درصد) و ۷۸ نفر زن (۲۲/۳ درصد)، سطح تحصیلات ۲۱/۴ درصد از افراد دارای مدرک دکتری و تنها ۰/۶ درصد (۲ نفر) مدرک تحصیلی فوق دیپلم یا کمتر بود. در رابطه با متغیر سن، ۶/۶ درصد از پاسخگویان، کمتر از ۳۰ سال سن داشتند، ۴۶/۳ درصد بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۳۱/۱ درصد بین ۴۰ تا ۵۰ و ۱۶/۰۰ درصد نیز بیشتر از ۵۰ سال سن داشتند. در رابطه با متغیر سابقه خدمت، ۲۸/۰۰ درصد نفرات نمونه کمتر از ۱۰ سال سابقه خدمت بودند، ۳۰/۰۰ درصد از پاسخگویان بین ۱۰ تا ۲۰ سال سابقه داشتند همچنین ۳۷/۷ درصد نفرات با سابقه خدمت ۲۰ تا ۳۰ سال مشغول خدمت بودند و تنها ۴/۳ درصد از پاسخگویان بیشتر از ۳۰ سال مشغول فعالیت در فدراسیون فوتبال و یا هیات‌های تابعه بودند. نتایج بررسی نرمالیته داده نشان داد از آنجا که سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ بود، بنابراین توزیع داده‌ها نرمال نبود و بر همین اساس برای بررسی سوالات و برازش مدل مفهومی تحقیق استفاده از آمارهای ناپارامتریک و نرم‌افزار معادلات ساختاری اسمارت پی ال اس مجاز بود.

جدول ۳. ماتریس فورنل و لارکر بررسی روایی واگرا

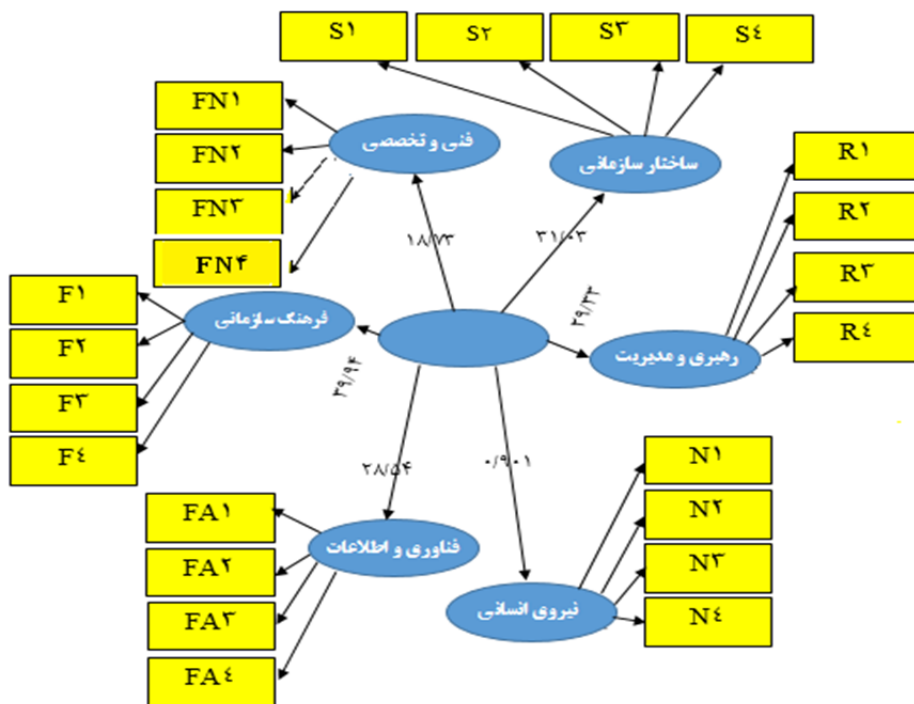
متغیرهای تحقیق	۱	۲	۳	۴	۵	۶
فناوری اطلاعات	۰/۷۶۸					
فنی و تخصصی	۰/۶۱۴	۰/۸۰۱				
فرهنگسازمانی	۰/۴۹۲	۰/۳۱۹	۰/۷۸۹			
نیروی انسانی	۰/۴۱۳	۰/۲۸۱	۰/۶۷۸	۰/۷۸۰		
رهبری و مدیریت	۰/۴۲۴	۰/۲۱۶	۰/۵۸۸	۰/۶۰۷	۰/۷۹۴	
ساختار سازمانی	۰/۶۶۳	۰/۵۱۳	۰/۵۲۲	۰/۵۴۴	۰/۴۷۰	۰/۸۰۷

در جدول (۳) نتایج ماتریس فورنل و لارکر بررسی روایی و اگر متغیرهای پژوهش محاسبه شده است.

شکل ۲. مدل ضرایب استاندارد

مقدار بالای ۱/۹۶ نشانه صحت رابطه بین متغیرهای تحقیق و در نهایت تأیید فرضیه‌های پژوهش با سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد.

شکل ۳. ضرایب معنی‌داری t

جدول ۴. نتایج آزمون فریدمن بر اساس ابعاد پرسشنامه

نتایج آزمون رتبه بندی فریدمن از دیدگاه جامعه مورد بررسی در مرحله کیفی			نتایج آزمون رتبه بندی فریدمن از دیدگاه جامعه مورد بررسی در مرحله کمی					
میزان اهمیت متغیر	سطح معناداری آزمون	حجم نمونه	میانگین رتبه‌ها	میزان اهمیت متغیر	سطح معناداری آزمون	حجم نمونه	میانگین رتبه‌ها	متغیر
۳	۰/۰۰۱	۱۵	۴/۴۸	۱	۰/۰۰۱	۳۵۰	۳/۷۹	نیروی انسانی
۱			۴/۶۱	۲			۳/۷۳	فرهنگ سازمانی
۲			۴/۵۳	۳			۳/۶۷	رهبری و مدیریت
۴			۴/۲۹	۴			۳/۴۵	ساختار سازمانی
۵			۴/۲۳	۵			۳/۳۹	فناوری اطلاعات
۶			۴/۰۶	۶			۳/۱۱	فنی و تخصصی
			۴/۳۷				۳/۵۲	میانگین میانگین‌ها

جدول ۵. برازش کلی مدل ساختاری تحقیق

R Square	Communality	متغیرهای تحقیق
۰/۶۷۳	۰/۶۰۹	نیروی انسانی
۰/۶۵۹	۰/۶۲۴	فرهنگ سازمانی
۰/۶۱۹	۰/۶۳۲	رهبری و مدیریت
۰/۶۳۸	۰/۶۵۲	ساختار سازمانی
۰/۶۰۵	۰/۵۹۱	فناوری اطلاعات
۰/۳۲۵	۰/۶۴۳	فنی و تخصصی
۰/۵۸۷	۰/۶۲۵	میانگین

نتایج جدول ۵ نشان داد ضریب تأثیر عوامل با توجه به مقادیر اشتراکات و محاسبه میانگین R^2 میزان GOF برابر با ۰/۶۰۶ محاسبه گردید که در دامنه قوی قرار داشت.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر بدنبال پاسخگویی به این سوال بود که الگوی بهینه پیاده‌سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران چگونه است؟ بر همین اساس و بنابر یافته‌های پژوهش، فرهنگ سازمانی اولویت اول از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان در بخش کیفی (با میانگین ۴/۶۱)، و همچنین اولویت دوم از دیدگاه اعضای نمونه (با میانگین ۳/۷۳) بود. بنابراین برای پیاده‌سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال باید از ایده‌های کارکنان استفاده بهینه نموده و فرآیندهایی برای کسب تجارب آنان ایجاد نمود. همچنین اعتماد متقابل کارکنان و تکیه به مهارت‌های همکاران آنان می‌تواند ابزاری به جهت پیاده‌سازی بهینه مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال باشد. این نتایج با یافته‌های تحقیقات دهقانپوری و همکاران (۱۳۹۸)، مبنی بر اینکه فرهنگ سازمانی عامل اساسی برای موفقیت است؛ و یافته‌های میتروسکی و آسیسکی (۲۰۱۵) که یکی از علل اساسی در اجرای استقرار مدیریت دانش در هر سازمانی را فرهنگ سازمانی می‌دانند و تغییر فرهنگ

سازمانی را یکی از اساسی‌ترین فاکتورهای هر نظام مدیریت دانش می‌دانند؛ و همچنین یافته‌های تحقیق پاولین و ماسون^۱ (۲۰۱۱) که نشان دادند مهم‌ترین مانع برای استقرار مدیریت دانش فرهنگ سازمانی است، را تأیید می‌کند. این یافته بیانگر این نکته است که برخورداری سازمان‌ها از یک بنیان و اساس فرهنگی مناسب که مبتنی بر توجه و علاقه به دانش باشد، مهم‌تر از استقرار تکنولوژی اطلاعات در مدیریت دانش است. در حقیقت کسب اولویت اول و دوم این عامل در این تحقیق در راستای همین نکته قابل تحلیل می‌باشد.

سه عامل نیروی انسانی، فرهنگ سازمانی و رهبری و مدیریت با اندکی تغییر از دید هر دو گروه از اولویت بالاتری برخوردارند. اولویت بالای مدیریت و رهبری در پیاده‌سازی مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال، بدین معنی است که اجرای هرگونه برنامه جدید و موفقیت‌آمیز در فدراسیون، به پشتیبانی و حمایت فعال و همه‌جانبه مدیریت ارشد نیاز دارد. در واقع مدیران و رهبران سازمان‌ها در هر سطحی باید خود را وقف ارتقای یک مدل ذهنی سازمانی در بین افراد نمایند که بر همکاری و تسهیم دانش در سراسر سازمان تأکید می‌کند. در ارتباط با نقش نیروی انسانی در پیاده‌سازی مدیریت دانش استفاده آسان کارکنان از دانش سازمانی و کسب دانش از دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط سازمان می‌تواند نقشی اساسی در اجرا نمودن مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال باشد. همچنین، می‌توان به این نکته اشاره کرد که یکی از وظایف اصلی واحدهای منابع انسانی در سازمان‌ها تلاش برای تغییر قالب ذهنی کارکنان جهت اجرای مدیریت دانش است و این واحد با ارائه اخبار و اطلاعات به هنگام و فراهم آوردن فرصت‌های شغلی و توسعه حرفه‌ای برای کارکنان می‌تواند نقش کلیدی در اجرای موفقیت‌آمیز مدیریت دانش ایفا نماید. پوراسدی و انگزی (۱۳۹۵) نیز بیان می‌دارند که عامل نیروی انسانی در اولویت‌های آخر پیاده‌سازی مدیریت دانش قرار دارد. نتایج پژوهش‌های نقیب (۲۰۰۳)، ریهاردت (۲۰۰۸) و اخوان و همکاران (۱۳۹۱) نیز بر این نتیجه صحه می‌گذارند.

عوامل ساختار سازمانی، فناوری اطلاعات و فنی در این تحقیق، به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار دارند. در رابطه با مقوله ساختار سازمانی در اجرای بهینه مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال می‌توان این گونه عنوان نمود که استفاده از منابع مختلف برای ایجاد سازوکارهایی جهت خلق و اکتساب دانش و تبدیل دانش به برنامه عملیاتی با استفاده از روش‌های خاص و مشخص، می‌تواند ابزاری برای پیاده‌سازی مدیریت دانش در این فدراسیون باشد.

این یافته‌ها با نتایج تحقیق محمدی و همکاران (۱۳۹۶)، نوری (۱۳۹۱) و سنتوبلی و همکاران (۲۰۱۸) که با مطالعه نظرات و فرضیه‌های مختلف موجود، عوامل فرهنگ و ساختار سازمانی را به عنوان بخشی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر پیاده‌سازی مدیریت دانش مورد توجه قرار داده‌اند، همخوانی دارد. همچنین در زمینه فناوری اطلاعات باید اذعان کرد که اگرچه نتایج تحقیقات ناصری (۱۳۹۲) و کوتاری (۲۰۱۷) بیان می‌دارد که دیدگاه و باور غالب آن است که در فرایند مدیریت دانش، فناوری می‌تواند جای عامل انسانی را بگیرد و غلبه با فناوری اطلاعات است ولی تا وقتی به نقش و اهمیت مدیر ارشد به خوبی توجه نشود، نظام مدیریت دانش نمی‌تواند به آرمان بشر، دست پیدا کند. همچنین در مورد عامل فنی و تخصصی می‌توان اینگونه بیان نمود که باید به جهت پیاده‌سازی بهینه مدیریت دانش در فدراسیون فوتبال، تناسب سیستم مدیریت دانش با نیازهای کاربران را برقرار نموده و از طریق بستر سازی فنی و تخصصی، عوامل اجرای بهینه مدیریت دانش را تسهیل نمود.

در پایان با توجه به آیت‌های بدست آمده و ارائه شده در بخش یافته‌های تحقیق، می‌توان به تایید برآزش مدل ارائه شده اشاره نمود. از این رو، مدیران برنامه‌ریز در فدراسیون فوتبال باید برای پیاده‌سازی مدیریت دانش به مواردی از جمله آموزش نیروی انسانی در ارتباط با خلق و تسهیم مدیریت دانش، توسعه فرهنگ سازمانی یادگیرنده، توسعه زیرساخت‌های فناوری و ارائه‌ی یک الگوی جامع مدیریتی در اجرای مدیریت دانش و توسعه مدیریت دانش در بخش فنی و تخصصی بپردازند. با عنایت به مطالب مطرح شده در پژوهش به این جمع‌بندی می‌رسیم که به منظور پیشگیری از اتلاف منابع می‌توان با تمرکز بر ۶ عامل پیاده‌سازی مدیریت دانش معرفی شده در این پژوهش و لحاظ

- درجه اهمیت آنها، پیاده سازی مدیریت دانش را تسهیل و اجرای موفق آن را تضمین کرد. در نهایت با توجه به مطالب گفته شده و نتایج پژوهش پیشنهاد می شود:
- مدیران ارشد فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه نسبت به اجرای مدیریت دانش متعهد باشند و با فراهم کردن شرایط لازم، اجرای آن را آسان نمایند؛
  - فرهنگ اعتماد و اطمینان و جستجوی دانش و حل مسئله در بین کارکنان فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران افزایش یابد؛
  - کارکنان فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه به مشارکت و انجام کارهای تیمی تشویق شوند؛
  - در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه شبکه ای امن و مطمئن برای دسترسی به اطلاعات ایجاد شود؛
  - ساختاری استاندارد و مناسب برای طبقه بندی و ذخیره اطلاعات در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه تدوین شود؛
  - با بهبود ساختار سیستم مدیریت ارتباط و ایجاد ارتباط مناسب بین واحدها، برای گردش اطلاعات، تغییرات اطلاعات و اطلاع از بهترین شیوه های خدمات دهی به فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه برای استفاده بهینه از اطلاعات یاری شود؛
  - با بهبود و کاربردی تر کردن ابزارهایی نظیر راه اندازی تالار گفت و گوی مجازی و اتاق فکر به تبادل تجربیات میان کارکنان فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه کمک شود؛
  - سیستم مدیریت دانش به سیستم های آموزش، ارتقا و ارزیابی عملکرد سازمان متصل شود و پاداش های نقدی براساس امتیازی که فرد در سیستم مدیریت دانش به دست آورده است اعطا شود؛
  - ثبت دانش به صورت یک الزام فرآیندی درآمده و از سوی مدیریت ارشد در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه بر آن تأکید شود؛
  - الزامات مدیریتی و حمایت مدیران از تخصیص زمان کافی به ثبت دانش در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه ایجاد شود؛
  - بودجه کافی به منظور آموزش و فرهنگ سازی کارکنان در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و هیات های تابعه تخصیص داده شود.

منابع

- آق قلعه، ح. و سلیمان پورعمران، م. (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین مدیریت دانش و کارآفرینی با بهره‌وری و نوآوری سازمانی. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱۰(۳)، ۲۰۵-۲۳۲.
- اخوان، آ. (۱۳۹۱). ارائه مدلی جهت بررسی تأثیر راهبردهای مدیریت دانش بر عملکرد دانشگاه‌ها. *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، ۳۷(۷)، ۱۵۵-۱۴۷.
- اسدالهی، ا.، فهیم دوین، ح. و اسماعیل زاده قندهاری، م. ر. (۱۳۹۳). بررسی ارتباط بین مدیریت دانش با درجه تحقق سازمان یادگیرنده از دیدگاه کارشناسان تربیت بدنی. *پژوهشنامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی*، ۱۰(۲۰)، ۱۱۰-۱۰۱.
- پوراسدی، م. و انگزی، ا. (۱۳۹۵). شناسایی و اولویت بندی عوامل اصلی موفقیت در پیاده سازی مدیریت دانش در مرکز آموزش تکاور نیروی زمینی. *فصلنامه منابع انسانی ناجا*، ۱۱(۴۵)، ۱۰۰-۷۵.
- پورسلطانی زرنندی، ح. و ایرجی نقندر، ر. (۱۳۹۲). ارتباط مدیریت دانش با خلاقیت کارکنان اداره کل تربیت بدنی دانشگاه فردوسی مشهد. *مدیریت منابع انسانی در ورزش*، ۱(۱)، ۶۱-۷۱.
- حاجی اسماعیلی، م. و حاجی ملا میرزایی، ح. (۱۳۹۹). ارائه الگوی مدیریت دانش در نظام ارزشی اسلام و مقایسه تطبیقی آن با سایر الگوهای رایج. *فصلنامه مدیریت راهبردی دانش سازمانی*، ۳(۱۱)، ۷۱-۱۰۰.

- دهقانپوری، ح.، کاشف، س.م. و خدادادی، م.ر. (۱۳۹۸). مدل سازی بلوغ عوامل انسانی و سازمانی مدیریت دانش همراستا با کسب و کار در ورزش ایران. *مجله مدیریت ورزشی*، ۱۱(۲)، ۳۰۳-۲۹۱.
- رضائی، ق. و سلیمی، ج. (۱۳۹۴). شناسایی شاخص‌های مدیریت دانش و وضعیت پیاده‌سازی آن‌ها (مطالعه موردی: دانشگاه کردستان). *فصلنامه بازیابی دانش و نظام‌های معنایی*، ۲(۵)، ۱-۲۴.
- رونقی، م.ح.، زین‌الدین‌زاده، س. و علم‌بلادی، س. (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر پیاده‌سازی مدیریت دانش با استفاده از روش فراترکیب. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۲(۳)، ۱۳۵-۱۱۲.
- رئسی، م.، حسینی، ع.، طالب‌پور، م. و نظری، و. (۱۳۹۲). برازش معادله رگرسیونی مدیریت دانش و اثربخشی سازمانی در سازمان‌های ورزشی منتخب کشور. *نشریه مدیریت ورزشی*، ۵(۴)، ۴۷-۶۵.
- سارانی، ح.، احمدزاده، ا. و سوری، پ. (۱۳۹۷). نقش مدیریت دانش در پیش‌بینی سطوح یادگیری سازمانی (مطالعه موردی: اداره کل ورزش و جوانان استان تهران). *پژوهشنامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی*، ۱۴(۲۷)، ۸۹-۱۰۲.
- سوادی، م. و محبی، س. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین مدیریت دانش و سلامت سازمانی (مورد مطالعه: اداره کل ورزش و جوانان و هیأت‌های ورزشی استان هرمزگان). *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۸(۴)، ۱۰۹-۱۰۱.
- شوهانی، م.ح.، محمدی، س. و نوربخش، پ. (۱۳۹۵). نقش فرهنگ سازمانی و مدیریت دانش در هوش سازمانی کارکنان وزارت ورزش و جوانان. *مجله مطالعات مدیریت ورزشی*، ۸(۳۹)، ۷۲-۵۱.
- صابری، ع. و گودرزی، ص. (۱۳۹۸). تأثیر مدیریت دانش بر اثربخشی کارکنان وزارت ورزش و جوانان با تأکید بر نقش میانجی خرد سازمانی. *مجله پژوهش در ورزش تربیتی*، ۷(۱۶)، ۱۶۸-۱۴۹.
- فاضلی، ف.، صفایا، ع.م.، حسینی، س.ع. و امیرنژاد، س. (۱۳۹۵). ارتباط عوامل ساختاری و فرهنگی سازمان با استقرار موفقیت‌آمیز مدیریت دانش در سازمان‌های ورزشی منتخب کشور ایران. *پژوهشنامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی*، ۱۲(۲۴)، ۳۹-۵۲.
- قلی‌پور، ر.، اسماعیلی، م.ر.، هنری، ح. و قربانی، م.ح. (۱۳۹۶). تدوین الگوی توسعه مدیریت دانش در وزارت ورزش و جوانان با استفاده از نظریه داده‌بنیاد. *پژوهش در ورزش تربیتی*، ۵(۱۳)، ۱۹۳-۲۱۴.
- کاظمی، م. و ملک‌زاده، غ.ر. (۱۳۹۱). تبیین عوامل مؤثر بر پیاده‌سازی سامانه مدیریت دانش در شرکت‌های فناوری کوچک مستقر در مراکز رشد فناوری. *نشریه علمی پژوهشی مدیریت فردا*، ۱۱(۳۲)، ۶۵-۴۲.
- کشاورز، ل.، فراهانی، ا. و اعظمیان، ا. (۱۳۹۵). تدوین مدل ارتباطی رهبری دانش با مدیریت سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی منابع انسانی اداره کل ورزش و جوانان استان اصفهان. *مجله مدیریت منابع انسانی در ورزش*، ۴(۱)، ۸۷-۹۹.
- محمدی، ف.، قاسمی، ح. و رحمانی، ن. (۱۳۹۶). برازش معادله رگرسیونی مدیریت دانش و کارآفرینی سازمانی در کارکنان وزارت ورزش و جوانان. *مجله مطالعات مدیریت ورزشی*، ۹(۴۳)، ۱۸۴-۱۶۱.
- منصوری بروجنی، و.، اتقیا، ن.، مختاری دینانی، م. و نظریان مادوانی، ع. (۱۳۹۵). ارتباط بین مدیریت دانش با اثربخشی سازمانی در کارکنان وزارت ورزش و جوانان. *پژوهش‌های معاصر در مدیریت ورزشی*، ۶(۱۱)، ۴۱-۵۰.
- مجلسی، س.، شعبانی، غ.ر.، سلیمانی، م. و هنری، ح. (۱۳۹۸). تدوین مدل مدیریت دانش بر اساس آمادگی سازمانی کارکنان وزارت ورزش و جوانان. *مجله پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی*، ۷(۴)، ۴۵-۵۶.
- ناصری، م. (۱۳۹۲). بررسی عوامل تاثیرگذار بر پیاده‌سازی مدیریت دانش در دانشگاه علوم پزشکی ایلام. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه کرمانشاه.
- نظریان، ا. و عسکری، ا.ر. (۱۳۹۷). طراحی مدل ارتباطی هوش سازمانی و دوسوتوانی کارکنان با نقش میانجی فرایند مدیریت دانش در اداره کل ورزش و جوانان استان چهارمحال و بختیاری. *مجله مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش*، ۵(۳)، ۷۹-۶۹.
- نوری، ر. (۱۳۹۱). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل کلیدی پیاده‌سازی مدیریت دانش مبتنی بر استراتژی‌های مدیریت دانش سازمان (مورد مطالعه: شرکت ملی نفت ایران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد مهندسی صنایع - مدیریت سیستم و بهره‌وری، دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب.

References

- Akhavan, A. (2012). Knowledge management strategies, critical Success factors, practices and universities performance. *Iranian Management Science Association*, 7(27), 115-146 [In Persian]
- Agh ghale, H., Soleymanipour omran, M. (2021). Relationship between Knowledge Management and Entrepreneurship with Organizational Productivity and Innovation. *Innovation and Creativity in Human Sciences*, 10(3), 205-232 [In Persian]
- Agrifoglio R., Metallo C., & Di Nauta, P. (2021). Understanding Knowledge Management in Public Organizations through the Organizational Knowing Perspective: A Systematic Literature Review and Bibliometric Analysis. *Public Organization Review*, 21(1), 137-156.
- Asadalahei, A., Fahim doeen, H., Esmaeizadeh GHandhari, M. (2014). Investigating the relationship between knowledge management and the degree of achievement of the learning organization from the perspective of physical education experts. *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 20(10), 101-110. [In Persian]
- Cahyaningsih E., Sensuse D. I., Arymurthy A. M., & Wibowo W. C. (2017). Nusantara: A new model of knowledge management in Government Human Capital Management. *Procedia Computer Science*, 124, 61-68.
- Calvo-Mora A., Navarro-García A., & Periañez-Cristobal R. (2015). Project to improve knowledge management and key business results through the EFQM excellence model. *International Journal of Project Management*, 33(8), 1638-1651
- Centobelli P., Cerchione R., & Esposito E. (2018). Aligning enterprise knowledge and knowledge management systems to improve efficiency and effectiveness performance: A three-dimensional Fuzzy-based decision support system. *Expert Systems with Applications*, 91, 107-126.
- Chih-Hsing L. & Tingko L. (2015), Promoting entrepreneurial orientation through the accumulation of social capital, and knowledge management. *International Journal of Hospitality Management*, 46, 140–150.
- Dehghanpouri, H., Kashef, M., Khodadadi, M. (2019). Modeling the organizational and human factors of knowledge management maturity aligned with business in sport of Iran. *Journal of Sport Management*, 11(2), 291-303. [In Persian]
- Fazeli Dinan, F., Safaniya, A.M. (2014). *The Relationship Between Organizational Factors and Deployment of Knowledge Management in Selected Sport Organizations of Iran. Strategic Studies On Youth and Sports*, 12(24), 52-39. [In Persian]
- Gholipour, R., Esmaeili, M.R., Honari, H., Ghorbani, M.H. (2017). Codification the Development Model of Knowledge Management in Ministry of Youth and Sports by Using Grounded Theory, 193-214. [In Persian]
- Haji Esmaeili, M., Haji Molla Mirzaee, H. (2020). Presenting a model of knowledge management in the Islamic value system and comparatively comparing it with other common models. *Strategic Management of Organizational Knowledge*, 3(11), 71-100. [In Persian]
- Kazemi, M., Malekzadeh, GH.R. (2012). Explain the factors affecting the implementation of knowledge management system in small technology companies located in technology growth centers. *Modiriart Farda Journal*, 11(32), 42-65. [In Persian]
- Keshavarz, L., Farahani, A., Azamian Beidgoli, A. (2017). Development Relationship Model of Leadership Knowledge Knowledge, Intellectual Capital, and Social Capital at General Administration of Youth and Sport in Isfahan Province. *Journal of Human Resource Management in Sport*, 4(1), 87-99. [In Persian]
- Kothari A. & el al. (2017). Process evaluation of implementing knowledge management tools in public health. *Journal of Knowledge Management Research & Practice*, 2(4), 386–401.
- Manev G., & Jakimovski J. (2017). Role of knowledge management in sport organizations. *Škola biznisa*, (2), 150-171.
- Mansoori, V., etghia, N., mokhtari dinani, M., nazarian, A. (2016). The relationship between Knowledge Management with Organizational Effectiveness in the Youth and Sports Ministry's staff. *Contemporary Studies on Sport Management*, 6(11), 50-41. [In Persian]
- Majlesi Ardehjani, S., Shabanibahar, GH., Soleimani, M., Honari, H. (2018). Developing a Model of Knowledge Management and Strategic Thinking Based on Organizational Readiness of the Ministry of Sports and Youth. *Organization Behavior Management in Sport Studies*, 5(1), 75-88. [In Persian]
- Mitrevski V., & Aceski A. (2015). Creation and transfer of knowledge management in sports institutions and organizations. *Indian Journal of Commerce & Management Studies*, 6(1), 70-75.
- Mohammadi, F., Ghasemi, H., Rahmani, N. (2017). Assessing of Regression Equation Between Knowledge Management and Organizational Entrepreneurship in Employees of Ministry of Sport and Youth. *Sport Management Studies*, 9(43), 161-184. [In Persian]
- Murtaza G., Abbas M., Raja U., Roques O., Khalid A., & Mushtaq R. (2016). Impact of Islamic work ethics on organizational citizenship behaviors and knowledge-sharing behaviors. *Journal of Business Ethics*, 133(2), 325-333.
- Naghieb A., (2003). Effective factors of knowledge management. *Journal of Knowledge in Malezia*, 3(7), 10-22.
- Nasery, M. (2013). Investigating the factors affecting the implementation of knowledge management in Ilam University of Medical Sciences. Master Thesis in Business Management, Kermanshah University. [In Persian]

- Nazariyan Samani, A., Askari, A.R. (2018). Designing the Relational Model of Organizational Intelligence and Ambidexterity Employees With the role of mediating knowledge management process of Sports and Youth Department of Chaharmahal and Bakhtiari Province. *Organization Behavior Management in Sport Studies*, 5(3), 69-78. **[In Persian]**
- Nouri, R. (2012). Identifying and ranking the key factors of knowledge management implementation based on the knowledge management strategies of the organization (Case study: National Iranian Oil Company). Master Thesis in Industrial Engineering - Systems Management and Productivity, Azad University, South Tehran Branch. **[In Persian]**
- Patricia Y. (2011). Critical success factors for implementing knowledge management in small and medium enterprises. *Industrial Management & Data Systems*, 105(3), 261-279.
- Paulen D., & Mason D. (2011). Newzealand Knowledge Management: Barriers and Drivers of Knowledge Management Vptak. *Journal of Knowledge Management*, 8(5), 14-26.
- Pour Asadi, M., Angazi, A. (). Identifying and prioritizing the main factors in successful implementation of knowledge management in Army Ranger Training Center. *Naja Human Resources*, 7(45), 75-100. **[In Persian]**
- Poursoltani, H., Iraj, R. (2014). The relationship between knowledge management and employees creativity in physical education organization of Ferdowsi University of Mashhad. *Journal of Human Resource Management in Sport*, 1(1), 61-71. **[In Persian]**
- Raesi, M., Hosseini, E., Talebpoor, M., Nazari, V. (2014). The Fit of Regression Equation of Knowledge Management and Organizational Effectiveness in Iran Selected Sport Organizations. *Journal of Sport Management*, 5(4), 47-65 **[In Persian]**
- Ramezani, GH., Salimi, J. (2016). Identification of the Components of Knowledge Management and Their Implementation : A Case Study of University of Kurdistan. *Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, 2(5), 1-24. **[In Persian]**
- Rihardet K. (2008). Connecting human resources management and knowledge management. *Journal of Manpower*, 28(3/4), 197-206.
- Ronaghi, M.H., Zeinodinzadeh, S., Alambeladi, S. (2019). Identification and Ranking the Factors Affecting the Knowledge Management Implementation Using Metasynthesis Method. *Library and Information Sciences*, 22(3), 112-135. **[In Persian]**
- Sarani, H. , Sori, P. (2018). The Role of Knowledge Management in predicting levels of Organizational Learning (Case Study: Tehran Province of Youth and Sports General Department). *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 14(27), 89-102. **[In Persian]**
- Savadi, M., Mohebi, S. (2016). Investigating the Relationship between Knowledge Management and Organizational Health (Case Study of the General Directorate of Sports and Youth and Sports Committees of Hormozgan Province). *Journal of Iranian Social Development Studies*, 8(4), 101-109. **[In Persian]**
- Shohani, M.H., Mohammadi, S., Noorbakhsh, P. (2016). Role of Organizational Culture and Knowledge Management in Organizational Intelligence of the Ministry of Sport and Youth Staff. *Sport Management Studies*, 8(39), 51-72. **[In Persian]**
- Saberi, A., Goodarzi, S. (2019). The impact of knowledge management on the effectiveness of the Ministry of Youth and Sports with emphasis on the role of mediator Organizational wisdom. *Research on Educational Sport*, 7(16), 149-168. **[In Persian]**

Shelf-Reading in the Library of School of Management and Medical Informatics: Managing and Refining Information on Books and CDs

Farideh Movahedi^{*1} | Pegah Karimian² | Marzieh Rafiyanpour³ | Marzieh Ehsani⁴

1. MA, knowledge and information sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. (corresponding author) movahedi@lib.mui.ac.ir.

2. MA, knowledge and information sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

3. BSc, knowledge and information sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

4. BSc, library and medical information sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 19 April 2021 Accepted: 16 August 2021</p> <p>Keywords: Information Refining, Shelf Reading, Information Management, Resources in the Library.</p>	<p>Objective: One of the practical examples of information management is information refinement, which in libraries can be done through the process of shelf-reading and promotes library processes. The purpose of this study was to investigate the problems encountered in library processes and to eliminate its problems by shelf-reading process in the library of the School of Management.</p> <p>Methodology: This is a descriptive study by reviewing the worksheet information of books and CDs of the School of Management Library and its comparison with the information in the software and the accession book in 2019. By shelf-reading process, the information of 21859 book and CD in the accession book was compared with the information in the software in the order of the resources on the shelves, and the cases of non-compliance were done by marking in the accession book as a decision criterion. Then results were analyzed and debugged.</p> <p>Results: By shelf reading cataloging problems such as corrections related to CCN (86 items), Classification number (341 items), registration numbers (5796 items), label and barcode (578 items), weeding process (5332 items) and missing sources (1658 items) were identified and presented separately.</p> <p>Conclusion: Doing this project and fixing the problems that have occurred, prevent confusion of users and librarians and cause the organization of the library collection, organizing purchases in the collection process, organizing the budget, increasing the collection space and optimal use of library space and ultimately improving the performance of librarians in the department Different library and increase the quality of service to library clients.</p>

Cite this article: Movahedi, F., Karimian, P., Rafiyanpour, M., Ehsani, M. (2021). Shelf-Reading in the Library of School of Management and Medical Informatics: Managing and Refining Information on Books and CDs. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 83-95. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.6.5

رف‌خوانی کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی اصفهان:

مدیریت و پالایش اطلاعات کتاب‌ها و لوح‌های فشرده

فریده موحدی*^۱ | پگاه کریمیان^۲ | مرضیه رفیعیان پور^۳ | مرضیه احسانی^۴

۱. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)

movahedi@lib.mui.ac.ir

۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

karimian@lib.mui.ac.ir

۳. کارشناس علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. library@mng.mui.ac.ir

۴. کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

mehsanif1393@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف: یکی از مصادیق کاربردی مدیریت اطلاعات، پالایش اطلاعات است که این امر در کتابخانه‌ها از طریق انجام فرایند رف‌خوانی صورت می‌گیرد و سبب ارتقای فرایندهای کتابخانه‌ای می‌شود. هدف از این مطالعه بررسی اشکالات پیش آمده در فرایندهای کتابخانه‌ای و رفع آن از طریق انجام فرایند رف‌خوانی در کتابخانه دانشکده مدیریت بوده است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۲۵

روش پژوهش: این مطالعه توصیفی با مرور اطلاعات کاربرگ‌های کتاب‌ها و لوح‌های فشرده کتابخانه دانشکده مدیریت و مقایسه آن با اطلاعات موجود در نرم افزار و دفتر ثبت در سال ۱۳۹۸ انجام شد. با انجام پروژه رف‌خوانی، اطلاعات ۲۱۸۵۹ کتاب و لوح فشرده در دفتر ثبت به ترتیب قرار گرفتن منابع در قفسه‌ها با اطلاعات آن در نرم افزار مقایسه گردید و موارد عدم تطبیق از طریق نشانه گذاری در دفتر ثبت انجام شد. سپس نتایج به دست آمده، تحلیل و رفع اشکال گردید.

واژه‌های کلیدی:

پالایش اطلاعات، رف‌خوانی، شلف خوانی، مدیریت اطلاعات، منابع کتابخانه.

یافته‌ها: با انجام رف‌خوانی اشکالات مربوط به فرایند فهرست نویسی مانند اصلاحات مربوط به شماره مدرک (۸۶ مورد)، اصلاحات مربوط به رده (۳۴۱ مورد)، اصلاحات مربوط به شماره‌های ثبت (۵۷۹۶ مورد)، اصلاحات مربوط به برجسب و بارکد (۵۷۸ مورد)، فرایند وجین (۵۳۳۲ مورد) و منابع مفقودی (۱۶۵۸ مورد) به تفکیک مشخص و ارائه شد.

نتیجه‌گیری: انجام پروژه رف‌خوانی و رفع اشکالات پیش آمده، از سردرگمی کاربران و کتابداران جلوگیری کرده و باعث ساماندهی مجموعه کتابخانه، سازماندهی خرید در فرایند مجموعه‌سازی، ساماندهی بودجه، افزایش فضای رشد مجموعه و استفاده بهینه از فضای کتابخانه و در نهایت بهبود عملکرد کتابداران در بخش‌های مختلف کتابخانه و افزایش کیفیت خدمت‌رسانی به مراجعان کتابخانه می‌شود.

استناد: موحدی، فریده؛ کریمیان، پگاه؛ رفیعیان پور، مرضیه؛ احسانی، مرضیه (۱۴۰۰). رف‌خوانی کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی اصفهان:

مدیریت و پالایش اطلاعات کتاب‌ها و لوح‌های فشرده. *دانش‌شناسی*، ۱۴(۵۳): ۸۳-۹۵. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.6.5

مقدمه

خدمات کتابخانه‌ای با کیفیت، بخش ضروری از دسترسی جهانی به اطلاعات است و کتابخانه‌ها مسئول تسهیل دسترسی به منابع دانش و فعالیت‌های فکری بشری هستند (مانجوناتا و شیوالینگایا^۱، ۱۳۸۵). کتابخانه ایده آل با هدف به حداقل رساندن مصرف پول، انرژی و زمان کاربر، برای دسترسی حداکثری به منابع اطلاعات خدمت می‌کند (پورحقانی، افشار، چشمه سهرابی، ۱۳۹۲). در واقع تمام فعالیت‌های یک کتابخانه در فرایند گزینش، فراهم آوری، سازماندهی، ذخیره، بازیابی و اشاعه اطلاعات باید با هدف شناسایی منابع دانش، تصفیه منابع کم ارزش و تکراری و سازماندهی آن‌ها انجام شود (فتاحی، ۱۳۹۰). یکی از مصادیق کاربردی مدیریت اطلاعات، پالایش اطلاعات است که از طریق آن، اطلاعات غیرهمسان، زاید و نامعتبر از پایگاه داده خارج شده و اطلاعات معتبر در دسترس کاربران قرار می‌گیرد که این امر سبب ارتقای ارزش تصمیم‌گیری‌های فردی و اجتماعی و کشف دانش جدید خواهد شد (حمزه ای، انصاری، ۱۳۹۶؛ مقدسی و دیگران، ۱۳۹۱).

از مهمترین ارکان مجموعه‌سازی، رف‌خوانی و وجین می‌باشد که انجام آن برای کنترل موجودی مجموعه، پویایی و روزآمد کردن منابع و خروج منابع فرسوده ضروری است. منظور از رف‌خوانی، فرایند بررسی موجودی منابع کتابخانه و به‌روزرسانی اطلاعات، هماهنگی و مرتب‌سازی آن و کنترل مجموعه‌سازی است که به دو صورت دستی یا استفاده از بارکد خوان بی‌سیم انجام می‌شود. هدف از رف‌خوانی منابع در کتابخانه شامل موارد زیر است: - ارزیابی، بررسی و ساماندهی مجموعه کتابخانه، - کنترل، هدایت رشد و تناسب موضوعی منابع کتابخانه - بررسی و مطابقت کاربرگه اطلاعات منابع در نرم افزار کتابخانه‌ای با منابع موجود در قفسه‌های کتابخانه و دفاتر ثبت، - بررسی کتاب‌های مفقود یا جابه‌جا شده در قفسه‌ها، - تهیه لیست منابع مفقودی، - پویایی، زنده نگه داشتن و روزآمد نمودن منابع موجود در کتابخانه، - وجین کتاب‌های قدیمی بدون مخاطب، نامناسب یا فرسوده برای ایجاد فضای رشد مجموعه، - رفع اشکالات فهرست نویسی و رده بندی - مدیریت و اصلاح داده‌های موجود و حذف بخش‌های زاید در نرم افزار - بررسی بارکدها و چاپ مجدد بارکدهای مخدوش و ناخوانا (باقری، ۱۳۹۰؛ وبلاگ کتابخانه عمومی شهید مدرس هندیجان، ۱۳۹۶؛ دانشگاه اصفهان، ۱۳۹۷).

شاید برای یک کتابدار لحظه‌ای تلخ‌تر از این نباشد که استفاده کننده مشتاقی را به سمت کتابی در قفسه‌ها راهنمایی نماید و دریابد که کتاب در جای خود نیست و به امانت نیز نرفته است. قرار نگرفتن یک کتاب در جای اصلی خود در قفسه‌های کتابخانه به هر دلیل (ناآشنایی مراجعه کنندگان یا اشکال در فهرست نویسی و تغییرات رده موضوعی) می‌تواند به معنای عدم وجود آن کتاب باشد، در نتیجه کاربر یا کتابدار نمی‌تواند کتاب مذکور را بیابد و در بسیاری از موارد مجبور به اعلام مفقودی و یا خرید مجدد کتاب می‌شود. بنابراین کارآیی یک کتابخانه مستقیماً به فرآیند رف‌خوانی وابسته است (وبلاگ کتابخانه عمومی شهید مدرس هندیجان، ۱۳۹۶).

از آنجا که بیشتر کارکردهای کتابخانه، به ویژه ارائه خدمات، تا اندازه بسیار زیادی با اتکا بر فهرست نویسی و وجود اطلاعات کتابشناختی سازماندهی شده است (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۸) رفع اشکالات مربوط به فهرست نویسی از طریق فرایند رف‌خوانی اهمیت دارد.

با توجه به عدم بازیابی صحیح منابع و همچنین بهم ریختگی و تغییر اطلاعات منابع کتابخانه دانشکده مدیریت در پاره ای از موارد در اثر تغییرات نسخه نرم افزار (انتقال اطلاعات از نرم افزار پارس آذرخش به نسخه تحت وب آذرسا) و همچنین عدم موفقیت در انجام رف‌خوانی دوره‌های قبلی و ایجاد سردرگمی برای کتابداران و کاربران، ضرورت انجام رف‌خوانی احساس شد و مجریان بر آن شدند تا با انجام این مطالعه، اشکالات پیش آمده در خدمات کتابخانه را برطرف نمایند و با حذف اطلاعات اضافه، سرعت و دقت و کارایی نرم افزار و در نتیجه بازیابی موثر منابع افزایش یافته، باعث ارتقا و بهبود سایر فرایندهای کتابخانه ای نیز شوند.

سالاری (۱۳۸۶) در مقاله ای با عنوان "نقد و نظری بر مسئله از دست دادن منابع در کتابخانه ها ... " راه‌کارهایی را برای کاهش نگرانی کتابخانه‌ها تحت عناوین بازنگری در مورد میزان درصد افت منابع، پیگیری نظام مند دیرکرد منابع، انجام رف‌خوانی منظم و دقیق، اختصاص درصد افت قانونی متغیر برای انواع کتابخانه‌ها و کتاب‌های خاص ارائه می‌نماید.

¹. Manjunatha, Shivalingaiya

تجربه نشان داده است رف خوانی در عمل نیاز به سازوکار مناسب (نرم افزارها، ابزار، نیروی کارآمد و ...) دارد.

دانشگاه فردوسی مشهد (۱۳۹۱)، برای رف خوانی کتابخانه‌های خود پس از بررسی‌های کارشناسانه مشخص نمود که نرم افزار کتابخانه‌ای سیمرغ قابلیت‌های لازم جهت رف خوانی را ندارد و پیشنهاد شد برای نخستین بار در کشور نرم افزاری جهت این کار طراحی شود که علاوه بر سرعت بخشیدن به روند شلف خوانی همخوان با سیستم کتابخانه نیز باشد تا بتوان با دقت بیشتری سیاهه کتاب‌های موجود در سیستم و موجود در قفسه و در امانت اعضا را مطابقت داده و اختلاف موجودی‌ها را مشخص کرد. در نهایت گزارش کنترل ۴۲۱۲۱۱ منبع آماده گردید.

پورحقانی، افشار، چشمه سهرابی (۱۳۹۲)، طبق یافته‌های تحقیق خود از موانع دسترسی فیزیکی به کتاب‌های موجود به کاستی‌های مدیریت مجموعه، در امانت بودن و پراکنده بودن منابع در واحدهای کتابخانه ای متعدد، مشخص نبودن وضعیت منابع و جین شده، انجام ندادن شلف خوانی، بی دقتی در صحافی و مشکلات نرم افزار در فهرست کتابخانه اشاره نمودند.

بنیاد ایرانشناسی (۱۳۹۳)، در رف خوانی کتابخانه کلیه کتاب‌های مرجع و غیر مرجع فارسی و لاتین در مخزن به صورت قفسه به قفسه، به وسیله دو دستگاه بارکدخوان اسکن، رده خوانی و جست‌وجو گردید و اطلاعات آنها در قالب فایل‌های word ذخیره شدند. سپس توسط نرم افزار کتابخانه، مطابقت‌های منابع موجود در سیستم و مخزن انجام شد و گزارش عدم تطابق‌ها جهت جست‌وجوی مجدد در مخزن، تهیه شد.

پایگاه اطلاع رسانی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۹۶) در "احیای کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه با اتمام عملیات رف خوانی" به مهم‌ترین دستاورد آن یعنی بالا رفتن دقت سیستم نرم‌افزاری کتابخانه و تطابق آن با مجموعه موجود که موجب صرفه‌جویی در وقت اعضا و به حداقل رسیدن میزان خطای نرم‌افزاری و نقص منابع در مخازن کتابخانه‌ها اشاره کرده است.

داون آندرسون^۱ (۱۹۹۸) نشان داد که با رف خوانی سه میلیون جلد کتاب کتابخانه مرکزی دانشگاه ایلینوی^۲ به صورت دستی در سال ۱۹۹۳، بازیابی دقیق منابع به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش داشت، تعداد کتاب‌های مفقود شده به طور قابل توجه کاهش یافت، اطلاعات مربوط به سیاهه موجودی منابع در نرم افزار کتابخانه اصلاح شد، اشکالات فهرست نویسی مشخص و اصلاح شد، سفارش خرید نسخه‌های جایگزین منابع مفقود شده کاهش یافت، درخواست امانت منابع از مجموعه به صورت واقعی تر مطرح شد و فضای نگهداری کتاب‌ها در قفسه‌ها بهبود یافت.

میشل و لو^۳ (۲۰۱۵) در مقاله خود با عنوان اهمیت رف خوانی بیان می‌دارند که کیفیت خدمات کتابخانه با کیفیت بازیابی منابع ارتباط دارد و کنترل کیفیت بازیابی از طریق مطابقت داده‌های منابع در سیستم اطلاعاتی کتابخانه با موجودی قفسه‌ها و قرار گرفتن صحیح منابع در جای اصلی خود حاصل می‌شود. در این مقاله به نقل از سانگ^۴ و همکارانش ادعا شد که هزینه رف خوانی در مقایسه با هزینه خریداری مجدد اقلام مفقودی مجموعه کمتر است.

جمع‌بندی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که از طریق انجام منظم فرایند رف خوانی در کتابخانه‌ها می‌توان باعث افزایش کیفیت خدمات کتابخانه با رفع اشکالات فهرست‌نویسی و تشخیص عدم تطابق‌ها، افزایش دقت سیستم نرم افزار کتابخانه با به حداقل رساندن خطاهای نرم افزاری، بازیابی دقیق تر منابع و صرفه جویی در وقت اعضا گردید. همچنین قرار گرفتن منابع در جای اصلی خود می‌تواند باعث کاهش تعداد منابع مفقودی و در نتیجه رفع نگرانی از عدم دسترسی فیزیکی به منابع، کاهش سفارش خرید مجدد منابع مفقودی و بهبود فضای کتابخانه گردد. هدف از این مطالعه بررسی اشکالات پیش آمده در فرایندهای کتابخانه‌ای و رفع اشکال آن از طریق انجام فرایند رف خوانی و پاسخگویی به سؤال‌های زیر بوده است.

1. Dawn Anderson

2. Illinois

3. Mitchell, Loo

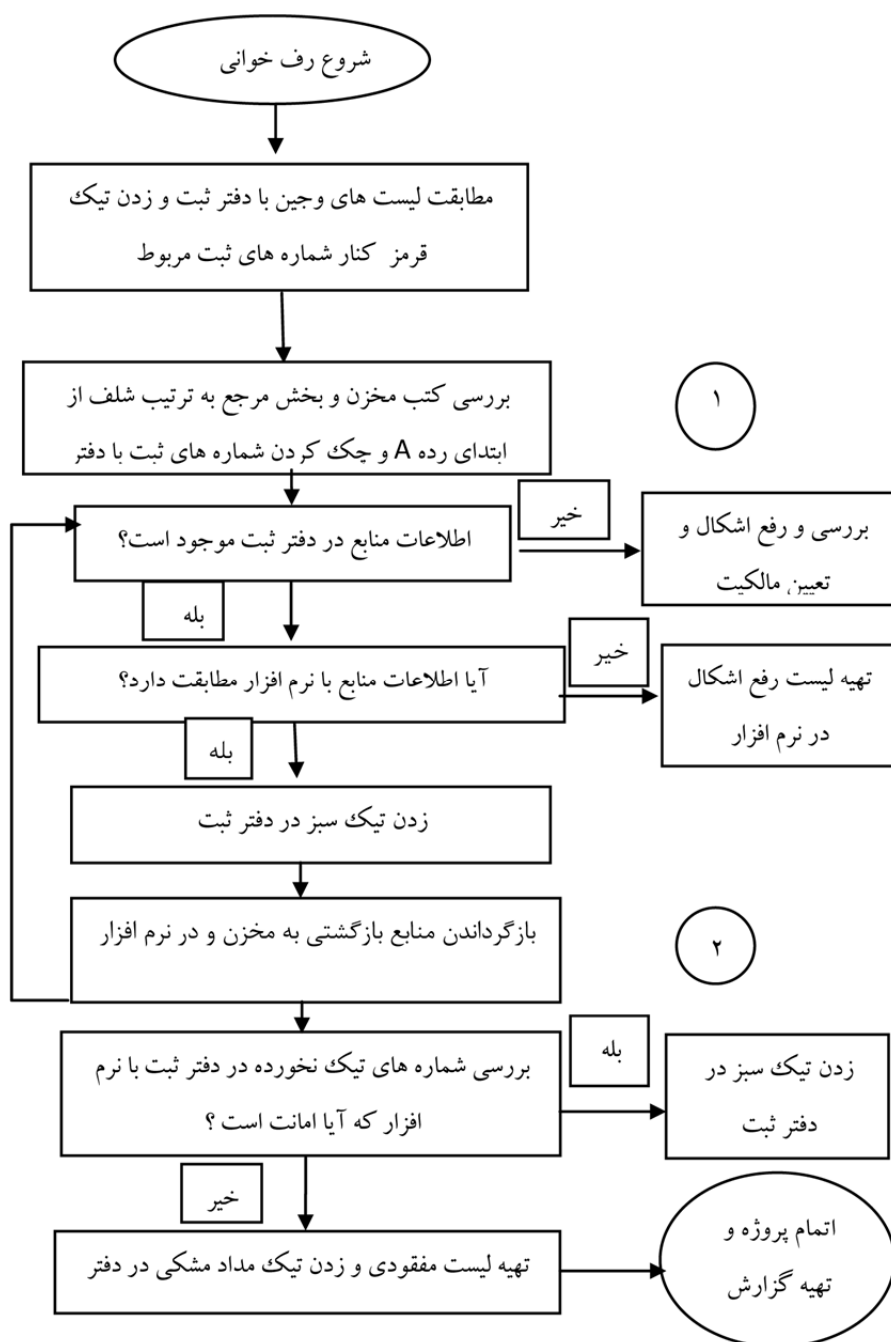
4. Song

۱. ناهماهنگی‌ها در اطلاعات منابع در نرم افزار با منابع در قفسه و اطلاعات دفتر ثبت، مربوط به چه مواردی است؟
۲. ناهماهنگی‌ها در وجین اطلاعات منابع در نرم افزار با منابع در قفسه و اطلاعات دفتر ثبت، مربوط به چه مواردی است؟
۳. اطلاعات منابع مفقودی در نرم افزار با منابع در قفسه و اطلاعات دفتر ثبت، مربوط به چه مواردی است؟

روش پژوهش

هدف مطالعه کاربردی و روش توصیفی مقایسه‌ای با مرور اطلاعات کاربرگه‌های ۲۱۸۵۹ کتاب و لوح فشرده کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و مقایسه آن با اطلاعات موجود در نرم افزار و دفتر ثبت در سال ۱۳۹۸ انجام شد. برنامه عملیاتی انجام این پروژه در فروردین ۹۸ برای مدیریت منابع علمی دانشگاه جهت بررسی و رفع ایرادات احتمالی و همچنین برای ریاست و معاون پژوهشی دانشکده جهت اطلاع و اخذ موافقت با مفاد برنامه و صدور دستور انجام کار ارسال و مورد تأیید قرار گرفت. فرایند انجام کار (نمودار ۱) به دلایل زیر به صورت دستی انجام گرفت. - عدم اعتماد به اطلاعات نرم افزار به خاطر ریزش اطلاعات و اشکالات ایجاد شده در فرایند انتقال اطلاعات از نرم افزار پارس آذرخش به نسخه تحت وب آذرسا؛ - استفاده از اطلاعات دفتر ثبت به عنوان مرجع تصمیم‌گیری؛ - افزایش دقت و جلوگیری از دوباره کاری‌ها به علت وجود اطلاعات کتب وجین شده در سال‌های قبل در نرم افزار؛ - نداشتن بارکد خوان بی‌سیم.

وظیفه افراد حاضر در پروژه به تفکیک، جهت ۱. بررسی اطلاعات منابع در مخزن؛ ۲. بررسی اطلاعات منابع در نرم افزار؛ ۳. بررسی اطلاعات منابع در دفتر ثبت؛ ۴. رفع اشکال و ویرایش اطلاعات و ۵- تحویل گرفتن کتب بازگشتی از امانت مشخص گردید. زمان انجام پروژه به صورت ۲۵ روز کاری برای رف‌خوانی مخزن، ۹ روز کاری برای رف‌خوانی بخش مرجع، ۲ روز کاری برای رف‌خوانی CDها، هفته‌ای یک روز معادل ۱۶ روز کاری برای رف‌خوانی کتاب‌های بازگشتی از امانت و ۱۵ روز کاری برای دفترخوانی در نظر گرفته شد. بر اساس برنامه تدوین شده ابتدا مرتب‌سازی صحیح منابع کتابخانه بر اساس شماره راهنما در قفسه‌ها انجام و لیست‌های وجین سال‌های قبل با نرم افزار مطابقت داده شد و از حذف اطلاعات آن‌ها در نرم افزار اطمینان حاصل گردید. سپس اطلاعات ۲۱۸۵۹ کتاب و لوح فشرده در دفتر ثبت با اطلاعات منابع به ترتیب قرار گرفتن در قفسه‌ها و اطلاعات آن در نرم افزار مقایسه گردید و نشانه‌گذاری در دفتر ثبت به صورت زیر انجام شد. درج تیک سبز کنار منابع موجود مخزن در دفتر ثبت، زمانی که اطلاعات منابع مخزن با اطلاعات در دفتر ثبت و نرم افزار یکی بود، درج تیک قرمز کنار منابع وجین شده در دفتر ثبت و درج تیک مداد مشکی کنار منابع مفقودی در دفتر ثبت. همزمان منابعی که دچار ناهماهنگی اطلاعات در نرم افزار با قفسه و و دفتر ثبت بودند به میزان دسترسی به ویرایش اطلاعات در نرم افزار، رفع اشکال شده و از آنها لیست تهیه گردید. سایر اشکالات، نیز لیست شد و جهت رفع اشکال به بخش فهرست‌نویسی ارسال گردید. بارکد و برجسب منابع رفع اشکال شده، تهیه و آماده‌سازی مجدد منابع مذکور انجام گرفت. اطلاعات منابع امانتی بازگشت داده شده به کتابخانه در این مدت، با نرم افزار و دفتر ثبت مطابقت داده شد و نشانه‌گذاری در دفتر ثبت انجام گردید. سپس اطلاعات منابع بدون علامت در دفتر ثبت، مجدداً با نرم افزار بررسی گردید (دفترخوانی) و لیست منابع مفقودی تهیه و از موجودی نرم افزار خارج شد. لازم به ذکر است که اطلاعات نوارهای کاست، ویدئو و منابع الکترونیکی، به خاطر ماهیت وجودی و دسترسی به آن‌ها در نرم افزار در رف‌خوانی بررسی نشد. در پایان یافته‌های به دست آمده، بررسی و تحلیل گردید.

نمودار ۱. فرایند انجام کار رف خوانی منابع در کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی ۱۳۹۸

یافته ها

با بررسی اطلاعات کاربرگه ای منابع، موارد عدم هماهنگی مشخص و اصلاحات زیر انجام شد.

جدول ۱. آمار اصلاحات شماره مدرک، رده و ثبت منابع کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی در پروژه رفخوانی ۱۳۹۸

اصلاح برچسب و بارکد	اصلاح شماره ثبت				اصلاح رده				اصلاح شماره مدرک		شماره مدارک غیر همسان برای یک عنوان	شماره مدارک همسان (تکراری)
	وجین		درج عنوان «سی دی» کنار شماره ثبت این نوع منابع	ورود اطلاعات شماره ثبت ریزشی	حذف نشانه مرجع	اضافه شدن نشانه مرجع	به هم ریختگی رده	اصلاح بنیادی	شماره مدارک همسان (تکراری)	شماره مدارک غیر همسان برای یک عنوان		
عدم مالکیت کتابخانه مدیریت	جدید	بازبینی وجین های قبلی									۲۰۳	۲۶۱
۵۷۸	۱۴۲	۱۷۷۱	۳۴۱۹	۲۰۳	۲۶۱	۵۴	۲۲۳	۴۰	۲۴	۶۸	۱۸	فراوانی ^۹
۶/۹۱	۰/۶۴	۸/۱	۱۵/۶۴	۰/۹۲	۱/۱۹	۰/۶۴	۲/۶۶	۰/۴۷	۰/۲۸	۰/۸۱	۰/۲۱	درصد

*فراوانی کل شماره مدرک ۸۳۶۳ و شماره ثبت ۲۱۸۵۹ بوده است.

۱. اصلاحات مربوط به شماره مدرک منابع:

الف) اصلاح شماره مدرک منابع در نرم افزار، با شماره مدرک درج شده در منبع فیزیکی در مواردی که هماهنگی وجود نداشت که این عدم هماهنگی به خاطر اصلاحات فهرست‌نویسی در زمان‌های بعدی و عدم اطلاع به کتابخانه‌ها جهت اعمال اصلاحات در منابع فیزیکی بوجود آمده بود.

ب) تهیه لیست شماره مدارک غیرهمسان برای یک عنوان منبع، برای ارسال به بخش فهرست‌نویسی جهت اصلاح. به عنوان مثال عنوان کتاب «مدیریت تغییر» با دو شماره مدرک ۱۴۷۶۶ و ۱۵۷۸۵ ذخیره شده بود که باید یکی از این شماره مدارک حذف و شماره‌های ثبت آن در شماره مدرک دیگر وارد می‌شد. این اشکال به دلایل زیر بوجود آمده بود: ۱. فهرست نویسی غیرمتمرکز یا ناهماهنگ؛ ۲. عدم جست‌وجو و بررسی دقیق به هنگام فهرست نویسی در نرم افزار کتابخانه؛ ۳. چاپ جدید منبع که شماره مدرک جدید گرفته بود در صورتی که باید تغییر چاپ در یادداشت ذکر شود و فقط ویرایش جدید منبع، شماره مدرک جدید بگیرد (جدول ۱).

ج) تهیه لیست شماره مدارک همسان (تکراری) برای یک عنوان منبع، برای ارسال به بخش فهرست نویسی جهت اصلاح. مثال: عنوان کتاب «کتاب درمانی» با یک شماره مدرک ۸۰۰۶ دو کاربرگه ذخیره شده بود که باید یکی از این کاربرگه‌ها حذف و شماره‌های ثبت آن در کاربرگه دیگر وارد می‌شد که این اشکال احتمالاً به خاطر انتقال اطلاعات از نرم افزار قبلی به جدید به وجود آمده بود (جدول ۱).

د) ناهماهنگی در نوشتن و ورود اطلاعات شماره مدرک در منابع فارسی و انگلیسی در نرم افزار. مثال: عنوان منبع به انگلیسی و شماره مدرک به فارسی درج شده بود که بازیابی منبع در نرم افزار از طریق شماره مدرک به درستی انجام نمی‌شد و به نظر می‌رسید وجود دستورالعمل داخلی در این زمینه لازم است که اگر عنوان در صفحه عنوان به فارسی نوشته شده است شماره مدرک به فارسی و اگر عنوان در صفحه عنوان به انگلیسی نوشته شده است، شماره مدرک به انگلیسی در نرم افزار وارد شود.

۲. اصلاحات مربوط به رده منابع (جدول ۱):

الف) اصلاح بنیادی رده یک عنوان منبع در شماره مدرک های متفاوت. به دلایل ۱. تغییر مجدد رده بعضی کتاب ها به تشخیص فهرست نویس که قبلاً در نرم افزار با رده دیگری فهرست نویسی شده و پس از تغییر اطلاع رسانی جهت اصلاح برچسب جدید منبع به مراکز که آن کتاب را داشته اند انجام نشده بود؛ ۲. عدم اختصاص یک رده به کتاب های چند جلدی آموزشی زبان انگلیسی برای سهولت در بازیابی. مثال: عنوان contemporary topics با شماره مدارک ۳۴۳۶۹-۳۴۳۶۷-۳۴۳۶۸-۳۴۳۶۶ در تاپیک های مختلف در نرم افزار ورود اطلاعات شده بود.

ب) تهیه لیست منابعی که در اثر انتقال اطلاعات از نرم افزار قبلی دچار به هم ریختگی اطلاعات در قسمت رده شده بودند و باید برای اصلاح به بخش فهرست نویسی ارجاع می شد.

ج) اصلاح نشانه مرجع در رده کتاب ها به دلیل عدم وجود دستورالعمل تشخیص منابع مرجع به خصوص در منابع مربوط به خلاصه مقالات. ۳. اصلاحات مربوط به شماره های ثبت منابع (جدول ۱):

الف) ورود اطلاعات شماره ثبت منابعی که در مجموعه قرار داشتند اما به دلایل انتقال اطلاعات از نرم افزار قبلی به نرم افزار جدید و یا غفلت فهرست نویسان در اثر فراموشی یا ورود اطلاعات به اشتباه در شماره مدرک دیگر، دچار ریزش اطلاعات در نرم افزار شده بودند.

ب) اصلاح و بررسی شماره ثبت منابعی که در نرم افزار، لینک موجودی در کاربرگه شان نداشتند.

ج) خروج اطلاعات شماره ثبت منابع وجین شده از نرم افزار: ۱. طبق بررسی ها به نظر می رسید که در گذشته در کتابخانه مرکزی لیست وجین منابع یا فقط از دفتر ثبت خارج می شده و یا فقط از نرم افزار و به طور همزمان از هر دو قسمت یعنی نرم افزار و دفتر ثبت خارج نشده بود؛ ۲. بررسی و وجین مجدد شماره ثبت کتب وجینی قدیمی که هنگام انتقال اطلاعات از نرم افزار قبلی به نرم افزار جدید، دوباره به نرم افزار بازگشت شده بود. لازم به ذکر است که این مورد فقط برای منابع فارسی اتفاق افتاده بود و در بعضی از نمونه ها، در جلوی شماره ثبت آن در نرم افزار، رده نمایش داده می شد؛ ۳. ورود اطلاعات شماره ثبت منابع با مالکیت و مهر ثبت مراکز دیگر، در موجودی کتابخانه دانشکده مدیریت در نرم افزار توسط فهرست نویس. اطلاعات شماره ثبت بعضی از منابع اهدایی، در نرم افزار با مالکیت دانشکده مدیریت وجود داشت که این شماره ها در دفتر ثبت دانشکده موجود نبود. بنابراین از مجموعه کتابخانه و همچنین از اطلاعات نرم افزار خارج شد. مثال: شماره مدرک ۲۲۰۶ با عنوان health education مربوط به مرکز «مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه».

د) وجین شماره ثبت منابع قدیمی، تکراری، ناقص، بدون مخاطب و فرسوده موجود در قفسه ها به دلایل ۱. وجود منابع وجین شده قبلی در مخزن کتابخانه: به نظر می رسد هنگام جابه جایی فیزیکی کتابخانه، کارتن منابع وجین شده به اشتباه باز و منابع آن در قفسه ها مجدداً قرار گرفته است؛ ۲. وجین منابعی که فاقد شماره ثبت کتابخانه مدیریت و دارای مالکیت سایر مراکز بودند؛ ۳. وجین به دلیل مفقود شدن و نداشتن ارزش پیگیری؛ ۴. وجود کتاب های بسیار نامربوط با موضوعات دانشکده در مجموعه و نرم افزار و دفتر ثبت به دو دلیل - احتمالاً در سال تاسیس دانشکده (۱۳۷۲) به دلیل ایجاد کتابخانه برای دانشکده هر کتاب نامربوطی بدون توجه به آیین نامه کتابخانه ای وارد مجموعه شده است. مثال: کل کتابخانه آموزشکده بهداشت به کتابخانه مدیریت اهدا شده بود. - عدم کارشناسی منابع اهدایی در ورود به مجموعه.

ه) اضافه کردن عنوان «سی دی» به شماره ثبت CD ها، برای تشخیص موجودی این نوع منابع از موجودی کتاب ها. (عدم درج عبارت «سی دی» یا «CD» در قسمت توضیحات یا شماره بازیابی در بخش شماره ثبت منبع برای عدم گمراهی مراجعه کننده که شماره ثبت مربوط به کتاب است یا ICD مثال: شماره مدرک ۳۲۷۲۳ با عنوان راهنمای بهره گیری از ابزارهای فهرست نویسی ... که در نگاه اول کاربر تعداد زیادی شماره ثبت می بیند و ممکن فکر کند که این تعداد کتاب در کتابخانه است در حالی که تعدادی از آن شماره های ثبت مربوط به CD آن کتاب است)

۴. اصلاحات مربوط به برچسب و بارکد منابع (جدول ۱):

الف) اطلاعات ثبت و رده آنها در نرم افزار اصلاح شده بود ۱. ورود مجدد اطلاعات به طور صحیح و یکدست، برای جلوگیری از اختلال در آماده سازی برچسب و بارکد؛ ۲. کتاب تکراری با شماره مدرک جدید، رده جدید گرفته و یا در بخش فهرست نویسی رده قبلی اصلاح شده بود و اطلاع رسانی جهت اصلاح برچسب و بارکد به مراکز انجام نشده بود.

ب) به مرور زمان برچسب و بارکد فرسوده شده بود.

جدول ۲. آمار کتاب و CD های موجود در کتابخانه دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی قبل و بعد از پروژه رف خوانی ۱۳۹۸

کل نسخ	تعداد نسخه وجین شده		تعداد نسخه مفقود شده		تعداد نسخه برنگشته از امانت		تعداد نسخه نهایی
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۲۱۸۵۹	۵۳۳۲	۲۴/۳۹	۱۶۵۸	۷/۵۸	۵۴	۰/۲۴	۱۴۸۶۹

۵. اصلاحات مربوط به منابع مفقودی (جدول ۲):

الف) مفقود شدن منابع به علت سیستم قفسه باز کتابخانه.

ب) اختصاص رده متفاوت به کتب یکسان به علت فهرست نویسی غیر متمرکز یا ناهماهنگ و یا به دلیل تشخیص فهرست نویس به تغییر رده قبلی منبع و عدم اطلاع رسانی بخش فهرست نویسی به مراکز دارای شماره ثبت قبلی برای اصلاح برچسب های قبلی و در نتیجه قرار نگرفتن کتاب های همانند در کنار هم.

ج) چیدمان اشتباه در قفسه ها

د) انجام وجین منبع صرفاً از دفتر ثبت و قفسه، و عدم خروج از نرم افزار که به عنوان مفقودی شناخته می شد.

ه) جایگزینی عناوین جدید در شماره ثبت های قبلی که در کتابخانه مرکزی به دلیل فراموشی، عنوان جدید در دفتر ثبت وارد نشده بود. مثال: جایگزینی عنوان خدا و معاد در شماره ثبت ۳۴۴۳۲ که عنوان قبلی این شماره ثبت، در دفتر ثبت اصلاح نشده بود.

و) عدم بازگشت منابع از کتابخانه مرکزی پس از فهرست نویسی به کتابخانه.

ز) عدم وجود دستورالعمل مشخص در خصوص وضعیت CD داخل کتاب ها. (که باید CD ها پس از فهرست نویسی، در مرکز مربوط از کتاب ها خارج و جداگانه آماده سازی و در قفسه مربوط به منابع دیداری شنیداری قرار گیرد تا از این طریق امانت و برگشت آن تحت کنترل باشد.

ح) امانت طولانی مدت منابع به اعضای هیات علمی تحت عنوان گروه و یا عضو حقوقی برای تدریس و یا انجام امور پژوهشی.

۶. پیگیری منابع برنگشته از امانت و دارای دیرکرد (۵۴ نسخه دارای دیرکرد در امانت ۲۷ نفر) (جدول ۲).

۷. ارجاع کتاب های پیدا شده مربوط به کتابخانه های دیگر، به مراکز دارای مالکیت.

۸. غبار روبی کتاب ها.

بحث و نتیجه گیری

ناهماهنگی های موجود در اطلاعات منابع در نرم افزار با منابع در قفسه و اطلاعات دفتر ثبت (شماره مدرک، رده، ثبت و برچسب و بارکد)، مربوط به عدم وجود دستورالعمل مدون و یکدست برای ورود اطلاعات و یا تغییر اطلاعات در کاربرگه ها در بخش فهرست نویسی بود.

ناهماهنگی ها در وجین اطلاعات منابع در نرم افزار با منابع در قفسه و اطلاعات دفتر ثبت، مربوط به عدم هماهنگی در اجرای فرایند وجین در زمان های مختلف، انتقال اطلاعات به نسخه جدید نرم افزار، ورود اطلاعات اشتباه توسط فهرست نویس، عدم کارشناسی منابع اهدایی در مراکز جهت ورود به مجموعه بود.

موارد مربوط به اطلاعات منابع مفقودی در نرم‌افزار با منابع در قفسه و اطلاعات دفتر ثبت، به سیستم قفسه باز و چیدمان اشتباه منابع در قفسه‌ها، اختصاص رده متفاوت به کتب یکسان، عدم هماهنگی در فرایند وجین، عدم بازگشت منابع از کتابخانه مرکزی پس از فهرست‌نویسی، عدم وجود دستورالعمل یکسان در ورود اطلاعات و فهرست‌نویسی، امانت طولانی مدت تحت عنوان امانت به گروه آموزشی بود.

بر اساس تحلیل یافته‌ها مشخص گردید که با ویرایش اطلاعات منابع در نرم‌افزار هنگام فرایند رف‌خوانی، مجموعه کتابخانه سامان یافته و در نتیجه میزان بازیابی دقیق منابع در نرم‌افزار افزایش و تعداد منابع مفقودی کاهش می‌یابد. این امر کاربران را از سردرگمی نجات داده و عملکرد کتابداران و کیفیت خدمت‌رسانی آنها را افزایش می‌دهد. علاوه بر آن با انجام دقیق عملیات وجین، از فضای کتابخانه استفاده بهینه‌تری می‌گردد و فضای رشد مجموعه افزایش می‌یابد. از طرف دیگر با انجام فرایند رف‌خوانی، رشد و توسعه موضوعی منابع مجموعه، مشخص شده که در کنار کاهش تعداد منابع مفقودی، از خریدهای تکراری جلوگیری به عمل می‌آید و علاوه بر ساماندهی فرایند خرید از هدر رفت بودجه جلوگیری می‌شود.

نتایج این مطالعه با نتایج رف‌خوانی کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد (۱۳۹۱) که نشان دهنده وجود اشکالات در فرایندهای فهرست‌نویسی و ورود اطلاعات، وجین، تشخیص منابع مرجع از غیر مرجع است همخوانی دارد.

نتیجه این مطالعه با نتیجه حاصل از رف‌خوانی مخزن کتابخانه بنیاد ایرانشناسی (۱۳۹۳) که مشخص کرد در فرایند رف‌خوانی تعدادی از کتاب‌های مفقودی سال‌های گذشته (به دلیل اشتباه قرارداد کتاب توسط مراجعان در سیستم قفسه بازو یا تغییر رده موضوعی از سوی فهرست‌نویسان) پیدا شده‌اند و از شمار مفقودی‌های سال‌های پیشین کاسته شده است نیز همخوانی دارد.

نتایج به دست آمده از این مطالعه با نتایج مطالعه داوون آندرسون (۱۹۹۸)، یعنی افزایش بازیابی دقیق منابع در نرم‌افزار، کاهش تعداد کتاب‌های مفقود شده، اصلاح و بهبود اطلاعات مربوط به سیاهه موجودی منابع در نرم‌افزار کتابخانه، اصلاح اشکالات فهرست‌نویسی، افزایش دقت در خرید منابع و کاهش هزینه خرید نسخه‌های جایگزین منابع مفقودی، ساماندهی اطلاعات مجموعه منابع و واقعی‌تر شدن درخواست‌های امانت و ایجاد فضای رشد مجموعه در قفسه‌ها در اثر فرایند رف‌خوانی، نیز همخوانی دارد.

بر اساس یافته‌های پورحقانی، افشار، چشمه سهرابی (۱۳۹۲) یکی از دلایل دسترس ناپذیری به کتب چاپی، نقص مدیریت مجموعه بود. از نواقص مدیریت مجموعه، قرار داشتن کتاب در محل اشتباه، وجین شدن کتاب بدون حذف رکورد آن، انجام نشدن شلف‌خوانی، اعلام نشدن وضعیت کتاب‌های در حال آماده‌سازی و به صحافی رفته در نرم‌افزار، فاصله زمانی زیاد میان خرید شدن و ورود کتاب به قفسه است که برای کاهش این نقیصه‌ها مهمترین تدبیر، انجام شلف‌خوانی بوده تا به کمک آن موجود بودن یا نبودن کتاب‌ها معلوم و رکورد کتاب‌های وجین شده از فهرست حذف شود و محل نگهداری کتاب‌ها به صورت دقیق ثبت گردد که با نتایج این مطالعه همخوانی دارد.

موانع و مشکلات در انجام این مطالعه شامل موارد زیر بود: ۱. پوسیدگی دفاتر ثبت قدیمی و سختی بررسی آنها؛ ۲. وجود علائم و نشانه‌هایی شبیه علائم استفاده شده در پروژه رف‌خوانی که تشخیص آن از علائم پروژه رف‌خوانی سخت و وقت‌گیر بود؛ ۳. دوباره خوانی کتاب‌های امانت رفته و بازگشت شده از امانت برای حفظ کیفیت کار تا پایان فرایند رف‌خوانی.

با توجه به تجربه ناقص دو عملیات رف‌خوانی کتابخانه در سال‌های گذشته و بر اساس تجربه مثبت این بار مشخص شد که به علت تغییر نرم افزار کتابخانه ای و همچنین وجود اشکالات مربوط به فهرست‌نویسی و وجین در گذشته و در نتیجه عدم اعتماد به اطلاعات نرم افزار، بهترین حالت رف‌خوانی، ملاک قرار دادن دفتر ثبت به عنوان مرجع تصمیم‌گیری می‌باشد تا از این طریق: ۱. با نشانه‌گذاری در دفتر ثبت در هنگام رف‌خوانی، کتاب‌هایی که قبلاً خوانده شده، و کتاب‌هایی که در اثر اختصاص رده اشتباه در جای دیگری از قفسه قرار گرفته و در حال حاضر خوانده می‌شود، مشخص و بدین وسیله رده‌های اشتباه، اصلاح گردد؛ ۲. کتاب‌های تک نسخه که در امانت کاربران است و در قفسه خوانی لحاظ نمی‌گردند از طریق بررسی دفتر ثبت مشخص شوند؛ ۳. لیست کتاب‌های مفقودی با دقت بیشتر تهیه شود؛ ۴. برای

CD ها عبارت مشخصه CD درج شود تا قابل شناسایی از کتاب‌ها گردند؛ ۵. بعضی از کتاب‌های مفقودی به مرور زمان و ادامه رف‌خوانی پیدا می‌شوند؛ ۶. اصلاح و هماهنگی اطلاعات بین مخزن، دفتر ثبت و نرم افزار ایجاد شود.

در روند رف‌خوانی مشخص گردید که ناهماهنگی در ورود اطلاعات منابع در نرم افزار و نداشتن خط مشی مدون و کارشناسی شده در بخش فهرست‌نویسی و دیگر فرایندهای کتابخانه‌ای شامل وجین، نحوه ارسال و تحویل مدارک به بخش فهرست‌نویسی باعث بروز اشکالات در کتابخانه شده که بازبایی منابع را با مشکل مواجه می‌سازد.

در نهایت به نظر می‌رسد با انجام این مطالعه، از سردرگمی کاربران و کتابداران جلوگیری شده، همچنین باعث ساماندهی اطلاعات مجموعه کتابخانه، سازماندهی خرید در فرایند مجموعه‌سازی و جلوگیری از خریدهای تکراری و مدیریت بودجه و جلوگیری از هدر رفت آن، ساماندهی درخواست‌های امانت، بازبایی دقیق منابع، افزایش و بهبود فضای رشد مجموعه و نهایتاً افزایش کیفیت خدمت‌رسانی به مراجعان کتابخانه‌ها و بهبود روال دستیابی به اهداف آتی کتابخانه می‌شود.

راه‌کارهای اجرایی زیر به تفکیک فرایندهای کاری کتابخانه پیشنهاد می‌گردد:

الف: فرایند فهرست‌نویسی:

۱. تدوین دستورالعمل برای بخش فهرست‌نویسی تا ضمن انتقال دانش به کارمندان آینده این بخش، فهرست‌نویسی به طور یکدست و هماهنگ انجام شود؛
۲. دقت و یکدستی در ورود اطلاعات؛
۳. اطلاع‌رسانی به مراکز ذینفع در صورت هرگونه تغییر اطلاعات در کاربرگه منابع؛

ب: فرایند وجین:

۱. دقت در ورود اطلاعات توسط فهرست‌نویسان؛
۲. اجرای کامل دستورالعمل مدون وجین منابع؛
۳. کارشناسی منابع اهدایی جهت ورود به مجموعه؛

ج: راه‌کارهای اجرایی جهت کاهش تعداد منابع مفقودی در کتابخانه‌ها:

۱. تهیه دستورالعمل مدون برای ارسال و تحویل منابع در کتابخانه مویدالاطبا جهت فهرست‌نویسی؛
  ۲. تهیه دستورالعمل مدون نحوه نگهداری CD های داخل کتاب؛
  ۳. عدم امانت منابع تحت عنوان امانت گروه آموزشی؛
  ۴. استفاده از تکنولوژی RFID، گیت درب ورودی و سایر امکانات امنیتی بسته به میزان وجود منابع مالی.
- در یک جمع‌بندی کلی موارد زیر پیشنهاد می‌گردد.
- تهیه آیین‌نامه فهرست‌نویسی برای هماهنگی در بخش فهرست‌نویسی؛
  - نظام‌مند کردن و یکسان‌سازی عملیات مربوط به فرآیند رف‌خوانی و وجین در کتابخانه‌ها؛
  - انجام رف‌خوانی و رفع اشکال اطلاعات منابع در دیگر کتابخانه‌ها.

منابع

- باقری، ف. (۱۳۹۰). هدف از رف خوانی کتاب در کتابخانه ها چیست؟ بازبایی شده در ۹۹/۳/۳۱ از <http://librarysari.blogfa.com/post/89>
- بنیاد ایرانشناسی (۱۳۹۳). شلف خوانی مخزن کتابخانه. ره آورد کتابخانه، ۶، ۳.
- پایگاه اطلاع رسانی نهاد کتابخانه های عمومی کشور (۱۳۹۶). احیای کتابخانه های عمومی استان کرمانشاه با اتمام عملیات رفخوانی. بازبایی شده در ۹۹/۳/۳۱ از <https://iranpl.ir/news/5730/>.
- پورحقتانی، م.، افشار، ا. و چشمه سهرابی، م. (۱۳۹۲). دسترس پذیری به کتاب چاپی در کتابخانه های دانشگاه اصفهان: سونامی استناد کاذب در پایان نامه های تحصیلی. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۳(۱)، ۱۹۱-۲۰۶.
- حبیبی، س.، حاجی زین العابدینی، م.، اصنافی، ا. و عمرانی، ا. (۱۳۹۸). تحلیل دیدگاه کتابداران و ارزیابی بخش مدیریت ورود اطلاعات در نرم افزارهای کتابخانه ای درون سازمانی. فصلنامه علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۵(۱)، ۸۱-۱۰۴.
- حمزه ای، ر. و انصاری، م. (۱۳۹۶). پالایش اطلاعات: رویکردی چالش برانگیز در بازبایی اطلاعات سلامت مبتنی بر وب. تهران. دهمین همایش ملی ادکا. تهران. از <https://civilica.com/doc/694348/>
- دانشگاه اصفهان، معاونت پژوهش و فن آوری. (۱۳۹۷). آئین نامه قفسه خوانی و شلف خوانی کتابخانه های دانشگاه اصفهان. بازبایی شده در ۹۹/۳/۳۱ از <https://ui.ac.ir/Dorsapax/userfiles/file/library/file/shelf.pdf>
- دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، کتابخانه مرکزی. (۱۳۹۶). رف خوانی و ارزیابی منابع کتابخانه مرکزی. بازبایی شده در ۹۹/۳/۳۱ از http://edu.bums.ac.ir/index.aspx?page=_dorsaetoolsnewsm&lang=1&sub=10&PageID=22994&PageIDF=0&tempname=libnew
- دانشگاه فردوسی مشهد، مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی. (۱۳۹۱). گزارش عملکرد. بازبایی شده در ۹۹/۳/۳۱ از <https://library.um.ac.ir/images/29/publications/reports/tajmigozaresh.pdf>
- سالاری، م. (۱۳۸۶). نقد و نظری بر مسئله از دست دادن منابع در کتابخانه ها ... با نگاهی به کتابخانه های آستان قدس رضوی. کتابداری و اطلاع رسانی، ۱۰(۴)، ۴۹-۶۴.
- فتاحی، ر. (۱۳۹۰). از اطلاعات تا دانش: چالش ها و راهیافت ها. تهران: کتابدار.
- مانجوناتا، ک؛ شیوالینگایا، د. (۱۳۸۵). دسترسی به اطلاعات در کتابخانه ها: روش ها و مسایل. ترجمه غلام حیدری. فصلنامه علوم و فن آوری اطلاعات، ۲۱(۳)، ۱۴۱-۱۵۸.
- مقدس، ح.، حسینی، ا.، اسدی، ف. و جهانبخش، م. (۱۳۹۱). داده کاوی و کاربرد آن در سلامت. مدیریت اطلاعات سلامت، ۹(۲)، ۲۹۷-۳۰۴.
- وبلاگ کتابخانه عمومی شهید مدرس هندیجان. (۱۳۹۶). رف خوانی (شلف خوانی) چیست؟ بازبایی شده در ۹۹/۳/۳۱ از <http://shahidmodares63.blogfa.com/post/444>.

References

- Anderson, Dawn R. (1998). Method Without Madness. *College & Undergraduate Libraries*, 5 (1), 1-13. https://doi.org/10.1300/J106v05n01_01.
- Bagheri,? (2011). What is the purpose of reading books in libraries? Retrieved on 2020-06-20, from <http://librarysari.blogfa.com/post/89>. [In Persian]
- Birjand University of Medical Sciences, Central Library. (2017). Reading and evaluating Central Library resources. Retrieved on 2020-06-20. [In Persian] http://edu.bums.ac.ir/index.aspx?page=_dorsaetoolsnewsm&lang=1&sub=10&PageID=22994&PageIDF=0&tempname=libnew.
- Ferdowsi University of Mashhad, Information Center and Central Library (2012). Performance Report. Retrieved on 2020-06-20. <https://library.um.ac.ir/images/29/publications/reports/tajmigozaresh.pdf>. [In Persian]
- Fattahi, R. (2011). From information to knowledge: Challenges and approaches. Tehran: Librarian. [In Persian]

- Habibi, S., Zeinolabedini, M., Asnafi, A.M., & Emrani, E. (2019). An Exploration of Viewpoints of Librarians and Assessments of Data Entry Management in Intra-Organizational Library Software. *Sciences and Techniques of Information Management*, 5(1), 81-104. [In Persian]
- Hamzaei, R., & Ansari, M. (2017). Information filtering: A challenging approach to web-based health information retrieval. Tehran. 10th National Conference of Edka. Tehran <https://civilica.com/doc/694348>. [In Persian]
- Iranian Studies Foundation (2014). Shelf reading library library. *Rahavard Library*, 6, 3. [In Persian]
- Information base of the Public Libraries of the country. (2017). Revival of public libraries in Kermanshah province with the completion of reading operations. Retrieved on 2020-06-20 from <https://iranpl.ir/news/5730/>. [In Persian]
- Manjunata, K., & Shivalingaya, d. (1385). Access to Information in Libraries: Methods and Issues. Translated by Gholam Heydari. *Journal of Information Science and Technology*, 21 (3), 141-158. [In Persian]
- Mitchell, Erik T., Loo, & Jeffery, L. (2015). On the Value of Shelf Reading: Exploring Methods Behind and Impact of Inventory Management. *Technical Services Quarterly*, 32 (3), 294-306. <https://doi.org/10.1080/07317131.2015.1030270>.
- Moghaddassi, H., Hoseini, A., Asadi, F., & Jahanbakhsh, M. (2011). Application of Data Mining in Health. *Health Information Management Journal*, 9(2), 304-297. [In Persian]
- Poorhaghani, M., Afshar, E., & Cheshmeh-Sohrabi, M. (2013). Accessibility of printed book collection at the University of Isfahan: the tsunami of false. *Library and Information Science Research*, 3(1), 191-206. [In Persian]
- Salari, M. (2007). Critique and theory on the issue of loss of resources in libraries ... Looking at the libraries of Astan Quds Razavi. *Library and Information Science*, 10 (4), 49-64. [In Persian]
- Shahid Modarres Hindijan Public Library Blog. (2017). What is shelf reading? Retrieved on 2020-06-20. <http://shahidmodares63.blogfa.com/post/444>. [In Persian]
- University of Isfahan, Vice Chancellor for Research and Technology (2018). Shelving and shelf reading regulations of Isfahan University libraries. Retrieved on 2020-06-20. <https://ui.ac.ir/Dorsapax/userfiles/file/library/file/shelf.pdf>. [In Persian]

Application of Big data in the Public Libraries: Determining the Necessities and Affecting Factors

Zohreh Mirhosseini^{*1} | Zahra Rezaie² | Fereshteh Sepehr³

1. Associate Professor of library and Information Science, Islamic Azad university, Tehran North Branch
(Corresponding author) z_mirhosseini@iau-tnb.ac.ir
2. PhD Candidate of knowledge& Information Science, Islamic Azad University, Tehran North Branch.
rezayi_management 91@yahoo.com
3. Assistant Professor of Library & Information Science, Islamic Azad university, Tehran North Branch
fereshteh.sepehr@yahoo.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 14 June 2021
Accepted: 23 August 2021

Keywords:
Public libraries-Iran,
Big data,
Futurology,
National public libraries
association

ABSTRACT

Objective: This study aims to review the studies related to big data management in public libraries, affiliates of national public libraries association, and determine the necessities and affecting factors.

Methodology: This research is qualitative and has been done using the Delphi method. In the descriptive section, domestic and foreign studies have been reviewed and in the futurology section, a survey have been designed in which it has gathered the comments of statistical society of Delphi panel, 20 people including IT and information science experts. 30 survey statements were verified regarding the CVR and CVI index. Its reliability was % 86 based on alpha-cronbach coefficient.

Results: The findings showed that funding for powerful equipment and servers, providing data analysis tools, and updating librarians' knowledge and skills are among the necessities of using big data.

Conclusion: Most of the studies of big data application in libraries are about university libraries and regarding scientific data. A few of them are about the application of big data in public libraries. Reviewing other studies show that libraries lack funding in their pursuit of scientific and technological growth. It can be seen that providing analytical tools, infrastructures for information integration and connection of public libraries, funding for facilities and strong servers and updating the knowledge and skills of book keepers, are necessities of using big data.

Cite this article: Mirhosseini, Z., Rezaie, Z., Sepehr, F. (2021). Application of Big data in the Public Libraries: Determining the Necessities and Affecting Factors. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 96-115. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.7.6

کاربرد کلان داده در کتابخانه‌های عمومی: تعیین ضرورت‌ها و عوامل تأثیرگذار

زهره میرحسینی*^۱ | زهرا رضایی^۲ | فرشته سپهر^۳

۱. دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). z_mirhoseini@iau-tnb.ac.ir
 ۲. دانشجوی دکترا، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی واحد تهران شمال، تهران، ایران. Rezayi_management91@yahoo.com
 ۳. استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران. Fereshteh.sepehr@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۲۴</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱</p> <p>واژه‌های کلیدی: کتابخانه‌های عمومی-ایران، کلان داده، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور</p>	<p>هدف: هدف این مطالعه، مرور پژوهش‌های مرتبط با مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی، وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و تعیین ضرورت‌ها و عوامل تأثیرگذار بر آن است.</p> <p>روش پژوهش: این پژوهش از نوع کیفی و با استفاده از روش دلفی انجام شده است. در قسمت توصیفی، تحقیقات انجام گرفته در داخل و خارج از کشور مورد بررسی قرار گرفته اند و در بخش کیفی، گویه‌هایی طراحی شده است که در سه دور نظرات جامعه آماری پتل دلفی، متشکل از ۲۰ نفر از متخصصان حوزه فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش‌شناسی جمع‌آوری و تحلیل شده است. ۳۰ گویه پرسشنامه از لحاظ دو ضریب نسبی روایی محتوی (CVR) و شاخص روایی محتوی (CVI) مورد تأیید قرار گرفتند و پایایی پرسشنامه نیز بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ محاسبه شد.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد تأمین هزینه مربوط به تجهیزات و سرورهای قدرتمند، تأمین ابزارهای تجزیه و تحلیل داده و روزآمدسازی دانش و مهارت‌های کتابداران از ضرورت‌های بهره‌گیری از کلان داده است.</p> <p>نتیجه‌گیری: آنچه از مطالعات انجام شده در مورد کاربرد کلان داده در کتابخانه‌ها به دست می‌آید آن است که کتابخانه‌ها در مسیر همگام‌سازی خود با پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی با کمبود بودجه جهت تأمین منابع مورد نیاز روبرو هستند و کاستی‌هایی در این زمینه به چشم می‌خورد.</p>

استناد: میرحسینی، زهره؛ رضایی، زهرا؛ سپهر، فرشته (۱۴۰۰). کاربرد کلان داده در کتابخانه‌های عمومی: تعیین ضرورت‌ها و عوامل تأثیرگذار. دانش‌شناسی، ۱۴(۵۳)، ۹۶-۱۱۵. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.7.6

مقدمه

کلان داده‌ها، دارایی‌های اطلاعاتی یک سازمان یا نهاد هستند که حجم بالا دارند و با سرعت زیاد تولید می‌شوند و از تنوع زیادی برخوردارند. این حجم عظیم اطلاعات نیاز به شیوه‌های نوین پردازش دارند تا بتوان از آنها برای خودکارسازی فرایندهای سازمان و خدمات دهی به مشتریان و تصمیم‌گیری سازمانی بهره گرفت. در واقع کلان داده مسیر حرکت کسب‌وکار و فرایند چرخش کار در سازمان‌ها را مشخص می‌کنند. در کلان داده با داده‌های متمایز و بزرگ که دائماً از لحاظ حجم، نرخ تولید داده و تنوع در حال تغییر هستند سروکار داریم (بیر، ۲۰۱۲). کلان داده‌ها روز به روز ارزش بیشتری برای سازمان‌ها و حتی کشورها پیدا می‌کنند، و به تبع آن نوآوری‌هایی در مدیریت و پردازش حجم‌های عظیم اطلاعات از قبیل جمع‌آوری، آنالیز، نگهداری، انتقال، جست‌وجو و به روزرسانی داده‌ها توسعه می‌یابند (سهرابی و ایرج، ۱۳۹۵).

کتابخانه‌های عمومی همواره در طول حیات خود اطلاعات زیادی را در قالب‌های گوناگون گردآوری کرده‌اند و اکنون دارای حجم زیادی از اطلاعات مربوط به منابع و کاربران هستند. بخشی از این اطلاعات دیجیتال هستند و یا دیجیتال شده‌اند اما همچنان نیازمند آماده‌سازی‌های بیشتر هستند تا بتوان از تعبیر کلان داده در مورد آنها استفاده نمود. بنابراین کتابخانه‌های عمومی ناگزیر از بروز رسانی تکنیک‌ها و راهبردهای خود هستند. مقدار زیادی از داده‌ها و اطلاعات موجود در آنها باید به اطلاعات یا دانش تبدیل شود تا قابلیت مصرف توسط محققان یا کاربران را داشته باشد. تأثیر استفاده از کلان داده در کتابخانه‌های عمومی و پیش‌نیازهای کاربردی آن و میزان آمادگی کتابخانه‌های عمومی برای مواجهه با کلان داده و استفاده از آن از موضوعات مهمی است که باید مورد توجه محققان و مدیران ارشد قرار بگیرند.

کتابخانه‌های عمومی در ایران، همزمان با پیشرفت‌های فناوری اطلاعات در دنیا توسعه نیافته‌اند. از مرحله ورود تکنولوژی‌های کتابخانه‌ای در اروپا و آمریکا و بخشی از کشورهای توسعه یافته آسیا، سال‌ها می‌گذرد لیکن علیرغم ورود دیر هنگام نرم افزارها و سخت افزارهای کتابخانه‌ای به خانواده کتابخانه‌های عمومی کشور، موجی از گسترش همه جانبه فناوری به راه افتاد که منجر به توسعه داده‌های اطلاعاتی آنها در مقیاس وسیع گشته است. لذا با هدف ترسیم دورنمای نزدیک این توسعه عظیم، لازم است راهبردهای کارآ و مؤثری برای این توسعه آتی، پیش‌بینی نمود. قطعاً در طول چند سال آینده نزدیک، توسعه داده‌ها در حجم پتابایت^۳، اگزابایت^۴ و زتابایت^۵، مشکلات بزرگی را در مسیر نگهداری، ذخیره و بازیابی آنها ایجاد خواهد کرد.

چالش‌های زیادی پیش روی کتابخانه‌های عمومی در مسیر توسعه، و همچنین اتخاذ تصمیمات کلان و ضرورت برنامه‌ریزی‌های آتی وجود خواهد داشت. کتابخانه‌های عمومی به طور قطع با افزایش چشمگیر حجم اطلاعات مواجه خواهند بود، بنابراین روشن کردن مسیر آتی آنها در عصر داده و تعیین تأثیرات و پیش‌نیازهای استفاده از حجم عظیم داده‌ها (کلان داده) می‌تواند به محققان و مدیران ارشد در این خصوص کمک کند. هدف این مطالعه، مرور پژوهش‌های مرتبط با مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی است و با بررسی مفهوم کلان داده و تحقیقات مربوط در این حوزه، با استفاده از نظر کارشناسان و مدیران ارشد مؤلفه‌ها و عوامل مهمی که برای کاربرد کلان داده مورد نیاز هستند و همچنین تأثیرات استفاده از کلان داده در کتابخانه‌های عمومی را شناسایی و معرفی نماید.

1. Big Data
2. Beyer

۳. یک واحد از اطلاعات که برابر یک کادریلیون بایت است، مترادف ۱۰ به توان ۱۵ Petabyte.

۴. مترادف ۱۰ به توان ۱۸ exabyte.

۵. مترادف ۱۰ به توان ۲۱ zettabyte.

معتبرترین تعریف کلان داده مربوط به گارتنر^۱ است. از دیدگاه او کلان داده شامل حجم زیاد، سرعت بالا، و یا تنوع بالای دارایی های اطلاعاتی است که به فرم جدیدی از ترفیع فرایند توانایی تصمیم گیری، اکتشافات درونی، و فرایند بهینه سازی، نیاز دارد (ملک زاده، ۱۳۹۶). تعریف گارتنر از (حجم- سرعت و تنوع)^۲ V3 همچنان در سطح وسیعی مورد استفاده قرار می گیرد، و در توافقات یک تعریف پذیرفته شده وجود دارد که بیانگر این است که کلان داده بیانگر دارایی های اطلاعاتی است که دارای خصوصیتی از قبیل حجم بالا، فناوری و سرعت و تنوع نیاز به روش های آناکاو^۳ مخصوص برای اطلاعات مربوط به ارزش، می باشد.

کلان داده معمولاً در بردارنده مجموعه اطلاعاتی است که به طور معمول فراتر از حدی است که بتواند در ابزارهای تصویر، مدیریتی و فرایند اطلاعات در زمان قابل تحمل که تمام می شود استفاده شود. کلان داده مجموعه ی تکنیک ها و فناوری هایی است که به فرم جدیدی از دسته بندی به منظور روشن کردن ارزش های پنهانی از پایگاه کلان داده که تغییر کرده، پیچیده شده و دارای مقیاس بالایی است، مورد نیاز می باشد (اولیایی، ۱۳۹۵).

در سال ۲۰۰۱ گزارش پژوهشی و ادبیات مربوطه مؤسسه گارتنر، داگ لنی^۴ به این نتیجه رسید که چالش ها و فرصت های توسعه اطلاعات دارای سه بعد می باشد، به معنای حجم افزایشی (مقدار اطلاعات)، سرعت (سرعت اطلاعات خروجی و ورودی)، و تنوع (دامنه نوع اطلاعات و منابع). گارتنر و تعداد بیشتری از صنایع، به استفاده از این مدل V3 برای توصیف کلان داده استفاده کردند. در سال ۲۰۱۲، V3 در خصوصیات تکمیلی مربوط به کلان داده در مفاهیم زیر توسعه یافته است:

- اندازه-اندازه اطلاعات نمونه ندارد. این فقط اتفاقات را مشاهده و ثبت می کند.
- نوسان-کلان داده بیش تر در زمان واقعی در دسترس است.
- گوناگونی-کلان داده از متن، تصاویر، صدا، ویدئو بدست می آید، به علاوه از طریق اتصال داده ها قیمت های جامانده را کامل می کند.
- یادگیری ماشین: کلان داده بیش تر چرایی را نمی پرسند و فقط الگوها را پیدا می کنند.
- جایگاه دیجیتالی-کلان داده بیش تر محصولات بدون هزینه از تعاملات دیجیتالی می باشد.
- هوش کسب و کار از آمارهای توصیفی همراه با اطلاعات و حجم بالای اطلاعاتی برای اندازه گیری و پیدا کردن روندها استفاده می کند.
- کلان داده از آمارهای استقرایی و مفاهیم برابرسازی سیستمی غیر خطی، برای قوانین استنباطی (رگرسیون، رابطه غیرخطی، و تأثیر علی) از مجموعه های بزرگ اطلاعات که دارای حجم اطلاعاتی کمتری هستند، استفاده می کند. برای نشان دادن رابطه ها، وابستگی ها و انجام پیشگویی های مربوط به درآمد و رفتارها استفاده می شود (اولیایی، ۱۳۹۵).

مدیران و کارکنان کتابخانه های عمومی دائماً به دنبال راه حل هایی هستند که بتوانند بهتر به جوامع محلی خدمات ارائه دهند. از تحقیقات پس رویدادی تا جمع آوری گردشی اطلاعات، کتابخانه ها استراتژی های متفاوتی برای دستیابی به اطلاعات و سنجش میزان موفقیت خدمات خود را دنبال می کنند (افلت^۵، ۲۰۱۵). کتابخانه ها براساس یک سنت طولانی، متقاضیان فناوری اولیه هستند و داده های بزرگ نیز در این میان استثنا نیست. این موضوع به ویژه در مورد فهرست نویسی مصداق دارد چرا که کتابخانه ها در طول ۵۰ سال گذشته تعداد زیادی از داده های ماشین خوان^۶ را درباره مجموعه های کتابخانه ها، اعم از فیزیکی و الکترونیکی گردآوری کرده اند. با این حال، این داده ها در

1. Gartner

2. Volume, Vibration, Variety

4. Doug Lenny

5. Affelt

6. Machine-Readable

۳. روش های تجزیه و تحلیل

حال حاضر در قالب‌های اختصاصی هستند که فقط توسط کتابخانه‌ها قابل درک است و برای سایر متقاضیان و کاربران در سراسر وب به راحتی قابل استفاده نیست. او.سی.ال.سی^۱ در سال ۱۹۶۷ برای گردآوری این داده‌ها به صورت الکترونیکی و در یک پایگاه داده واحد تأسیس شد. امروز فهرست جهانی^۲ که توسط کتابخانه‌های سراسر جهان تشکیل شده است، بیش از ۳۰۰ میلیون پیشینه کتاب و مجله فیزیکی و الکترونیکی، رکورد، فیلم و نقشه با بیش از ۲ میلیارد هلدینگ دارد که موجودی کتابخانه‌ها را توصیف می‌کنند. با این حال، این فهرست‌ها برای یک دنیای آنالوگ سازماندهی شده اند (افلت، ۲۰۱۵). چنین حجمی از داده را نمی‌توان به معنای کلان داده در نظر گرفت اما چنانچه به عنوان مخزنی از اطلاعات منابع آموزشی به آنها بنگریم و روابط جدیدی بین داده‌های موجود در آن برقرار کنیم در آن صورت با کلان داده به معنای واقعی مواجه خواهیم شد؛ مثلاً از یک اثر واحد، می‌توانیم روابط را از نویسندگان، نقل قول‌ها، موقعیت جغرافیایی، تاریخ‌ها، اشخاص نامبرده شده در اثر طبقه‌بندی موضوعی، وابستگی‌های موسسات، ناشران و اطلاعات گردشگری تاریخی استخراج کنیم. از این روابط، می‌توانیم به آثار دیگر افراد، اختراعات ثبت شده، رویدادها و غیره متصل شویم.

علاوه بر این، چندین روش کلیدی وجود دارد که کتابداران می‌توانند با کلان داده‌ها درگیر شوند. یکی از این‌ها از طریق جمع‌آوری و حفظ مجموعه داده‌ها است. همانطور که کاربران، بیشتر علاقه‌مند به کار با داده‌های بزرگ می‌شوند، به راهنمایی و مواد لازم برای کار با آنها هم نیاز خواهند داشت. به لطف یک دستورالعمل جدید، کتابخانه‌هایی که درهای خود را برای کاربران باز می‌کنند باید قابلیت ذخیره‌سازی حجم زیادی از داده‌های خود را داشته باشند، چرا که حجم زیادی از مجموعه داده‌های مختلف را برای پژوهشگران فراهم می‌کنند.

به دلیل شرایط آسان دسترسی به اینترنت و قابلیت دسترسی و کاربرد دستگاه‌های دیجیتال، در حال حاضر تعداد زیادی از کتابخانه‌ها به انواع منابع دیجیتال و فن‌آوری پیشرفته لازم برای جمع‌آوری، ضبط، تجزیه و تحلیل و جمع‌آوری داده‌ها نیازمندند. به عبارت دیگر، کتابخانه‌ها در حال حرکت به سوی دورانی هستند که داده‌های بزرگ به دلیل پیشرفت‌های تکنولوژیکی و غنی بودن داده‌ها به طور پیوسته با اهمیت جلوه می‌کنند. بنابراین، نفوذ ناشی از کلان داده در بستر کتابخانه‌ها مشهود است. کتابخانه‌های عمومی به عنوان یک مرکز دانش، نقش شهروندان حامی را در سازماندهی اطلاعات شخصی آنها، به عهده می‌گیرند. این مهم می‌تواند اثرات مثبت بسیاری بر فرآیندهای عملی، مانند دانش، توسعه آن و مدیریت آن داشته باشد (زان و ویدن^۳، ۲۰۱۸). پیش‌بینی رفتار کاربر و تصمیم‌گیری در خصوص روش‌هایی که سبب شود تا داده‌های بزرگ در سیستم کتابخانه‌ها به صورت مجموعه‌ای یکپارچه شوند و تبدیل به عملیات ارزشمندی جهت توسعه خدمات کتابخانه‌های عمومی شوند، نخستین تأثیرات کاربرد کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی هستند. کشف روندها و جریان داده‌ها در این کتابخانه‌ها که هم‌اکنون در جریان هستند از نتایج و پیامدهای ثانوی این امر محسوب می‌شوند.

بنابر اذعان تقریباً تمامی متخصصان حوزه کتابخانه‌ها، پژوهش در زمینه تأثیر کلان داده بر خدمات و آینده کتابخانه‌های عمومی جزو حوزه‌های مغفول محسوب می‌شود و پژوهش‌ها در این زمینه بسیار کم هستند.

غفاری قدیر و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه خود با عنوان "تدوین سناریوهای متصور برای آینده نهاد رسانه‌ای کتابخانه‌های عمومی ایران" با این پیش‌فرض که کتابخانه‌های عمومی با آینده‌های باورکردنی متعددی روبه‌رو است تلاش کرده‌اند تا این آینده‌ها را شناسایی کنند و سرانجام سناریوهای متصور را تدوین نمایند. مدل تحقیق مدل دو در دو بوده که از تقاطع دو پیش‌ران عدم قطعیت شکل می‌گیرد. یافته‌های این تحقیق نشان داد اساسی‌ترین عدم قطعیت‌ها در حوزه کتابخانه‌های عمومی فضای فیزیکی در مقابل فضای مجازی، منابع فیزیکی در مقابل منابع مجازی، و محلی‌گرایی در مقابل جهانی‌گرایی به شمار می‌آیند.

عزیزخانی و اسماعیل پور (۱۳۹۳) در مطالعه خود تأثیر کلان روندهای آینده پژوهی بر کارکرد کتابخانه‌های عمومی را مورد بررسی قرار داده‌اند. کلان روندها، ابر نیروهایی هستند که در حوزه‌های بزرگ و مهم زندگی بشر تغییرات بنیادین ایجاد می‌کنند. کلان روندهای ششگانه ادوارد کورنیش از معروف‌ترین نظریه‌ها در این مورد است: به نظر وی پیشرفت فناوری، رشد اقتصادی، بهبود سلامتی بشر، افزایش تحرک، زوال محیط زیست، افزایش فرهنگ زدایی (افول فرهنگ سنتی) شش کلان روندی است که همه جنبه‌های زندگی بشر را تحت تأثیر یک دگرگونی بزرگ قرار می‌دهد. از آنجا که کتابخانه‌ها و مخصوصاً کتابخانه‌های عمومی از نهادهای مردمی و جزء جدایی ناپذیر زندگی بشر امروز به شمار روند، این مقاله سعی دارد تا خدمات و کارکردهای کتابخانه‌های عمومی را با توجه به کلان روندهای شش گانه کورنیش بسنجد و آینده‌ای مَرَجَح را در این زمینه ترسیم کند.

الف باغی و جوانمرد (۱۳۹۴) آینده پژوهشی فناوری داده‌های بزرگ در ایران را بررسی کردند. به نظر آنها لزوم پیشروی فناوری اطلاعات در سازمان‌ها و صنایع از پایگاه داده‌های سنتی به سوی داده‌های بزرگ در آینده‌ای نزدیک به صورت اجبار درخواهد آمد و در تمام زمینه‌ها فراگیر خواهد شد. با توجه به حجم انبوه داده در حال حاضر دولت و سازمان‌ها باید هرچه زودتر زیرساخت‌های لازم را برای عملیاتی کردن این حوزه در تمام زمینه‌ها فراهم نمایند. پیشنهاد می‌شود برای عملیاتی کردن داده‌های بزرگ در کشور در مرحله اول، پس از تربیت نیروهای متخصص در این حوزه، بین نیازهای سازمانی و صنعت و دانشمندان کلان داده‌ها و کاربران نهایی سیکل ارتباطی برای تشخیص اهداف نهایی در تمام زمینه‌های کاربردی تعیین نمود. جست‌وجوی نیازمندی‌های جدید و مبنای استخراج اطلاعات از داده‌های بزرگ باید مورد تحقیق و پژوهش قرار گیرد و استفاده از زیرساخت‌های موجود مانند رایانش ابری برای پیاده‌سازی داده‌های بزرگ ارتقا یابد و حوزه‌های کاربردی شناسایی شده هرچه زودتر بدون اتلاف زمان این فناوری را پیاده‌سازی کنند.

تقی‌پور و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه خود به بررسی نقش آینده‌پژوهی در نوآوری‌های مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات پرداختند. آنها در مطالعه خود به بیان مفاهیم پایه‌ای در خصوص آینده پژوهی و فناوری اطلاعات و ارتباطات پرداختند و سپس نقش آینده پژوهی در نوآوری‌های مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات مورد بررسی قرار دادند. به نظر آنها با توجه به ماهیت چند بعدی فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و رسانه‌های دیجیتال باید اذعان کرد که روش‌های قدیمی پیش‌بینی و سبک‌های قدیمی برنامه‌ریزی توان کافی را برای حرکت دقیق و قدرتمند به سمت آینده ندارند و باید از روش‌های بهتر و توانمندتر بهره گرفت. آینده‌پژوهی با توجه به ابزار و قابلیت‌هایی که دارد یکی از بهترین گزینه‌ها برای برنامه‌ریزی و حرکت به سمت آینده مطلوب است. تا به امروز از روش‌ها و قابلیت‌های آینده‌پژوهی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده چشم‌گیری در جهان شده است و رسانه‌های بزرگ جهان و حتی حکومت‌ها و دولت‌ها نیز از آینده‌پژوهی برای برنامه‌ریزی در این حوزه استفاده کرده‌اند.

جوکار (۱۳۹۴) در مطالعه خود یک روش آگاه از متن جهت توصیه مقالات پژوهشی در داده‌های حجیم مقالات علمی در بستر هدوب را ارائه کرده است. سیستم پیشنهادی این پژوهش از دو مرحله کلی تشکیل شده است، در مرحله اول با استفاده از یک خزنده، اطلاعات متنی از سایت IEEE در قالب یک فایل XML جمع‌آوری می‌شود، سپس عملیاتی جهت حذف کلمات بازدارنده، ریشه‌یابی و وزن‌دهی کلمات به صورت bigram بر روی اطلاعات متنی مقالات انجام می‌شود. ۸۰ درصد مقالات را آموزش می‌دهیم تا در دامنه‌های مربوطه ذخیره شوند و باقی مانده مقالات برای آزمونی استفاده می‌شود که عملیات فوق بر روی آنها انجام شود و از شباهت کسینوسی برای تشخیص دامنه آنها استفاده می‌شوند و در دامنه مورد نظر ذخیره می‌شوند. در مرحله دوم توصیه می‌شود با توجه اولویت‌ها، علایق و دامنه کاری کاربر مقالات مشابه توصیه می‌شوند. عملکرد سیستم پیشنهادی با معیارهایی همچون رضایت کاربر و دقت سنجیده شد که نتایج رضایت بخش را به همراه داشته است.

حزباوی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "مفهوم پردازی بزرگ داده‌ها در مدیریت دانش با تأکید بر رایانش ابری"، ارتباط مفاهیم نوین رایانش ابری و پردازش داده‌ها در ادبیات مدیریت دانش را بررسی نمودند. در این مقاله زیرساخت محاسباتی قدرتمندی برای انجام محاسبات پیچیده، در مقیاس گسترده معرفی می‌گردد که بررسی بزرگ داده‌ها را امکان‌پذیر سازد. این زیرساخت تحت عنوان رایانش

ابری، منابع و مخازن حجیمی برای ذخیره‌سازی و تحلیل انواع داده‌های ساخت یافته و غیرساخت یافته در اختیار قرار می‌دهد. پژوهش به شیوه تحلیل‌های تاریخی انجام شده و به لحاظ روش‌شناسی، از نوع توصیفی با رویکرد توسعه‌ای است. اطلاعات موردنیاز، با استفاده از اسناد پژوهشی، ادبیات پژوهش و پیشینه مطالعاتی تدوین شده است. در نهایت از روش‌های تفسیرگرایانه برای تدوین چارچوب و مبانی نظری موضوع استفاده شده است. بر اساس نتایج پژوهش، علیرغم کم‌پژوهی در منابع داخلی، حوزه داده‌های بزرگ در دنیا به سرعت در حال گسترش بوده و بسترهای تکنولوژیک متنوعی برای مدیریت آن در حال شکل‌گیری است، همچنین آنالیز بزرگ داده‌ها روز به روز ارزش بیشتری برای سازمان‌ها و حتی کشورها پیدا می‌کند. در ادامه، رایانش ابری به عنوان یکی از مهم‌ترین فضاهایی که امکان چنین فعالیت‌های پردازشی را فراهم می‌کند معرفی شده است.

صراف زاده (۱۳۹۴) به بررسی مدیریت کلان داده‌های پژوهشی با در نظر گرفتن نقش نوین برای کتابخانه‌های دانشگاهی پرداخته است. به نظر وی، یکی از نقشه‌های اخیر پژوهشی کتابداران دانشگاهی، کمک به پژوهشگران در مدیریت داده‌های عظیم پژوهشی است که از خلال پژوهش‌ها به دست می‌آید و از آن به کلان داده یاد می‌کنند. ذخیره و نگهداری کلان داده‌ها، امکان استفاده مجدد از آنها را در آینده و توسط دیگر پژوهشگران امکان‌پذیر می‌کند که می‌تواند برای جامعه دانشگاهی بسیار مفید باشد. نقش‌های بالقوه کتابداران دانشگاهی در مدیریت کلان داده‌های پژوهشی و خدماتی، در این مقاله تبیین شده است.

بختیاری، مرادی و میرحسینی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "آینده نگاری فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های عمومی ایران براساس سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴" به بررسی آینده فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های عمومی ایران پرداختند. این پژوهش با استفاده از روش دلفی در دو دور انجام گرفت و جامعه آماری مشکل از ۲۵ نفر از خبرگان حوزه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های عمومی کشور بود. نتایج نشان داد که کتابخانه‌های عمومی در آینده منابع الکترونیکی خود را توسعه داده، و نقش حاکمیتی در توسعه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، خواهند داشت. از سوی دیگر فناوری‌های نوین اطلاعاتی باعث تسهیل استفاده از خدمات کتابخانه‌های عمومی خواهد شد. در کتابخانه‌های عمومی آینده پهنای باند دسترسی به اینترنت افزایش و از شبکه اینترنت داخلی استفاده خواهد شد. کتابخانه‌های عمومی تا سال ۱۴۰۴، از فناوری‌های آر.اف. آی. دی، فناوری وب ۲ و همچنین از فناوری خطوط سلولی (موبایل) در ارائه خدمات به کاربران استفاده خواهند نمود و آموزش‌های مجازی در این کتابخانه‌ها گسترش خواهد یافت.

ملک‌زاده و صادقی (۱۳۹۶) در مطالعه خود به بررسی راهبرد مدیریت منابع انسانی در عصر دیجیتال با تکیه بر کلان داده و سامانه‌های اطلاعاتی پرداخته‌اند. به نظر آنها تفکر خلاق و همسویی با امکانات، نیازها و الزامات عصر امر و موضوعی است که به ویژه در رابطه با سرمایه‌های انسانی باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. توجه به تأثیر فلسفه وجودی سازمان بر انعطاف‌پذیری و خلاقیت سرمایه‌های انسانی، برخورداری از سواد بهره‌برداری بهینه از سامانه‌های اطلاعاتی از عمده‌ترین محورهای این بحث است. در حوزه مدیریت منابع انسانی، جایگزین کردن ساختارهای سنتی با نتایج تحلیلی حاصل از کلان داده‌های سامانه‌های اطلاعاتی تناسب بیشتری با تعامل و مدیریت منابع انسانی آینده خواهد داشت.

درمنده، نوروزی، اسماعیلی گیوی (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان "فرصت‌های مدیریت داده‌های بزرگ در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی: واکاوی ساختاری-تفسیری و ارائه راه کار با هدف شناسایی، تعیین، اولویت‌بندی و تحلیل فرصت‌های مدیریت داده‌های بزرگ و واکاوی ساختاری-تفسیری آن و ارائه راه کارها برای مدیریت این داده‌ها در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی شهر تهران انجام دادند. جامعه آماری پژوهش، ۳۵ نفر از مدیران ارشد کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران بودند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده و در مدل ساختاری-تفسیری نیز پرسش‌نامه بین ۱۵ نفر از خبرگان حوزه داده‌های بزرگ توزیع شده است. یافته‌ها نشان داد که فرصت‌های مدیریت داده‌های بزرگ از نظر مدیران مراکز اطلاع‌رسانی شهر تهران به ترتیب اهمیت و اولویت عبارتند از: مدیریتی-سازمانی، ماهیتی، فرآیندی، انسانی و از دید خبرگان عبارتند از: ماهیتی، فرآیندی، انسانی و مدیریتی-سازمانی. یکی از دلایل اصلی این تفاوت، تمرکز بیشتر مدیران بر

مسائل مدیریتی-سازمانی و آشنایی کمتر آنان با داده‌های بزرگ بود؛ در حالی که خبرگان با درک بیشتر از مفهوم داده‌های بزرگ بیشتر بر فرصت‌های ماهیتی تمرکز دارند و فرصت‌های مدیریتی-سازمانی بری آنان دارای اهمیت کمتری است.

کایریگو^۱(۲۰۱۷)، در پژوهشی با عنوان "تحلیل‌های کلان داده و استفاده از منابع الکترونیک در کتابخانه‌های دانشگاهی" به بررسی کاربرد تحلیل‌های کلان داده به عنوان ابزاری برای تجزیه و تحلیل و بررسی الگوها و گرایش‌ها استفاده از منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های دانشگاهی پرداختند. هدف آنان تعیین تکنولوژی کاربردی موثر برای داده کاوی و تجزیه و تحلیل استفاده از منابع الکترونیکی بود. تحقیق آنان در دانشگاه مسیحی پان افریقا^۲ در کنیا انجام گرفت. حجم نمونه شامل ۷۹ دانشجوی سطح PHD از رشته‌های گوناگون بود. پرسشنامه طبقه بندی شده‌ای استفاده شد که مستقیماً از سابقه آدرس‌های جست‌وجو شده آنان در حافظه سرور تکمیل می‌شد. از مجموع ۲۳۵۲ نشانی اینترنتی بازبینی شده مشخص شد بیشترین مراجعه به کتاب‌های الکترونیکی و مرکز داده اِسکو بوده است. همچنین بیشترین کنترل از سوی پاسخ‌دهندگان بر صحت و اطمینان داده‌ها بوده است. همچنین دانشجویان آموزش دیده ۶۹ درصد از منابع الکترونیکی استفاده کرده‌اند و این عدد در مورد دانشجویان آموزش ندیده ۲۹/۸ درصد بوده است. در پایان تحقیق ادعا شده است که تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ ابزار بسیار مؤثری در واکاوی و بهینه‌سازی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان خواهد بود و یک مدل یکپارچه تحلیل داده برای برآورد میزان کارایی منابع الکترونیکی بسیار مفید خواهد بود.

کیم و کوک^۳ (۲۰۱۷) در پژوهش خود، تجزیه و تحلیل داده‌های گسترده‌ای از عملیات و خدمات کتابخانه‌های عمومی دو شهر لندن و سئول را با استفاده از مدل رویکرد چرنوف بررسی نمود. داده‌های بزرگ برای این پژوهش از کتابخانه‌های عمومی در لندن و سئول به ترتیب از موسسه امور مالی دولتی، حسابداری و وب سایت دولت کره برای طراحی رویکرد چرنوف جمع‌آوری شد. ارتباط بین متغیرها و خصوصیات صورت انسان بر اساس نظرسنجی تعیین شد. اگر چه در قابلیت‌های خود برای رسیدگی به تعداد زیادی از متغیرها (هشت مورد در این مطالعه) محدود شده است، روش رویکرد به راحتی برای مقایسه تعداد زیادی از نمونه‌های تجزیه و تحلیل امکان پذیر است. در مجموع ۵۸ رویکرد چرنوف^۴ از داده‌های فرمت شده با استفاده از زبان برنامه‌نویسی R گرفته شد. یافته‌ها مطالعه نشان می‌دهد که اکثر کتابخانه‌های محلی در لندن بهتر از سئول عمل می‌کنند. این نتیجه ناشی از این واقعیت است که حکومت‌های محلی در لندن کتابخانه‌های عمومی را اداره می‌کنند، بودجه بیشتری را سرمایه‌گذاری می‌کنند، کارمندان بیشتری را اختصاص می‌دهند و مجموعه‌های بیشتری را در اختیار آنها قرار می‌دهند در حالی که در سئول اینطور نیست. این رویکرد در اداره کردن منجر به استفاده بیشتر از کتابخانه‌ها در لندن به نسبت سئول شده است. این مطالعه بر استفاده از رویکرد چرنوف برای تحلیل داده‌های بزرگ خدمات کتابخانه‌ها تأکید می‌کند. مفهوم عملی روش رویکرد برای تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ یک تکنیک ارزیابی جدید برای خدمات کتابخانه‌ها ارائه می‌دهد و بینش‌هایی را عرضه می‌کند که ممکن است با استفاده از روش‌های تحلیلی سنتی غیرقابل تشخیص باشد.

لو و همکاران^۵ (۲۰۱۷)، در پژوهش خود تحت عنوان "کاربرد تحلیل داده برای کشف بینش‌های عمیق منابع-مطالعه موردی دانشگاه مدیریت سنگاپور" ادعا می‌کنند که کتابداران دانشگاهی به خوبی از مفهوم تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ و شکل دادن به فعالیت‌های مرتبط با داده‌ها آگاهی دارند. با این وجود نیاز به همکاری گسترده بین بخش‌های مختلف کتابخانه‌ها برای پیاده‌سازی تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ وجود دارد.

خورشید، مینگ و رفیع^۶ (۲۰۱۸)، در پژوهش خود با عنوان "بررسی صلاحیت‌ها و مهارت‌های کتابداران دانشگاهی برای انجام تحلیل‌های مبتنی بر کلان داده-مطالعه همبستگی" به بررسی صلاحیت‌های کتابداران دانشگاهی در انجام تحلیل‌های مبتنی بر کلان داده در دانشگاه‌های

1. Kirigo, wakahia Samuel
2. Pan Africa Christian University
3. Kim & Cooke
4. Chernoff's approach
5. Lu, N., Song, et all.
6. Khurshid Ahmad, Zheng JianMing, Muhammad Rafi

پاکستان پرداختند. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدیران ارشد کتابخانه‌های دانشگاه‌های پاکستان که جمعاً بالغ بر ۱۷۳ نفر بوده است. از این تعداد ۱۱۸ نفر به پرسش‌ها از طریق ایمیل پاسخ دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از ارتباط بسیار قوی بین صلاحیت‌ها و مهارت‌های لازم برای تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ بود. اغلب پاسخ‌گویان درک درستی از مفهوم کلان داده داشتند و حتی برای انجام وظایف کتابخانه‌ای خود مانند فهرست‌نویسی، فراهم‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها از اشکال گوناگون داده استفاده می‌کنند.

مینگ و ویدن^۱ (۲۰۱۸)، در پژوهش خود با عنوان "نقش کتابخانه‌های عمومی در دوره کلان داده‌ها" به بررسی وظایف و وضعیت کتابخانه‌های عمومی در بستر کلان داده پرداختند. یافته‌های آنان نشان داد که کتابداران از نظر درک مفهوم کلان داده و کاربرد عملی آن دچار کمبود هستند. کتابداران نظرات مثبتی در مورد هشت نقش و تأثیر اصلی کلان داده در کتابخانه‌های عمومی داشتند. این نقش‌ها شامل عرضه‌کنندگی داده، سازماندهی داده، نگهداری داده، آموزش داده، توسعه بخش داده، خدمات‌رسانی و مشاوره داده، می‌شدند که ذیل دو گروه خدمت‌محور و سازمان‌محور دسته‌بندی شده بودند. اما با این وجود هیچ توافق قوی در مورد این هشت نقش وجود نداشت.

آنچه از مطالعات انجام شده به دست می‌آید آن است که کتابخانه‌ها در مسیر همگام‌سازی خود با پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی همواره با فشار و کمبود بودجه جهت تأمین منابع مورد نیاز روبه‌رو هستند. به علت هزینه بالای منابع و تجهیزات الکترونیکی در همه کتابخانه‌ها کاستی‌هایی به چشم می‌خورد اما در مجموعه‌های دانشگاهی با مدیریت مناسب و اعمال سیاست‌گذاری به موقع سعی شده است نیاز کاربران رفع شود، هر چند کتابخانه‌های عمومی در این راستا نتوانسته‌اند گام‌های مؤثری بردارند. چشم‌انداز کلی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که کتابداران کتابخانه‌ها با مفهوم کلان داده آشنایی دارند و حتی بعضاً در مواردی نظیر فهرست‌نویسی و اشاعه اطلاعات گزیده از آن بهره می‌برند. اما به‌طور عمده نیازهای اساسی کتابخانه‌ها در مواجهه با کلان داده شامل تجهیزات و زیرساخت‌های فناورانه و دانش و مهارت تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ و از همه مهم‌تر مسئله تأمین بودجه است. در اکثر مطالعات بر مزایای استفاده از کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی بحث شده است، اما بر سر راه استفاده از آنها مشکلاتی وجود دارد.

هدف کلی این مطالعه آینده‌نگاری مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور و تعیین ضرورت‌ها و عوامل تأثیرگذار بر آن است. برای این مطالعه بر اساس سه پرسش‌گویه‌های پرسشنامه تدوین و بررسی خواهند شد.

۱. مقایسه وضعیت فعلی و آینده کلان داده در کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور چگونه است؟
۲. روند کاوی آینده کاربرد کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور چگونه خواهد بود؟
۳. عوامل تأثیرگذار بر مدیریت کلان داده در کتابخانه‌های عمومی مبتنی بر آینده‌نگاری در کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور چیست؟

روش پژوهش

به منظور شناسایی عوامل تأثیرگذار بر مدیریت کلان داده در کتابخانه‌های عمومی، از تکنیک دلفی استفاده شد؛ بنابراین پرسشنامه‌ای با استفاده از روش کتابخانه‌ای به صورت فیش برداری از منابع کتابی، نشریات چاپی و غیرچاپی، پایگاه‌های آفلاین و آنلاین مرتبط با موضوع پژوهش تنظیم گردید و در بین ۲۰ نفر از مدیران و متخصصان فناوری اطلاعات و کتابداران شاغل در ستاد نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و ادارات استانی تقسیم گردید. این ۲۰ نفر، با توجه به تعداد زیاد مدیران و متخصصان فناوری اطلاعات و کتابداری شاغل در ستاد نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و ادارات استانی لذا، بنابر اقتضائات روش دلفی، ۲۰ نفر از آنان به صورت هدفمند با ملاک حداقل دارای مدرک کارشناسی ارشد و پنج سال سابقه کاری و دارای ارتباط مستقیم با حوزه مدیریت کتابخانه‌های عمومی و حوزه طراحی، پیاده‌سازی نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای فناورانه انتخاب شدند. برای تدوین پرسشنامه، با توجه به موضوع و اهداف پژوهش، پس از مطالعه مقالات و

تحقیقات داخلی و خارجی و مشورت با اساتید و خبرگان حوزه کتابداری و فناوری اطلاعات، ابتدا تعداد ۳۶ گویه در قالب ۳ مقوله کلی: ماهیتی، خدمات و عملکرد سازمانی و کاربردی مرتبط با موضوع استخراج و دسته بندی گردید. پس از سنجش روایی پرسشنامه با مشارکت ۱۴ نفر از متخصصان حوزه، ۶ گویه حذف گردید. سپس پرسشنامه ای با ۳۰ گویه (شامل ۱۲ گویه مقوله ماهیتی، ۶ گویه مقوله خدمات و عملکرد سازمانی و ۱۲ گویه مقوله کاربردی) نهایی شد. برای جمع آوری داده ها با تکنیک دلفی، پرسشنامه ای شامل همان ۳۰ گویه و در طیف ۵ درجه ای لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) به کار برده شد. برای مرحله دوم دلفی از پرسشنامه مرحله قبل استفاده شد. در پرسشنامه دور سوم دلفی، نظر پاسخ دهنده در دور قبل و همچنین میانگین پاسخ های داده شده در دوره های گذشته به هر گویه نیز، به جدول پرسشنامه افزوده شد تا پاسخ دهندگان با توجه به آنها نظر خود را بیان کنند.

برای بررسی روایی پرسشنامه از روایی محتوایی استفاده شده است. در این روش سؤال های آزمون در اختیار متخصصان یا برخی از آزمودنی ها گذاشته می شود و از آنها خواسته شد که مشخص کنند آیا گویه های آزمون، صفت مورد نظر را اندازه گیری می کند یا خیر؛ و این که آیا سؤال ها کل محتوای آزمون را در بر می گیرند یا خیر. در صورتی که بین افراد مختلف در زمینه روایی آزمون توافق وجود داشته باشد، آن آزمون دارای روایی محتوایی است. بدین منظور در این پژوهش، ابتدا پرسشنامه در اختیار سه نفر از کارشناسان این حوزه قرار گرفت تا در مورد هر یک از گویه های پرسشنامه و میزان تناسب آن با موضوع و اهداف پژوهش نقطه نظرات و دیدگاه های خود را بیان دارند؛ پس از گردآوری نظرات ایشان، اصلاح نکات یاد شده صورت گرفت. برای سنجش روایی محتوایی از شاخص ضریب نسبی روایی محتوایی (سی.وی.آر)^۱ و شاخص روایی محتوایی (سی.وی.آی)^۲ استفاده شده است. برای محاسبه شاخص CVR از نظرات کارشناسان و متخصصان استفاده و از آنها خواسته شد تا هر یک از سؤالات را بر اساس طیف سه بخشی لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه بندی کنند. پرسشنامه در این مرحله در اختیار ۱۴ نفر از متخصصان و مدیران قرار گرفت. پس از جمع آوری پرسشنامه، نتایج نشان داد مقدار ضریب نسبی روایی محتوایی ۳۰ گویه از ۳۶ گویه پرسشنامه در دامنه ۰/۵۷ تا ۱ قرار داشت که از مقدار ضریب بحرانی ۰/۵۱ بیشتر بودند. با این وجود مقدار ضریب نسبی روایی محتوایی شش گویه (گویه های ۱۰، ۱۲، ۱۶، ۱۹، ۲۳ و ۳۵) از مقدار ضریب بحرانی ۰/۵۱ کم تر بوده و حذف شدند.

برای سنجش شاخص روایی محتوایی (CVI) متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک طیف لیکرتی ۴ قسمتی شامل ۱- «مربوط نیست»، ۲ «نسبتاً مربوط است»، ۳ «مربوط است»، تا ۴ «کاملاً مربوط است» مشخص کردند. در مورد شاخص روایی محتوایی نیز یافته ها بیانگر آن بودند که پرسشنامه به استثناء همان ۶ گویه که از مقدار استاندارد ۰/۷۹ پایین تر بوده اند، شاخص روایی محتوایی ۳۰ گویه دیگر پرسشنامه در دامنه ۰/۷۹ تا ۱ قرار داشتند، از اینرو ۳۰ گویه پرسشنامه از لحاظ دو ضریب نسبی روایی محتوایی (CVR) و شاخص روایی محتوایی (CVI) مورد تأیید قرار گرفتند. پایایی که به دقت، اعتماد پذیری و ثبات نتایج آزمون اشاره می کند، یکی از ویژگی های ابزار اندازه گیری (پرسشنامه) است. ضریب قابلیت اعتماد نشانگر آن است که تا چه اندازه ابزار اندازه گیری ویژگی های با ثبات آزمودنی و یا ویژگی های متغیر و موقتی را می سنجد. برای اندازه گیری ضریب پایایی در این پژوهش از آلفای کرونباخ استفاده شده است. محاسبه این شاخص برای پایایی پرسشنامه با ۳۰ گویه بر روی ۱۴ کارشناس نشان داد که این ضریب برابر با ۰/۸۶ می باشد که نشان می دهد ابزار پژوهش از پایایی لازم برخوردار است.

برای تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده در بخش آمار کمی، پس از گردآوری پرسشنامه های پژوهش و استخراج اطلاعات آنها، با استفاده از نرم افزار اس. پی. اس. اس ۲۳ این اطلاعات تحلیل و یافته ها در قالب جداول و نمودارهای مربوطه ارائه شد. برای توصیف جامعه آماری از آمار توصیفی (درصدها و فراوانی)، شاخص های پراکندگی و آزمون های آماری تعیین میانگین جامعه، و برای سنجش پایایی ابزار پژوهش نیز آزمون شاخص کرونباخ به کار برده شده است. برای سنجش پاسخ شرکت کنندگان، ابتدا آزمون ضریب توافقی کندال (به

1. Content Validity Ratio (CVR)
2. Content Validity Index (CVI)

استثناء دورنخست) برای مشخص نمودن میزان هماهنگی و اتفاق نظر میان پاسخ کارشناسان مورد مطالعه در آن دور محاسبه شده است. این ضریب درحقیقت نشان دهنده آن است که افرادی که چندمقوله را براساس اهمیت آنها مرتب نموده اند، معیارهای مشابهی را برای قضاوت درباره اهمیت هر یک از مقوله هابه کار برده و از این نظر بایکدیگر اتفاق نظر دارند؛ در صورت نبود چنین اتفاق نظری، ثابت ماندن این ضریب یا رشد ناچیز آن در دو دور متوالی بیانگر آن است که افزایشی در توافق اعضاء صورت نگرفته و فرآیند نظرخواهی باید متوقف شود؛ اما با توجه به اینکه معناداری ضریب کندال برای متوقف کردن فرآیند دلفی به تنهایی کفایت نمی کند، و هم چنین برای پانل های بیش از ده عضو نیز حتی مقادیر کوچک ضریب کندال معنادار محسوب می شوند؛ از این رو علاوه بر آزمون ضریب کندال، معیار حذف گویه ها در هر دوره تا توقف کامل نظرخواهی، دو معیار میانگین و انحراف معیار هر گویه در نظر گرفته شد تا گویه هایی که از حد متوسط (نمره ۳) نمره کمتری بدست آورند، در هر دوره حذف شوند تا در نهایت یک اجماع حاصل گردد.

یافته ها

مشخصات جمعیت شناختی جامعه پژوهش در بخش کیفی

جدول ۱. فراوانی و درصد جنسیت پاسخ دهندگان

جنسیت	ویژگی های آماری	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر	درصد تراکمی
زن		۷	۳۵	۳۵	۳۵
مرد		۱۳	۶۵	۶۵	۱۰۰
جمع کل		۲۰	۱۰۰	۱۰۰	

همانطور که نتایج جدول ۱ نشان می دهد، از میان ۲۰ کارشناس فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه در نهاد کتابخانه های عمومی کشور، بیش از نیمی از آنان یعنی ۶۵ درصد (۱۳ نفر) مرد و ۳۵ درصد (۷ نفر) بقیه زن بوده اند.

جدول ۲. فراوانی و مقدار سن پاسخگویان

سن به سال	ویژگی های آماری	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر	درصد تراکمی
۳۱ تا ۴۰		۴	۲۰	۲۰	۲۰
۴۱ تا ۵۰		۱۳	۶۵	۶۵	۸۵
بیش از ۵۱		۳	۱۵	۱۵	۱۰۰
جمع کل		۲۰	۱۰۰	۱۰۰	

همچنان که از نتایج جدول ۲ برمی آید، از میان ۲۰ کارشناس فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه در نهاد کتابخانه های عمومی کشور، ۶۵ درصد (۱۳ نفر) در درجه اول نشان داده بودند که سنی مابین چهل و یک تا پنجاه سال دارند، و این در حالی است که در درجه دوم ۲۰ درصد (۴ نفر) کارشناسان مورد مطالعه گزارش داده بودند که سنشان ما بین سی و یک تا چهل سال می باشد؛ و در نهایت ۱۵ درصد (۳ نفر) اظهار داشته بودند که سنشان بیش از پنجاه و یک سال است.

جدول ۳. فراوانی و درصد میزان تحصیلات پاسخگویان

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد فراوانی	فراوانی	ویژگی های آماری میزان تحصیلات
۶۰	۶۰	۶۰	۱۲	کارشناسی ارشد
۱۰۰	۴۰	۴۰	۸	دکتری و دانشجوی مقطع دکتری
	۱۰۰	۱۰۰	۲۰	جمع کل

نتایج کسب شده از جدول ۳ بیانگر آن است که از میان ۲۰ کارشناس فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه در نهاد کتابخانه های عمومی کشور، ۶۰ درصد (۱۲ نفر) دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده و ۴۰ درصد (۸ نفر) مابقی نیز نشان داده بودند که دارای درجه دکتری و یا در حال تحصیل در این مقطع هستند.

جدول ۴. فراوانی و درصد رشته تحصیلی پاسخگویان

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد فراوانی	فراوانی	ویژگی های آماری رشته تحصیلی
۵۰	۵۰	۵۰	۱۰	علم اطلاعات و دانش شناسی
۱۰۰	۵۰	۵۰	۱۰	فنی و مهندسی
	۱۰۰	۱۰۰	۲۰	جمع کل

یافته های بدست آمده از جدول ۴ دل بر آن است که از میان ۲۰ کارشناس فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه در نهاد کتابخانه های عمومی کشور، نیمی از آنان یعنی ۵۰ درصد (۱۰ نفر) گزارش داده بودند که رشته تحصیلیشان علم اطلاعات و دانش شناسی می باشد و این در حالی است که ۵۰ درصد (۱۰ نفر) سایر کارشناسان مورد بررسی نشان داده بودند که رشته تحصیلیشان فنی و مهندسی است.

جدول ۵. فراوانی و درصد میزان سابقه کار پاسخگویان

درصد تراکمی	درصد معتبر	درصد فراوانی	فراوانی	ویژگی های آماری میزان سابقه کار
۵	۵	۵	۱	۱ تا ۵
۱۵	۱۰	۱۰	۲	۶ تا ۱۰
۴۵	۳۰	۳۰	۶	۱۱ تا ۱۵
۶۵	۲۰	۲۰	۴	۱۶ تا ۲۰
۹۵	۳۰	۳۰	۶	۲۱ تا ۲۵
۱۰۰	۵	۵	۱	بیش از ۲۵
	۱۰۰	۱۰۰	۲۰	جمع کل

همان گونه که از نتایج جدول ۵ استنتاج می گردد، از میان ۲۰ کارشناس فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه در نهاد کتابخانه های عمومی کشور، ۳۰ درصد (۶ نفر) در درجه نخست به یک میزان نشان داده بودند که مابین یازده تا پانزده، و بیست و یک تا بیست و پنج سال سابقه کار دارند. اما در درجه دوم ۲۰ درصد (۴ نفر) کارشناسان مورد مطالعه گزارش داده بودند که سابقه کارشان مابین

شانزده تالیست سال است. این در حالی است که ۱۰ درصد (۲ نفر) کارشناسان سابقه کاری مابین شش تا ده سال داشته، و در آخر ۵ درصد (۱ نفر) به یک میزان اظهار نموده بودند که سابقه کارشان مابین یک تا پنج، و بیش از بیست و پنج سال است.

جدول ۶. داده‌های توصیفی پاسخ شرکت‌کنندگان بر گویه‌های مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور در دور اول

ردیف	کاربرد کلان داده	ویژگی‌های آماری	نوع پاسخ	خطای معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
۱	امکان تامین و تولید داده‌ها به فرمت‌های مختلف از محل‌های مختلف	۴/۶	۰/۶	۰/۱۳	۳	۵
۲	دسترسی سریع‌تر به حجم زیادی از داده‌ها	۴/۷	۰/۴۷	۰/۱۱	۴	۵
۳	شناسایی و توسعه خدمات جدید	۴/۱۵	۰/۸۱	۰/۱۸	۳	۵
۴	کاهش هزینه‌های سازمانی	۳/۲	۱/۳۲	۰/۳	۱	۵
۵	بهبود تصمیم‌سازی در سازمان از طریق افزایش دید نسبت به حجم عظیم و فرایند سریع و نوآورانه اطلاعات	۳/۵۵	۰/۸۳	۰/۱۹	۲	۵
۶	ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی تاحدی هوشمند شده و با استفاده از الگوریتم‌ها تصمیم‌گیری میکند	۳/۲	۱/۰۱	۰/۲۳	۱	۵
۷	ایجاد ظرفیت‌های جدید برای همکاری بین کتابخانه‌ای	۴/۲۵	۰/۴۴	۰/۱	۴	۵
۸	امکان دسترسی به داده‌های روزآمد به صورت سریع	۴/۸۵	۰/۳۷	۰/۰۸	۴	۵
۹	کمک به بهبود عملکرد کتابخانه‌های عمومی	۴/۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵
۱۰	حرکت ابزار خدمات در محل به ارائه خدمات در هر جا و هر مکان	۳/۶	۱/۰۵	۰/۲۳	۲	۵
۱۱	افزایش کیفیت اطلاع‌رسانی و هدفمند شدن آن در کتابخانه‌های عمومی	۴	۰/۸	۰/۱۸	۲	۵
۱۲	ضرورت شناسایی و ایجاد پروفایل مشخصات اعضاء و مراجعین کتابخانه و تشخیص تعامل آنان با سیستم جهت بهبود خدمات	۴/۴	۰/۶۸	۰/۱۵	۳	۵
۱۳	کاربرد کلان داده موجب بهینه شدن شناسایی نیازهای اعضاء و مراجعین و پیش‌بینی نیازهای آتی آنها و توصیه اطلاعات مفید	۴/۲	۰/۷	۰/۱۶	۳	۵
۱۴	برقراری ارتباط موثر تر با اعضاء و مراجعین کتابخانه	۴/۵۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵
۱۵	تجزیه و تحلیل تمایلات و گرایش‌های کاربران کتابخانه با استفاده از کلان داده‌های موجود در شبکه‌های اجتماعی مجازی، وبلاگ‌ها و سایت‌ها	۳/۹۵	۱	۰/۲۲	۲	۵
۱۶	افزایش سرعت آماده‌سازی و پردازش داده‌های مورد نیاز	۴/۳	۰/۵۷	۰/۱۳	۳	۵
۱۷	بهبود نتایج جستجو از طریق داده‌کاوی تمام متن در فرمت‌های دیجیتال منابع کتابخانه	۴/۳	۰/۵۷	۰/۱۳	۳	۵
۱۸	امکان داده‌کاوی همزمان در منابع کتابخانه و داده‌های مشابه از سایر منابع جهت پاسخگویی به نیاز کاربر	۴/۱۵	۰/۹۳	۰/۲۱	۳	۵
۱۹	ضرورت تامین مخازن داده مرکزی برای ذخیره، نگهداری و فهرست‌نویسی برای کاربرد کلان داده	۳/۶	۱/۰۵	۰/۲۳	۲	۵
۲۰	نیاز به پیاده‌سازی مدل سیستم تجزیه و تحلیل داده‌ای در مقیاس بزرگ بر مبنای تجزیه و تحلیل شبکه و مدیریت دانش	۳/۵	۱/۱۵	۰/۲۶	۲	۵
۲۱	نیاز به تامین ابزارهای تجزیه و تحلیل داده	۴/۷۵	۰/۴۴	۰/۱	۴	۵
۲۲	دیجیتال‌سازی منابع کتابخانه‌ای و تغییر فرمت‌های کنونی برای ایجاد امکان داده‌کاوی تمام متن	۴/۰۵	۰/۸۹	۰/۲	۲	۵
۲۳	امکان همگون‌سازی اطلاعات و فیلتر کردن آنها با استفاده از الگوریتم‌های پردازشی	۴	۰/۸۶	۰/۱۹	۳	۵
۲۴	ضرورت بازنگری در مسائل حریم خصوصی	۳/۷۵	۰/۷۲	۰/۱۶	۲	۵
۲۵	نیاز به تامین زیرساخت لازم جهت یکپارچه‌سازی اطلاعات و اتصال کتابخانه	۴/۷	۰/۵۷	۰/۱۳	۳	۵
۲۶	ضرورت اتصال خدمات کتابخانه به شبکه‌های هاورسانه‌های اجتماعی همچون فیس‌بوک، توئیتر و ...	۳/۹	۰/۷۲	۰/۱۶	۳	۵

۲۷	بروز رسانی سیستم های پایگاه داده سنتی جهت مدیریت کلان داده	۴	۱/۰۳	۰/۲۳	۲	۵
۲۸	الویت تامین هزینه مربوط به تجهیزات و سرورهای قدرتمند جهت بهره گیری	۴/۸	۰/۴۱	۰/۰۹	۴	۵
۲۹	کمک به راه اندازی و تقویت شبکه کتابخانه های عمومی	۴/۳۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵
۳۰	ضرورت آموزش و روزآمدسازی دانش و مهارت های کتابداران	۴/۵۵	۰/۷۶	۰/۱۷	۳	۵

همان گونه که نتایج جدول ۶ نشان می دهد، از میان ۳۰ گویه مطرح شده در زمینه ارائه مدل مدیریت کلان داده ها در کتابخانه های عمومی کشور در دور اول، بالاترین میانگین با ۴/۸۵ به گویه ۸ تعلق داشته و در درجه دوم نیز بیشترین میانگین با ۴/۸ مربوط به گویه ۲۸ بوده و پس از آن گویه ۲۱ با میانگین ۴/۷۵ در رتبه سوم قرار داشته است. این در حالی است که دو گویه ۲ و ۲۵ با میانگین ۴/۷ به یک میزان در درجه چهارم جای گرفته اند. یافته ها بیانگر آن بودند که در میان گویه های مطرح شده در این زمینه دو گویه ۴ و ۶ به یک میزان کمترین میانگین را ($\bar{X} = 3/2$) در میان گویه های مورد بررسی دارا بوده اند. بطور کلی، با توجه به نتایج حاصله از جدول فوق، از آنجا که میانگین تمامی سی گویه عنوان شده در دور اول پانل دلفی از دیدگاه کارشناسان فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه از حد متوسط ($\bar{X} = 3$) بیشتر بوده اند، از این رو تمامی سی گویه ذکر شده در دور دوم مجدداً مورد بررسی قرار گرفتند.

جدول ۷. داده های توصیفی پاسخ شرکت کنندگان بر گویه های مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده ها در کتابخانه های عمومی کشور در دور دوم

ردیف	ویژگی های آماری	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
۱	امکان تامین و تولید داده ها به فرمت های مختلف از محل های مختلف	۴/۶۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵
۲	دسترسی سریعتر به حجم زیادی از داده ها	۴/۷	۰/۴۷	۰/۱۱	۴	۵
۳	شناسایی و توسعه خدمات جدید	۴/۴۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵
۴	کاهش هزینه های سازمانی	۳/۸۵	۱/۱۸	۰/۲۶	۲	۵
۵	بهبود تصمیم سازی در سازمان از طریق افزایش دید نسبت به حجم عظیم و فرایند سریع و نوآورانه اطلاعات	۴/۱	۰/۶۴	۰/۱۴	۲	۵
۶	ارائه خدمات کتابخانه های عمومی تاحدی هوشمند شده و با استفاده از الگوریتم ها تصمیم گیری میکند	۴/۲	۰/۴۱	۰/۱	۴	۵
۷	ایجاد ظرفیت های جدید برای همکاری بین کتابخانه ای	۴/۲۵	۰/۴۴	۰/۱	۴	۵
۸	امکان دسترسی به داده های روزآمد به صورت سریع	۴/۸۵	۰/۳۷	۰/۰۸	۴	۵
۹	کمک به بهبود عملکرد کتابخانه های عمومی	۴/۵۵	۰/۵۱	۰/۱۱	۴	۵
۱۰	حرکت از ارائه خدمات در محل به ارائه خدمات در هر جا و هر مکان	۴/۲	۰/۶۲	۰/۱۴	۳	۵
۱۱	افزایش کیفیت اطلاع رسانی و هدفمند شدن آن در کتابخانه های عمومی	۴/۳	۰/۵۷	۰/۱۳	۳	۵
۱۲	ضرورت شناسایی و ایجاد پروفایل مشخصات اعضاء و مراجعین کتابخانه و تشخیص تعامل آنان با سیستم جهت بهبود خدمات	۴/۴۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵
۱۳	کاربرد کلان داده موجب بهینه شدن شناسایی نیازهای اعضاء و مراجعین و پیش بینی نیازهای آتی آنها و توصیه اطلاعات مفید	۴/۳۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵
۱۴	برقراری ارتباط موثرتر با اعضاء و مراجعین کتابخانه	۴/۶	۰/۵	۰/۱۱	۴	۵
۱۵	تجزیه و تحلیل تمایلات و گرایش های کاربران کتابخانه با استفاده از کلان داده های موجود در شبکه های اجتماعی مجازی، وبلاگ ها و سایت ها	۴/۳	۰/۶۶	۰/۱۵	۳	۵

ادامه جدول ۷. داده‌های توصیفی پاسخ شرکت کنندگان بر گویه‌های مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور در دور دوم

۵	۴	۰/۱۱	۰/۴۹	۴/۳۵	افزایش سرعت آماده سازی و پردازش داده های مورد نیاز	۱۶
۵	۴	۰/۱۱	۰/۴۹	۴/۳۵	بهبود نتایج جستجو از طریق داده کاوی تمام متن در فرمت های دیجیتال منابع کتابخانه	۱۷
۵	۳	۰/۱۴	۰/۶۱	۴/۵	امکان داده کاوی همزمان در منابع کتابخانه و داده های مشابه از سایر منابع جهت پاسخگویی به نیاز کاربر	۱۸
۵	۲	۰/۱۸	۰/۷۹	۳/۹	ضرورت تامین مخازن داده مرکزی برای ذخیره، نگهداری و فهرست نویسی برای کاربرد کلان داده	۱۹
۵	۲	۰/۱۹	۰/۸۳	۴/۲	نیاز به پیاده سازی مدل سیستم تجزیه و تحلیل داده ای در مقیاس بزرگ بر مبنای تجزیه و تحلیل شبکه و مدیریت دانش	۲۰
۵	۴	۰/۱	۰/۴۴	۴/۷۵	نیاز به تامین ابزارهای تجزیه و تحلیل داده	۲۱
۵	۴	۰/۱۱	۰/۴۹	۴/۳۵	دیجیتال سازی منابع کتابخانه ای و تغییر فرمت های کنونی برای ایجاد امکان داده کاوی تمام متن	۲۲
۵	۳	۰/۱۳	۰/۶	۴/۴	امکان همگون سازی اطلاعات و فیلتر کردن آنها با استفاده از الگوریتم های پردازشی	۲۳
۵	۲	۰/۱۶	۰/۷۳	۴	ضرورت بازنگری در مسائل حریم خصوصی	۲۴
۵	۴	۰/۱	۰/۴۴	۴/۷۵	نیاز به تامین زیرساخت لازم جهت یکپارچه سازی اطلاعات و اتصال کتابخانه	۲۵
۵	۳	۰/۱۴	۰/۶۱	۴/۰۵	ضرورت اتصال خدمات کتابخانه به شبکه ها و رسانه های اجتماعی همچون فیس بوک، توئیتر و ...	۲۶
۵	۲	۰/۱۶	۰/۷۳	۴/۳	بروز رسانی سیستم های پایگاه داده سنتی جهت مدیریت کلان داده	۲۷
۵	۴	۰/۱	۰/۴۱	۴/۸	الویت تامین هزینه مربوط به تجهیزات و سرورهای قدرتمند جهت بهره گیری	۲۸
۵	۴	۰/۱۱	۰/۵	۴/۴	کمک به راه اندازی و تقویت شبکه کتابخانه های عمومی	۲۹
۵	۴	۰/۱	۰/۴۱	۴/۸	ضرورت آموزش و روزآمد سازی دانش و مهارت های کتابداران	۳۰

نتایج بدست آمده از جدول ۷ حاکی از آن است که در دور دوم پانل دلفی از میان ۳۰ گویه مورد بررسی، کارشناسان کارشناسان فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه در درجه نخست همچون دور قبل برای گویه ۸ میانگین ۴/۸۵ را انتخاب نموده و پس از آن در درجه دوم به هر کدام از دو گویه ۲۸ و ۳۰ میانگین ۴/۸ را داده بودند. اما در درجه سوم گویه ۲۱ با میانگین ۴/۷۵ قرار داشته است. در درجات بعد به ترتیب چهار گویه ۵ با میانگین ۴/۱، ۲۶ با میانگین ۴/۰۵، ۲۴ با میانگین ۴ و ۱۹ با میانگین ۳/۹ قرار داشته، و در آخر کمترین میانگین با ۳/۸۵ در میان گویه‌های مورد بررسی متعلق به گویه ۴ بوده است. در مجموع، از نتایج جدول حاضر در می‌یابیم که از دیدگاه کارشناسان فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مورد مطالعه در پانل دلفی میانگین هرسی گویه مورد بررسی در دور دوم از حد متوسط ($\bar{X} = 3$) بالاتر بوده است، اما از آنجا که مقدار ضریب آزمون کندال اتفاق نظر اندکی را گزارش داده و همچنین انحراف معیار پاسخ کارشناسان مورد مطالعه به گویه‌ها در این دور نسبت به دور قبل اندکی کاهش را نشان داده، از این رو هرسی گویه عنوان شده جهت اطمینان در دور بعد مورد بررسی قرار گرفتند.

جدول ۸. نتایج آزمون ضریب کندال مابین پاسخ شرکت کنندگان بر گویه‌های مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور در دور دوم

ویژگی‌های آماری	W	χ^2	تعداد	درجه آزادی	سطح معناداری
نوع آزمون	۰/۱۸۹	۱۰۹/۶۷	۲۰	۲۹	۰/۰۰۰
ضریب کندال					

نتایج حاصله از جدول ۸ گویای آن است که مقدار ضریب کندال محاسبه شده ($W = 0/189$) بر روی ۲۰ نفر از اعضای پانل دلفی با درجه آزادی ۲۹ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ در دور دوم معنادار بوده که این امر از اتفاق نظر پایین اعضای پانل حکایت دارد و علاوه بر آن نشان

می دهد که می باید دوره دلفی ادامه یابد؛ همچنین همان گونه که اشاره گردید مقادیر کوچک این ضریب برای پانل های با تعداد بیش از ده نفر عضو نیز معنادار به حساب می آید، بنابراین در این پژوهش گویه هایی انتخاب خواهند شد که اعضاء پانل دلفی در آن گویه میانگینی بالاتر از حد متوسط را نشان داده باشند .

جدول ۹. داده های توصیفی پاسخ شرکت کنندگان بر گویه های مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده ها در کتابخانه های عمومی کشور در دور سوم

ردیف	کاربرد کلان داده	ویژگی های آماری	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
۱	امکان تامین و تولید داده ها به فرمت های مختلف از محل های مختلف	۴/۶۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵	
۲	دسترسی سریعتر به حجم زیادی از داده ها	۴/۷	۰/۴۷	۰/۱۱	۴	۵	
۳	شناسایی و توسعه خدمات جدید	۴/۴۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵	
۴	کاهش هزینه های سازمانی	۳/۸۵	۱/۱۸	۰/۲۶	۲	۵	
۵	بهبود تصمیم سازی در سازمان از طریق افزایش دید نسبت به حجم عظیم و فرایند سریع و نوآورانه اطلاعات	۴/۱	۰/۶۴	۰/۱۴	۲	۵	
۶	ارائه خدمات کتابخانه های عمومی واحدی هوشمند شده و با استفاده از الگوریتم ها تصمیم گیری میکند	۴/۲	۰/۴۱	۰/۱	۴	۵	
۷	ایجاد ظرفیت های جدید برای همکاری بین کتابخانه ای	۴/۲۵	۰/۴۴	۰/۱	۴	۵	
۸	امکان دسترسی به داده های روزآمد به صورت سریع	۴/۸۵	۰/۳۷	۰/۰۸	۴	۵	
۹	کمک به بهبود عملکرد کتابخانه های عمومی	۴/۵۵	۰/۵۱	۰/۱۱	۴	۵	
۱۰	حرکت از ارائه خدمات در محل به ارائه خدمات در هر جا و هر مکان	۴/۲	۰/۶۲	۰/۱۴	۳	۵	
۱۱	افزایش کیفیت اطلاع رسانی و هدفمند شدن آن در کتابخانه های عمومی	۴/۳	۰/۵۷	۰/۱۳	۳	۵	
۱۲	ضرورت شناسایی و ایجاد پروفایل مشخصات اعضاء و مراجعین کتابخانه و تشخیص تعامل آنان با سیستم جهت بهبود خدمات	۴/۴۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵	
۱۳	کاربرد کلان داده موجب بهینه شدن شناسایی نیازهای اعضاء و مراجعین و پیش بینی نیازهای آتی آنها و توصیه اطلاعات مفید	۴/۳۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵	
۱۴	برقراری ارتباط موثر تر با اعضاء و مراجعین کتابخانه	۴/۶	۰/۵	۰/۱۱	۴	۵	
۱۵	تجزیه و تحلیل تمایلات و گرایش های کاربران کتابخانه با استفاده از کلان داده های موجود در شبکه های اجتماعی مجازی، وبلاگ ها و سایت ها	۴/۳	۰/۶۶	۰/۱۵	۳	۵	
۱۶	افزایش سرعت آماده سازی و پردازش داده های مورد نیاز	۴/۳۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵	
۱۷	بهبود نتایج جستجو از طریق داده کاوی تمام متن در فرمت های دیجیتال منابع کتابخانه	۴/۳۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵	
۱۸	امکان داده کاوی همزمان در منابع کتابخانه و داده های مشابه از سایر منابع جهت پاسخگویی به نیاز کاربر	۴/۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵	
۱۹	ضرورت تامین مخازن داده مرکزی برای ذخیره، نگهداری و فهرست نویسی برای کاربرد کلان داده	۳/۹	۰/۷۹	۰/۱۸	۲	۵	
۲۰	نیاز به پیاده سازی مدل سیستم تجزیه و تحلیل داده ای در مقیاس بزرگ بر مبنای تجزیه و تحلیل شبکه و مدیریت دانش	۴/۲	۰/۸۳	۰/۱۹	۲	۵	
۲۱	نیاز به تامین ابزارهای تجزیه و تحلیل داده	۴/۷۵	۰/۴۴	۰/۱	۴	۵	

جدول ۹. داده‌های توصیفی پاسخ شرکت کنندگان برگویه های مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور در دور سوم

۲۲	دیجیتال سازی منابع کتابخانه ای و تغییر فرمت های کنونی برای ایجاد امکان داده کاوی تمام متن	۴/۳۵	۰/۴۹	۰/۱۱	۴	۵
۲۳	امکان همگون سازی اطلاعات و فیلتر کردن آنها با استفاده از الگوریتم های پردازشی	۴/۴	۰/۶	۰/۱۳	۳	۵
۲۴	ضرورت بازنگری در مسائل حریم خصوصی	۴	۰/۷۳	۰/۱۶	۲	۵
۲۵	نیاز به تامین زیرساخت لازم جهت یکپارچه سازی اطلاعات و اتصال کتابخانه	۴/۷۵	۰/۴۴	۰/۱	۴	۵
۲۶	ضرورت اتصال خدمات کتابخانه به شبکه هاورسانه های اجتماعی همچون فیس بوک، توییترو ...	۴/۰۵	۰/۶۱	۰/۱۴	۳	۵
۲۷	بروز رسانی سیستم های پایگاه داده سنتی جهت مدیریت کلان داده	۴/۳	۰/۷۳	۰/۱۶	۲	۵
۲۸	الویت تامین هزینه مربوط به تجهیزات و سرورهای قدرتمند جهت بهره گیری	۴/۸	۰/۴۱	۰/۱	۴	۵
۲۹	کمک به راه اندازی و تقویت شبکه کتابخانه های عمومی	۴/۴	۰/۵	۰/۱۱	۴	۵
۳۰	ضرورت آموزش و روزآمدسازی دانش و مهارت های کتابداران	۴/۸	۰/۴۱	۰/۱	۴	۵

همچنان که نتایج کسب شده از جدول ۹ نشان می دهند، از میان ۳۰ گویه مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور در دور سوم دلفی، از دیدگاه کارشناسان فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مطالعه همچون دور قبل در درجه اول گویه ۸ بالاترین میانگین ($\bar{X} = 4/85$) را نشان داده و پس از آن نیز در درجه دوم هریک از دو گویه ۲۸ و ۳۰ با میانگین ۴/۸ قرار داشته است. با این وجود در درجه سوم میانگین ۴/۷۵ متعلق به گویه ۲۱ بوده است. در ادامه نتایج نشان داد که کارشناسان مورد مطالعه به ترتیب چهار گویه ۵ با میانگین ۴/۱ و ۲۶ با میانگین ۴/۰۵ و ۲۴ با میانگین ۴ و ۱۹ با میانگین ۳/۹ را رتبه پانزده تا هجدهم قرار داده بودند؛ و سرانجام یافته‌ها مؤید آن بودند که همانند دور قبل گویه ۴ دارای پایین ترین میانگین یعنی ۳/۸۵ در این دور بوده است. بطور کلی، همان گونه که ملاحظه می گردد، هر ۳۰ گویه مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور از دیدگاه کارشناسان فناوری اطلاعات و علم اطلاعات و دانش شناسی مطالعه در پانل دلفی میانگینی بالاتر از حد متوسط ($\bar{X} = 3$) را کسب نموده اند، از این رو هیچ یک از ۳۰ گویه مطرح شده حذف نگردیدند. از نکات جالب توجه در این دور آن است که پاسخ هیچ یک از کارشناسان مورد بررسی نسبت به دور قبل تغییری را نشان نداده و از این رو انحراف معیار گویه‌های عنوان شده همچون دور گذشته بوده است.

جدول ۱۰. نتایج آزمون ضریب کندال مابین پاسخ شرکت کنندگان برگویه‌های مربوط به طرح ارائه مدل مدیریت کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی کشور در دور سوم

ویژگی های آماری	W	χ^2	تعداد	درجه آزادی	سطح معناداری
نوع آزمون					
ضریب کندال	۰/۱۸۹	۱۰۹/۶۷	۲۰	۲۹	۰/۰۰۰

یافته‌های بدست آمده از جدول ۱۰ حاکی از آن است که مقدار ضریب کندال حاصله در دور سوم ($W = 0/189$) بر روی ۲۰ نفر از اعضاء پانل دلفی با درجه آزادی ۲۹ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنادار می باشد، این امر بیانگر آن است که مقدار ضریب کندال بدست آمده از دور سوم در مقایسه با دور قبل دلفی ($W = 0/189$) هیچ گونه تفاوتی را نشان نداده است. از این رو با وجود پایین بودن میزان ضریب کندال در دور سوم و توافق اندک اعضاء پانل، اما به جهت معناداری و همچنین عدم تغییر ضریب آن نسبت به دور دوم، چنین نتیجه گرفته می شود که در این دور افزایشی در توافق صورت نگرفته و از این لحاظ فرآیند نظر خواهی می باید متوقف شود.

بحث و نتیجه گیری

مبحث کلان داده و اهمیت آن قریب دو دهه است که در حوزه فناوری اطلاعات و مدیریت شرکت‌های تجاری و غیرتجاری مطرح شده است. این موضوع در حوزه کتابخانه‌های عمومی بسیار جدید است. به نحوی که عمده پژوهش‌های انجام شده در این مورد نیز در مورد کتابخانه‌های دانشگاهی و داده‌های علمی انجام شده‌اند، و تعداد اندکی از آنها در مورد ارتباط کلان داده و کتابخانه‌های عمومی می‌باشند. آنچه از مطالعات انجام شده به دست می‌آید آن است که کتابخانه‌ها در مسیر همگام‌سازی خود با پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی همواره با فشار و کمبود بودجه جهت تأمین منابع مورد نیاز روبه‌رو هستند. به علت هزینه بالای منابع و تجهیزات الکترونیکی در همه کتابخانه‌ها کاستی‌هایی به چشم می‌خورد اما در مجموعه‌های دانشگاهی با مدیریت مناسب و اعمال سیاستگذاری به موقع سعی شده است نیاز کاربران رفع شود، هر چند کتابخانه‌های عمومی در این راستا نتوانسته‌اند گام‌های مؤثرتری بردارند. چشم انداز کلی پژوهش‌ها در داخل از کشور نشان می‌دهند که کتابداران کتابخانه‌ها با مفهوم کلان داده آشنایی دارند و حتی بعضاً در مواردی نظیر فهرست‌نویسی و اشاعه اطلاعات گزیده از آن بهره می‌برند. اما بطور عمده نیازهای اساسی کتابخانه‌ها در مواجهه با کلان داده شامل تجهیزات و زیرساخت‌های فناورانه و دانش و مهارت تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ و از همه مهم‌تر مسئله تأمین بودجه است. در اکثر مطالعات بر مزایای استفاده از کلان داده‌ها در کتابخانه‌های عمومی بحث شده است، اما بر سر راه استفاده از آنها مشکلاتی وجود دارد.

نتایج پژوهش در رابطه با تعیین عوامل تأثیرگذار بر مدیریت کلان داده در کتابخانه‌های عمومی نشان می‌دهند، از میان ۳۰ گویه مطرح شده، ۱۰ گویه زیر به ترتیب از دیدگاه مدیران و متخصصان حوزه کتابداری فناوری اطلاعات شاغل در کتابخانه‌های عمومی کشور دارای بیشترین اجماع، اهمیت و ضرورت هستند:

۱. کاربرد کلان داده امکان دسترسی به داده‌های روزآمد به صورت سریع را فراهم می‌کند (با بالاترین میانگین (۴/۸۵)؛
  ۲. تأمین هزینه مربوط به تجهیزات و سرورهای قدرتمند جهت بهره‌گیری از کلان داده از اولویت برخوردار است (با میانگین (۴/۸)؛
  ۳. روزآمدسازی دانش و مهارت‌های کتابداران ضرورت دارد (با میانگین (۴/۸)؛
  ۴. نیاز به تأمین ابزارهای تجزیه و تحلیل داده برای کاربرد کلان داده وجود دارد (با میانگین (۴/۷۵)؛
  ۵. کاربرد کلان داده باعث دسترسی سریع‌تر به حجم زیادی از داده‌ها می‌شود (بامیانگین (۴/۷)؛
  ۶. تأمین زیرساخت لازم جهت یکپارچه‌سازی اطلاعات و اتصال کتابخانه‌ها در کاربرد کلان داده مورد نیاز است (بامیانگین (۴/۷)؛
  ۷. کاربرد کلان داده امکان تأمین و تولید داده‌ها به فرمت‌های مختلف از محل‌های مختلف را فراهم می‌کند (بامیانگین (۴/۶۵)؛
  ۸. کاربرد کلان داده موجب برقراری ارتباط مؤثرتر با اعضا و مراجعین کتابخانه می‌شود (بامیانگین (۴/۶)؛
  ۹. کاربرد کلان داده به بهبود عملکرد کتابخانه‌های عمومی کمک می‌کند (بامیانگین (۴/۵۵)؛
  ۱۰. کاربرد کلان داده امکان داده کاوی همزمان در منابع کتابخانه و داده‌های مشابه از سایر منابع را جهت پاسخگویی به نیاز کاربر فراهم می‌کند (بامیانگین (۴/۵)؛
- کمترین مورد اجماع در بین شرکت کنندگان مربوط به گویه‌های زیر است:
۱. کاربرد کلان داده باعث کاهش هزینه‌های سازمانی می‌شود (بامیانگین (۳/۸۵)؛
  ۲. تأمین مخازن داده مرکزی برای ذخیره، نگهداری و فهرست‌نویسی برای کاربرد کلان داده ضرورت دارد (بامیانگین (۳/۹)؛
  ۳. بازنگری در مسائل حریم خصوصی در کاربرد کلان داده ضرورت دارد (بامیانگین (۴)؛
  ۴. اتصال خدمات کتابخانه به شبکه‌ها و رسانه‌های اجتماعی همچون فیس بوک، توییتر و ... در کاربرد کلان داده ضروری است (بامیانگین (۴/۰۵)؛
  ۵. کاربرد کلان داده تصمیم‌سازی را در سازمان از طریق افزایش دید نسبت به حجم عظیم و فرایند سریع و نوآورانه اطلاعات بهبود می‌بخشد (بامیانگین (۴/۱).

با توجه به موارد فوق لازم است نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور برای کاربرد کلان داده‌ها به تأمین هزینه زیرساخت‌ها و استفاده از رایانش ابری اقدامات لازم را به عمل آورد که این مورد با نتایج حزباوی و همکاران و الف باغی و جوانمردی (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. از طرفی روزآمدسازی دانش و مهارت‌های کتابداران ضروری است که باید مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد و با نتایج صراف زاده (۱۳۹۴) و لو و همکاران (۲۰۱۷) و خورشید، مینگ و رفیع (۲۰۱۸) هم‌خوانی دارد. در مورد کاربرد کلان داده برای ارتباط مؤثرتر با اعضا و بهبود عملکرد کتابخانه نیز نیاز به فراهم کردن امکانات لازم می‌باشد که با نتایج تحقیقات کیم و کوک (۲۰۱۷) همسو می‌باشد. همچنین، یافته‌های پژوهش حاضر هم راستا با مطالعات و تحقیقات مشابه بیانگر آن است که همانطور که مطالعه صراف‌زاده (۱۳۹۴) و لو و همکاران (۲۰۱۷) نشان می‌دهد، ذخیره، پردازش و مدیریت داده‌ها از اهمیت بالایی برخوردار بوده و این پژوهش نشان داد مسئله پیاده‌سازی سیستم تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از اهمیت بسیاری برخوردار خواهد بود. مسأله تأمین زیرساخت‌های فناورانه و روزآمدسازی و توسعه منابع الکترونیکی نیز همانطور که پژوهش بختیاری، مرادی و میرحسینی (۱۳۹۶) و همچنین مطالعه کایریگو (۲۰۱۷) نشان داد، جزء فاکتورهای اساسی و مهم برای آینده کتابخانه‌های عمومی خواهند بود و تسهیل خدمات را به همراه خواهند داشت. همچنین با توجه به جامعه آماری پژوهش، یافته‌ها هم‌سو با پژوهش درمنده، حاکی از آن است که از نظر مدیران و دست‌اندرکاران مدیریت کتابخانه‌های عمومی، مسائل و موارد مدیریتی-سازمانی که در این پژوهش ذیل عوامل کاربردی دسته‌بندی شده بودند، از اهمیت بیشتری برخوردارند. آموزش و روزآمدسازی مهارت‌های کتابداران موضوعی است که در پژوهش خورشید، ژانگ و رفیع (۲۰۱۸) نیز به آن اشاره شده است. همان‌طور که پژوهش مذکور نشان داد، از لحاظ ماهیتی درک نسبتاً قابل قبولی نسبت به کلان داده در میان کتابداران و اعضای پژوهش وجود دارد. اگرچه مطالعه ژانگ و ویدن (۲۰۱۸) نشان داد که کتابداران از نظر درک مفهوم کلان داده و کاربرد عملی آن دچار کمبود هستند، اما این مسئله به نوعی در امتداد یافته‌های پژوهش حاضر مبنی بر روزآمدسازی مهارت‌های کتابداران قرار دارد.

منابع

- الف باغی، ع. و جوانمرد، م. (۱۳۹۴). *آینده پژوهی فناوری داده های بزرگ در ایران*. ارائه شده در دومین کنفرانس ملی آینده پژوهی، ۱۷ خرداد ۱۳۹۴، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- اولیایی، آ. (۱۳۹۵). *کلان داده، تجزیه و تحلیل کلان: ظهور هوش تجاری و روند تحلیلی برای تجارت امروز*. تهران: آزاده اولیایی، ۲۶-۵۴.
- بختیاری، ع.، مرادی، ا. و میرحسینی، ز. (۱۳۹۶). *آینده نگاری فناوری اطلاعات در کتابخانه های عمومی ایران براساس سند چشم انداز ایران ۱۴۰۴*. همایش آینده پژوهی کتابخانه های عمومی ایران.
- تقی پور، ن.، کریمی، ز. و کریمی، ر. (۱۳۹۴). *بررسی نقش آینده پژوهی در نوآوری های مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات*، کنفرانس بین المللی مدیریت، اقتصاد و مهندسی صنایع، تهران، موسسه مدیران ایده پرداز ویرا، دسترسی در ۱۳۹۸/۱۰/۲ در - https://www.civilica.com/Paper-ICMEI01-ICMEI01_129.html
- جوکار، ن.، هنرور، ع. و اسفندیاری، خ. (۱۳۹۴). *سیستم توصیه گر مقالات علمی مبتنی بر اطلاعات زمینه ای با استفاده از پلت فرم هادوپ*. ارائه شده در کنفرانس بین المللی مهندسی و علوم کاربردی، تهران، ۲۱-۲۲.
- حزباوی، س. و همکاران (۱۳۹۴). *مفهوم پردازش بزرگ داده ها در مدیریت دانش؛ با تأکید بر رایانش ابری*. هفتمین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین المللی مدیریت دانش، موسسه اطلاع رسانی نفت، گاز و پتروشیمی، دسترسی در ۱۳۹۸/۸/۱۴ در - https://www.civilica.com/Paper-IKMC07-IKMC07_730.html
- درمنده، م.، نوروزی، ع. و اسمعیلی گیوی، م. (۱۳۹۷). *فرصت های مدیریت داده های بزرگ در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی-واکاو ساختاری-تفسیری و ارائه راهکار. فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات، ۳۴(۲)، ۸۷-۸۴*
- سهرابی، ب. و ایرج، ح. (۱۳۹۵). *علم داده-مفاهیم و مهارت ها*. تهران، جهاد دانشگاهی، ۲۵-۴۶.
- صراف زاده، م. (۱۳۹۴). *مدیریت کلان داده های پژوهشی-نقشی نوین برای کتابخانه های دانشگاهی*. فصلنامه نقد کتاب «اطلاع‌رسانی و ارتباطات»، ۲(۶)، ۲۶۵-۲۷۳.

- عزیزخانی، ز. و اسماعیل پور، م. (۱۳۹۳). تاثیر کلان روندهای آینده پژوهی بر کارکرد کتابخانه های عمومی ایران. *فصلنامه مطالعات آینده پژوهشی*، ۹(۳)، ۲۶۷-۲۷۵.
- غفاری قدیر، ج.، روشندل اربطانی، ط. و ضیایم. ص. (۱۳۹۲). تدوین سناریوهای متصور برای آینده نهاد رسانه ای کتابخانه های عمومی ایران. *تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی*، ۳(۳)، ۷۴.
- ملک زاده، غ. و صادقی، ص. (۱۳۹۶). راهبرد مدیریت منابع انسانی در عصر دیجیتال با تکیه بر کلان داده. *نشریه رشد فناوری*، ۱۳(۵۱)، ۶۲-۷۰.

References

- Affelt, A. (2015). The Accidental Data Scientist: Big Data Applications and Opportunities for Librarians and Information Professionals. *Information Today Inc*, PP12-19.
- Azizkhani, Z., & Ismailpour, M. (2014). The major effect of futures research trends on the functioning of public libraries in Iran. *Journal of Future Research Studies*, 3 (9), 275-267. [In Persian]
- Bakhtiari, A., Moradi, A., & Mir Hosseini, Z. (2017). Information Technology Foresight in Iranian Public Libraries Based on Iran Vision Document 1404. Future Research Conference of Iranian Public Libraries. [In Persian]
- Beyer, M., & Laney, D. (2012). *The Importance of 'Big Data': A Definition*, 17. Available online: <https://www.gartner.com/en/documents/2057415/the-importance-of-big-data-a-definition>. (Accessed on 22 August 2018).
- Darmandeh, M., Noruzi, A., & Esmacili Givi M. (2019). Opportunities of Big Data Management in Libraries and Information Centers: Structural-Interpretive Analysis and Finding a Solution. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 34 (2), 841-870 [In Persian]
- GHaffari ghadir, G., Roshandel Arbatani, T., & Zeeaeem, S. (2013). Possible Scenarios for the Future of Iran's Public Libraries Media. *Research on Information Science & Public Libraries*, 19 (3), 295-328 [In Persian]
- Hezbavi, S., et al. (2015). Big data conceptualization in knowledge management; With emphasis on cloud computing. 7th National Conference and the 1st International Conference on Knowledge Management, Oil, Gas and Petrochemical Information Institute. Retrieved on: 2019-11-05 https://www.civilica.com/Paper-IKMC07-IKMC07_730.html [In Persian]
- Jokar, N., Honor, A., & Esfandiari, Kh. (2015). *System of recommending scientific articles based on background information using Hadoop platform*. Presented at the International Conference on Engineering and Applied Sciences, Tehran, 21-22. [In Persian]
- Khurshid, A., Zheng, J., & Rafi, M. (2019). An analysis of academic librarians competencies and skills for implementation of Big Data analytics in libraries-A correlational study. *Data Technologies and Applications*, 23-24. Available online – <https://doi.org/10.1108/DTA-09-2018-0085>.
- Kirigo, w. S. (2017). Big data analytics and electronic resource in academic libraries. *University of Nairobi research archive*. 30-32. Available online – <http://hdl.handle.net/11295/103317>.
- Liu, S., & Liang Shen, X. (2018). Library Management and Innovation in the Big Data Era. *Library Hi Tech*, 36 (3), 374-377. <https://doi.org/10.1108/LHT-09-2018-272>.
- Liu, Y. (2018). *Research on the Application of Big Data in Academic Libraries*. International Conference on Intelligent Transportation, Big Data & Smart City (ICITBS), Xiamen, China, 364-367. Available online - <https://ieeexplore.ieee.org/document/8332783>.
- Malekzadeh, G., & Sadeghi, p. (2017). Human resource management strategy in the digital age based on big data. *Journal of Technology Development*, 13 (51), 70-62. [In Persian]
- Olieae, A. (2015). Big Data, Macro Analysis: The Rise of Business Intelligence and the Analytical Trend for Business Today. Tehran: Azadeh Oliaei, 26-54. [In Persian]
- Sohrabi, B., & Iraj, H. (2016). *Data Science - Concepts and Skills*. Tehran: University Jihad, 25-46.
- Sarrafzadeh, M. (2015). Big data management - a new role for university libraries. *Book Review Quarterly Information and Communication*, 2 (6), 265-273. [In Persian]
- Taghipour, N., Karimi, Z., & Karimi, R. (2015). Investigating the Role of Futurology in Information and Communication Technology Management Innovations ", International Conference on Management, Economics and Industrial Engineering, Tehran, Ideapardaz Institute of Managers Vira. Retrieved on: 2019-12-23 . https://www.civilica.com/Paper-ICMEI01-ICMEI01_129.html [In Persian]
- Wang, C., Chen, L., Xu, Shaochun, & Chen, X. (2016). *Exposing Library Data with Big Data Technology-A Review*, 3-6. Available online- <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/7550937>.
- Yaghi, A., & Javanmard, M. (2015) Future research of big data technology in Iran. Presented at the Second National Conference on Futurology, June 7, 2015, Tehran, Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Zhan, M., & Widén, G. (2018). *Public libraries-roles in Big Data. The Electronic Library*, 36(1), 133-145. <https://doi.org/10.1108/EL-06-2016-0134>.

Identifying the Needs of Visually Impaired Users in Using Library Services: A Qualitative Study

Azam Najafgholinejad^{*1} | Zahra Babae²

1. PhD in knowledge and information science, Assistant Prof. of National Library and Archives of Iran (Corresponding Author) najafgholinezhad@gmail.com
2. Expert in Visually Impaired section of National Library and Archives of Iran. reference.nlai@gmail.com

---

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 29 June 2021
Accepted: 21 August 2021

Keywords:

Library Services, Visually Impaired, Blind, Low vision, National Library and Archives of Iran

---

ABSTRACT

Objective: This study was conducted with the aim of understanding the needs of the Visually Impaired in the Visually Impaired Department of the National Library and Archives of Iran.

Methodology: The present study is qualitative that was conducted by content analysis method with inductive approach. The data collection tool was a semi-structured interview. Sampling went so far as to saturate the data and no new data was extracted from the interviews. The interview was saturated with 10 visually impaired who had experience using the services of the visually impaired Department. 132 initial codes (2 main themes and 12 sub-themes) were extracted from the interviews. Guba and Lincoln criteria (Credibility, Dependability, Confirmability and Transferability) were used for data robustness and accuracy. Maxqda software version 20 was used for data analysis.

Results: The analysis of the interviews about the participants' experience in using the services of the visually impaired Department of the National Library of Iran was summarized in two general themes: "Problems and Limitations" and "Suggestions for Improving the Services". The 7 sub-themes related to the "limitations and problems" reported by users with visually impaired were: paths and environmental guides, path insecurity, visually impaired independence, special tools for the visually impaired, facilities, environmental conditions of the visually impaired hall (librarian position and hall environmental conditions), and marketing services. People with visually impaired offered suggestions for improving the the services, which were in 5 sub-themes: education, resources, online services, strengthening special facilities, and strengthening voluntary facilities.

Conclusion: The results showed that visually impaired have several problems and limitations in using the services of the visually impaired Department of the National Library and Archives of Iran. Considering that this library is the mother library in the country, it is better for the library staff to follow-up to remove the current restrictions and by continuously evaluating their information needs, redesigning and arranging facilities, reviewing signs and environmental guides, Special facilities, development programs, equipment procurement and marketing programs, take steps to improve the library services for the visually impaired.

Cite this article: Najafgholinejad, A., Babae, Z. (2021). Identifying the Needs of Visually Impaired Users in Using Library Services: A Qualitative Study. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 116-129. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.8.7

شناسایی نیازهای کاربران دارای آسیب بینایی در استفاده از خدمات کتابخانه: یک مطالعه کیفی

اعظم نجفقلی‌نژاد*^۱ | زهرا بابایی^۲

۱. دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی، استادیار سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، تهران (نویسنده مسئول) najafgholinezhad@gmail.com

۲. کارشناس واحد افراد با آسیب بینایی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران . reference.nlai@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۸</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۳۰</p> <p>واژه‌های کلیدی: خدمات کتابخانه، آسیب بینایی، کم‌بینا، نابینا، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران</p>	<p>هدف: این پژوهش با هدف درک و شناخت نیازهای کاربران با آسیب بینایی در واحد نابینایان سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران انجام شده است.</p> <p>روش پژوهش: پژوهش حاضر، کیفی است که به روش تحلیل محتوا و با رویکرد استقرایی انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. نمونه‌گیری تا جایی پیش رفت تا داده‌ها به اشباع رسید و دیگر داده جدیدی از مصاحبه‌ها استخراج نشد. مصاحبه با ۱۰ نفر از افراد دارای آسیب بینایی که تجربه استفاده از خدمات واحد نابینایان را داشتند، به اشباع رسید. ۱۳۲ کد اولیه (۲ مقوله اصلی و ۱۲ مقوله فرعی) از دل مصاحبه‌ها استخراج شد. جهت استحکام و صحت داده‌ها از معیارهای گویا و لینکلن (اعتبار، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار مکس کیودا نسخه ۲۰ استفاده شد.</p> <p>یافته‌ها: تحلیل مصاحبه‌ها درباره تجربه مشارکت‌کنندگان در استفاده از خدمات واحد نابینایان کتابخانه ملی ایران در دو مقوله کلی "مشکلات و محدودیت‌ها" و "پیشنهاد برای ارتقای سطح خدمات" خلاصه شد. ۷ مقوله فرعی مربوط به "محدودیت‌ها و مشکلات" گزارش شده توسط کاربران دارای معلولیت بینایی عبارت بودند از: مسیرها و راهنماهای محیطی، ناامنی مسیر، استقلال نابینا، ابزارهای ویژه برای افراد با آسیب بینایی، امکانات رفاهی، شرایط محیطی تالار نابینایان (جایگاه کتابدار و شرایط محیطی خود تالار)، و بازاریابی خدمات. افراد دارای آسیب بینایی پیشنهادهایی را برای ارتقای سطح خدمات واحد ارائه دادند که در ۵ مقوله فرعی آموزش، منابع، خدمات غیرحضوری، تقویت امکانات ویژه و تقویت امکانات داوطلبانه بود.</p> <p>نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد افراد دارای معلولیت بینایی، مشکلات و محدودیت‌های متعددی در استفاده از خدمات واحد نابینایان سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران دارند. با توجه به اینکه این کتابخانه به عنوان کتابخانه مادر مطرح است، بهتر است دست‌اندرکاران سازمان در این زمینه پیگیری لازم را برای رفع محدودیت‌های کنونی به انجام برسانند و با ارزیابی مستمر نیازهای اطلاعاتی آنان، باز طراحی و چیدمان امکانات و علائم و راهنماهای محیطی، تسهیلات و امکانات ویژه، برنامه‌های توسعه، تهیه تجهیزات و برنامه‌های بازاریابی در جهت ارتقای سطح خدمات کتابخانه برای افراد با آسیب بینایی گام بردارند.</p>

استناد: احمدی، قنبر؛ عصاره، فریده؛ حاجی زین العابدینی، محسن (۱۴۰۰). شناسایی نیازهای کاربران دارای آسیب بینایی در استفاده از خدمات کتابخانه: یک

مطالعه کیفی. دانش‌شناسی، ۱۴(۵۳): ۱۱۶-۱۲۹. DOR: 20.1001.1.20082754.1400.14.2.8.7

مقدمه

اطلاعات برای همه انسان‌ها ضروری است و هدف هر کتابخانه این است که اطلاعات مناسب را در زمان مناسب و در قالب مناسب به مشتریان خود صرف نظر از نژاد، مذهب، سن، جنس، ملیت و زبان ارائه دهد. این عمل اصلی، شامل ارائه اطلاعات به افراد معلول نیز هست. فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابخانه‌ای (ایفلا) و سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) در بیانیه کتابخانه عمومی^۱ در سال ۱۹۹۴ تأکید کردند هر کتابخانه باید خدمات مناسب برای کسانی که دسترسی آسان به آن ندارند، مانند معلولان ذهنی و جسمی، بیماران و زندانیان فراهم کند (رایینی^۲، ۲۰۱۷). کم‌بینایان و نابینایان از عمده‌ترین گروه‌های دارای معلولیت جسمی هستند. در عصر انفجار اطلاعات، برطرف کردن نیازهای اطلاعاتی گروه‌های توان‌خواه برای اجتناب از عمیق‌تر شدن شکاف ناشی از محرومیت اطلاعاتی میان افراد سالم و ناسالم در زمره تعهدات رشد و شکوفایی هر جامعه‌ای قرار می‌گیرد. البته این امر بستگی به چگونگی بکارگیری استعدادها و توانایی‌های موجود در آن جامعه دارد (رضائی‌زاده مهبادی و باقری، ۱۳۹۷). اساس توسعه این است که جامعه پذیرای اندیشه برابر شود و نهادهای اجتماعی با این اندیشه همگام شوند. دسترسی به اطلاعات یکی از حقوق اساسی است که در فصل ۱۹ بیانیه جهانی حقوق بشر تأکید شده است و در قوانین و مقررات کتابخانه‌ها در بسیاری از کشورها مورد توجه قرار گرفته است (تاج‌آبادی و شعبانی، ۱۳۹۴). با توجه به اصل تساوی، دسترس‌پذیری ارائه خدمات کتابخانه‌ای به افراد دارای آسیب بینایی باید به گونه‌ای باشد که آنها بدون توجه به معلولیت‌شان قادر به بهره‌گیری از منابع و خدمات کتابخانه‌ای باشند (رفیعی‌مقدم، بزرگی، و غریبی، ۱۳۹۶).

طبق تعریف بین‌المللی، نابینا کسی است که میزان دید او کمتر از یک دهم است. نیمه بینا یا کم‌بینا به فردی اطلاق می‌شود که میزان دید او بیشتر از یک دهم است و با استفاده از وسایل کمکی (عینک) میزان دید او حداکثر به سه دهم می‌رسد (ارجمند و تیموری‌خانی، ۱۳۸۵). در برخی از پژوهش‌ها استفاده مؤثر از کتابخانه‌ها توسط کاربران دارای آسیب بینایی، بسیار مهم گزارش شده است به طوری که تمام شکاف‌های موجود بین کاربران دارای معلولیت بینایی و کتابخانه را از بین می‌برد (ابانرین و اولوتویوسی^۳، ۲۰۲۰). گرچه ارائه خدمات کتابخانه‌ای به نابینایان و کم‌بینایان یکی از پرچالش‌ترین وظایف کتابخانه‌ها و کتابداران و در کنار آن شناخت و نیازسنجی آنان از وظایف مهم تلقی می‌شود (رضائی‌زاده مهبادی و باقری، ۱۳۹۷). افراد دارای معلولیت بینایی همان نیازهای اطلاعاتی افراد بینا را دارند. همان‌طور که افراد بینا ممکن است روزنامه بخوانند، به یک لوح فشرده گوش دهند یا اطلاعات الکترونیکی را از اینترنت دانلود کنند، افراد دارای آسیب بینایی هم می‌خواهند به اطلاعات مربوطه دسترسی داشته باشند (رایینی، ۲۰۱۷). بنابراین افراد دارای معلولیت بینایی، نیازهای اطلاعاتی و رفتار جست‌وجوی اطلاعاتی مشابهی دارند. رفتار جست‌وجوی اطلاعات افراد نابینا و نیازهای اطلاعاتی آنان توسط ویلیامسون، شوادر و بو^۴ (۲۰۰۰) مورد مطالعه قرار گرفت و مشخص شد بیشتر نیازها به استثنای برخی موارد، مشابه نیازهای دیگران بود. است بنابراین توسعه یک سرویس کتابخانه‌ای کارآمد برای افراد دارای معلولیت بینایی بسیار مهم است. تاکنون خدمات کتابخانه‌ای برای این افراد کافی نبوده است اما اهمیت دسترس‌پذیری اطلاعات برای افراد دارای معلولیت، اکنون توسط بخش‌های مختلف درک شده است. در حال حاضر با کمک فناوری اطلاعات می‌توان خدمات مناسب و کاربرپسندی را برای این افراد که مدت طولانی مورد بی‌توجهی قرار گرفته‌اند، فراهم کرد (رایینی، ۲۰۱۷).

نابینایان به واسطه کتابخانه با جهان ارتباط برقرار می‌کنند و از فناوری‌های جدید مرتبط با نابینایان آگاه می‌شوند (رضائی‌زاده مهبادی و باقری، ۱۳۹۷). از سوی دیگر، تأمین نیازهای اطلاعاتی آنان بدون آگاهی از نیازهای واقعی این گروه توان‌خواه امکان‌پذیر نیست و اگر بدون در نظر گرفتن آن اقدام به اطلاع‌رسانی و تأمین امکانات شود این اقدامات مفید نخواهد بود (صیامیان، حسن‌زاده، نوشین‌فرد، و حریری، ۱۳۹۳). بنابراین اولین مرحله در خدمات اطلاع‌رسانی به نابینایان شناخت و درک آن‌ها به صورت بنیادین و همچنین شناخت پارامترهای

1. Public Library Manifesto

2. Rayini

3. Abodunrin & Olutoyosi

4. Williamson, Schauder, & Bow

اجتماعی و شناخت شاخص‌های مناسب برای جوابگویی به نیازهای اطلاعاتی آنان است (تاج‌آبادی و شعبانی، ۱۳۹۴). این درک و شناخت در کتابخانه‌های بزرگ اهمیت دوچندان دارد. واحد "افراد با آسیب بینایی" سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران به عنوان یکی از مطرح‌ترین واحدها و مجهزترین کتابخانه‌ها در سطح کشور و منطقه شهرت دارد.

پژوهش‌های متعددی برای مطالعه خدمات کتابخانه‌ها برای نابینایان انجام گرفته است که هر کدام از آنها برای شناسایی خواسته‌ها و نیازهای واقعی افراد با آسیب بینایی در جامعه خاص خود مفید هستند. نوشین فرد و رضوی (۱۳۸۹) در پژوهشی به مطالعه نیازهای اطلاعاتی کاربران نابینا و کم‌بینای شهر کرمان و میزان بهره‌گیری آنها از خدمات کتابخانه‌ای پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بیشترین منبع مورد استفاده کاربران نابینا و کم‌بینا، منابع گویا و منابع بریل بود. درصد بسیار کمی از کاربران از منابع الکترونیکی استفاده می‌کردند. همچنین از تجهیزات و فناوری‌ها در حد بسیار کمی در کتابخانه‌ها استفاده می‌شد. ۹۰ درصد کاربران نابینا و کم‌بینا، منابع کتابخانه‌ها را کافی ندانسته و ۸۰ درصد کاربران، نقش کتابخانه در رفع نیازهای اطلاعاتی خود را در حد متوسط و پایین‌تر از آن دانسته‌اند. اکثر کاربران نابینا و کم‌بینا اظهار داشتند که از راهنمایی کتابداران در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز برخوردار بوده‌اند. کوبی و احسانی (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان از منظر وجود بخش تخصصی نابینایان و کم‌بینایان و تطابق شرایط موجود با استانداردهای منابع، تجهیزات و وضعیت نیروی انسانی متخصص پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد بخش نابینایان و کم‌بینایان در کتابخانه‌های مورد پژوهش، در شرایط مطلوبی قرار ندارند و تقریباً در هیچ کدام از شاخص‌های مورد نظر (اعم از فضا، تجهیزات، منابع، نیروی انسانی و خدمات‌رسانی)، به استانداردها نزدیک نیستند. ولویی (۱۳۹۴) در پژوهشی به مطالعه کیفی نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای نابینا و کم‌بینای کتابخانه‌های عمومی شهرستان سمنان پرداخت. موضوع‌هایی که بیشتر توسط نابینایان و کم‌بینایان مورد مطالعه قرار می‌گرفت، موضوع‌های عمومی از قبیل آشنایی بود. این گروه از تمامی کانال‌های موجود برای جست‌وجوی اطلاعات استفاده می‌کردند. رفیعی‌مقدم، بزرگی و غریبی (۱۳۹۶) در پژوهشی به شناسایی وضعیت منابع و خدمات کتابخانه‌های شهر تهران از دیدگاه کاربران نابینا و کم‌بینا پرداختند. یافته‌ها نشان داد کاربران از منابع موجود در کتابخانه‌ها و میزان امکانات و تجهیزات، میزان همکاری نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌ها و نیز از خدمات امانت و رزرو کتابخانه‌های شهر تهران بیش از حد متوسط رضایت داشتند. کاربران، میزان اطلاع‌رسانی کتابخانه‌ها را در حد متوسط و اما میزان رعایت اصول استاندارد سازی ساختمان کتابخانه‌ها را کمتر از حد متوسط دانسته‌اند. همچنین معتقدند مهم‌ترین عامل عدم دسترسی‌شان به اطلاعات کتابخانه، مسافت زیاد تا کتابخانه است. با توجه به نتایج پژوهش، رضایت کاربران نابینا و کم‌بینا از کتابخانه‌ها به صورت معناداری بیش از حد متوسط بوده است. رضائی‌زاده مهابادی و باقری (۱۳۹۷) در پژوهشی به شناسایی عوامل مؤثر بر مکان‌یابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مختص نابینایان با هدف رفع نیازهای اطلاعاتی نابینایان و کم‌بینایان، گسترش فرهنگ و ارتقای علم و دانش و ایجاد امکانات و شرایط مناسب برای پر کردن اوقات فراغت آنان با بررسی و مطالعه جدول سوات^۱ در کلان شهر تهران پرداختند.

در خارج از کشور نیز پژوهش‌های نسبتاً مشابهی انجام شده است. کپلند^۲ (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان دسترس‌پذیری کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، دسترس‌پذیری خدمات کتابخانه را در کتابخانه‌های عمومی، مدرسه‌ای و دانشگاهی از دیدگاه مراجعانی که توانایی متفاوت دارند، بررسی کرد. برای این مطالعه، پنج نفر از کاربران که هر یک از آنها تجربیات منحصر به فردی در زمینه معلولیت و جامعه داشتند، در مصاحبه‌های عمیق شرکت کردند. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، این درون‌مایه‌ها را آشکار کرد: عشق به کتابخانه و کتابخوانی، ناتوانی به عنوان یک پدیده اجتماعی، محدودیت‌های فیزیکی و موانع دسترسی و خدمات کتابخانه، فناوری و سازگاری. این پژوهش از طریق صدای مشارکت‌کنندگان، به درک "تجارب زیسته" مراجعه‌کنندگان کتابخانه که توانایی متفاوتی دارند، پرداخت و پیشنهادهایی در مورد چگونگی بهبود دسترسی به کتابخانه ارائه داد. رایینی (۲۰۱۷) در پژوهشی به موانعی که افراد کم‌بینا و نابینا با آن مواجه هستند، همچنین

1. SWOT

2. Copeland

نیازهای اطلاعاتی آنها، تجهیزات و خدمات ویژه‌ای را که از کتابخانه‌ها انتظار می‌رود، اشاره کرد و برای بهبود خدمات کتابخانه و اطلاع‌رسانی به افراد کم‌بینا، رهنمودهایی را ارائه داد. چامپونگ و داگبه^۱ (۲۰۲۰) نیز در پژوهشی، به چگونگی دسترسی دانشجویان و معلولین بینایی به امکانات و منابع کتابخانه در دانشگاه آموزش وینبا^۲ پرداختند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های گروه کانونی از ۴۸ نفر از ۹۹ دانشجوی کارشناسی با اختلال بینایی جمع‌آوری شد. نتایج نشان داد دانشجویان دارای معلولیت بینایی، در دسترسی به زیرساخت‌های فیزیکی کتابخانه‌ها مشکلاتی دارند. همچنین مشخص شد منابع آموزشی کتابخانه‌های دانشگاه در قالب‌های در دسترس نیستند و کتابخانه فقط برای دانشجویان دارای اختلال بینایی، فصولی از کتاب را به صورت بریل تولید می‌کنند. یافته‌ها نشان داد دانشجویان با آسیب بینایی از مدیریت دانشگاه خواستار خرید وسایل کمکی برای استفاده شخصی و مستقل بودند. ناظم، بگ و سرکار^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی به ارزیابی سهولت و دسترسی خدمات کتابخانه به کاربران دارای معلولیت در دانشگاه مسلمانان الیگار^۴ هند پرداختند. این مطالعه نشان داد دانشگاه مذکور دارای یک کتابخانه هدفمند است تا بتواند کاربران معلول را در خود جای دهد. با این حال، بودجه اضافی برای توسعه امکانات کتابخانه‌ای، فن‌آوری‌های کمکی و مجموعه‌های آموزشی در دسترس، اختصاص داده نشده و این قضیه منجر به ارائه خدمات ناکافی به کاربران معلول می‌شود. با وجود در دسترس بودن برخی خدمات تخصصی، این مطالعه نشان داد کاربران معلول هنگام استفاده از خدمات کتابخانه به دلیل در دسترس نبودن منابع کتابخانه در قالب‌های مناسب، عدم کمک از سوی کارکنان کتابخانه آموزش دیده و عدم آموزش کافی به کاربران، با موانع زیادی روبرو هستند.

مرور پیشینه‌ها، پایین بودن سطح خدمات کتابخانه‌های داخل و خارج از کشور را به گروه‌های معلول نشان می‌دهد (کوکبی و احسانی، ۱۳۹۳؛ رفیعی مقدم، بزرگی، و غریبی، ۱۳۹۶؛ چامپونگ و داگبه، ۲۰۲۰؛ ناظم، بگ، و سرکار، ۲۰۲۱). گرچه این پژوهش‌ها اهمیت کشف مشکلات و محدودیت‌های حاکم بر خدمات کتابخانه‌ای برای افراد دارای معلولیت بینایی در انواع کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی و مدارس را نشان می‌دهد. نکته مهمی که از مرور این پیشینه‌ها به دست آمد تأکید پژوهشگران بر استفاده از روش‌های کمی است تا کیفی. این نکته در مورد پیشینه‌های فارسی بیشتر دیده می‌شود. با توجه به اینکه واحد مستقلی در کتابخانه ملی ایران برای افراد دارای آسیب بینایی وجود دارد و این واحد از جایگاه ویژه‌ای در بین افراد دارای معلولیت در کشور و منطقه برخوردار است و نظر به اینکه مطالعه‌ای در سطح کتابخانه ملی ایران از دیدگاه افراد دارای آسیب بینایی انجام نشده است، پژوهشگران قصد دارند دیدگاه و نظر این قشر از کاربران را با روش کیفی استخراج و در برنامه‌ریزی بخش مربوطه بکار گیرند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کیفی است که به روش تحلیل محتوا انجام شده است و از رویکرد استقرایی برای رسیدن به اصلی‌ترین مفاهیم و مضامین مرتبط با موضوع پژوهش دست یافته است. جامعه آماری پژوهش حاضر، افراد دارای آسیب بینایی عضو کتابخانه ملی ایران بود. برای دسترسی به این اعضا، لیست افراد کم‌بینا و نابینا به همراه شماره‌های تماس آنها از طریق واحد عضویت سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران دریافت شد، سپس با هر کدام از آنها تماس گرفته شد و ضمن تأکید بر محرمانه بودن پاسخ‌های آنان و کسب رضایت از آنها، قرار مصاحبه گذاشته شد. نمونه به صورت هدفمند انتخاب شد. شرط ورود اعضای نابینا و کم‌بینا به جامعه پژوهش، دارا بودن تجربه استفاده از خدمات واحد نابینایان کتابخانه ملی ایران بود. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با نابینایان و کم‌بینایان بود. از آنان خواسته شد تا

1. Acheampong & Dogbe

2. University of Education, Winneba

3. Nazim, Beg & Sarkar

4. Aligarh Muslim University

درباره نیازها و مشکلات خود در استفاده از خدمات واحد نابینایان کتابخانه ملی ایران صحبت کنند. تلاش شد تا مشارکت کنندگان با حداکثر تنوع تجربیات انتخاب شوند.

نمونه‌گیری تا رسیدن داده‌ها به حد اشباع ادامه یافت. مصاحبه با ۱۰ نفر از افراد با آسیب بینایی به اشباع رسید. برخی از مشارکت کنندگان از طریق تماس تلفنی و تعدادی از آنها از طریق ارسال فایل پاسخ‌ها از طریق شبکه‌های اجتماعی از جمله واتساپ و تلگرام در این پژوهش شرکت کردند. در مواردی که ابهام وجود داشت یا منظور مشارکت‌کننده به درستی درک نمی‌شد، مجدداً با آنان تماس گرفته می‌شد و شفاف‌سازی می‌شد. مصاحبه‌ها در اسفندماه ۱۳۹۹ انجام شد و متوسط زمان مصاحبه‌ها با هر مشارکت‌کننده ۳۰ دقیقه بود. فایل‌های صوتی به متن تبدیل شد. روش تحلیل اینگونه بود که تمامی جملات، یک به یک خوانده می‌شد و مفهوم مستخرج از آن به عنوان یک کد در نظر گرفته می‌شد. با این کار ۱۳۲ کد اولیه از متن مصاحبه‌ها استخراج شد. بازبینی متعدد و ادغام کدها بر اساس تشابه در طی چندین مرحله، چندین درون‌مایه حاصل گردید. برای تجزیه و تحلیل آنها از نرم‌افزار مکس کیودا نسخه ۲۰ استفاده شد. جهت استحکام و صحت داده‌ها از معیارهای گوبا و لینکلن^۱ استفاده شد. این معیارها عبارتند از: اعتبار، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری^۲ و تأییدپذیری^۳ (طباطبایی و همکاران، ۱۳۹۲). برای دستیابی به اعتبار، با اختصاص زمان کافی برای جمع‌آوری و تفسیر داده‌ها و از درگیری طولانی مدت با داده‌ها استفاده شد. این امر برای اطمینان از تفسیر معنی داده‌ها از نظر صحت و درستی انجام شد. همچنین متن کامل مصاحبه‌ها همراه با کدگذاری اولیه و طبقات اولیه بین نویسندگان مقاله رد و بدل می‌شد و از نظرات تأییدی و تکمیلی ایشان در کلیه مراحل کار استفاده می‌شد. برای افزایش قابلیت انتقال یافته‌ها تلاش شد از اصل حداکثری تنوع مشارکت‌کنندگان برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شود، همچنین با ارائه یافته‌های غنی و دقیق همراه با نقل‌قول‌های مناسب و توصیف جامع از تجارب گزارش شده توسط مشارکت‌کنندگان قابلیت انتقال‌پذیری بالا می‌رفت. برای اطمینان‌پذیری، ضمن ثبت و ضبط تمامی جزئیات پژوهش و یادداشت‌برداری در تمامی گام‌های کار، هر دو نویسنده مراحل کدگذاری و نقل‌قول‌های مشارکت‌کنندگان را بازنگری و تأیید نمودند. تأییدپذیری نیز از طریق مستندسازی و حفظ تمامی گام‌ها و مستندات در فرایند پژوهش، بازبینی‌های چندین باره و رد و بدل کردن متن مصاحبه‌ها، مقوله‌های اصلی و فرعی شناسایی شده توسط نویسندگان حاصل شد تا توافق بر روی تصمیم‌گیری‌ها تأیید شود.

یافته‌ها

تحلیل مصاحبه‌ها منجر به شناسایی مقوله‌های اصلی و فرعی متعددی شد. در جدول ۱ کلیت این مقوله‌ها به همراه فراوانی آنها قابل مشاهده است. فراوانی ذکر شده صرفاً جهت نشان دادن، بسامد تکرار نیازها و درخواست‌های کاربران از مقوله‌هاست.

1. Guba, Lincoln

2. Dependability

3. Confirmability

جدول ۱. مقوله‌های اصلی و فرعی به همراه فراوانی آنها

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	فراوانی
مشکلات و محدودیت‌ها	مسیرها و راهنماهای محیطی	۱۷
	ناامنی مسیر	۱۲
	استقلال نابینا	۱۳
	ابزارهای ویژه افراد با آسیب بینایی	۱۶
	امکانات رفاهی	۱۳
	شرایط محیطی تالار	۲۳
	بازاریابی خدمات	۱۸
پیشنهاد برای ارتقای سطح خدمات	آموزش	۳
	تقویت امکانات ویژه:	۷
	منابع	۷
	تقویت اقدامات داوطلبانه	۱
	خدمات غیر حضوری	۲

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، تجربه مشارکت‌کنندگان در استفاده از خدمات واحد نابینایان کتابخانه ملی ایران در دو محور کلی "مشکلات و محدودیت‌ها" و "پیشنهاد برای ارتقای سطح خدمات" قابل تقسیم است. در ادامه هر یک از این مقوله‌ها به همراه تعدادی از نقل‌قول‌های آنها ذکر می‌شود.

مشکلات و محدودیت‌ها

۱-۱ مسیرها و راهنماهای محیطی: ابانرین و اولوتویوسی (۲۰۲۰) معتقد است محیط کتابخانه و ساختار فیزیکی آن مهمترین عاملی است که در استفاده مؤثر از کتابخانه در بین افراد دارای معلولیت بینایی تأثیر دارد. با توجه به محدودیت‌های افراد دارای معلولیت بینایی، مسیرها و راهنماهای محیطی برای رسیدن به مقصد، بیشترین اهمیت را برای این گروه دارد. یکی از عمده‌ترین مشکلاتی که مشارکت‌کنندگان از آن شکایت داشتند مسیرها و راهنماهای محیطی بود (با فراوانی ۱۷) که آنها را به بخش مربوطه می‌رساند. در ادامه نقل قول تعدادی از مشارکت‌کنندگان کم‌بینا و نابینا آورده می‌شود:

مشارکت‌کننده شماره ۳ بیان می‌کند: "از در ورودی کتابخانه ملی که وارد شده و به پله‌ها می‌رسیم پله‌ها هیچ علامتی که نشان بدهد اینجا پله است وجود ندارد. میله‌های کنار پله‌ها نوعی علامت است که ابتدا و انتهای پله را نشان می‌دهد با گرفتن آن می‌توانم مسیر پله‌ها را بالا یا پایین بیایم. چنین میله‌هایی در اطراف پله‌های موجود در کتابخانه ملی وجود ندارد؛" مشارکت‌کننده شماره ۵ معتقد بود: "پیدا کردن درب ورودی سالن کم‌بینایان و نابینایان بسیار سخت است و به دلیل باز بودن فضای ورودی تالارهای تخصصی که ختم به واحد نابینایان می‌شود و نیز به دلیل نبودن مسیر برجسته، منحرف می‌شوم و خودم در ورودی را پیدا نمی‌کنم؛" مشارکت‌کننده شماره ۲ بر این باور بود: "اگر نابینا بخواهد از گیت حراست برود به سمت سالن، وجود حوض‌های محوطه کتابخانه برای فرد نابینا هیچ علامتی ندارد ... حداقل باید این حوض‌ها لبه داشته باشند وقتی که یک نابینا با عصای سفید جهت‌یابی می‌کند، بتواند از طریق موانع برجسته و لبه‌های حوض، مسیرش را پیدا کند." ناامنی مسیر: قانون جامع حمایت از حقوق معلولان مصوب ۱۳۹۷، کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها را موظف نموده است در طراحی اماکن عمومی و معابر به نحوی عمل کنند که امکان دسترسی و بهره‌مندی از آنها برای همه معلولان همانند افراد عادی فراهم گردد. تأمین امنیت مسیر در کتابخانه ملی از دیگر مواردی بود که افراد با آسیب بینایی در مورد آن صحبت نموده و در برخی موارد آن را مشکل

¹. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/94044>

ارزیابی نمودند: مشارکت کننده شماره ۱۰ تصریح کرد: "مسیر تا رسیدن به در ورودی بخش همیشه به یک شکل نیست و اکثراً در مسیر حرکت ما موانعی مثل نبر و ... به مناسبت مراسم‌های سازمان قرار می‌گیرد که در اینجا ما مسیر را گم می‌کنیم چرا که ما اصولاً مسیرها را حفظ کرده و حرکت می‌کنیم اگر کوچکترین تغییری در آن صورت گیرد دیگر ما قادر به تشخیص مسیر نیستیم. اکثراً به این موانع برخورد می‌کنیم یا با وجود اینها در ورودی را پیدا نکرده و مجبوریم از کسی راهنمایی بخواهیم". مشارکت کننده دیگری (شماره ۷) اظهار داشت: "از در کتابخانه که وارد می‌شویم مسیر حرکت یک سری حوضچه‌هایی دارد که شاید عمق زیادی نداشته باشد ولی خیلی استرس‌زا است".

۱-۲ استقلال نابینا: ادوایر و سوا^۱ (۱۳۹۴) یکی از راهبردهای زیربنایی در زمینه خدمات‌رسانی به مراجعین را استقلال کاربر در رفع نیازهای اطلاعاتی می‌داند. اکثر مشارکت کنندگان به استقلال نابینا در استفاده از خدمات کتابخانه تأکید نموده (با فراوانی ۱۳) و بیان داشتند ما تمایل داریم به طور مستقل بتوانیم از خدمات کتابخانه استفاده کنیم اما ظاهراً واحد نابینایان برای افراد بینا طراحی شده است تا افراد بینا ببینند و به فرد نابینا خدمات بدهند. مشارکت کننده شماره ۹ اظهار کرد: "کتاب‌ها و پایان‌نامه‌هایی را که ما نیاز داریم حتماً باید با خود یک همراه آورده و برای ما بخواند که اغلب پیدا کردن همراه برای ما مشکل است و خیلی تمایل داریم که برای انجام کارهایمان مستقل باشیم نه اینکه یک نفر را با خود راهی کرده و وابسته به دیگران باشیم. اگر در بخش کسی باشد که بتواند ما را بیشتر یاری کند و قسمت‌هایی از کتاب‌های مورد نظر را برای ما بخواند دیگر نیاز نیست که ما کسی را با خود همراه بیاوریم؛" مشارکت کننده شماره ۵ بیان کرد: "با وجود اینکه ۱۰ سال است به کتابخانه می‌آیم به وجود موانع مسیر افزوده می‌شود و بدون حضور کسی که من را راهنمایی کند تردد واقعاً سخت است؛"

۱-۳ ابزارهای ویژه افراد با آسیب بینایی: به اعتقاد ادوایر و سوا (۱۳۹۴) مراجعین در کتابخانه باید بتوانند مسائل خود را به کمک فناوری‌ها و کمک‌های سیار موجود به صورت خودگردان مرتفع کنند؛ برخی از مشارکت کنندگان پژوهش، مشکلات نرم‌افزارها و سخت‌افزارها و به روز نبودن آنها را مشکل جدی برای نابینایان بیان کردند (با فراوانی ۱۶): به اعتقاد مشارکت کننده شماره ۴ "اگر اسکتری در بخش بود که خود افراد می‌توانستند صفحات مورد نیاز خود را اسکن کنند و همانجا بتوانند مطالعه کنند خیلی خوب می‌شد (خصوصاً منابع لاتین) چرا که می‌دانید اگر کتاب‌های لاتین را بتوان اسکن کرد، می‌توان با یک سری نرم‌افزارها، متن تصویر را به فرمت ورد^۲ تبدیل کرد و نرم‌افزارهای نابینایی این متن‌ها را برایشان بخواند البته درست است که این تبدیل دارای خطا است ولی خیلی جاها همین متن همراه با خطا را فرد متوجه خواهد شد و نیاز نیست که حتماً کسی را با خود به همراه بیاورد؛" مشارکت کننده شماره ۳ بیان کرد: "برجسته‌نگارها خیلی مهم است. ما چون املاءها را زیر دستان لمس نکرده‌ایم املاءهایمان خیلی ضعیف است مثلاً بچه‌هایی هستند که انگلیسی خوب صحبت می‌کنند ولی برای نوشتن مشکل دارند با این برجسته‌نگارها همزمان که متن خوانده می‌شود ما همزمان هم می‌توانیم صدا داشته باشیم هم متن زیر دستان باشد. این برجسته‌نگارها لازم است خصوصاً برای متن‌های انگلیسی، چون تلفظ‌ها فرق می‌کند و خیلی از تلفظ‌های ما اشتباه است. در حال حاضر کامپیوترها و برجسته‌نگارها به روز شده است ولی در بخش، هدفون‌های قوی قرار داده نشده است. این ابزارها برای افرادی که از معلولیت شنوایی و بینایی همزمان رنج می‌برند، مهم است؛" مشارکت کننده شماره ۲ پیشنهاد داد: "نرم‌افزار تبدیل متن به گفتار گویا هم مهم است تا ما بتوانیم فایل‌های فارسی را به فایل MP3 تبدیل کنیم و گوش دهیم".

۱-۴ امکانات رفاهی: افراد با آسیب بینایی به اقتضای شرایط خود، امکانات رفاهی ویژه‌ای نیاز دارند و با افراد عادی متفاوت هستند. نمونه‌ای از انتظارات و نقل قول‌های این گروه عبارت است از:

مشارکت کننده شماره ۷ بیان داشت: "برای تحویل وسایل کم‌بینا به کمدهای نگهداری، پیدا کردن شماره روی کمدها به علت ریز بودن شماره‌ها خیلی خیلی سخت است و هر زمان که تنها هستم باید از کسی بخواهم که شماره را برایم پیدا کند؛" مشارکت کننده شماره ۱ اظهار داشت: "مسیر مترو تا کتابخانه را یک فکری به حالش بکنید، پیاده آمدن از مترو تا کتابخانه برای ما بسیار سخت است، سرویس

1. Odwayer and Sua

2. Word

مخصوصی هم نداریم، برخی اوقات آژانس هم گیر نمی‌آید؛^۴ به اعتقاد مشارکت‌کننده شماره ۴ "اگر برای فرد نابینا منشی چیزی بخواند صدا برای دیگران واقعاً آزار دهنده بوده و مزاحم فرد دیگری خواهد بود. بهتر است منشی و نابینا در اتاق دیگری مستقر بشوند".

۱-۵-۵ شرایط محیطی تالار: مقوله‌های این گزینه، به دو مقوله دیگر قابل تقسیم است:

۱-۵-۱. جایگاه کتابدار: محل قرارگیری کتابدار مسئول تالار و مهارت او از نکات مهمی بود که برخی از مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کردند. مشارکت‌کننده شماره ۵ بر این باور بود: "کتابدار تالار بهتر است که در دسترس باشند. ماها نمی‌توانیم اشاره بدیم و نمی‌توانیم برویم سراغ مسئول و اتاق او را پیدا کنیم؛^۱ به اعتقاد مشارکت‌کننده شماره ۱۹ "حضور نیروی انسانی متخصص و آشنا به تکنولوژی روز در واحد نابینایان بسیار مهم است؛^۲ جکسون^۱ (۲۰۰۲) نیز توصیه می‌کند کتابداران باید مهارت‌های فنی بسیار بالایی به ویژه در استفاده از فناوری‌های نو کسب کنند و تلاش کنند از نظر اطلاعات، موقعیت بسیار بالایی داشته باشند. مشارکت‌کننده کم‌بینایی (شماره ۸) معتقد بود: "مثلاً می‌شود محل اسکان مسئول را در جایی نزدیک به در و با رنگی متفاوت تر مشخص کرد". بر اساس مطالعات مبتنی بر مدل لایب‌کوال^۲ در کتابخانه دانشگاه رجیز^۳ نیز دسترس‌پذیری و رویت‌پذیری کتابداران، بخش اساسی از خدمات و تلاش‌های بازاریابی است (آنیل و گیل‌فویل^۴، ۲۰۱۵، ۳۸۷).

۱-۵-۲. شرایط محیطی خود تالار: شرایط خود تالار از نظر نور و ... نیز از نظر مشارکت‌کنندگان حائز اهمیت بود. برخی از نقل‌قول‌های آنها در این زمینه عبارت است از:

مشارکت‌کننده شماره ۹ تصریح کرد: "برای کسی که کم‌بینا است و وارد تالار می‌شود نور بسیار اندک است. بعضی از افراد هم که نابینا هستند سایه روشن را تشخیص می‌دهند اگر روشن‌تر باشد فکر می‌کنم راحت‌تر رفت و آمد کنند؛^۱ مشارکت‌کننده شماره ۷ نیز بر این باور بود: "نور طبیعی کمتر باشد بهتر است و بیشتر از نورهای مصنوعی استفاده شود و نورها طوری قرار گیرد که مستقیماً به کامپیوتر نتابیده یا مستقیماً بالای سر آنها نباشد که به داخل چشم آنها باشد بلکه مثلاً در پشت سر و از سمت چپ بتابد؛^۲ به اعتقاد مشارکت‌کننده شماره ۵ "سالن بزرگ بخش، بسیار مفید است ولی برخی از ما علاوه بر مشکل بینایی دارای مشکل شنوایی نیز هستیم و از سمعک استفاده می‌کنیم که باعث می‌شود صداهای محیط برای ما حکم نویز را داشته باشد. بهترین مکان برای ما جایی است که کاملاً ساکت بوده و بدون صدا باشد تا ما بتوانیم صدای کسی را که برای ما کتاب می‌خواند یا اینکه چیزهایی را که کامپیوترهای گویا می‌خوانند بشنویم ولی فضای باز محیط، امکان تمرکز روی هدف را به ما نمی‌دهد، اگر می‌شد که این بخش به اطاقک‌های کوچک تبدیل شده یا اطاق‌هایی حتی کوچک به ما اختصاص داده می‌شد خیلی بهتر می‌توانستیم از محیط استفاده کنیم".

۱-۶-۶ بازاریابی خدمات: به اعتقاد اش‌میت (۱۳۹۴، ۳۰) بازاریابی عنصر اساسی و بخش ضروری موفقیت هر کتابخانه است. ارزش محصولات و خدمات کتابخانه باید مشهود و ملموس باشد. بامیگبالا (۲۰۱۳) نیز بیان می‌دارد کتابخانه‌ها برای جذب مراجعین، به بازاریابی خدمات نیاز دارند. اکثر مشارکت‌کنندگان وضعیت آگاهی از خدمات این بخش و اطلاع‌رسانی این واحد را ضعیف ارزیابی کردند. مشارکت‌کننده شماره ۱۰ بیان داشت: "متأسفانه برای من ارتباط گرفتن با این بخش دشوار است و هیچ راهی برای آگاه شدن از خدمات وجود ندارد چون نه پایگاه اطلاع‌رسانی نه شبکه اجتماعی فعالی وجود ندارد؛^۱ به اعتقاد مشارکت‌کننده شماره ۱ "لازم است از توان شبکه‌های اجتماعی خاصی برای این بخش استفاده شود؛^۲ مشارکت‌کننده شماره ۲ تأکید کرد: "کاش بتوان از طریق شبکه‌های اجتماعی با کارکنان این بخش ارتباط داشت، البته به صورت غیررسمی این اتفاق می‌افتد ولی فقط افراد خاصی از این امکان برخوردارند".

1. Jackson

2. LibQual

3. Regis University Library

4. O'Neill & Guilfoyle

۱. پیشنهاد برای ارتقای سطح خدمات

در این مقوله اصلی، تعدادی پیشنهاد برای ارتقای سطح خدمات کتابخانه از متن مصاحبه‌ها استخراج شد که در جدول ۱ به آن اشاره شد. این مفاهیم به همراه نقل قول‌هایی از مشارکت‌کنندگان در ادامه ذکر می‌شود:

۲-۱. آموزش: مقوله سواد اطلاعاتی و آموزش مراجعین جهت استفاده از خدمات کتابخانه، به ویژه در کتابخانه‌های بزرگ، از جمله مفاهیم بسیار مهمی است که در صورت محقق نشدن، وقت زیادی را از کارکنان کتابخانه خواهد گرفت. برخی از مشارکت‌کنندگان به نقش آموزش بدو عضویت برای این گروه ویژه تأکید کردند. مشارکت‌کننده شماره ۲ بیان کرد: "به نظر من باید برای نابینا کسی باشد که این مسیر از حراست تا تالار نابینایان را آموزش دهد؛" مشارکت‌کننده دیگری (شماره ۴) نیز پیشنهاد داد: "بچه‌ها را جلسه اول و دوم با محیط آشنا کنیم و همه جا را نشان دهیم حتی سرویس بهداشتی، تا این گروه بتوانند خودشان رفت و آمد کنند و حس بهتری دارد".

۲-۲. تقویت امکانات ویژه: اکثر مشارکت‌کنندگان، خدمات ویژه به این گروه را مهم دانستند (با فراوانی ۷) و بر انجام آن تأکید داشتند: مشارکت‌کننده شماره ۶ تصریح کرد: "سرعت اینترنت برای نابینا و کم‌بینا در سالن خیلی محدود است. این افراد برای جست‌وجو نیاز به اینترنت دارند، حتی بیشتر از فرد بینا. در سالن‌های دیگر کتابخانه ملی سرعت اینترنت واقعاً عالی ولی در سالن ما وحشتناک پایین است و با این سرعت نمی‌شود دانلود کرد".

۲-۳. منابع: به دلیل محدودیت‌های منابع برای این گروه لازم است برنامه مشخصی برای این گروه در نظر گرفته شود. مشارکت‌کننده شماره ۱۰ اشاره کرد: "دسترسی به پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و مقاله‌ها برای این افراد خاص آسان‌تر شود، کتب تخصصی صوتی شود و چه بهتر که به روز باشد نه قدیمی و کهنه؛" مشارکت‌کننده شماره ۱ معتقد بود: "دسترسی به کتب به راحتی و بدون تشریفات برای این افراد خاص صورت گیرد".

۲-۴. تقویت اقدامات داوطلبانه: استفاده از توان افراد سالم برای گروه نابینایان پیشنهادی بود که یکی از مشارکت‌کنندگان (شماره ۲) ارائه داد: "منابع نابینایان بیشتر کتاب‌های صوتی و متون دیجیتالی است که برای جمع‌آوری آنها کمی با تولیدکنندگان آنها مشکل داریم اگر به هر طریق بتوان این منابع را جمع‌آوری کرد و مشکل حق مؤلف آنها را مرتفع نمود و در آرشیو قرار داد بسیار مفید است. مثلاً اگر بتوان در جاهایی از کتابخانه آگهی زد که هر کس کتاب گویا، متن دیجیتال یا هر چیزی که به درد نابینا بخورد به بخش اهدا کند".

۲-۵. خدمات غیرحضور: با روی کار آمدن شبکه‌های اجتماعی و آنلاین، برخی از مشارکت‌کنندگان بر آن تأکید نموده و بیان داشتند: "خدمات مجازی به کاربران این تالار را گسترش دهید. کاش می‌شد مشاوره‌های فردی غیرحضور با مسئولان واحد نابینایان داشته باشیم" (مشارکت‌کننده شماره ۶ و ۹)؛ مشارکت‌کننده شماره ۸ اذعان داشت: "متأسفانه وبگاه‌های کتابخانه ملی برای افراد نابینا و کم‌بینا مناسب نیست و مرتب تغییر می‌کند و نابینا در این فضا سردرگم می‌شود. سایت طوری است که وقتی وارد سایت می‌شوی می‌توانی امروز منبع را آنلاین مطالعه کنی ولی دفعه بعد آن را پیدا نمی‌کنی و همچنین نمی‌توانی آن را دانلود کنی".

بحث و نتیجه‌گیری

کتابخانه‌ها برای ارائه خدمات مناسب برای معلولین بهتر است ارزیابی نیازها را با همکاری خود جامعه معلولین انجام دهند. این امر بر بازرگانی و چیدمان ساختمان‌ها و علائم و راهنماهای محیطی، برنامه‌های توسعه، تهیه تجهیزات و برنامه‌های تبلیغاتی تأثیر خواهد گذاشت. مصاحبه با کاربران دارای آسیب بینایی در این پژوهش و تجربه آنها در استفاده از خدمات واحد نابینایان کتابخانه ملی ایران در دو محور کلی "مشکلات و محدودیت‌ها" و "پیشنهاد برای ارتقای سطح خدمات" تبیین شد. مشکلات متعددی توسط افراد با آسیب بینایی در کتابخانه ملی ایران طی این پژوهش گزارش شد. یکی از عمده‌ترین مشکلاتی که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کردند مسیرها و راهنماهای محیطی و ساختار فیزیکی بود، تأمین امنیت مسیر نیز از دیگر مواردی بود که افراد با آسیب بینایی در مورد آن صحبت نموده و

آن را مشکل ارزیابی نمودند. چنین مشکلی در سایر پژوهش‌ها نیز گزارش شده است از جمله در پژوهش چامپونگ و داگبه (۲۰۲۰) نیز دانشجویان نابینا در رابطه با دسترسی به زیرساخت‌های فیزیکی کتابخانه‌های دانشگاه و دسترسی به ساختمان و مبلمان کتابخانه‌های دانشگاه اظهار نارضایتی کردند. بحث ایمنی مسیر در رسیدن به کتابخانه نیز مورد شکایت کاربران بود. رفیعی مقدم، بزرگی، و غریبی (۱۳۹۶) نیز میزان رعایت اصول استاندارد سازی ساختمان کتابخانه‌ها را کمتر از حد متوسط دانسته‌اند.

مشکل نرم‌افزارها و سخت‌افزارها و به روز نبودن آنها از دیگر مشکلاتی بود که در این پژوهش گزارش شد. همسو با نتایج این پژوهش نیز ابانرین و اولوتویوسی (۲۰۲۰) تصریح می‌کنند کتابخانه‌ها باید به خوبی به منابع اطلاعاتی با خط بریل و چاپ بزرگ و همچنین تجهیزات کمکی مجهز باشند تا کاربران معلول را قادر سازند تا به طور مستقل به اطلاعات دسترسی داشته باشند. صیامیان و همکاران (۱۳۹۳) نیز کمبود ابزارهای ویژه برای نابینایان را مهمترین مانع برای دسترسی نابینایان به اطلاعات مورد نیاز این گروه بیان کردند.

افراد با آسیب بینایی به سبب محدودیت‌های خاص خود، امکانات رفاهی ویژه‌ای نیاز دارند. اتاق‌های ویژه از مهمترین امکانات رفاهی برای این گروه عنوان شد که علی‌رغم تعبیه چنین اتاق‌هایی در کتابخانه ملی ایران در بخش، این اتاق‌ها برای امور اداری در نظر گرفته شده است. شرایط محیطی تالار (جایگاه کتابدار و شرایط محیطی خود تالار) نیز مستلزم توجه است. حضور کتابداران در اولین مواجهه کاربر و شرایط نور و فضای تالار نیز نیازمند توجه و متناسب‌سازی با نیازهای این گروه است. صیامیان و همکاران (۱۳۹۳) نیز در مرور نظام‌مند خود بر روی ارتباط با کتابداران؛ وقت گذاشتن کتابداران برای کاربران؛ برخورداری کاربران نابینا و کم‌بینا از راهنمایی کتابداران در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز؛ مهارت بالای کارکنان برای پاسخگویی و یاری در بازیابی منابع و اطلاعات به این کاربران تأکید کرده‌اند.

یافته‌ها نشان داد اطلاع‌رسانی این واحد برای نابینایان از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست حال آنکه هر کتابخانه باید برنامه و خط‌مشی مکتوبی برای ارتباط، بازاریابی و تبلیغات داشته باشد. کتابخانه‌ها باید کاربران را از خدمات جدید یا تغییر در خدمات موجود آگاه کنند. بسیاری از کتابخانه‌های نابینایان این کار را از طریق خبرنامه‌هایی با قالب جایگزین یا جلسات آموزشی ویژه انجام می‌دهند. رفیعی مقدم، بزرگی و غریبی (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود میزان اطلاع‌رسانی نابینایان از خدمات کتابخانه را در حد متوسط ارزیابی کردند. چامپونگ و داگبه (۲۰۲۰) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که دانشجویان دارای معلولیت بینایی از منابع الکترونیکی کتابخانه‌های دانشگاه و نحوه دسترسی به آنها آگاهی ندارند.

پیشنهادهای کاربران دارای آسیب بینایی برای ارتقای سطح خدمات نیز نیازمند توجه است. آموزش یکی از مهمترین پیشنهادها این کاربران بود. سطح آموزش در کتابخانه ملی ایران، به ویژه آموزش بدو عضویت، برای افراد دارای معلولیت بینایی رضایت‌بخش نیست و در بسیاری از موارد چنین آموزشی وجود ندارد. تاج‌آبادی و شعبانی (۱۳۹۴) معتقدند آموزش یکی از پیچیده‌ترین وظایف هر سازمان است که موجب توانمندی کاربر می‌شود و موفقیت‌های آینده را تضمین می‌کند. کاربرد فناوری در خدمات‌رسانی از اصول پذیرفته شده جهانی در کتابخانه‌هاست و نقطه عطفی در استقلال بخشیدن جهت بازیابی اطلاعات و دسترسی آسان و سریع است. این امر در مورد نابینایان نیز بسیار صادق است اما تا زمانی که به عنوان یک ضرورت شناخته نشود همپای دیگر موارد مطرح شده، امکان ایجاد بستری مناسب برای استفاده از فن‌آوری اطلاعات برای همسان‌سازی نابینایان با محیط پیرامون خود مانند افراد عادی وجود نخواهد داشت. بنابراین کتابخانه‌ها باید استراتژی مشخصی برای جذب خوانندگان و ارائه آموزش به آنها ایجاد کنند. آموزش کاربران در استفاده از سرویس‌های جدید و فناوری‌های جدیدی که از این خدمات پشتیبانی می‌کنند، نیز بسیار ضرورت دارد. چامپونگ و داگبه (۲۰۲۰) نیز عدم توانایی دانشجویان نابینا در استفاده از منابع کتابخانه را به دلیل آموزش ناکافی کاربران در مورد نحوه دسترسی به منابع کتابخانه عنوان کردند.

از دیگر پیشنهادها نابینایان در این پژوهش تقویت منابع بود. مطالعات مختلف، یافته‌های مشابهی را نشان داده‌اند که نشان می‌دهد کاربران دارای معلولیت بینایی در بیشتر کتابخانه‌ها، منابع کافی به خط بریل یا چاپ بزرگ ندارند (چامپونگ و داگبه، ۲۰۲۰). نوشین فرد و رضوی (۱۳۸۹) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند ۹۰ درصد کاربران، منابع کتابخانه را ناکافی دانسته و نقش کتابخانه در رفع نیازهای اطلاعاتی خود را در حد متوسط و پایین‌تر ارزیابی کردند. تاج‌آبادی و شعبانی (۱۳۹۴) معتقدند دسترسی به اطلاعات روزآمد می‌تواند در

لحظه لحظه زندگی انسان‌ها اثرگذار باشد. اگر منابع موجود در کتابخانه‌ها متناسب با نیازهای نابینایان و کم‌بینایان نباشد می‌توان گفت که کتابخانه در ایفای رسالت خویش ناکام مانده است.

تقویت امکانات ویژه از دیگر پیشنهادات مطرح در این پژوهش بود که توسط افراد با آسیب بینایی پیشنهاد شد. نگاه ویژه به این گروه از نظر مسیرها و راهنماهای محیطی، خدمات ویژه در بخش از جمله حضور کارکنان همراه، توجه به زیرساخت‌های فناوری از جمله سرعت اینترنت و تسهیل فرایندهای کاری در این واحد از جمله این امکانات ویژه بود.

تقویت اقدامات داوطلبانه از دیگر موارد مطرح بود. استفاده از فعالیت‌های داوطلبانه اعضای سالم برای صوتی‌سازی منابع دارای حق مؤلف از جمله این اقدامات پیشنهادی است. حتی می‌توان به ازای این اقدامات، خدمت کوچکی نیز به آنها ارائه داد چرا که بر اساس تئوری تقابل، افراد تمایل دارند به ازای چیزی که ارائه می‌دهند هدیه کوچک و پاداشی دریافت کنند حتی اگر یک لبخند باشد. تقویت خدمات غیرحضوری نیز از خواسته‌های این گروه بود. تاج‌آبادی و شعبانی (۱۳۹۴) معتقدند با توجه به مشکلات زندگی شهری، امروزه نیاز به خدمات غیرحضوری به این افراد بیشتر از گذشته احساس می‌شود و خدمات کتابخانه دیجیتالی به این افراد باید گسترش یابد تا افراد از هر مکانی قادر باشند به اطلاعات مورد نیاز خود دسترسی داشته باشند.

در کل، نتایج پژوهش حاضر نشان داد افراد دارای معلولیت بینایی، مشکلات و محدودیت‌های متعددی در استفاده از خدمات واحد نابینایان سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران دارند. با توجه به اینکه این کتابخانه به عنوان کتابخانه مادر مطرح است، بهتر است دست‌اندرکاران سازمان در این زمینه پیگیری لازم را برای رفع محدودیت‌های کنونی به انجام برسانند و با ارزیابی مستمر نیازهای اطلاعاتی این گروه، بازرگانی و اختصاص امکانات و تسهیلات ویژه و بهبود شرایط فیزیکی و راهنماهای محیطی و برنامه‌های بازاریابی و اطلاع‌رسانی خدمات از کانال‌های در دسترس افراد دارای آسیب بینایی، در جهت ارتقای سطح خدمات کتابخانه برای افراد با آسیب بینایی گام بردارند.

این پژوهش محدودیت‌هایی با خود داشت به علت اینکه این پژوهش در دوران شیوع کووید ۱۹ انجام شده است، در گردآوری داده‌های آن مشکلاتی وجود داشت. در شرایط عادی، افراد دارای آسیب بینایی به این واحد تردد داشتند اما در دوران کووید-۱۹ میزان مراجعه به این بخش کاهش یافته بود. در صورتی که این امکان فراهم بود تا گردآوری داده‌ها در قالب گروه کانونی و با تعداد بیشتری از کاربران و به صورت رودررو و حضوری انجام می‌شد، احتمالاً داده‌های غنی‌تری حاصل می‌شد. گرچه تلاش شد مصاحبه‌های از راه دور با تماس‌های متعدد شفاف شود ولی به یقین، مصاحبه‌های رو در رو داده‌های بیشتری را منتقل می‌کرد.

با توجه به یافته‌های این پژوهش پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌شود:

- تأمین امنیت مسیرهای تردد کم‌بینایان و نابینایان: با برجسته‌سازی مسیر تردد نابینایان، تعبیه حفاظ اطراف جوی‌ها و حوضچه‌های محوطه کتابخانه ملی و استفاده از رنگ‌های متمایز برای کمک به کم‌بینایان برای تردد مستقل، بررسی دوره‌ای مسیرهای تردد کم‌بینایان و نابینایان برای رفع موانع تردد از جمله بنرها و ... می‌توان امنیت مسیرهای تردد کاربران دارای آسیب بینایی را تا حدودی تأمین کرد.
- تلاش برای تأمین استقلال افراد با آسیب بینایی: با کنترل دوره‌ای مسیرهای تردد و راهنماهای محیطی و رفع موانع موجود می‌توان به تأمین استقلال این گروه آسیب‌پذیر اقدام نمود.
- تقویت خدمات غیرحضوری: استفاده از توان شبکه‌های اجتماعی برای مشاوره‌های فردی کتابداران با کاربران و مصاحبه‌های مرجع غیرحضوری با آنها می‌تواند از تردد پرخطر این گروه‌ها جلوگیری نمود.
- تقویت نقش کتابداران در رفع نیازهای اطلاعاتی کاربران دارای آسیب بینایی: بسیار مهم است که کتابخانه‌ها استانداردها و ارزش‌های اخلاقی را برای برخورد با کاربران معلول ایجاد کنند و همه کارکنان را از این استانداردها آگاه کنند.
- تقویت راه‌های اشاعه و اطلاع‌رسانی به کاربران: بهتر است ابزاری برای ارتباط منظم با مراجعه‌کنندگان دارای معلولیت بینایی، در قالب بریل، متن الکترونیکی و یا خبرنگارهای صوتی که خدمات کتابخانه را معرفی و اطلاع‌رسانی کنند تعبیه گردد.

- استفاده از نرم‌افزارهای به روز: نصب به روزترین ویندوز بر روی سیستم‌ها و استفاده از نرم‌افزارهای جدید مثل نرم‌افزارهای تبدیل متن به گفتار گویا، خصوصاً در زمینه متون فارسی، می‌تواند این گروه را در تأمین نیازهای اطلاعاتی یاری نماید.
- استفاده از سخت‌افزارهای ویژه از جمله مودم مخصوص برای این بخش به منظور تأمین سرعت اینترنت، راهی برای همگام شدن این کاربران با فناوری‌های اطلاعاتی روز دنیا است.

منابع

- ادوایر، ش. و سوا، ب. (۱۳۹۴). دوام سودمندی: استفاده از تجربه‌های بانک‌ها، فرودگاه‌ها و خرده‌فروشی‌ها برای استمرار ارائه خدمات کتابخانه‌ها. ترجمه آرزو تجلی. در: گزیده مقالات ایفلا ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱، ۶۲-۷۳.
- ارجمند، ت. و تیموری‌خانی، ا. (۱۳۸۵). کتابخانه‌های نابینایان. در: دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ج. ۲، ۱۵۳۵.
- اشمیت، ژ. (۱۳۹۴). بازاریابی مؤثر کتابخانه‌ها: حاصل دنیای مدرن امروز یا نتیجه تکامل دیروز. ترجمه علیرضا انتهایی. در گزیده مقالات ایفلا ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱، ۲۶-۴۳.
- تاج‌آبادی، ر. و شعبانی، س. (۱۳۹۴). جایگاه و تأثیر کتابخانه‌های عمومی در رفع نیازهای اطلاعاتی کاربران کم‌بینا و نابینا. همایش ملی جامعه بینا، شهروند نابینا.
- رضائی‌زاده مهابادی، کک. و باقری، ع. (۱۳۹۷). شناسایی عوامل مؤثر بر مکان‌یابی کتابخانه برای نابینایان در کلان‌شهر تهران با استفاده از جدول SWOT، کنفرانس عمران، معماری و شهرسازی کشورهای جهان اسلام، تبریز.
- رفیعی‌مقدم، ف.، بزرگی، ا. و غریبی، ر. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت منابع و خدمات کتابخانه‌های شهر تهران: از دیدگاه کاربران نابینا و کم‌بینا. دانش‌شناسی، ۱۰(۳۸)، ۵۳-۶۵.
- صیامیان، ح.، حسن‌زاده، م.، نوشین‌فرد، ف. و حریری، ن. (۱۳۹۳). نیازهای اطلاعاتی کاربران با آسیب بینایی و نقش کتابخانه‌ها در تأمین آنها: مرور نظام‌مند. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، (۹۸).
- طباطبایی، ا.، حسینی، پ.، مرتضوی، ح. و طباطبایی‌چهر، م. (۱۳۹۲). راهبردهایی برای ارتقاء دقت علمی در تحقیقات کیفی. مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، ۵(۳)، ۶۶۳-۶۷۰.
- کوکبی، م. و احسانی، ص. (۱۳۹۳). وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان در مقایسه با استانداردهای منابع، تجهیزات و نیروی انسانی برای خدمات کتابخانه‌ای به نابینایان. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، (۷۹).
- نوشین‌فرد، ف. و رضوی، ی. (۲۰۱۱). مطالعه نیازهای اطلاعاتی کاربران نابینا و کم‌بینای شهر کرمان و میزان بهره‌گیری آن‌ها از خدمات کتابخانه‌ای. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶(۴)، ۱۲۹-۱۴۹.
- ولویی، ع. (۱۳۹۴). مطالعه کیفی نیاز اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای نابینا و کم‌بینای کتابخانه‌های عمومی شهرستان سمنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه خوارزمی.

References

- Abodunrin, S. A., & Olutoyosi, M. O. (2020). Bottle neck to the effective use of academic library among students with visual impairment in tertiary institution in Oyo State. *International Journal of Educational Research*, 7(1), 141-148.
- Acheampong, N. O., & Dogbe, D. (2020). Access to Library Facilities and Resources by Students with Visual Impairment at University Of Education, Winneba. *Library Philosophy and Practice*, 1-16.
- Argmand, T., & Timuriyakhani, A. (2006). *Libraries for the Blind*. In: Encyclopedia of Library and Information Science, V2, 1535. [In Persian]
- Bamigbola, A. A. (2013). Application of Marketing Strategies and Mix to Digital Information Services (DIS): Nigerian University Libraries Perspectives. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 961. Reteriened 2017/12/20 from: <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2338&context=libphilprac>

- Copeland, C. A. (2011). Library and information center accessibility: The differently-able patron's perspective. *Technical Services Quarterly*, 28(2), 223-241.
- Edwire, Sh., & Sova, b. (2015). *Durability of utility: Using the experience of banks, airports and retailers to continue to provide library services*. Translation of Arzoo Manifestation. Excerpts from IFLA Papers 2010 and 2011, 62-73. [In Persian]
- Jackson, R. (2002). Revolution or evolution: reference planning in ARL libraries. *Reference Services Review*, 30(3), 212-228.
- Kokabi M, Ehsani S. (2015). Study the status of public library in khuzestan against standards for resources, supplies, and expert personal for library services of the blind and semi-blind. *Research on Information Science & Public Libraries*, 20 (4), 661-684. [In Persian]
- Nazim, M., Beg, A., & Sarkar, M. (2021). Access to library facilities and services for users with disabilities: a study of Aligarh Muslim University in India. *Journal of Access Services*, 1-16.
- Nooshinfar, F., Razavi, S. Y. (2011). Investigation of Information Needs of Blind and Low-sighted Users in Kerman City and Their Use of Library Services. *Research on Information Science & Public Libraries*, 16 (4), 129-149. [In Persian]
- O'Neill , Kimberly L., & Guilfoyle, Brooke A. (2015). Sign, Sign, Everywhere a Sign: What Does "Reference" Mean to Academic Library Users?. *The Journal of Academic Librarianship*, 41(4), 386-393.
- Rayini, J. (2017). Library and information services to the visually impaired persons. *Library Philosophy and Practice*, 1510.
- Rezaeizadeh Mahabadi, K., & Bagheri, A. (2018). Identifying the factors affecting the location of the library for the blind in the metropolis of Tehran using the SWOT table, Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Planning of the Islamic World, Tabriz. [In Persian]
- Rafiei Moghadam, F., Bozorgi, A., & Gharibi, R. (2017). A Survey Status of Public Libraries Resources And Services in Tehran City From The Perspective of Blind And Low Vision User. *Journal of knowledge Studies*, 10(38), 53-65. [In Persian]
- Schmidt, J. (2015). *Effective marketing of libraries: the result of today's modern world or the result of yesterday's evolution*. Excerpts from IFLA Papers 2010 and 2011, 26-43. [In Persian]
- Siamian , H., Hassanzadeh, M., Nooshinfard, F., & Hariri, N. (2014). Information Needs of visually impaired people and Role of Libraries in Meeting Them: A Systematic Review. *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization*, 25(2), 150-165. [In Persian]
- Tajabadi, R., & Shabani, S. (2015). *The position and impact of public libraries in meeting the information needs of blind and visually impaired users*. National Conference of the Blind Society, Blind Citizen. [In Persian]
- Tabatabaee, A., Hasani, P., Mortazavi, H., & Tabatabaeichehr, M. (2013). Strategies to enhance rigor in qualitative research. *Journal of North Khorasan University of Medical Sciences*, 5 (3), 663-670. [In Persian]
- Williamson, K., Schauder, D., & Bow, A. (2000). Information seeking by blind and sight impaired citizens: an ecological study. *Information research*, 5(4), 5-4.
- Vlooe, A. (2015). *Qualitative study of information needs and information seeking behavior of blind and visually impaired members of public libraries in Semnan*. Kharazmi University, Faculty of Psychology and Educational Sciences. [In Persian]

Understanding the Information Seeking Behavior among IRINN Reporters When Preparing News Reports	1
Ghanbar Ahmadi Farideh Osareh Mohsen Haji Zeinolabedini	
Assessing the E-learning Readiness of Medical Students of Mazandaran University of Medical Sciences	20
Hooshang Ali-Asghari Safiyeh Tahmasebi Limooni	
Mapping the Knowledge Map of Articles Extracted from Master's Theses in Information Science and Epistemology of Islamic Azad Universities	35
Esmaeil Khademizadeh Fatemeh Nooshinfard Amir Reza Asnafi	
Identifying the Components of Information Seeking about the Daily Life of the Kurds of Kermanshah in Virtual Networks with the Delphi Approach	49
Behnaz Jalalie Mitra Ghiasi Safieh Tahmasebi Lmoni	
Explaining the Optimal Model for Implementing Knowledge Management in the Football Federation of the Islamic Republic of Iran	68
javad shahlaei bagheri siavash khodaparast vahid bakhshali por Javid Pourabdi	
Shelf-Reading in the Library of School of Management and Medical Informatics: Managing and Refining Information on Books and CDs	83
Farideh Movahedi Pegah Karimian Marzieh Rafiyanpour Marzieh Ehsani	
Application of Big data in the Public Libraries: Determining the Necessities and Affecting Factors	96
Zohreh Mirhosseini Zahra Rezaie Fereshteh Sepehr	
Identifying the Needs of Visually Impaired Users in Using Library Services: A Qualitative Study	116
Azam Najafgholinejad Zahra Babae	